

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

Füzetek... Zing...
1796-1847

Nagy Pál

Cigánypercek a Dél-Dunántúlon

1796-1847

ha tudok valamit, láttam vagy hallottam valakit, aki...
hittel-n quida állón meg, és...
ben a telkenben el veszték...
kebelében ne érhessem és ha láttam, tudok, vagy hallottam...
a foltos kényes daganat gromabul, hanem ki veszt...
nált a Ger had ki veszté vélt gromabul. És ha tudok, láttam vagy hallottam valamit, son veszték...
1796-1847

...lagok nekem ne dolgozzanak. Ist...
és a Bohoslagos Sz. Sús Maria.

Nagy Pál

**Cigánypererek a Dél-Dunántúlon
1796–1847**

Szekszárd, 2001

ROMOLÓGIAI KUTATÓINTÉZET KÖZLEMÉNYEI

6.

a Romológiai Kutatóintézet kiadványa

Sorozatszerkesztő:

Gémes Balázs

Kalányosné László Júlianna

A kötetet szerkesztette:

Gémes Balázs

Megjelent a

NEMZETI KULTURÁLIS
ÖRÖKSÉG MINISZTERIUMA

és

A Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány
támogatásával.

ISSN 1418-6101

ISBN 963 00 9058 9

Szekszárd, 2001

TARTALOM

Bevezetés	7
Törvényszéki perek	29
Úriszéki perek	219
Szökött katonák vallomásai	237
Városi perek	275
Szolgabírói vizsgálatok	307
Szolgabírói jelentések	319
Melléklet	325
Függelék	
Szómagyarázatok	330
Pénznemek és mértékegységek	341
Rövidítések jegyzéke	344
Gypsy lawsuits in South-Transdanubia in Hungary (1796-1847)	346
Románe Krisuri po Ungrothem (1796-1847) (Shuto-Dunántula).....	348
Zigeunerprozesse in Ungarn (1796–1847) Süd-Transdanubien	349

BEVEZETÉS

A Somogy Megyei Levéltárban teljességre törekvő kutatást végeztem, az 1790 és 1848 közötti időszakból minden fontos cigányperert feltártam. Rendkívül meglepő, hogy a somogyi úriszéki iratokból nem került elő egyetlen cigányper sem. E téren azonban további eredmények remélhetők. Gazdag somogyi vonatkozású úriszéki iratanyag található ugyanis a Magyar Országos Levéltárban, főként a megyében birtokos főrangú családok uradalmi, illetve családi levéltáraiban.

A baranyai és zalai perekből a teljes anyagnak csupán csekély részét adhatom itt közre. Ennek magyarázata, hogy a térség egyetlen valódi városának, Pécs szabad királyi városnak a levéltárában fennmaradt iratokat részesítettem előnyben a terjedelmi szempontok mérlegelésekor. Így vált lehetségessé, hogy a falusi és mezővárosi előjáróságok kivételével a bíraskodás valamennyi szintjét bemutathassam. A gazdag uradalmi forrásanyaggal bíró Baranyában számos cigányper remélhető még az uradalmi levéltárak úriszéki irataiban.

Zala megyében ez idáig nem kutattam úriszéki iratokat. A vármegyei törvénykezésből ránk maradt forrásanyag azonban oly gazdag és terjedelmes, hogy az ottani cigányperek teljes közlése vaskos köteteket igényelne. Jelen kötetbe olyan típusú pereket válogattam be, amelyeket a térség többi megyéjében még nem találtam. A zalai források azért is fontosak, mert a somogyi, baranyai és tolnai iratokhoz viszonyítva itt áll rendelkezésre a legtöbb dokumentum a szakirodalomban ma oláh cigányként számon tartott csoportról, különösképpen a kolompárokról.¹

Tolna megyében eddigi kutatásaim során elsősorban vármegyei tervezeteket és személyleírásokat tártam fel. E források adatait részben korábbi munkáimban hasznosítottam, illetőleg a jövőben szándékozom hasznosítani.

A dél-dunántúli régióból ránk maradt források közreadása mellett – túl azon, hogy levéltárosként dolgoztam Kaposváron és Pécsen a Somogy, illetve

---

¹ A múltra vonatkozóan minden esetben a cigány népvetet fogom használni a bevezetésben, mert a történetiség elve ezt kívánja. Bizonyosnak vehető ugyan, hogy a magyarországi cigányok egy része, akik a romani nyelvet beszélték, már 1848 előtt is a romához hasonlatos kifejezéssel nevezték meg önmagukat, de ennek a környezet által létrehozott forrásokban nincs nyoma, s a források nem csak e cigányokra, hanem másokra is vonatkoznak. Egységes, történeti és valamelyest mindekire érvényes megnevezésnek e helyen a cigányt tartom alkalmasnak.

Baranya Megyei Levéltárban – nyomatékos szakmai érvek szóltak. E térség népességében a 18. század óta valamennyi magyarországi cigány csoport megtalálható: kárpátiak és romungrók, beások, oláh cigányok, valamint német, illetve vend cigányok is. Közismert, hogy Északkelet-Magyarországhoz hasonlóan napjainkban milyen égető társadalmi problémát jelent az itt élő cigányok/romák szegénysége, munkanélkülisége, iskolázatlansága, lehangoló egészségügyi helyzete és egyéb bajai, hátrányai.

A kronológiai határt a cigány történelem különös sajátosságai magyarázzák. Kénytelen voltam az időrendi választóvonalakat a magyar történelem hagyományos tagolása szerint meghúzni. Egyrészt azért, mert a cigányságnak nincs saját írott történelme, így önmaga által kijelölt belső kronológiája vagy kitüntetett történelmi eseménye sem, az orális történelmet éltető emlékezet határa pedig rövid léptékű és bizonytalan. Másrészt a cigányság nem-cigány környezete által létrehozott forrásokból rekonstruálható múltbeli tények jellege sem teszi lehetővé, hogy egyfajta belső eseményrend szerint tagoljuk a cigányok magyarországi történelmét. Ennek a történelemnek ugyanis nincsenek nyomon követhető nagyszabású politikai, diplomáciai, háborús eseményei, nincsenek művelődéstörténeti fordulópontjai, filozófiai rendszerei vagy vallási megrázódtatásai.

Az 1790 és 1848 közötti korszak a cigánypolitikában a problémafelvetések és meg nem valósított tervezetek ideje. A rendszeres bizottsági munkálatok megvitatói és a vármegyei politikusok felismerték, hogy a 18. századi rendeleti politikának a cigányság belső életébe is beavatkozó módszerei nem követhetők, a gyakorlati konzekvenciákat azonban nem vonták le. A társadalmi-politikai alapprobléma máig is aktuális: a cigányság nem lesz-e gátja a társadalom polgárosodásának (ahogy akkor mondták: a társaság polgáriasulásának), illetve miként érhető el, hogy ne szoruljon ki a polgárosodás folyamatából. Ma már tudjuk, hogy a cigányok/romák mai áldatlan társadalmi helyzetének egyik oka éppen abban keresendő, hogy nagy hányaduk kívül rekedt a 19. század első harmadában kezdődött, s lényegében máig sem lezáródott polgárosodási folyamaton. Hogyha ez megismétlődik az elkövetkező években, bizonyára cigányok és nem-cigány is megrázó következményekkel nézhetnek majd szembe.

A „külső” kronológia szerint e kötetbe szándékosan vettem fel az 1790 és 1848 közötti korszakban keletkezett források egy sajátos csoportját. Ennek az időszaknak a cigányokat érintő dokumentumai nagyrészt még mindig ismeretlenek. A magyarországi cigányok történetéről szóló munkám² egyik fejezeté-

---

² Nagy Pál: *A magyarországi cigányok története a rendi társadalom korában*. A Társadalomtudományi Tanszék gondozásában kiadja a Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola Kiadója, Kaposvár, 1998. E könyvemben részletesen tárgyalom a „cigánykérdés” történeti gyö-

ben igyekeztem enyhíteni a hiányokat, de ott elsősorban helytartótanácsi rendeleteket és vármegyei statutumokat elemezve a „cigányügy” gazdasági, társadalmi, politikai hátterének komplex bemutatására koncentráltam, a hétköznapi élet, a népi kultúra története, illetve utóbbiak forrásai kisebb hangsúlyt kaptak.

Ebben a forráskiadványban hús-vér embereket akarok az iratokon keresztül életre kelteni. Embereket, nem egzotikus csodabogarakat, s nem is „puruttya” népséget. Embereket, ahogy félrevonulva szomorkodnak a sikertelen vásár miatt, ahogy lelkük megmaradásában és visszatérésében bizakodnak, ahogy szeretteik sorsáért aggódnak talján földön, ahogy betyárok közé keverednek, ahogy vásári tolvajjá válnak, ahogy a kocsmá mellett okádnak, ahogy verik a feleségüket, ahogy veszezszenek és békülnek. Embereket, akiknek cselekedeteit a környezetük gyakran nem érti, gondolatait nem ismeri.

Ezt a kötetet – többek között – azért adom közre, hogy bebizonyítsam: a magyarországi cigányok történetének igenis vannak forrásai. Bízom benne, hogy a cigány kultúrával foglalkozó szakemberek valamennyien találnak majd olyan adatokat ezekben a forrásokban, amelyek segíthetik munkájukat, vagy éppen séggel történeti esettanulmányok írására készítetik őket. A társadalomtudományok területén folyó minden historikus vonatkozású kutatás segítése a célom. A pereket nem csak jogtörténeti, kriminológiai és kriminalisztika-történeti szempontok miatt választottam, hanem azért, mert a rendelkezésre álló forrásokból az iratoknak ez a fajtája tartalmazza a legtöbb társadalomtörténeti adatot együttesen.

A jogtörténész, jogszociológus, kriminológus kutatók számára feltehetően a korabeli bírósági gyakorlat, kihallgatás-módszertan, a bűnelkövetési módok, a cigány emberek bíróság előtti viselkedése, védekezési technikája tanulmányozásának lehetősége lesz különösen jelentős. Az etnográfusok számára ugyanilyen fontosak lehetnek például a vagyoneleltárakban felsorolt berendezési tárgyak, használati eszközök, a csereformák, s a Lohrwerk típusú (munkaértékesítő) iparüzés. A kulturális antropológusokat a nemi és életkori szerepekkel összekapcsolódó közösségen belüli békéltetési mechanizmus, a biculturalizmus, a faluzás, a kulturális ideológiák megjelenési formái foglalkoztatják leginkább.

Reménykedem benne, hogy a hazai cigányok/romák átértékelik azon előítéleteket, hogy a gázsók a cigányok múltjáról csak hiteltelenül szólhatnak, belátják, hogy a saját írásbeliség évszázados hiánya ellenére is érdemes kutatni a cigányok történelmét, s a források nem csupán a gázsók rosszindulatának és előítéleteinek emlékei. Szeretném, ha a magyarországi roma értelmiségből senki nem tartaná ártalmasnak a kötet összeállítóját csupán azért, mert közli eze-

ket a forrásokat. Ha egy mód van rá, ne nevezzék rasszistának, amikor egykor élt elődeiket méltatlan helyzetben vélik megjeleníteni. A történelem, ahogy itt élénk tűnik, nem a kutató utólagos kreációja. Az emberi sorsokat, amelyek a forrásokból megismerhetők, nem a dokumentumok közreadója találta ki, hanem az élet alakította.

A rendi társadalom jog-, és intézményrendszerét kevésbé ismerő olvasók talán hiányolni fognak e kötetből egy olyan tanulmányt, amely a bűnüldözés és a bírósági szervezet struktúráit, ezek viszonyát és joghatalmi kompetenciáját mutatja be.³ A magam részéről nem tartottam ezt szükségesnek. A hazai jogtörténetben kiváló összefoglalások állnak rendelkezésre az igazságszolgáltatási szervezetről, a peres eljárásról.⁴ Az igazságszolgáltatási intézmények jogi funkcióinak áttekinthetőségét a *Szómagyarázatok* címszávaiban igyekeztem segíteni.

A cigányok bírói fórum elé kerülő ügyei gyakran a legalsóbb szinten intéződtek el, sokszor még a szolgabíróig sem jutottak el. Különösen jellemző ez a polgári ügyekben. A cigánybíró, valamint a falusi bíró és a mezővárosok korlátozott joghatósága alá tartozó kisebb ügyekről ezidáig nem találtam olyan írásos emlékeket, amelyek a jelen kötetben közölhetők lennének. A Dél-Dunántúlon rendkívül kevés a 19. század vége előtt keletkezett önkormányzati irat. A bíráskodás és a közigazgatás helyi és járási szinten nem vált el egymástól. Az Eötvös-féle közoktatási törvény előtt a falusi és mezővárosi társadalom nagy részét orális kultúra jellemezte.

A cigányoknak a polgári perekbeli jelentős mértékű alulreprezentáltsága a 16. századtól a 20. századig megfigyelhető. Ez a kutatási tapasztalatom össze- cseng a közelmúlt jogszociológiai és jogantropológiai vizsgálatainak eredményeivel.⁵ E hosszú időtartamba ágyazott jelenségnek egyaránt vannak etnokulturális és szociokulturális okai. Részben a szóbeliséggel, részben a korlátozott autonómiával, bizonyos csoportoknál a függetlenség megtartásának igényével, míg másoknál épp a proletarizálódással magyarázható.

A cigány - nem-cigány és cigány-cigány viszonylatú konfliktusok aránya nem

---

³ E helyen mondok köszönetet Póczik Szilveszternek a jogtörténeti és kriminológiai aspektusok felvetéséért, s a korrekt, színvonalas lektori tanácsokért.

⁴ Legfontosabbak:

Winkler János: *A magyar igazságszolgáltatási szervezet és polgári peres eljárás, 1526-1848.* I-II. Pécs, 1921-1927.

Bónis György – Varga Endre – Degré Alajos: *A magyar bírósági szervezet és perjog története.* Budapest, 1961.

Csizmadia Andor: *A magyar városi jog.* Kolozsvár, 1941.

Úriszék. Szerk.: Varga Endre. Budapest, 1958.

⁵ Egyed M.: *Cigányok az igazságszolgáltatásban.* Esély, 1996/5. 78-88. p.

Loss Sándor – Szilágyi István: *A „cigány per”.* Beszélő, 2001. április.

mérhető fel pontosan. Utóbbiaknál sem a polgári, sem a büntető eljárást kiváltók esetében nem tudjuk, hogy az ügyek milyen arányban oldódtak meg a cigány közösségen belül, s a külső joghatalmi szintek előtt. Néhány cigányok közötti peres ügyben a konfliktuskezelés sajátos bikulturális metódusa ismerhető fel. Az 1839-ben a sümegi serházban a rosszul sikerült lóvásár miatt összeverekedő, egymással rokonságban álló cigányok ellenségeskedése például részben a törvényszéken, részben a közösségen belüli békéltető szisztéma segítségével rendeződött.⁶

Tudományszaktól, kutatói attitűdtől és érzelmi hozzáállástól függetlenül, bizonyára minden olvasóban felvetődnek majd a 19. század első felére vonatkoztatva a napjainkban folytonos vita tárgyát képező kérdések: A cigányságra jellemző volt-e a felülreprezentáltság a bűnözésben, vagy bizonyos bűncselekménytípusok elkövetésében? A cigányok által elkövetett bűnesetek a kultúrtradícióból, vagy a már 150-200 esztendővel ezelőtt is jellemzőnek mondható, bár semmiképpen sem azonos mértékű szociális veszélyeztetettség és hátrányos helyzet mozzanataiból magyarázhatók-e?

A kutatások jelenlegi szintjén nem adhatók történeti orientációjú tudományos válaszok ezekre a kérdésekre. Nincsenek modern esettanulmányok és nincsenek feltárva a regionális különbségek sem. Még kevésbé kutatottak azok a lokális hatások, amelyek a cigányok viselkedését és világképét befolyásolták. További kutatások után megkísérlem majd összefoglalni a cigány bűnözés múltbeli sajátosságait, most csak módszertani problémákat és feltevéseket fogalmazok meg.

Egyáltalán nem tudjuk, hogy a modern bűnügyi statisztikák rendszeressé válása előtti időszakokban az országban élő, illetve itt tartózkodó cigány népesség mekkora hányada került szembe az írott törvénnyel és a jogszokásokkal. Némileg tisztábban látható az egyes cigány csoportok közötti bűnelkövetési arány, de statisztikailag ez sem verifikálható. A rablajstromokból és a perlistákból nem számítható ki, hogy mely cigány csoporton belül volt nagyobb a bűncselekmények száma.

A magyar cigányok bűnözővé válásának okai javarészt a 18. században létrehozott nevelőszülői rendszerben kereshetők. Az ő gyermekeiket vették el szüleiktől a legnagyobb számban, s e gyermekek felemás módon szocializálódtak, senkihez sem tartozó, ingatag helyzetű felnőttekké váltak. A 19. század első felében ők azok, akik gyakran kerülnek nem-cigány szubkultúrákba, s bűnelkövetéseik motivációja szegénységükből, marginális helyzetükből ered.⁷

---

⁶ Ennek az ügynek az értelmezését lásd: *Nagy Pál*: *Hová lett a szerencse?* Amaro Drom, 2000. május.

⁷ Részletesebben lásd erről *Nagy Pál*: „Kicsinségemben elszakadtam”. *Cigány közösség, szocializáció és gyermekors Magyarországon a 16-19. században*. Educatio, 1999. nyár. 320-338. p.

A kolompárok gyakran kerültek összeütközésbe nem-cigány környezetükkel. Gyanítom, hogy ennek következtében a 19. században demográfiai arányukhoz mérten az oláh cigányok körében volt a legnagyobb a bűnelkövetések száma. A korabeli jogi normák szerint bűnnek számító cselekedetek súlyossága azonban nem állt arányban azok számával. Az ő esetükben a bűnözési felülreprezentációt leginkább életmódbeli sajátosságaik, valamint a környezetük számára érthetetlen kulturális ideológiájuk, különös értékrendjük okozta.

A 19. század első felében a cigányság, mint csoport a nem-cigány környezet számára problematikus társadalmi képződménynek mutatkozott. De nem minden szegmense azonos okokból, továbbá nem azonos mértékben. A magyarországi cigányok történetének egyik sajátossága, hogy a cigányoknak a forrásokban való megjelenésétől (15. sz.) kezdve többféle együttélési és közösségszerveződési forma létezett egymás mellett. A cigány közösségek társadalomtörténeti leírásának ebből adódóan nem lehet egyetlen generális módszere. A forrásokban cigányként megjelenő emberek és csoportok nem szoríthatók bele ugyanabba a modellbe, mert különböznek egymástól identitásuk kritériumaiban. Különböztek a nem-cigány környezettel szembeni gazdasági és jogi viszonyukban, viselkedésükben, továbbá a periférikus helyzet fokában és a gázsikánó tőke⁸ felhalmozásának mértékében.

Az életmódhoz és a társadalmi helyzethez hasonlóan a bűnözés terén is a kritériumok sajátos összekapcsolódásának variációit figyelhetjük meg, s nem homogén struktúrákat. A helyi társadalomnak például egészen más volt az adott település lakosságához tartozó saját cigányaival és az idegen cigányokkal szembeni viszonya. A kötetünkben közölt városi perek zömében olyan idegen cigányok tűnnek fel, akik nem voltak pécsi lakosok. A Pécsen élő, családjaikat napszámosságból és muzsikálásból eltartó cigányok a városi társadalomba integrálódtak, büntetőjogi következményekkel járó szituációkba ritkán kerültek.⁹

A cigányok összességének a nem-cigányok összességéhez való jogi viszonyáról büntető perek indexei alapján a későbbi kutatások során esetleg igazolást nyerő, vagy elvetendő munkahipotézist állítok fel: A 19. század első felében a cigány népeesség egésze semmiképpen sem mondható specifikus bűnöző rétegnek. Somogy megye példája azt mutatja, hogy a cigányok nem követtek el több bűncselekményt, mint a társadalom más perifériára szorult, kedvezőtlen helyzetű csoportjai. A somogyi adatok jól mutatják, hogy óvakodnunk

---

⁸ A *gázsikánó tőke* fogalmán – Leonardo Piasere nyomán – a nem-cigányok számára fontos értékek és javak összességét értjük.

⁹ A magisztrátus előtt tett vallomásaikban a vádlottak mindig közlik lakhelyüket. Egyéb esetben a perekben szereplő személyek nevei összevethetők a korabeli cigányösszeírásokban szereplő nevekkal.

kell a kategorikus kijelentésektől.

A Somogy Megyei Levéltárban átnéztem valamennyi, ma fellelhető büntető peres iratot. Hét, vármegyei törvényszék előtt lezajlott pert találtam, amelyekben cigányok érintve vannak (nem beszélve most a szökött katonák vallomásairól). E perek az 1811 és 1847 közötti időszakból származnak. A peres iratok segédletei szerint ennél sokkal több cigányok elleni per volt ebben az időben.

Nincs minden évből segédlet, így nem lehet az egész 1790 utáni időszakot rekonstruálni. Az „*Index processuum criminalium 1820–1837*” című kötetből 144 cigányok által elkövetett bűneset mutatható ki, de ezek közül egynek sincs meg a peres aktája. A 144 esetben azok is benne vannak, amelyekben az elkövető nem cigány, de az áldozat igen.

Az „*Index processuum criminalium 1790–1806*” című segédletet még nem néztem át. Az iratok ezekből az évekből sincsenek meg. Az 1806 és 1820 közötti időből megvan néhány pernek az irata, de segédlet nincs. Az 1837 utáni évekkal ugyanez a helyzet.

A Somogy megyében 1820–1837 között cigányok által vagy cigányok sérelmére elkövetett, vármegyei törvényszéken tárgyalta bűncselekmények

	Név	Lakóhely	Bűncselekmény	Ítélet	Eredeti jelzet
1.	Árvai Ruzsi, Kalló Márton felesége	Szakácsi	ellopta Bradits molnárné pénzét	pénzt visszaadni, 16 pálca; lólopást nem tudták rábizonyítani	1828/fasc. 165. no.15.
2.	Asbóth Ferenc		pinceverések	2 év fogság, negyedévente 25 pálca	1829/fasc. 170. no.45.
3.	Árvai János	Kutas	batéi lovak ellopása	kártérítés, 40 pálca	1831/fasc. 177. no.19.
4.	Babai Istók	Polány?	polányi lólopás	1 hónap fogság, kétszer 32 pálca	1820/fasc. 133. no.53.
5.	Babai Juli		Fila Miskával viselt fajtalan élet	1 év rabság, negyedévente 25 korbács, a végén 25 virgács	1821/fasc. 137. no.81.
6.	Bakonyi József		„az egerszegi Baranyábul” ellopott 4 ló	2 év rabság, negyedévente 25 pálca	1822/fasc. 138. no.16.
7.	Babai György		horváthertelendi lólopás	1,5 év rabság, negyedévente 32 pálca	1823/fasc. 144. no.60.
8.	Babai Antal		mernyei lólopáskor Déri Jánost agyonütötték bűntársaival	fejvesztés, kegyelemből 8 év negyedévente 25 pálca	1824/fasc. 146. no.7.
9.	Babai Laci		gigei lólopás	szabadon engedték	1824/fasc. 151. no.119.

10.	Brückel, másképp Gyenge, másképp Horvát Laci	Mozsgó	lopott lovakat találtak nála	1 év fogság, negyedévente 25 pálca	1825/fasc. 155. no.64.
11.	Babai Gyuri	Pamuk	fajtalan élet	24 pálca, lólopást nem tudták rábizonyítani	1825/fasc. 155. no.67.
12.	Batsilovits csavargó cigány		ellopta a sánci birkás lovait	1,5 év rabság negyedévente 32 pálccával	1827/fasc. 161. no.5.
13.	Babai Gyuri, másképp Farkas Jancsi, másképp Lakatos János		több rendbeli lólopás Fehér Palival	2 év tömlöc, negyedévente 25 pálca	1829/fasc. 172. no.153.
14.	Bögöts Gábor	Egyeduta (Zala m.)	lólopás Szabáson; a lopott állatokat 30 Ft-ért megvette Horvát Mihály marcali cigánytól		1830/fasc. 173. no.19.
15.	Batsilovits csavargó cigány		lólopás Berkiben	kártérítés, 1 év börtön, negyedévente 32 pálca	1830/fasc. 175. no.91.
16.	Berki Gábor		szökött cigány katona	katonai karnak átadva	1831/fasc. 180. no.102.
17.	Babai Miska		bogdásai disznólopásban büntárs	1 év tömlöc, 4x32 pálca	1832/fasc. 182. no.40.
18.	Babai Gyuri	Osztopán	szőlősgyöröki lólopás	3/4 év tömlöc, negyedévente 32 pálca	1832/fasc. ? no.80.
19.	Bozsók Antal	Jád	lólopásban büntárs; valószínűleg szökött katona	iratokkal együtt átadva a katonai karnak	1832/fasc. 183. no.80.
20.	Babai ?		?	16 korbács	1834/fasc. 186. no.11.
21.	Babai Gyuri		lólopás Kötcsén	nem tudták rábizonyítani, csavargásért 25 pálca	1834/fasc. 186. no.21.
22.	Babai Kati		zádori lólopás	25 korbács	1833/fasc. 188. no.69.
23.	Babai József		balatonszent-györgyi lólopás	1/2 év börtön, negyedévente 32 pálca	1833/fasc. 190. no.104.
24.	Babai György		ua.	1 év börtön, negyedévente 25 korbács és 25 pálca	ua.

25.	Babai József		pinceverés	1/4 év börtön, 2x25 pálca	1835/fasc. 192. no.48.
26.	Cigány Ádám		lengyeltóti fogadó vendégeinek kirablása, mézárszék feltörése	bizonyíték hiányában felmentés	1823/fasc. 144. no.49.
27.	Cigány(Josó) Gábor		ua.	ua.; éjjeli csavargásért 25 pálca	ua.
	Czigány Pál lásd Gáspár János				
	Csipedelem Istók, lásd Gáspár János				
28.	Gáspár János kisbíró	Németegres	Czigány Pál és Csipedelem Istók cigány csavargók rejtegetése	40 pálca	1824/fasc. 150. no.105.
29.	Czigány Pali		tabi zsidó kirablása	nem tudták elfogni, az orgazdákat elítélték	1825/fasc. 155. no.66.
30.	Csipedelem Istók		ua.	ua.	ua.
31.	Csicsa v. Tóka István		törökkoppányi lólopás	bizonyíték hiányában felmentve	1826/fasc. 160. no.102.
32.	Csorba v. Kaposi Józsi		a pipagyújtói legelőről Horvát Józsi által lopott 2 lovat megvette	1 év rabság, negyedévente 16 pálca	1825/fasc. 155. no.62.
33.	Csorba v. Kaposi Józsi	Szigetvár	3 lovat lopott Dencsházán	1,5 év rabság, negyedévente 32 pálca	1827/fasc. 161. no.1.
34.	Czigány György		a lengyeltóti kocsmában összeverte a köteles legényeket	kártérítés, 40 pálca	1835/fasc. 193. no.90.
35.	Funtek v.Kálózi kocsmáros	Nikla	az ő biztatására lopta el a mozsgói cigány a 3 naki lovat	1/2 év fogság, negyedévente 25 pálca	1825/fasc. 155. no.64.
36.	Fodor v. Kis Mihály		lovat lopott az alsósegesi erdőből	1 év börtön, negyedévente 32 pálca	1827/fasc. 162. no.53.
37.	Farkas Antal	Kutas	lólopás Mesztegyőn	felmentés	1827/fasc. 164. no.106.
38.	Farkas Mihály	Patalom	lólopás Aszalón	felmentés	1828/fasc. 167. no.81.
39.	Farkas Jancsi, másképp Babai Gyuri, másképp Laktos János		több rendbeli lólopás	2 év tömlöc, negyedévente 25 pálca	1829./fasc. 172. no.153.
40.	Farkas Antal	Kutas	batéi lólopás	50 pálca	1831/fasc. 177. no.19.

41.	Fodor v. Czigány Mihály		sertéslopás Iharosberényben	felmentés	1833/fasc. 188. no.81.
42.	Farkas v. Csigán Józsi, kanász	Boronka	disznólopás	felmentés	1837/fasc. 206. no.68.
43.	Farkas v. Czigány Józsi		birkalopás	kártérítés, 32 pálca	1836/fasc. 194. no.35.
44.	Gubás v. Horváth Istók		kaposi mezőről lólopás (az állatok megkerültek)	40 pálca	1825/fasc. 155. no.59.
45.	Gyenge, másképp Brückel, másképp Horvát Laci	Mozsgó	lólopás	1 év fogság, negyedévente 25 pálca	1825/fasc.15 5. no.64.
46.	Hegedűs Demeter		lepsényi lólopás	2 év börtön, negyedévente 40 pálca	1820/fasc. 134. no.82.
47.	Horváth György	Osztópán	kutasi és nagybajomi zsidók kirablása	2 év fogság, negyedévente 25 pálca	1821/fasc. 137. no.56.
48.	Horvát v. Lovrentsits Márton		a légrádi jegenyésből lopott, s a szepetneki cigánynak átadott 3 lóért	40 pálca	1822/fasc. 138. no.10.
49.	Horváth György	Szentkirály	a besenyői legelőről elloptott 2 lovat	kártérítés, 1 év börtön, negyedévente 25 pálca	1823/fasc. 143. no.30.
50.	Horváth György	Osztópán	vásári tolvaj	24 pálca	1824/fasc. 151. no.114.
51.	Horváth Istók	Hatvan	váradai lólopás	1 év fogság, 5×25 pálca	1825/fasc. 154. no.33.
52.	Horváth v. Gubás Istók		kposmérői lólopás	40 pálca	1825/fasc. 155. no.59.
53.	Horváth, másképp Gyenge, másképp Brückel Laci		lólopás	1 év börtön, negyedévente 25 pálca	1825/fasc. 155. no.64.
54.	Horvát v. Vastag Gyuri		Sörnyén feltört egy kamarát		1825/fasc. 155. no.69.
55.	Horváth Miska	Kutas	mesztegyői lólopás	1/2 év fogság, 3×25 pálca	1827/fasc. 164. no.106.

56.	Horvát Antal	Vid	andocsi lólopás	bizonyíték hiányában elengedték	1828/fasc. 167. no.83.
57.	Horvát Miska	Osztopán	bicsérdi lólopás	1/2 év fogság, 3×32 pálca	1828/fasc. 167. no.84.
58.	Horvát Örzse	Várong	kaposi lólopás	1 hónap áristom, utána haza kell térnie eredeti lakhelyére	1828/fasc. 167. no.85.
59.	Horváth Mátyás		nem akadályozott meg egy verekedést, melyben egy viszlói cigány meghalt	25 pálca	1829/fasc. 169. no.22.
60.	Horváth v. Nyifa cigány		kisfaludi lólopás	halasztás, nem hoztak ítéletet	1829/fasc. 172. no.159.
61.	Horváth Mihály	Marcali	a Szabásról lopott 2 lovat 30 Ft-ért továbbadta Bögöts Gábor egyedutai cigánynak	1/2 év tömlöc, 3×25 pálca	1830/fasc. 173. no.19.
62.	Horváth v. Csiri Miska		gardosi árendás 4 lovának ellopása	bizonyíték hiányában elengedték	1830/fasc. 174. no.58.
63.	Horváth v. Kis gyuri		ua.	ua.	ua.
64.	Horváth v. Iskázi Gyuri		ua.	ua.	ua.
65.	Herman Józsi		Baronyai Sándortól lopott lovakat vett	kártérítés, 25 pálca	1833/fasc. 185. no.38.
66.	Horváth Józsi	Görösgal	Hosszúfaluban lovat lopott	1 év tömlöc, negyedévente 25 pálca	1833/fasc. 185. no.61.
67.	Horváth v. Vastag György		ellopott a sárdi boltból 4 darab kartont	1 hónap áristom; leányát Erzsébetet elengedték	1834/fasc. 190. no.109.
68.	Horváth János		dencsi cigányasszony halála miatt(?)	2 év tömlöc, negyedévente 25 pálca	1836/fasc. 194. no.31.
69.	Tóka Panni	Megyer	vásári lopások	1/2 év tömlöc, 3×25 korbács	1837/fasc. 200. no.94.
70.	Horváth Kati	ua.	ua.	ua.	ua.
71.	Horváth v. Subish György	Cegléd	peterdi lólopás	1/2 év börtön, 2×25 pálca	1837/fasc. 200. no.109.
72.	Jankótzsi v. Ranits János	Szigetvár	siklósi lólopás	25 pálca	1823/fasc. 143. no.13.
73.	Josó v. Czigány Gábor		a lengyeltóti fogadó és mészárszék kirablása	felmentés, de éjjeli csavargásért 25 pálca	1823/fasc. 144. no.49.

74.	Iskázi v. Horváth Gyuri és más cigányok		a gárdosi árendás négy lovának ellopása	bizonyíték hiányában elengedték	1830/fasc. 174. no.58.
75.	Imre Mihály		megvette a tamási Móre cigány csikáját, melyről tudta, hogy lopott	32 pálca	1831/fasc. 179. no.72.
76.	Kováts Antal	Gölle	nem fizette ki a hitelben vett lovak árát	1/4 év rabság, az előzetes beszámításával elengedték, miután ígéretet tett a fizetésre	1820/fasc. 131. no.27.
77.	Kovács György		a sárszegi cigány banda tagja, lólopás	kártérítés, 40 pálca	1821/fasc. 135. no.12.
78.	Kolompár Pál		ua.	ua.	ua.
79.	Kolompár Mari		a sárszegi cigány banda tagja, konkrét bűncselekmény nincs	24 korbács, más cigányokkal együtt visszaküldték Sárszegre (Zala)	ua.
80.	Kolompár Kati		ua.	ua.	ua.
81.	Kovács József		cigány banditák szökésében segített (a sárszegi cigány bandához kapcsolódik)	25 pálca	1821/fasc. 135. no.12.
82.	Kolompár János öreg cigány		6 évvel korábban 60 Ft-al megkárosított egy kőnyi embert	szabadon engedték, a vármegyéből kiutasították	1823/fasc. 145. no.66.
83.	Kötöződi v. Pápai Józsi		lólopás	1 év börtön, negyedévente 32 pálca	1824/fasc. 147. no.47.
84.	Kolompár Trézsi oláh cigányaszszony		valószínűleg útlevél nélküli csavargás	„a többitül elmaradván eredeti helyére utasítatik”	1825/fasc. 153. no.21.
85.	Kálótzai v. Funtek kocsmáros	Nikla	Horváth Laci mozsgói cigány az ő biztatására lopott Nakon lovakat	1/2 év börtön, negyedévente 25 pálca	1825/fasc. 155. no.64.
86.	Kaposi v. Csorba Józsi	Szigetvár	lólopás Dencsházán	1,5 év börtön, negyedévente 32 pálca	1827/fasc. 161. no.1.
87.	Kovács Józsi*	Szemes	katonának hitette magát	24 pálca	1827/fasc. 161. no.23.

88.	Kis Czigány v. Fodor Mihály		lólopás a felsősegesdi erdőről	1 év tömlőc, negyed-évente 32 pálca	1827/fasc. 162. no.53.
89.	Kolompár Mihály	Nagyatád	bodvicai lólopás	bizonyíték hiányában felmentés	1827/fasc. 63. no.74.
90.	Károly Nani cigányasz-szony	Várong	lúdlopás	12 pálca, visszakísérik eredeti lakhelyére	1828/fasc. 167. no.85.
91.	Kolompár Péter		katona szökevény	katonai karnak átadva	1828/??
92.	Kolompár István		ua.	ua.	ua.
93.	Kuti Józsi	Dég	Babai és Fehér Pali lólopásairól tudott, de nem jelentette	25 pálca	1829/fasc. 172. no.153.
94.	Kováts Juli	Varászló	„csalfaságok”	12 pálca	1830/fasc. 175. no.105.
95.	Kovács Ignác, más-képp Szajkó Miska		katonaszökevény	átadva Baranya vármegyének	1830/fasc. 176. no.143.
96.	Kolompár János	Kollátszeg	viszi lólopás	próbák hiányában elengedték és eredeti lakhelyére kísérték	1830/fasc. 176. no.158.
97.	Kálon Márton	Szakácsi	Bazsilovics nevű berki cigány lopott lovainak orgazdája	1/4 év tömlőc	1832/fasc. 181. no.1.
98.	Kolompár József kolompár cigány		beleznai lólopás	bizonyíték hiányában felmentés	1833/fasc. 185. no.49.
99.	Kolompár Péter kolompár cigány		ua.	ua.	ua.
100.	Kováts József muzsikus cigány		kiskovácsi lólopás	bizonyíték hiányában felmentés	1833/fasc. 188. no.68.
101.	Kukatz Mihály		lólopás	bizonyíték hiányában felmentés	1833/fasc. 188. no.73.
102.	Lakatos Józsi		cigány banda tagja, konkrét bűncselekmény nincs	50 pálca	1821/fasc. 135. no.12.

103.	Lovrentsits v. Horvát Márton		légrádi jegenyésből ellopott lovakat továbbadta egy szepetneki cigánynak	40 pálca	1822/fasc. 138. no.10.
104.	Lakatos Józsi kolompár cigány		pénzrablás Zákányban (56 ezüst)	1/4 év rabság, 2×25 pálca	1823/fasc. 145. no.79.
105.	Labripote másképp Somogyi Józsi	Drávatamási	lólópás Abaligaten, Hetesen, Lábodon	a letöltött tömlőcön kívül a szokásért 32 pálca	1828/fasc. 165. no.7.
106.	Lakatos/Farkas/Babai Jancsi v. Gyuri		több lólópás	2 év tömlőc, kártérítés, negyedévente 25 pálca	1829.fasc. 172. no.153.
107.	Morzsa Istók		agyonütött egy viszlói cigányt	2 év rabság, félévente 32 pálca	1829/fasc. 169. no.22.
108.	Makarász (sic!) Antal		lólópás Karádon	1 év börtön, negyedévente 25 pálca	1831/fasc. 182. no.36.
109.	Magyar Józsi		egy dencsi cigányaszszony halála miatt	3 év tömlőc, negyedévente 25 pálca	1836/fasc. 194. no.31.
110.	Nyifa cigány		lólópás Kisfaludon	?	1829/fasc. 172. no.159.
111.	Niklai, másképp Ujpolgár Gyuri	vrácsiki jobbágy	verekedés	1/4 év börtön, 32 pálca + a helyszínen 32 virgács	1831/fasc. 178. no.23.
112.	Nyifa cigány, másképp Makarász Antal		karádi lólópás	1 év börtön, negyedévente 25 pálca	1832/fasc. 182. no.36.
113.	Nagy József		összevert egy kötcsei muzsikusi cigányt	?	1832/fasc. 183. no.98.
114.	Pápai v. Kötöződi Józsi		2 csikót találtak nála, állítása szerint egy cigány adta neki adósság fejében	1 év börtön, negyedévente 32 pálca	1824/fasc. 147. no.47.
115.	Pap Józsi	németegresi cigány zsellér	koppányi lólópás	?	1826/fasc. 160. no.102.
116.	Punczi János, id.	Bábony	a fiával megverték a bábonyi molnárt	kártérítés, 1/4 év börtön, 2×32 pálca	1827/fasc. 163. no.69.
117.	Punczi János, ifj.	Bábony	az apjával megverték a bábonyi molnárt	kártérítés, 1/4 év börtön, 2×24 pálca	1827/fasc. 163. no.69.

118.	Poczi, igazi nevén Árvai cigány		lólopás	felmentve	1833/fasc. 188. no.73.
119.	Rupa János		a sárszegi cigány banda tagja	32 pálca	1821/fasc. 135. no.12.
120.	Ranits v. Jankótzai János	Szigetvár	siklósi lólopás és okirathamisítás (bizonyosságlevelet szerzett egy Győr Samu nevű embernek)	25 pálca	1821/fasc. 143. no.13.
121.	Raphaël János és más cigányok		lólopás	1 év tömlöc, negyedévente 25 pálca	1833/fasc. 188. no.119.
122.	Rátz István		agyonvert egy dencsi cigányaszyont	2 év tömlöc, kártérítés	1836/fasc. 194. no.31.
123.	Sárközi Mihály		lólopás Horváthertelenden, egy Babai nevű cigány büntársa	1 év börtön, negyedévente 25 pálca	1823/fasc. 144. no.60.
124.	Somogyi v. Vizvári Istók		lólopás Gárdonyban	25 pálca	1825/fasc. 155. no.57.
125.	Szalai Ferenc		lólopás Kapolyban	40 pálca	1825/fasc. 155. no.59.
126.	Szörös Laci, Vastag cigány veje		rajtakapták egy sörnyei kamara feltörésén	32 pálca	1825/fasc. 155. no.69.
127.	Somogyi v. Labripote Józsi	Drávatamási	több rendbeli lólopás	az előzetesen felül 32 pálca	1828/fasc. 165. no.7.
128.	Szörös Laci	Várong	Kaposban ludakat akart lopni	32 pálca, eredeti lakhelyére visszakísérik	1828/fasc. 167. no.85.
129.	Száva Józsi	Szigetvár	szentlászlói lólopás	nem tudták rábizonyítani	1830/fasc. 174. no.49.
130.	Sárközy János	Damalos	lólopás	1 év börtön, negyedévente 25 pálca	1830/fasc. 174. no.54.
131.	Szalai Gyuri	Megyer	lólopás Istvándiban	1/2 év tömlöc, 25 pálca, 2×16 korbács	1836/fasc. 197. no.151.
132.	Szabó Mihály	Megyer	vásároló cigányasszonyok orgazdája és szállítója	1/2 év börtön, 2×25 pálca	1837/fasc. 200. no.94.
133.	Subich v. Horvát György	Cegléd	peterdi lólopás	1/2 év börtön, 2×25 pálca	1837/fasc. 200. no.109.

134.	Tánczos Jakab		egy fajszi embertől és egy marcali cigánytól lovat lopott	1 év börtön, negyedé- vente 25 pálca	1821/fasc. 137. no.65.
135.	Tánczos Jakab		Zala m. adta át, a kor- szak hírhedt gonoszte- vője, több zsidó és ci- gány is felbukkan a pereiben	?	1836/fasc. 196. no.104,
136.	Tánczos Jakab		nagybajomi lólopás	2 1/2 év börtön, ne- gyedévente 40 pálca	1824/fasc. 149. no.89,
137.	Tóka v. Csicsa István		törökkoppányi lólopás	nem tudták rábizo- nyítani	1826/fasc. 160. no.102.
138.	Tombor Domonkos, hajdú	Pat	Gál Imre nevű tolvajt megszöktette a börtön- ből; az ügyben érintve volt egy karádi cigány is		1827/fasc. 161. no.18.
139.	Tóka Józsi cigány gyermek		sárdi vásáron lovakat árult, nem bizonyoso- dott be, hogy az álla- tok lopottak	elengedték	1828/fasc. 165. no.15.
140.	Tatai Mihály	Várong	káromkodás	25 pálca	1828/fasc. 168. no.109.
141.	Tóth János		egy cigány kirablásá- val vádolták	bizonyíték hiányában felmentés	1830/fasc. 173. no.24.
142.	Vizvári v. Somogyi Istók		lopott lovakat vett át	öregségére való tekintettel 25 pálca	1825/fasc. 155. no.57.
143.	Horváth Gyuri v. Vastag cigány		sörnyei kamarafelve- résen rajtakapták	2 év fogság, 32 kor- bács	1825/fasc. 155. no.69.
144.	Vastag cigány v. Horvát György		a sárdi boltból kartonokat lopott	1 hónap áristom	1834/fasc. 190. no.109.

* „Kovács Józsi szemesi kolompár cigány fia.”

Az 1820 és 1837 közötti 18 esztendőben évi 8 cigányok által elkövetett bűneset, az elkövetők száma ennél is kevesebb. A bűncselekmények összes számához képest elenyésző. A cigányokra kirótt büntetések az egyes bűncselekménytípusokban nem súlyosabbak a nem-cigányokra kiróttaknál. Úgy tűnik a bíraskodás nem volt előítéletes. A bizonyíték hiányában hozott felmentő ítéletek

és a kihallgatások módszere is erre engednek következtetni. Későbbi kutatások során érdemes lesz majd összevetést tenni, hogy a nem-cigányok és cigányok közötti, perhez vezető konfliktusok létrejöttében működik-e előítéletesség.

Napjainkhoz hasonlóan a cigányok a reformkorban is elsősorban gazdasági bűncselekményeket követtek el. Súlyos testi sértést – tekintetbe véve most már a kötetünkben közölt valamennyi pert – és gyilkosságot többnyire olyan cigányok (főleg romungrók) követtek el, akik a periférikus keveredés következtében valamely gázsó szubkultúrába kerültek.

A bűncselekmények tipizálása a 19. századi cigány bűnelkövetés erős szociális készítményét látszik igazolni. Azt hiszem, hogy nem maradhatunk ennél a következtetésnél, differenciáltabban kell fogalmaznunk. Úgy vélem, hogy a cigányok bűnözésének magyarázatát keresve nem állíthatjuk szembe az etnokulturális és szociokulturális indítást. A kétféle motiváció együtt van jelen az egyes bűncselekménytípusokon és az egyes cigány csoportokon belül is.

A gazdasági bűncselekmények származhatnak a megélhetési kényszerhelyzetekből, de ilyen voltukban a 19. században nem tekinthetők cigányokat jellemző szociális specifikumnak. Határozottabb, etnikai természetű specifikum a környezet kihasználásából való megélhetés kulturális beidegződöttsége. Ide sorolhatók például a korszakunkban „faluzás” terminus alá sorolt tevékenységből származó vásári és falusi lopások.

A lólopás első pillantásra szociális indíttatású gazdasági bűncselekménynek tűnhet, elő is fordul ilyen formában. Az esetek többségében azonban erősebben kapcsolódik a kultúrtradícióhoz, hiszen a cigány férfiak sajátos nemi státuszához és függetlenségi szimbolizációjához kötődik.

A gyilkosságról, verekedésről is azt gondolhatjuk első benyomásainkra hagyatkozva, hogy iskolázatlan, szegény, a konfliktuskezelésre jobb eszközökkel nem rendelkező emberek elvadultságával, durvaságával, indulataival, megrendült erkölcsi érzékével magyarázhatók. Pedig sokszor húzódnak mögöttük különleges szokás, sajátos kulturális ideológia, sőt a közösségen belüli szabályokhoz és erkölcsökhöz való szigorú ragaszkodás, főképpen cigányok egymás közötti konfliktusaiban. Az iratokból gyakorta csak sejthető a tettek mögött rejlő nem szokványos észjárás, esetleg észre sem vehető, mert a források létrehozói nem ismerték fel, vagy nem tulajdonítottak neki semmilyen szerepet, s a bíraskodásnál sem mérlegelték.

Az elkövetkezendő historikus kutatások során minél több azonos típusú pert kell majd filológiai igényességgel elemezni, s cigány – nem-cigány, illetve cigány-cigány viszonylatban összehasonlítani a történeti Magyarország minél több helyéről származó forrásbázis alapján. Ezután, a cigány kultúra egészének spektrumában, a kultúra egyes részeinek összefüggéseit szem előtt tartva lehet majd tudományosan pontosan értelmezni a cigányok múltbeli viselke-

dését, s annak részeként a bűnözés specifikumait.

A továbbiakban beszéljünk még a források szóhasználatáról, a kötet szerkezetéről és a források közlésmódjáról. Előbbi azért fontos, mert a cigányokra vonatkozó régi terminológia csak részlegesen találkozik a tudomány mai szóhasználatával, közelebb áll viszont a köznyelvhez.

A peres iratok többsége lehetőséget ad arra, hogy megállapítsuk, mely ma ismert cigány csoportról van bennük szó. Az esetek többségében még akkor is, ha a szövegben nem találunk etnikai, foglalkozási vagy egyéb megkülönböztető jelzőt a cigány szó előtt. A családnevek, a körülmények is biztos támpontot nyújthatnak. De vigyázzunk! A szavak ugyanazok, mint ma, de nem mindig ugyanazt jelentik.

A „magyar cigány” kifejezés a kötetben közre adott források keletkezési idejében már ismert volt, de nem használták túl gyakran, szövegeinkben is csak egyszer fordul elő, egyik cigány mondja a másikra. Meglehetősen gyakori volt viszont, hogy egy cigány már magyar cigánynak volt tekinthető. Az itt közölt dokumentumokból a családnév és a foglalkozás alapján állapítható ez meg leginkább.

Kutatásaim figyelemre méltó – nem csak a perekre, hanem a kérelemlevelekre is érvényes – tapasztalata, hogy a cigány emberek szájából elhangzott, nem-cigány környezetük valamely tagja által több-kevesebb hűséggel lejegyzett szavak között nem fordul elő egyetlen cigány sem. Csupán némely személynévről gondolhatjuk, hogy cigány eredetűek (pl. Gógó és Pelágó). A valamást tevő cigányok közül azok sem használnak cigány szavakat, akikről bizton feltehetjük, hogy tudtak cigányul. E jelenség azért is megmagyarázhatatlan, mert más forrásokból tudjuk, hogy a korabeli terminológia szerint zsványoknak nevezett vásári tolvajok (latinul fures nundinales) használtak cigány szavakat, s maguk a cigányok is.

A zsványnyelv titkos nyelvnek számított, többféle nyelvből származó jellegzetes kifejezéseiből 1782-ben Hajdúböszörményben a Hajdúkerület tisztviselői büntető perek alapján szójegyzéket állítottak össze. A helytartótanács minden törvényhatóságnak megküldte, hogy segítse a törvényszéki tisztviselők munkáját.¹⁰ Hasonló szójegyzékek maradtak fenn 1775-ből és 1781-ből is.¹¹ A tolvajnyelv cigány, illetve cigány eredetű szavai: csaj, csávó, hóhányó, piál, kajál, manus, nyikhaj, dumál, dilinyós, csór, lóvé. A gagyí (arany), púczi (ruha), nyalavi (zsvány), kúxi (vásár), paribó (mente) szavak eredete nem tisztázott.

---

¹⁰ A szöszedet a helytartótanács által a törvényhatóságokhoz intézett, 1782. május 13-án kelt leirat melléklete. Általam ismert lelőhelye: Tolna Megyei Levéltár, IV. 1. b. Currentalia, 1770–1791. 2. doboz. 12:9 (1782).

¹¹ Az 1775-ös és 1781-es jegyzékekről lásd: Szilágyi Ferenc: *A magyar szókincs eredete*. Debrecen, 1993, Csokonai Kiadó, 145–149. p.

A tudomány által napjainkban beásként és oláh cigányként számon tartott csoportokat a 18-19. században egyaránt oláh cigánynak, latinul zingari valachinak nevezte a környezetük. E két csoport tagjai a 18. század első harmada óta választhatók külön a kárpáti cigányoktól, majd a romungróktól, illetve egymástól. Akkor jelentek meg a mai Magyarország területén, s hasonlóságaik erősebbek voltak, mint ma. Bizonyos források (főként körözőlevelek) arra engednek következtetni, hogy a 18. század első felében még a beások egy része is beszélt cigányul a román mellett! A beások és az oláh cigányok egyaránt a románokhoz asszimilálódtak, de nem egyforma mértékben, s az is fontos meghatározó tényezője volt történelmi útjuknak, hogy tartózkodtak-e huzamosabb ideig délszláv környezetben.

A nem-cigányok foglalkozási sajátosságok alapján különítették el az oláh cigánynak nevezett csoportokat. Azokat, akiket ma beásként ismerünk, teknővájóknak nevezték; azokat pedig, akiket ma oláh cigánynak mondunk, kolompárnak. A kolompár kifejezés minden olyan oláh cigány alcsoportra vonatkozott, amelyikben a férfiak domináns tevékenysége valamilyen fémművesség volt. Olyasfajta megkülönböztetés, mint amelyet ma Erdős Kamill nyomán az oláh cigányokra alkalmazunk, nem létezett.

A kolompár kifejezés használatához még egy megjegyzést kell fűznöm. A kötetben felbukkanó kolompárok csaknem mindegyike oláh cigány, de a kolompárkodás nem az oláh cigányokra jellemző kizárólagosság. A kolompár mesterség már akkor létezett Magyarországon, amikor még nem is éltek itt cigányok (akárcsak a tinkerek Írországból). A 16-17. században az akkor Magyarországra érkezett cigányok is űzték a kolompárságot. A 19. században már főleg oláh cigányokra volt jellemző a kolompárság, de kárpáti, illetve magyar cigányok között is előfordulhatott a mesterség. Utóbbira példa Tóth Simon szökött katona, aki a téglás és a kolompár mesterséget váltva folytatta.

A környezettől származó csoportneveket a Dél-Dunántúlon a cigányok is átvették, és máig megtartották. A beások önmagukat a 19. század elején sokszor mondták teknővájó oláh cigánynak, a többi beást pedig egyszerűen oláhnak. Kötetünkben főként a szökött katonák vallomásaiban találkozunk ezzel. A ma oláh cigányoknak mondott csoportot a környezetük mintájára kolompárnak nevezték. Ennek az itt közölt iratokban nincs nyoma, de még napjainkban is általános. Napjainkban a beások gyakran nevezik az oláh cigányokat (főleg a lovári alcsoportot) varázslónak is, szintén gázsó hatásra. Ezzel a szóhasználatlaltal a most közzétett perszövegekben nem találkozunk, de egyéb iratokban (pl. személyleírásokban) gyakori.

A Dél-Dunántúlon a környezet hatására a kolompár szó az oláh cigányok önelnevezésévé vált, még azoknál is, akik nem a kolompár alcsoportba tartoznak. A közelmúltban például egy Pécssett élő lovári fiatalasszonytól hallottam, hogy kolompár cigánynak nevezi önmagát. Nézetem szerint a tudomány

által Erdős Kamill nyomán oláh cigány nemzetségként számon tartott csoport elődei a 18. században a nem-cigányoktól származó mesterségnévről nyerték Kolompár családneveiket a tényleges rokoni-vérségi kötelékektől függetlenül.

A per, illetve peres irat fogalmán nem csupán a bírósági eljárást és az annak során keletkezett dokumentumokat értem. A közlendő források körébe vontam azokat a jelentéseket is, amelyek nem peres eljárás folyamán keletkeztek, de fontos információkat közölnek a konfliktusok típusairól, a cigányokkal szembeni közigazgatási bánásmódról. Értéküket növeli, hogy az életmódról is sok adatot találunk bennük. Közzétételüket az is indokolta, hogy a peres ügyiratokban sok olyan irat is található mellékletként, amelyeket nem tekinthetünk szorosan vett peres iratnak, közlésük mégis elengedhetetlen volt. Gondolok itt a vagyonelektárakra, kárjegyzékekre stb.

Az irrattipológiai szempontok alapján kialakított szerkezeti egységek azonos helyen, azonos eljárás keretében létrejött iratokat, ügyiratokat tartalmaznak. A szolgabírói vizsgálatok esetében kellett köztes közlési módot követnem. A törvényszéki perekben is találunk olyan jegyzőkönyveket, amelyek tulajdonképpen permellékletek és a szoros proveniencia szerint a bírói vizsgálat típusába sorolhatók, mégsem voltak kiszakíthatók az ügyiratból, mert akkor nehézkessé tettem volna egy-egy ügy értelmezését. A „szolgabírói vizsgálatok” címet viselő részben olyan iratokat közlök, amelyeket szolgabírók hoztak létre, amikor bíróként jártak el egy-egy járási szinten elintézhető vitás ügyben, továbbá olyanokat, amelyek tulajdonképpen nem peres módszerrel keletkeztek, szigorúan véve közigazgatási iratok, de a jelentésekhez hasonlóan fontosak.

A szökött katonákra vonatkozó iratok a vármegyei törvényszéken jöttek létre, proveniencia szerint a törvényszéki perek csoportjába lennének sorolandók, de olyan egyedülálló sajátos források, hogy jobbnak láttam őket külön venni.

Olyan forrásoknál, amelyek egyetlen szál iratot jelentenek, nem volt nehéz dolgom a közlésmóddal. Azoknál az ügyiratoknál ütköztem nehézségekbe, amelyek több iratból állnak mellékletekkel. Utóbbiakat is többnyire közlöm, csak bizonyos típusnál hagytam el őket, ha rövid jegyzetben közölhető a tartalmuk, vagy nem tartalmaznak érdemi információkat.

Az eredeti ügyiratok – főleg a törvényszéki perekről kell most szólnom – több részből állnak, s az egyes részek nincsenek kronológiai sorrendben. Az ügyirat elején mindig a törvényszéki jegyzőkönyv van, amely a perfelvételt, a vád- és védőbeszédet, a szembesítési jegyzőkönyvet s az ítéletet tartalmazza. A jegyzőkönyv egyes részei többnyire nem egyidőben készültek, attól függően, hogy a törvényszék meddig tartott és mennyire volt bonyolult az ügy. Az összes többi iratot mellékletként, általában valamilyen jellel ellátva csatolták a törvényszéki jegyzőkönyvhöz, nem véve figyelembe keletkezésük sorrendjét.

A kötet előkészítésekor minden peres ügyiratot kronológiai rendbe szedtem, még a törvényszéki jegyzőkönyvek eltérő időpontban készült részeit is. Egy-egy ügy részletei így követhetők legkönnyebben figyelemmel.

Az iratokat/ügyiratokat arab számok alatt vettem fel, ez áll mindig a közlés elején félkövér szedéssel. Ezután következik a keletkezés időpontja és helye. Több iratból álló ügyiratok esetén legelőször ez az ügyirat egészére vonatkozik, az egyes alszámok alatti iratok sorszáma után csak az alszám alatt közölt íratra. Az idő és a hely megadását rövid fejtregeszta követi dőlt betűvel. Ezután jön a forrás tényleges szövege. Az ügyiratok teljes közlése után adom meg a lelőhelyet, jelzetet, fond nevét, szintén dőlt betűvel; majd az irat/ügyirat egészére vonatkozó információk, megjegyzések jönnek (pl. a mellékletekről, a kihagyott iratokról stb.) álló betűkkel, végül ismét dőlt betűkkel az esetleges kiegészítő idézetek. Az egy arab sorszám alá tartozó szövegegységeket az ábécé kisbetűivel jelölt filológiai jegyzetek zárják le. A tárgyi jegyzeteket az oldalak alján helyeztem el.

A kötet végén a nomenclaturában a források értelmezését segítő fontos történeti és jogi fogalmakat, a tájnyelvi, ma már nem használt, és néprajzi sajátosságokra utaló kifejezéseket magyaráltam meg. A pénznemek és mértékek magyarázatát külön vettem, a különféle rövidítésekről és jelekről jegyzéket készítettem. Melléletben közlök két Torna vármegyei iratot, mivel a dél-dunántúli levéltárakban eddigi kutatásaim során nem találtam pénzhamisításra vonatkozó forrásokat.

A források szövegét betű szerint¹² írtam át, az eredeti helyesírást nem változtattam meg, a következetlenségeket nem küszöböltem ki. Mindezzel az volt a szándékom, hogy a leghűbben bemutassam azt a nyersanyagot, amiből a történetkutató számos nehézséget leküzdve, adekvát módszereket kidolgozva rekonstruálni próbálja a múltat.

---

¹² A betű szerinti közlésnél a forrás szövegét a forrásban található betűknek megfelelő mai betűkkel, a forrásnak megfelelő központozással, egybe és külön írással tesszük közzé.

Törvényszéki perek

1.

1811. szeptember – 1812. január, Kaposvár.

Több tolvaj elleni per, a vádlottak közül Babai alias Czigány Ferkó cigány

1.1.

1811. szeptember 10., Kaposvár

Gyalányi, másképp Juhász Mihály szabadvallása

1811-k Esztendőben 10-k September Kaposvárott ezen T(ekintetes) N(emes) Somogy Vármegyei Mezeő Városba e következő Szabad Száj vallatás vitetett végbe.

Kinek hinnak, hány esztendős,
és mitsoda hiten való vagy?

Holl születettél a világra, holl
nevelkedtél, 's mind ekkoráig
minémű sorsu ember voltál?

Gyalányi, másképp Juhász Mihály
a nevem, lehetek 21. esztendős,
pápista vagyok.

Szillba születtettem, a hol a
Bátyám Juhász László uraság
Béresse lévén, mint hogy kitsin
koromba ell maradtam árvaságra
apámtul anyámtul, az tartott még
élt, az után a Sogoromnál Szalaij
Jóseffnél mint uraság Hajdujánál
voltam szolgaképpen Dőrötskén
10. Bonnyán pedig négy, vagy öt
esztendeig, innend pedig által
mentem Szillba Gelentsér
Jánoshoz, egyébberánt
Méltóságos Gróff Hunyadi uraság
Számadó Kanászához, a hol
hasonlóképpen szolgaképpen
voltam két, vagy három
esztendeig, az után pedig Kanász
bujtár voltam nála a leg közellebb
mult Szentgyörgy napig Kötsén,
és Bálványoson, mostanában
pedig meg fogadtatásom előtt
Gelentsér János fiánál Istvánnál

szolgáltam Bujtár képpen
Csitsalon Tekintetes Soós
Istvánné Asszonyság sörtés
serege mellet.

Mikor, ki által, miért, és holl
fogadtattál meg?

A leg közellebb mult
Augustusnak 29-k napján
Puszta-Szemesen a Szőlő hegybe
a hová én a Csitsali Erdőrül a
sörtés sereg mellül szőlőt mentem
szedni a Puszta Szemesiek által
fogadtattam meg azért mint ha én
a Disznaikat lestem volna merre
vagynak, és hogy már ennek
előtte a már azokbul a magok
állétása szerént ell veszett volna,
én loptam, vagy én adtam volna
kézre.

Meg fogadtatásod
alkalmatosságával a Puszta-
Szemesi Elöl-Járók által
barátságossan meg
kérdetttven, hogy ha Szent
István Király napja hetébe ell
veszett 11. darabbul álló
sörtésseiknek ell lopásárul
tudnál e valamit mit feleltél
beszél ell?

Amidön én a Puszta Szemesiek
által meg fogadtattam a Puszta
Szemesi Szőlő Hegyen, 's
bevezetttem volna általok
Puszta Szemesre, magok is ell
beszéllették, hogy ell veszvén
sertésseik, azokat a Csitsali
mezön, de még a háznál is
Csitsalon, Tekintetes Soós
Istvánné Asszonyság sertéssei
között keresték, 's mint hogy én
akkor Szillba a Szent István
Király napi Butsu vásárra lévén,
az emlétett sertés sereg mellet
nem voltam, mingyárt én reám
gyanakodtak, hogy én hajtottam
ell sertésseiket, annál fogva a
Bíró háznál föll kötöttek a fűstre,
's azzal ijesztegettek hogy metélik
a talpamat, félvén a
kegyetlenségűl azt vallottam
ijedtembe Puszta-Szemesieknek,
hogy Matisovits Ádány, a kit
Köröshegyen a Somogyvári

uraság, és Darvadits Ferkó, a kit Dőrötskén és Szorossadon a Falusi Disznók mellet ismértem, nem külömben Bonnyai Ferkó Szökött Katona, a kit Szillba az Uraság Birkái mellet mint Juhász Bujtárt, utóbb pedig ugyanottan mint Kanász Bujtárt ismértem, hajtották ell Puszta Szemesieknek sertvéseiket.

Hát a Köröshegyi Özvegy Ispánnénak tolvaj módon ell hajtattatott 36. darabul álló sörtvésseit kikre mondottad a Puszta-Szemesieknek?

A Puszta-Szemesiek a pipa parást is hatomra verni meg nem szüvnén, kéntelenségébül vallottam azt is, hogy Szalaj István Köröshegyi Lakos, és Czigány Ferkó ugyan Köröshegyen Tisztek kanásza, most pedig itten vélem Raboskodók; Vajda Miskának, Kósa Gyurinak, és Kiss Horváth Jósinak adták által a mult 1810-k esztendőben meg esett őszel a Köröshegyi Ispánnénak sörtésseit; – mert a mint igaz is, hogy a Szoládi Hegynél a Kereki Erdőbe lévén Tekéntetes Csapodi Gábor uraság malacz seregével, Vajda Miska, és Kósa Gyuri, a kiket mint kanász bujtárokat, még Szillba szolga gyerek koromba ismértem, és Horváth Jósi a kit Vajda Miska mondott annak lenni, meg kerestek, 's mint hogy nékem kárt nem tettek egyszer is mint gyanuságbul is vallottam a Puszta-Szemesieknek hogy a Köröshegyi Ispánnénak sötésseit ezek hajtották ell Nagy Esztergallba, mivel a leg közelebb mult Szentgyörgy napkor magok is oda mentek szolgálni.

Tudsz e valahol szökött
Katonákat, avagy Csavargókat
lappangani?

Voltál é valaha Fogságba, és
minémű büntetéssel eresztettél
ell?

Nem tudok.

Ugy tetik, hogy harmadik
esztendeje, a midőn a Bonnyai
molnár ell veszett órája miát,
Csima Miskával, Köttsérül a hol
ez Gelentsér Jánosnak szolgálja,
én pedig Bujtárja voltam, be
vezettettem a Kaposvári Fogságba
azért, mert Csima Miska azt
vallotta, hogy a Bonnyai molnár
óráját ő lopta ell, de nekem ell
adta – azonba Kaposba az
Órásnál elől kerülvén az óra,
mind én, mind Csima Miska
ártatlanoknak találtatván,
büntetés nélkül ell eresztettem.

Költ mint föllebb
Roboz Benedek Allsz(olga) Biró

A per ,A' jelű melléklete. A jegyzőkönyv végén utólagos feljegyzés a megyei
aljegyzőtől:

*„Anno 1811 Die 13-a Septembris Kaposvárrott tartott Törvény Szék alkalmaz-
tosságával ezen rabszemélynek szabad vallása elolvastattván azt mindenben
megösmérte. K.m.f. Gyömörey mp V(ice)notarius”.*

1.2.

1811. szeptember 11., Kaposvár
Szalay István vallomása

1811-k Esztendőben 11-k September Kaposvárrott, ezen T(ekintetes)
N(emes) Somogy Vármegyei Mezző Városba, e következő Szabad
Száj Vallatás vitetett végbe.

Kinek hinnak, hány esztendős, és
mitsoda hiten való vagy?

Szalay István a nevem, lehetek 48,
esztendős, Kálvinista vagyok.

Holl születettél a világra, holl
nevelkedtél, 's mind ekkoráig hol
laktál?

Bálványoson születtettem, ottan
nevelkedtem, a hol az apám
Tekéntetes Csapodi Gábor
uraságnak robotos Jobbágya volt,
magam is az apám halála után jó
ideig robotossa voltam, méglen
Szamadó Kanászává nem tett, a
hol a Szamadóságot viseltem 3.
esztendeig, Nagyságos Tallián
Antal uraságnál pedig egy
esztendőt nem tudtam ki tölteni,
mert Szent Márton napkor
Tekintetes Csapodi Gábor uraság
Kanász házának föll törése, és
Disznó lopások reám való
gyanusága miát Kaposvárra
vezettettem a Fogságba, és a
Tekintetes Törvény Széknek Itélete
szerént Bátskába küldtettem Hajót
huzni, a holl a kezem ell
szakadván, 's az időmet ki töltvén
haza botsájtottam, annak utánna
ugyan Nagyságos Tallián Antal
uraságot szolgáltam Hajduképpen
7. esztendeig, ezeknek ellteltével
által mentem Kőröshegyre, a holl
többnyire Tehén Csordás, de egy
esztendeig Ketske Pásztor is
voltam, 8. esztendőket itten a
Pásztországba ell töltvén, a leg
közelebb mult Szent György
naptul fogva ugyan Kőröshegyen
Robotos voltam egész meg
fogattatásomig.

Mikor, ki által, miért, és holl
fogadtattál meg?

A leg közelebb Augustusnak 29-k
napján a magam Házánál
Kőröshegyen a nemes Vármegye
Pandurjai által, a mint a
Pandurok magok beszéllették,
azért fogadtattam meg, mert itten
vélem raboskodó Gyalányi,
máskép Juhász Miska ugyan

akkor a Pusztá-Szemesiek által meg fogadtattván, ellenem a Pusztá-Szemesieknek azt vallotta, hogy a Köröshegyi Özveggy Ispánnénak, a legközellebb ellmult őszel ell veszett Sörtésseit Vajda Miska, Kósa Gyuri, és Kis Horváth Jósi Csavargóknak én adtam volna által.

Holl adtad tehát kezekre Vajda Miska, Kósa Gyuri, és Kiss Horváth Jósi Csavargóknak a Köröshegyi Özveggy Ispánnénak Sörtésseit, és hányat adtál beszéld ell?

A legközellebb mult őszel a mely étzaka ell vesztek az Özveggy Köröshegyi Ispánnénak sörtéssei, más napra kelve utánna, a Köröshegyi Ispánné éppen akkor, a midőn én a Csordát késértem, az után e képpen szólott hozzám: ellhajtották az én Disznaimat Szalaij! meg adták nekem, még a tsőts szopó malaczomat is ellhajtották, annál az akasztófára való Kotár Jánosnál /:a ki különben Köröshegyi Lakos, és Vajda Miskának, a ki most Veszprémben fogva van az annyárul attyafia:/ az egész éjjel jobb részt világ égett, tegnap kétszer, meg gyertya világnál hozzám küldött malaczért, még akkor meg voltak a Disznaim, de nem adtam néki mert sötét volt, bizonyosan a volt az orgazdájok, mert akkor étzaka ell vesztek a Disznai, de nekem nem mondotta hány Disznaja veszett ell.

Isméred é Vajda Miskát, Kósa Gyurit, és Kiss Horváth Jósit?

Most a nyáron mult öt esztendeje, a midőn a Köröshegyi marhákkal a délellőn voltam a Köröshegyi Erdőbe, akkor jött hozzám egy isméretlen ember, a ki azt tudakozta tolem, hogy a Szántódi Disznók le jártak é a Köröshegyi

folyóra, azzal ell ment tőlem, azt sem mondván mit keres – más nap a Báltya Vajda Gyuri, a ki különben Kőröshegyi Kanász volt, beszélgetvén vélem a déllelőn, a midőn emlegettem néki mitsoda forma ember keresett meg tegnap az mondotta meg, hogy az ő ötse volt, a Vajda Miska, a ki a Hunyadi Gróff seregébül ell vezett sőtéseket keresett, mint azok mellé való bujtár, akkor láttam először, és utólszór is Vajda Miskát, Kósa Gyurit, és Kiss Horvát Jósit pedig soha se ismértem.

1809-k Esztendőbe Halász Pál Kőröshegyi uraság számadó Birkássának 25-k Juliusra verradóra ell vezett 3. darab Lovait; nem különben ugyan azon esztendőbe ugyan a Birkásnak ell lopattatott 5. darabbul álló sörtésseit hová tettet beszéld ell?

A meg irt esztendőbe telelő mak lévén a Kőröshegyi Erdőn, következés képpen tsak a sörtés marhának volt szabad az erdőbe való Járás – Te néked tehát mint Csordásnak mi közöd volt szüntelen magadnak, marha nélkül az Edőbe járnod?

Az Isten se adgyon neki idvességet a ki a Birkás Lovai, és sertéssei ell tulajdonéttásának tudója vagy látója volt.

Meg mondhattya a Birkás, hogy én nem magam, hanem Farkas Antallal, a ki most is Kőröshegyi őrkőr Gulás voltam az erdőn, 's nem magamat, hanem azt is vélem együtt ugy szöllétott meg mit keresnénk az Erdőbe – melyre én azt feleltem a Birkásnak, hogy Tengelynek való fám vagyon itt az erdőbe azt jöttem nézni, hogy ha meg van é, holnap kotsin akarok érette jönni; egy hitván Disznom van oda haza, most ime annak szedek makkot: azért haszontalan vádoltatom a Birkás sörtésseinek

akármilyen módon lett ell
tulajdonéttásáruul.

Tudsz é valahol Csavargókat,
avagy szókött Katonákat
lappangani?

Nem tudok.

Voltál é valahol Fogságba, és
minémü büntetéssel eresztettél
ell?

Föllebb mán meg vallottam, hogy
egyszer voltam a Kaposvári
Fogságba, a honnand Báts
Vármegyébe Hajó huzásra
ítéltetem, itten időmet ki töltvén
haza jöttem.

Költ mint föllebb

Roboz Benedek Allsz Biró

A per ,B' jelü melléklete. A jegyzőkönyv végén utólagos feljegyzés a megyei
aljegyzőtől:

*„Anno 1811. Die 13-a September Kaposvárott tartatott Törvény Szék alkalmatosságuával ezen rab személly vallásában megmaradt. Km.f. Gyömöre y mp V(i-
ce)notarius”.*

1.3.

1811. szeptember 11., Kaposvár

Babai Ferenc szabadvallása

E folyó 1811-k Esztendőben 11-k September Kaposvárott. ezen T(e-
kintetes) N(emes) Somogy Vármegyei Mezzeő Városba e következő
Szabad Száj Vallatás vitetett végbe.

Kinek hinnak, hány esztendős, és
mitsoda hiten való vagy?

Babai máskép Czigány Ferkó a
nevem, lehetek valamí 40.
esztendős, pápista vagyok.

Holl születettél a világra, holl
nevelkedtél, 's mind ekkoráig
miképpen éltél a világba?

Kőröshegyen születtettem, Igalba
nevelkedtem mind a féle ell
szedett Czigány gyerek, azután
mentem Kerekibe ahol 15.
esztendeig falusi Kanász voltam.

azután 3. esztendeig Tekintetes
Csapodi Gábor uraságnak
Ádándon Göbölösse, Bálványoson
pedig a számadó Kanászának
bujtarja voltam, Szántódon is
esztendeig voltam, a Papok
Disznai mellet, már Szentgyörgy
napkor ell mult két esztendeje
miulta Kőröshegyi Kanász
vagyok.

Mikor, ki által, miért, és holl
fogadtattál meg?

A leg közelebb mult Augustusnak
29-k napján a nemes Vármegye
Pandurjai által a szállásomon
Kőröshegyen azért fogadtattam
meg, mert a mint a Panduroktul
hallottam, itten velem raboskodó
Gyalányi másképp Juhász Mihály
Köttsei kanász bujtár azt vallotta
volna ellenem mikor kénozták,
hogy a Kőröshegyi özvegy
Ispánnénak sertésseit a leg
közelebb mult őszel, én, és itten
vélem raboskodó Szalaij István,
Vajda Miska, Kósa Gyuri, és Kiss
Horváth Jósi Csavargóknak
ketten adtuk volna által.

Holl, és hány Disznaját adtátok
által az Özvegy Ispánnénak,
Vajda Miska, Kósa Gyuri, és Kiss
Horváth Jósi Csavargóknak, 's
hová hajtották azokat, és ezen
Csavargók magok is holl vagynak
beszéld ell?

Én nem tudom ki hajtotta ell az
Özvegy Ispánné Disznait, noha én
voltam azok mellet is a kanász,
mert haza hajtottam őket – már
akkor a mak kezdett potyogni –
máss napra kelve, a midőn az
Ispány ur, Plebanus ur, és az
Uraság Cselédgyei sörtésseit
eleiben szedtem, az utzárul
szokás szerént be kiáltottam az
Özvegy Ispánnéhoz is, hogy
eresztenék eleibém a Disznókat,

's a midőn az ólbul ki akartak
ereszteni, már akkor nem voltak
meg, ekkor tudtam én is, hogy ell
vesztek; az Ispánnéé volt 5. öreg,
és 17. sūdő a magame 1. sūdő,
Végh Istók béresé 1. sūdő,
Csordás Istóké 1. öreg, 1. sūdő,
ismét az Ispánnéé volt 9. gyenge
malacz – Továbbá is tehát azt
vallom, hogy én nem adtam senki
kezére is – Vajda Miskát is ennek
előtte mint egy 9. esztendőekkel
láttam a Szili sōrtésekkel a
Szoládi földőn, de se az előtt, se
akkor, se az után véle beszédes
soha se voltam, a mint tegnap
hallottam, most a Veszprēmi
Fogságba van Kōsa Gyurit pedig,
és Kiss Horvāt Josit soha se
láttam, a mint hallom Kosa Gyuri
is a Veszprēmi Fogságba van.

Tudsz é valahol szōkōtt
Katonákat vagy Csavargókat
lappangani?

Nem tudok.

Voltál é valaha Fogságba, és
minēmő büntetéssel eresztettél
ell?

Szōlő lopásért voltam a Birō
háznál, de egyéb vétkem soha se
volt, azért meg büntettettem.

Kōltt mint föllebb

Roboz Benedek
Allsz(olga) Birō által

A per ,C' jelő melléklete. A jegyzőkönyv végén utólagos feljegyzés a megyei
aljegyzőtől:

*„Anno 1811. Die 13-a Septembris Kaposvárrott tartatott Tōrvény Szék alkal-
matosságával ezen rab személly vallásában meg maradott. Kmff: Gyömōrey
Josephus V(ice)notarius”.*

1.4.

1811.szeptember 13., Kaposvár

Perfelvétel és vádbeszéd Gyalányi Mihály, Szalai István és Babai Ferenc ügyében

1811-dik Esztendőben September 13-dikán Kaposvárott tartatott T(ekintetes) N(emes) Somogy Vármegye Törvény Széke alkalmazásával kezdődött

Vádló Ügye

Nemes László Joseff T(ekintetes) N(emes) Somogy Vármegye 2-dik Fiskussának

Raboskodó Gyalányi másképp Juhász Mihály, Szalay Istvány, és Babai másképp Czigány Ferkő tolvajok ellen.

A Fiscus Törvényes Jussait és Szabadságait fent tartván Vádját eképpen adja elől:

Miképpen a' Vason álló gonosz rab személyek Isteni és Világi Törvényeknek félre tételével meg rögzött gonosságaikban annyira elmerülvén hogy jolehet ezen Nemes Vármegye Tömlöczébe ez előtt elkövetett gonosságaikért keményen meg büntették, jelesül Szalay Istvány hajóhuzásra is ítéltetett, mégis magokat meg nem jobbították, sőt Felebaráttjoknak véres verőtéssel szerzett vagyonyját tovább is szomjuhozván nevezetessen Pusztá Szemesieknek 11 darab, Körös-hegyi Özveggy Ispánnénak 36 darabbul álló sörtvésesit tolvaj módon el tulajdonéttani, és több más tolvajságokat s gonosságokat is elkövetni semmit nem félemlettek. Mellyeknek nagyobb világosságára a' tulajdon Benevolumok A, B, és C. betűk alatt ide záróttanak.

Kivánnya azért a' Vármegye Fiskussa, hogy hazánk élő Törvényei, és a Praxis Criminalis 84-dik és többi Czikkelyei szerént meg térítettvén áltolok az okozott károkat mint meg jobbéthatatlan gonosztevők másoknak rettentő példájára magoknak pedig meg érdemlett büntetésekre akasztófára ítéltessenek.

Pro Fisco. A' Tiszti Tanu Visgálás D. betű alatt ide záratik, mellynek Auth(entizálása), és Confron(tálása) kéretik.

1.5.

1811. október 15., Ádánd

Horváth, alias Kollár József vallomása

Anno 1811 Die 15-a 8-bris in Possessione Adánd I(nclyti) Comitatus Simig(iensis) ingr(emiata) p(rae)sens Benevolum Examen peractam est.

Mi a Neved hány Esztendő s hová való születés mitsoda Sorsu és Vallásu vagy?

M(éltóságos) Horváth Uraság sörtvésszei el hajtása Te reád egyikre gyanéttatik? Vald meg ki volt Társod, és hová hajtottátok a sörtvésszeket?

Szerdán délután mind egy ött órakor hajtattak el a sörtvéssze, Te éppen Szerdán délután mentél el a Tanyárúl; oda voltál Csötörtökön, pénteken Szombaton Vasárnap Hetvén, Kedden, Szerdán Csötörtökön és tsak pénteken jöttél vissza vald meg minden nap hol és kivel voltál?

Mitsoda ősmerezséged vagyon Kósa Ferkóval, és Dudi Jantsival, hol ismérkedtél meg vélek?

Csicsalon meg látogatott e Kósa Ferkó, és Dudi Jantsi?

Horváth Josi aliter Kollár Jósi a Nevem. Lehetek 20 Esztendő; Ányos Úraság Csicsali Kanász Bujtárja Pápista, Bajomi születés vagyok.

Én a sörtvéssze el hajtásában tudós nem vagyok akár ki hajtotta el a sörtvésszeket.

Nem Szerdán, hanem Pénteken mentem el a Csicsali Tanyárúl, az Nap el mentem a Dörötskei Szöllő Hegyekig egyedül magam, ottan is háltam más Nap Szombaton hajnalban meg indulván el mentem a Batyámhoz Horváth Istókhöz Büssüben; a ki Tettes Gáál István Uraságnál Kanász Bujtár. Vasárnap Büssüben maradtam a Battyámnál. Hétvén el mentem Várongra Pállí Vagy Orbán Jóseff Polgárhoz, a ki vélem Atyafi; Kedden is Várongon maradtam ahol Balog Jantsi Várongi falusi Kanászal az Nap mulattam; Szerdán el mentem Lápofőre Kósa Gyuri Veszprémben raboskodó Kanász feleségéhez, Csötörtökön Lápofön maradtam Kósa Ferkó Lápofői V(ice) Biró Ur Kanászánál, a hol Dudi vagy Babos Jantsi Bujtárral mulatoztam. Pénteken ezeket ottan hagyván Kocsin Csicsalra vissza jöttem.

Onnand ismérem, mivel tavál az egyik vélem szolgált, az az Dudi Jantsi, a másik pedig Biró Takáts Urnál szolgált.

Csicsalon egyik se volt az idén.

Utadban mitsoda Kanaszokkal
jöttél őszve?

Se oda menet, se vissza jövet nem
láttam egy Kanászt is.

Ki engedelmebül mentél el a
Tanyádról olly hoszu időre, tudta
e a Tisztod, vagy a Számódod,
hogyan elmentél.

Senki se tudta, hogy elmentem;
de régen nem látván Bátyámat,
csak elmentem.

Jósi azt vallod, hogy Pénteken
mentél el Csicsalról a sűket
Bujtár Pajtasod a Tisztod, és több
Emberek a kik M(éltóságos)
Horváth Uraság sörtvésseit
keresték azt vallák, hogy Te már
Csötörtökön nem voltál a Tanyán
vald meg hol voltál Csötörtökön.

Akár ki mit mond én Csötörtökön
még Csicsalon voltam.

Voltál e valaha fogságban Tudsz
e Deserorokat?

Nem voltam, nem tudok.

Actum ut Super

per Balthasarem Tallian
Ord(inarius) Judlium

A per ‚E‘ jelű melléklete, lásd még a folytatását november 18-án és 20-án is!
A jegyzőkönyv végén utólagos feljegyzés a megyei főügyésztől:
*„Continuative. Nágotsi Uraság sertvéseit Kósa Gyuri Lötze Ferkó és Horváth
vagy Kopasz Gyuri társaságában ellopta – akkor Farkasné Asszonyosság szol-
gálatjában lévén mimódon került ezeknek társaságában – Hova lettek azon 19
darab sertések – Mikor szegődött Ányos Ur szolgálatjában ki fogadta meg –
volt é Levele – mert NB Kósa Gyurival Husvéttol fogva Csavargásban volt és
ez erőszakkal adta magát Ányos Ur számadójához Vajda vagy Babos Miskával
együtt, főképpen tehát szükséges kitudni meddig ‘s merre volt Csavargásban.
Ord(inarius) Fiscus.”*

1.6.

1811. november 14., Kaposvár

Tiszti vizsgálat, tanúvallomás Gyalányi, Szalay és Babai ügyében.

1811-k Esztendőben 10-k September Kaposvárrott ezen T(ekintetes)
N(emes) Somogy Vármegyei Mezeő Városba e következő Szabad
Száj vállalatás vitetett végbe.

1811dik esztendőben 14ik Novemberben Kaposvárrott ezen Te(kinte)tes N(emes) Somogy V(árme)gyei Mezző Városban az alul tett kérdések szerént e' következő Tiszti Visgálás vitetett végben

Arrul ha ugyan?

1° Ismeri e a Tanu itt Kaposban raboskodó Gyalányi másképp Juhász Mihályt, Szalay Istványt, és Babai másképp Czigány Ferkót, ismervén

2° Vallya meg le tett hite után környülállásossan a Tanu, a' S. V. sörtvésseinek ell hajtását, és a' meg nevezett rab személyyek által hajtattak é ell? vagy se

Bizonyság Serrege Trési néhai Pálffy János volt Köröshegyi Ispán Özvegye 35 esztendős Pápista, meg hiteztetvén, meg kérdeztetvén valla

Az Elsőre Gyalányi vagy másképp Juhász Miskát e Tanu tsak akkor látta leg elsőben, midön a' P(uszta) Szemesiek Vasra tették. Szalay Istványt pedig miultatul fogva e Tanu Köröshegyen lakik, minditig ösméri, mivel azulta minditig Köröshegyi helység Csordássa volt, Babai másképp Czigány Ferkót pedig onnét ismeri, mivel két esztendeig e Tanunak Kanássza volt.

A 2dikban Valla hite le tétele után e Tanu, hogy 9ik 8berben éjtzaka mind öszve e Tanunak 29 darab, a' többi egy udvarban lakó cselédeknek pedig 7 darab sörtvéssei ell hajtattak, mellyeknek keresésében majd tsak nem esztendeig fáradozott e Tanu, de mind addig nyomokban nem igazodott, méglen most közellebb mult Augustus hónapnak

29ik napján Puszta Szemesiek meg nem fogták itten raboskodó Gyalányi Miskát, a' kit midön meg fogtak, és kérdeztek volna a' P(uszta) Szemesiek a' magok ell veszett disznaikrul, és e Tanunak disznairul is, azt vallotta a' P(uszta) Szemesieknek, hogy e Tanunak a' disznait e Tanunak maga kanássza tudni illik a' most itt raboskodó Babai másképp Czigány Ferkó, és ugyan itten raboskodó Szalay István Köröshegyi helység Csordássa adták kezekre Vajda Miskának, Kosa Gyurinak és Kis Horváth Jósinak, melly vallása után mindjárt a' P(uszta) Szemesiek ell küldöttek Köröshegyre e Tanúért, a' ki midön elment volna P(uszta) Szemesre, és raboskodó Gyalányi Miskát újra e Tanu meg kérdezte volna az ell lopattatott disznai felül, hasonló módon, mint a' P(uszta) Szemesieknek ell beszéllette e Tanunak is, hogy a' Tanunak maga kanássza Babai Ferkó, és Szalay István Csordás adták volna által a' disznókat Vajda Miskának, Kóosa Gyurinak, és Kis Horváth Josinak. Továbbá valla e Tanu, hogy ugyan azon alkalmatossággal vallotta e Tanunak azt is Gyalányi Miska, hogy mindjárt akkor a' disznókat ell hajtották Lápafőre, mivel akkor ott voltak Kanászok, és Lápafőn voltak mind addig a disznók, méglen Vajda Miska, és Kósa Gyuri ell szegődvén Nagy Esztergálba Veszprém V(árme)gyében Ka-

násznak, Sz(ent) György napkor ell nem hajtották Esztergálba azon disznókat, a' mellyek még életben voltak, és hogy ezen ell hajtást is látta Gyalányi Miska, és hogy ott ell is osztzkodtak két felé a' disznókon, ezt is vallotta e Tanunak raboskodó Gyalányi Miska. Ezek után a' Tanu haza ment Köröshegyre, 's már ott volt az izenet a Tihanyi Kasznártul e Tanunál, hogy mennyen Veszprémbe a Törvény Szék eleibe, mert hogy a' disznai sequestrum alatt vagynak Esztergálba, e Tanu ell is ment mindjárt Veszprémbe, és ottan e Tanunak szembe szállították Vajda Miskát, a' kit mindjárt meg ismért Vajda Miskának lenni e' Tanuval levő Köröshegyi Eskütt ember, mivel Köröshegyen neveltetett, a' kinek midőn szemébe vallotta volna e Tanu itten raboskodó Gyalányi Miskának vallását, tagadta mint Vajda Miska, mint Kosa Gyuri, ennek utánna e Tanu, egy V(árme)gye Esküttye melléje adatván, ell ment Esztergálba, és ottan a' sequestrum alatt lévő disznók közül tsak hármot ismért meg magáénak lenni, ugy mint egy Kurta disznaját, és két malatzát. Továbbá valla e Tanu le tett hite után a' kára eránt, hogy 5 öreg göbéje megért 1000 f(orinto)kat, 6 szópós malatza 12 f(orinto)kat, 18 südeje 1260 f(orinto)kat.

A disznai esztendeig való keresésében tett költségeit, fuvar füzetéseit teszi 200 f(orin)tra. In summa 2472 f(orint).

Hogy mind ezek így legyenek tovább is hitivel erősétti a Tanu.

Melly e béli általam végben vitt Tiszti Visgálásrul adom ezen Bizonyosság tévő Levelemet Kaposvárott 14^a 9bris 811.

Simon Imre T(ekintetes) N(emes) V(árme)gyé(ne)k
Esküttye.

A per ,D' jelű melléklete. A jegyzőkönyv végén a megyei aljegyző utólagos feljegyzése:

„*Am 1811 Die 17^a Nov(embris) Kaposvár(ott) Tartat(ott) Törvény Szék alkalmazásával e' Tanú ujonnan meghiteztettvén, kérdeztettvén, a rabokkal szemben alléttatván, vallását meghitelesétette. Km. Gyömörey V(ice) Notar(ius)*”.

1.7.

1811. november 18., Kaposvár

Horváth, vagy Kollár József benevolumának folytatása

A(nno) 1811 die 18^a Novembris in Oppido Kaposvar continuatim est Benevolum Examen contra Invinculatum Josephum Horváth.

Nágotsi S. V. 19 darab
sörtvéseket Kosa Gyuri Lótze
Ferkó, és Kopasz Gyuri
társosságában ell hajtottad hol
akadtál öszve vélek?

Mikor mentél Ányos Ur
szolgálottyában, ki fogadott meg,
volt é Leveled?

Hát Kosa Gyuri, és Vajda Miska
mikor szegődtek Panyi
Számadóhoz, és hol jöttél öszve
vélek?

Köröshegyi Özvegy Ispánynénak,
és az oda való Uraság tselédgyei
disznait Kivel hajtottad ell?

Itten raboskodó Gyalányi Miska
azt valla, hogy a' meg irt
sörtvéseket Szalay István
Köröshegyi Csordás, és Babai
Ferkó a' kárvallott Ispánynénak
Kanásza adták kezetekre ugymint
Kosa Gyurinak, Vajda Miskának,
és néked, és akkor ell is
hajtottátok először Lápofőre
onnét Esztergálra, a' hol utóbb 3.

Én Lapafőn Farkasné
Asszonyságnál akkor kanász
bujtár voltam, Kosa Gyuri pedig
Takáts V(ice) Biró Urnál Számadó
Kanász volt, Kopasz Gyuri pedig
annak bujtárja, így tehát egy
helységben lévén úgy hajtottuk ell
a' Nagotsi Uraság disznait a
sörtvések a' mint hallom mind
vissza kerültek.

Ányos Ur Panyi Jantsi Esztergáli
Számadó Kanásza itt Csicsalon
Somogyba lévén fogadott meg
bujtárának. Levelem volt a'
Farkasné Asszonyságtul.

Én nem tudom, mikor szegődtek
oda, hanem azt tudom, hogy
midőn Sz(ent) György napkor
Csicsalbul bé hajtottuk Kötsére a'
disznókat, hogy másnap fel
hajtyuk Esztergálba, akkor jött
oda mint Kosa Gyuri, mint Vajda
Miska, és ell is jöttek velünk
egész Esztergálig, ot az után meg
maradtak egész addig, méglen a
Nyáron meg nem fogadtattak.

Én nem hajtottam.

Én nem bánom mondják
szemembe, de én nem hajtottam
ell a' Köröshegyi disznókat.

darabra reá akadt, a' kárvallott
Ispánné a' te seregedben?

Költ a' mint fellebb

Simon Imre mp Eskütt által.

A per 'E' jelű mellékletének folytatása. A jegyzőkönyv végén a megyei aljegyző utólagos feljegyzése:

„A^o 1811. 18^a 9^{b(ris)} tar(tatott) Kaposv. Törvény Szék alkalmat(osságával) ezen rabszemély szabad vallássát megösnérte. kmf. Gyömöre V(ice)not(a-rius).”

1.8.

1811. november 18., Kaposvár

Perfelvétel és vádbezséd Horváth József ügyében, majd szembesítés

1811-dik Esztendőben November 18-dikán Kaposvárott tartatott T(e-kintetes) N(emes) Somogy Vármegye Törvény Széke alkalmatosságával kezdődött

Vádló Ügye

A' fent irtt Vármegye Fiskussának.

Raboskodó Horváth Josi tolvaj ellen.

A' Fiscus Törvényes Jussa, és Szabadságai mellet vádját eképpen adja elől:

Miképpen a' Vason álló gonosz rab személy Isteni, és Világi Törvényeknek félre tételével Felebaráttynak véres verötékkal szerzett vagyonyait szomjuhozó indulattyából ezen pörben álló Társaival ugy Nemes Veszprém Vármegye fogságába raboskodó Kosa Gyuri, Lócze Ferkó és Kopasz Gyurival Pusztá Szemesieknek 11 darabb Köröshegyi Özvegy Ispánnénak 36 Nágotsi Uraság 19 ugy Méltóságos Horváth Imre Kamorás Urnak több darabbul álló s:v: sörtvélesseiket tolvaj módon el tulajdonítani eképpen több Felebaráttynak illy tetemessen meg károsítani és több más gonosságokat is el követni semmit nem félemlert. Mellynek nagyobb világosságára addig is még bővebb probák adattnak, tulajdon Benevoluma E. betű alatt ide záratik.

Kivánnya azért a Vármegye Fiskussa hogy Hazánk élő Törvényei, és a' Praxis Criminalis 84-dik és többi Czikkelyei szerént meg térítettvén az okozott károkat magának meg érdemlert büntetésére másoknak pedig rettentő példájára akasztófára ítéltessek, és eképpen az élők sorából ki töröltessék.

Pro Fisco Másik Tanu Visgálás F. betű alatt ide záratik mellynek Auth(entizálása) és Confron(tálása) kéretik.

Anno 1811. Die 18-a Nobember Kaposvárott tartatott Törvényszék alkalmatosságával a D. és F. betűk alatt foglaltatott Bizonyságok ujonan megkérdeztettvén, meghiteztettvén, a rabokkal szemben allettatván, vallásaikat a Törvény Szék előtt meghitelesítették; – szemiben mondván az Ispánné, hogy ő neki Gyalányi adott Veszprémben utaséttást, melly utaséttásra el is menvén Veszprémben az Asszony mindeneket olly módon találtt, mint Gyalányi mondotta; – Farkas Miska is tovább szemiben mondotta, hogy ők tsak magok disznairul kérdezőskedtek, de Gyalányi magátul elbeszéllette, 's minden további erőltetés nélkül meg vallotta, hogy kik hajtották el a disznókat, mondja Farkas azt is, hogy Gyalánnyt kétszer keresték a disznók mellett, de soha sem találák ott, hanem mindig tsavargott.

Ezek közben Szalay rab személyly beszéllette, hogy Szokoly [---]^a Endrédi kanásznak felesége, ki elől az Endrédi Uraság Tisztjeinek disznait elhajtották mondotta a raboskodónak, hogy midőn az Elhajtó kanászok az Urát meg kötözték volna, azon hentergésében Vaida Miskára reá ösmert, továbbá azt is vallya, hogy midőn a megkárosított Ispánné sörtvélessei haza mentek volna a mezzőrül, Kontár János Köröshegyi Lakós és Vaida Miskának unoka Bátyya azt mondotta, einye de meg hiztak a disznók, már meg zsiroznák a káboztát, felelte a raboskodó, meg is hizhattak a Tarótul¹³ (sic!) és Vad Gyümöltstül, mellyre Kontár azt felelte, maid meg jön a Sáfárjok nem sok üdö alatt, melly beszéd után valami két hétre el hajtották az Ispánné disznait. – Továbbá Kontár az idén Sz(ent) György nap előtt 2. nappal beszéllette a raboskodó pintzjénél, hogy Vaida Miska ha Köröshegyi Határban jönne az ő házáat el nem kerülné, mivel tudja merre nyillik az ajtaja, egyuttal pedig mondotta: Baszom Kuka malom Tisztjét, az az az Uraság Ispányát, az őszel is fel dulatta pintzemet, az akasztófára való hadnagynak kezében akadt a puskám, azt is neki az Eötse Vajda Miska adta. Hozá adja beszédjéhez Szalai rab, hogy Kontár, és Takáts János az Ispánytul Lakodalom alatt 2. kő sőt loptak, és egyébbkint is mindenkor tsak tolvajságban tapasztaltattak. kmf.

Gyömöre V(ice) Notarius

Pro Fisco. Ismét más Tanui Tiszti Visgálás a' G. betű alatt ide záratik, mellynek Auth(entizálása), és Confron(tálása) kéretik.

---

¹³ Tartló.

1811. november 18., Kaposvár

Újabb tanúkihallgatások Gyalányi ügyében

1811^{dik} esztendőben November hónap 18^{dik} napján Kaposvárott, ezen T(ekintetes) N(emes) Somogy V(árme)gyei Mezző Városban az alul ki tett kérdések szerént e' következő tisztí Visgálás vitetett végben.

Arrul ha ugyan

1° Isméri e Tanu itten raboskodó Gyalányi Miskát

2° Valla meg, hogy midőn a Pusztá Szemesiektől meg fogattatott, és kérdeztetett a' P(uszta) Szemesi ell lopattatott N° 15. disznókrul, és a' Köröshegyi Özvegy Ispánné, 's Uraság tselédjei ell lopattatott disznairul, mit felelt akkor Gyalányi Miska?

Első Bizonyság Farkas Miklos Pusztá Szemesi Grof Szechenyi Jobbágy. Pápista 51 esztendős meg esküdtetvén, meg kérdeztetvén valla. Az elsőre le tett hite után valla, hogy a kérdésbéli rab személyt tsak akkor látta, midőn meg fogta,

A' 2^{dikra} ugyan le tett hite után valla, hogy e Tanu maga fogta meg a' raboskodó Gyalányi Miskát, a' P(uszta) Szemesi Szőlőhegyben, sok véle való viaskodása után, az után jöttek több pusztá szemesi emberek is, 's bé vitték a' faluba, 's Lántzra tették, akkor kérdezték tőle, hogy mivel ő itten körülöttök már régen csavarog, ő Lopta ell a' P(uszta) Szemesi disznokat, mellyre azt vallotta, hogy leg elsőben öt darab disznokat P(uszta) Szemesiről egy Desertor de nevét nem tudgya, hajtott volna ell Dörgitsére, a' mint hogy úgy is történt, mert ott Szemesen volt azon Désertor Kurvája azért is Kotsit küldött, és ell vitette Dörgitsére; továbbá vallotta Gyalányi Miska, hogy még a 11 darab sörtvéseiket P(uszta) Szemesieknek egy Lápofői, egy Szili, és 1 Hosszufalusi Kanász hajtották ell, és mind Hosszufaluba hajtották, de neveiket e Tanu ell felejtette, továbbá valla e Tanu azt is, hogy továbbá kérdezték a' Köröshegyi Özvegy Ispánné disznai eránt is, mellyre azt vallotta hogy azokat megent Vajda Miska, Kósa Gyuri, és Horváth Jósi hajtották ell, egyenessen Lápofőre, ezeknek pedig a' Csonka Szalay Istok, Köröshegyi Csordás, a' kinél akkor idtak, és Czigány Istók az Ispánné kanásza adták kezekre, hogy mind ezek így legyenek tovább is erősétti a Tanu.

Második Bizonyság Peringer János Pusztá Szemesi lakos Papista 40 esztendős meg hiteztetvén, kérdeztetvén Valla az Elsőre Gyalányi Miskát e Tanu tsak akkor látta, midőn P(uszta) Szemesen meg volt kötözve, előbb soha se ismérte,

A' 2^{dikra} valla e' Tanu le tett hite után, hogy midőn Gyalányi Miska P(uszta) Szemesen fogva volt hallotta Gyalányi Miskátul, hogy a P(usz-

ta) Szemesi öt disznokat egy Desertor, a' kinek a' kurvája P(uszta) Szemesen lakott hajtotta volna ell a' Balatonyon tul Dörgitsére, a' többi N° 11 darab disznókat pedig egy Lápafői, egy Szili, és 1 Hosszúfalusi Kanászok hajtották ell egyenesen Hosszúfaluban. Továbbá vala e Tanu, hogy midön a' Köröshegyi Ispánné elveszett disznai eránt kérdezték volna, azt felelte, hogy annak disznait a' Köröshegyi Csonka Szalay Istók Csordás, és Czigány Ferkó Kanász adták volna kézre azon disznókat 3 Csavargoknak, kiket e Tanu megnevezni nem tud, onnét ell hajtották Lápafőre, onnét a' Szili erdőre, ott voltak egész Sz(ent) György napig, akkor felén a' disznoknak ell osztzkodtak, felét pedig ell hajtották Esztergálba, hogy mindezeket így beszélte ell Gyalányi Miska e' Tanu előtt, tovább is hitével erősétti.

Melly e béli általam végben vitt Tiszti Visgálásrul adom ezen Bizonyság tévő Leveletemet. Költ a' mint fellebb.

Simon Imre mp Eskütt.

A per ,F' jelű melléklete. A jegyzőkönyv végén utólagos feljegyzés a megyei aljegyzőtől:

„A^o 1811. Die 17^a 9^{b(ris)} Kaposva(rott) tartatott) Törvény Szék alkalmazosságával e Tanú Bizonyságok ujonnan meghiteztettvén, megkérdeztettvén, és rabszemélyekkel szemben álléttattván mellékesleg lett megjegyzés szerént hitelesítették vallásaikat. K.m.f. Gyömöre V(ice) Notarius”.

1.10.

1811. november 20., Kaposvár

Horváth József vallomásának újabb folytatása

Folyó 1811^{ik} Eszt(endő) November 20^{ik} Napján Kaposvárott raboskodó Horváth vagy Kollár Jósi Szabad Szája Vallása illy formán folytatott.

Te midön a Csicsali Tanyádról eljöttél, Mitsoda Desertorokkal, és merre vetted utadat?

Szili Határ szélen akattam öszve egy Ferkó nevű Desertorral, a kit Bonnyárul vittek el és még egy isméretlen Desertorral, ezekkel Patra jöttem a Birkáshoz, itten öszve találkoztam Tenyeres nevű Tallián Ignátz Uraság Kanászával, és evvel el mentünk Kutasi Erdőig.

Mit kerestél Te Paton, és Tenyeres
nevű Kanászhoz mitsoda
sörtvéseket hajtottál.

Nágotsi Uraság sörtvéseit mikor
hajtottad el. Kik voltak Társaid,
és hogyan osztottatok azokból.

A föllebb nevezett Desertorokkal
mitsoda sörtvéseket hajtottál
Mikérvül és hova tettétek azokat.

Sig(natum) ut supra

Mivel a Desertorok el hívtak én
csak el mentem velek
barátságbul, de sörtvéseket nem
hajtottam.

Husvét más napján én, Horváth
Gyuri a ki itten raboskodik Lötze
Ferkó, és Kosa Gyuri mentünk
edgyütt Nágotsra, onnand 19
darab Disznót el hajtottunk.
Lötze Ferkó kapott ezekből ötöt, a
többit Kosa Gyurinál hagytuk,
utóbb osztottunk volna rajtuk.

Én nem hajtottam, hanem a
Desertorok beszéllették, hogy ök
jó 25. sörtvést hajtottak
Kisbárba, mellyeket a mint
beszéllették a faluban el is
adogatták.

Tallián
feő Biró által

A per ‚EE’ jelű melléklete, lásd a két részből álló E mellékletet is október 15-én
és november 18-án!

1.11.

1812. január 16., Kaposvár

Újabb tiszti vizsgálat Gyalányiék ügyében

1812^k Eszt(endőben) 16^k Jan(uarius) Kaposvárrott, ezen T(ekintetes)
N(emes) Somogy Vgyei Mezzeő Városba ekövetkezendő Tanu Vallatás
vitetett végbe.

Nyomozó Kérdések?

1. Isméri e a Tanu itten a N(emes) V(árme)gye Fogságában Raboskodó
Gyalányi Miskát, Babai Ferkót, és Szalay Istvánt, ismervén
2. Vallya meg le tett hite után, hogy a meg irt Raboskodók, mikor
mimódon tulajdonétták ell a Köröshegyi Özvegy Ispánnénak 's töb-
beknek sertéseit, és hányat számszerént beszélje ell?

Első Bizonyosság Tóth István Köröshegyi lakos, 63. esztendő, pápista meg hiteztetvén kérdeztetvén vallotta

Az 1sőre A Tanu itten Raboskodó Gyalányi Miskát sohase látta, Babai ferkót pedig mint Köröshegyi Kanászt, és Szalay Istókot ugy is mint Köröshegyi Lakost igen jól isméri

A 2kra Le tett hite után vallya a Tanu, hogy a leg közellebb ell mult szüretkor már ell mult egy esztendeje, amidőn a Köröshegyi Özvegy Ispánnénak sörtésseivel együtt a Tanunak is egy öreg ártán. és egy öreg hasas göbe Disznai étzakának idején ell vesztek. Történt azonba hogy a leg közellebb mult szüret előtt itten raboskodó Gyalányi Miska a Pusztá Szemesiek, ugyan a P(uszta) Szemesi Szőlőhegybe szőlő érés-kor meg fogván, be vezették P(uszta) Szemesre, 's mint hogy számos-sabb sertéssek elvesztek P(uszta) Szemesieknek, ez ellen való gyanúságbul, a Biró háznál hosszabb ideig tartóztatták, ugy annyira, hogy a Tanunak mint kárvallottnak felesége, a Köröshegyi Özvegy Ispánné Köröshegyről által mentek P(uszta) Szemesre a raboskodó Gyalányi Miska meg látására, mely alkalmatossággal a raboskodó Gyalányi Miska azt beszélvén a Tanu felesége, és az Özvegy Ispánné előtt, hogy a Babai Ferkó, ugy mint az Özvegy Ispánnénak, a Tanunak, és többeknek Kanásza, és Szalay Istók most itten raboskodók adták volna által Vajda Mihálynak, Kósa Gyurinak, és Kiss Horváth Jósinnak, az Ispánné, és többeknek sertésseit, a kik azután leg először Lápafőre, Szent György napra pedig Esztergálba azon sertéseket ell hajtották - Raboskodó Gyalányi Miska utaséttásábul a Tanu az Özvegy Ispánnéval ell ment Esztergálba, 's ottan T(ekintetes) Ányos Ignác Ur serege között az Özvegy Ispánné Disznai közül, még három meg volt, mellyeket N(emes) Veszprém V(á)j(ve)gye, a midőn Vajda Miska, és Kósa gyuri ottan fogva voltak, ezeknél találtatott több lopott Disznokkal együtt ell adattatott; a Tanu sertéssei közül azonba már egy se volt ott, mellyeket ha meg volnának nem adná 400 f(orin)t(o)kért.

Második Bizonyosság Végh István, Köröshegyi Lakos, pápista, mint egy 38 esztendő meg hiteztetvén kérdeztetvén vallotta.

Az 1sőre Vallya a Tanu hogy a Raboskodó Gyalányi Miskát nem isméri, Babai Ferentzet azonba, és Szalay Istvánt, mint Köröshegyi Kanászt, és Lakost, most pedig itten raboskodókat igen jól isméri.

A 2kra Letett hite után vallya a Tanu, hogy 1809k Esztendőbe, a Köröshegyi Özvegy Ispánné, Köröshegyi négy Hajdu, Köröshegyi Ispány Ur, Plébánus Ur, Révész, Tóth István, a Kortsmáros, és a Tanu itten raboskodó Babai Ferkót együt tartván kanászoknak, meg történt azonba, hogy ugyan azoon esztendőbe szüretbe az Özvegy ispánnénak öregestül apróstól 29. darab sertésse, a Tanué egy, Tóth Istványé

kettő azon egy udvarbul a hol az Őzvegy Ispánné lakik, étzakának idején elvesztek – Itten Raboskodó Gyalányi Miska szőlő éréskor a P(uszta) Szemesiek által a P(uszta) Szemesi Szőlő hegybe meg fogat-tatván, mint hogy a Puszta Szemesiek is sertésseikből nagy kárt val-lottak, 's a Raboskodó Gyalányi Miska ellen kezdett gyanuságok lenni, azt a Biró háznál továbbá meg tartóztatták, és Kőröshegyre is meg izenték, hogy a Raboskodó nálok fogva van, azonnal a Kőröshegyi Őzvegy Ispányné, és Tóth Istvánnak felesége Kőröshegyről által men-tek P(uszta) Szemesre a Raboskodóhoz, 's mikor hazatértek Kőrös-hegyről, akkor beszéllették a Tanunak, hogy a Raboskodó Gyalányi Miska meg mondotta volna azt, hogy a most már véle Raboskodó Babai Miska, és Szalay Istók adták kézre Vajda Miskának, Kósa Gyurinak, és Kiss Horváth Jósinak, a kik már hasonlólul itten vannak a Fogságba, a sertéseket, a mint hogy Gyalányi Miska raboskodónak utaséttásábul az Őzvegy Ispánné, és Tót István ellmentek Esztergálba, a hol Te(kin)t(e)tes Ányos Ignác Ur sertés serege között az Ispánné há-rom sertésére reá ismért, de a Tanué ottan nem volt már, melyet ha meg volna, nem adna 60 í(orinto)kért.

Költ mint föllebb

Roboz Benedek All Sz(olga) Biró által

A per ,G' jelű melléklete. A jegyzőkönyv végén a megyei aljegyző utólagos feljegyzése:

„Anno 1812 die 17^a Januar(ius) tar(tatott) Törvény Szék alkalmatosságával e Tanú Bizonyságok ujra meg hiteztettvén, kérdeztettvén, a rabokkal szemben álléttatván, vallásaikat, valamint mellékesleg fel jegyezve vagyon, erőséttvén, meghiteleséttették. kmf. Gyömörey mp V(ice)not(arius)”.

1.12.

1812. január 17., Kaposvár

A törvényszéki ülés folytatása

Anno 1812. die 17-a Januarii tartatott Törvény Szék alkalmatosságával G. betű alatt fekvő Tanu Bizonyságok ujra meg hiteztettvén, kérdeztettvén, a rabokkal szemben allettatván vallásaikat megerősé- tették, és meg hiteleséttették, az rabszemély Vaida azt adván feleletül tagadásai után, hogy magam salát joszága volt.

Továbbá a rabok magok között szemben álléttatván a Törvény szék előtt Gyalányi Miska kérdeztetett, hogy szallott e valahol Társaival, vagy jött é össze valahol velek, hol, mitsoda alkalmatossággal? Mellyre Gyalányi Társainak szemiben mondotta, hogy Vaida Miskára és Kosa

Gyurira a Szóládi Gyepүнél hozzájuk botlott, melyet a raboskodók vakmerően tagadták. Utóbb mondotta Gyalányi, hogy nem csak hogy őszve akadt velek, de midőn a kenyere mellé szállót ment lopni, akkor még mondotta volt nekik, hogy addig az disznókra vigyázzanak, ezt a Kosa Gyuri, és Vaida Miska hasonlóul tagadták. – De későbbben Gyalányi maga maradván a Törvényszék előtt, kérdeztetett, vallaná meg hol jött őszve megnevezett Társaival, ki is megvallotta, hogy midőn a mēl uuhnál Kosa Gyurival és Vaida Miskával őszve akadt, a fa alatt kenyeret is adott nekik, mellyek után el is széledtek; de ezen környülállást mind Kosa Gyuri, mind Vaida Miska, mind pedig Kollár Josi egyalltallában tagadták. K.m.f.

Gyömöreу mp. V(ice)Notarius

Pro fisco Minekutánna Gyalányi vagy Juhász Mihály nevű Raboskodó nem csak tulajdon szájja vallásában sub A, hanem még a' Tekintetes Törvényszék előtt tett Confrontatióban is pag(ina) 4-a szemekbe mondotta Rabtársainak, hogy Szalai István és Babai Ferkó adták kezekbe Kosa Gyurinak, Horváth Jósinak és Vajda Miskának a' Kőröshegyről ellopott 36 darab sertéseket, sőt ugyan ezen előadást az F betű alatt lévő Tanuk hittel is erősítik; nem használhat ezen Raboskodóknak pusztá tagadása; mert

1. Maga a' raboskodó Szalai Istók a' Processusnak 4-dik levelén lévő Cofrontatióban önként elő adja azt, hogy ama hires tolvaj Vajda Miskának Kőröshegyenn lakozó Bátyja Kontár János, meg látván a' kérdésben forgó sertéseket és hizodalmas voltokat ditsérvén; azt mondotta a' raboskodó Szalai Istóknak: majd meg jön nem sokára a' sáfárjok; melly beszélgetés az előre való készülteket ezen gonosztévőknek nyilván megmutatja, és Kontár Jánosnak mint Orgazdának befogatását szükségessé teszi; annyival inkább mivel maga önként beszéllette Szalai Istók pinczájénél, hogy Vajda Miska az ő házát el nem kerüli és azon alkalmatossággal a' kárvallott Ispány ellen való haragját 's bosszu álló kívánságát bőven ki jelentette.

2. A' Raboskodó Gyalányi Miska minden környülállásaival együtt elbeszéllette az Actionalis sertéseknek mimódon történt eltolvajlását; meg nevezte a' Tolvajokat, és orgazdákat; okát adta tudományának hogy azt Kosa Gyurival és Vajda Miskának szájabul hallotta, és ezen utasítást követvén a' kárvallottak ut sub D az Ispányné három darab elveszett sertésére rá is esmert Kosa Gyurinak jószága között. Midőn tehát elő adása ennyire megbizonyodott; valójában minden kérdésenn kívül vagyон annak igassága; annyival inkább hogy még azt is el tudta egyenesen beszélni, hova hajtattak, hol makkoltattak és mimódon osztattak fel a' lopott sertések.

Ezen Tolvajság által Serege Trézinek ut sub D 2472 fl(orenius)
Tóth Istvánnak ut sub G 400 fl(orenius)

Végh Istvánnak ugyan azon Inquisitio szerént 60 fl(oreus)
Mind össze tehát 2932 fl(oreus)bul álló kár okoztatván, tsak azért is méltók a' Raboskodók az Actionalis halálos büntetésre, mivel ezen kárnak kifizetésére sem Szalai Istók Csordásnak sem Babai Ferkó Kanásznak elegendő értéke sintsen, sőt a' Tolvajok sem tudják azt meg-
téríteni.

Egyébbaránt a' Pusztá Szemesiektől ellopott 11 darab sertések eránt ezen Raboskodók tsupa gyanuságból vádoltatván, Szalai Istóknak terheltetésére még az is meg jegyeztetik, hogy ő már egyszer bizonyos Kanász háznak ferveréséért 's több rendbeli sertések lopásáért hajó huzásra lévén ítélve; noha keze is ebben a' nehéz munkában elszakadt, mindazáltal nem hogy az által meg jobboldt volna, sőt ujjabban illy gonoszságra vetemedni merészlett.

Gyalányi vagy Juhász Miska Raboskodó mind a' Pusztá Szemesiek mind pedig a' Köröshegyiek kárainak egyenes utmutatásával, nagyon látszik ugyan sorsát könnyebbíteni, de midőn tulajdon elő adásai azt mutatják hogy ő mind ezen tolvajságokban tudos volt, még is a' gonosztévöket mind addig titkolta, míg tsak a' Pusztá Szemesiek által erősebben kérdőre nem vétetett, nyilván ki tetszik hogy ő néki is részesnek kellett azokban lenni, 's társaival egyarányos Büntetést érdemlett a' Törvénynek azon regulája szerént: scientes facientes consentientes committentes conniventes pari poena puniuntur.¹⁴ – Annyival inkább pedig hogy tulajdon elő adása is szolgálatjának idejében ide 's tova való csavargást, híres Gonosztévökkel való társalkodást árul el; kártévő szándékát pedig utoljára azzal is megbizonyította hogy szöllő lopás kedvéért a' Pusztá Szemesi hegyekbe ment Csitsalról.

A' mi végezetre Horváth vagy Kollár Jósi Raboskodónak sorsát illeti, mivel még sokkal több gonoszságokat is követett el Kósa Gyuri Vajda Miska és Dudi Jántsi gonosz társaságában; azért ennek ügyét még most függőben hagyatni és társai ellen kezdett Processusban folytatni kívánja a' fiscus; Szalai István Babai Ferencz és Gyalányi Miska eránt Itéletet kérvén.

A' raboskodók részéről. Igaz az hogy Gyalányi Miska raboskodónak igyenes Vallásából jött az Actionalis vád világosságra, az igazétotta a' Köröshegyi kárvallottakat a' káraiknak nyomába mellyből is mind azon jeleket lehet ki hozni, mellyek egy bünösnek meg térésére szükségesek, és minekutánna ezen pörben bé iktatott próbákból leg kevesebbé se jönne az ki ellene, hogy ezen raboskodó a' Vád béli sörtvélesekbe részesült volna, az az egy környülállás tulajdonéttat-

---

¹⁴ Tudók, cselekvők, egyetértők, megbizók, elhallgatók egyenlőképpen büntetettek.

hatnék néki vétékül, hogy tudván előre a' sörtvélesek el hajtását tús-tént fel nem fedezte, de fel vévén azt, hogy ezen szegény raboskodónak pásztor létére a' ma híres Kosa Gyuri és Vajda Miska kikre az egész Actionalis vád leginkább háramlik, az előbb való fel fedezésért mint sem azok Somogybul ki költöztek, mennyire árthattak volna, valójában azon cselekedete néki vétékül nem tulajdonéttathatik, annyival inkább, minthogy ki költözések után ki vallotta, és a' kárvalottakat utban igazétotta; ugy nem külömben tulajdon meg vallása szerint azon tette is hogy kivánságából a' P(uszta) Szemesi hegyekbe ment szállóért, nem olly vétkes, hogy illy hosszas sanyaru Tömlöczözést érdemellyen, továbbá Szalai Istvány és Babai Ferkó raboskodók se terhelytethetnek leg kevessebbé is mert a' Tekintetes Törvény Szék előtt tett Confrontatióban in pag(ina) 4-a nem ezen két raboskodót vádolta Gyalányi Miska, hanem Kosa Gyurit és Vajda Miskát, sőt Szalay Istvány a' Confrontatióban in 3-tia nyilván meg vallya azt, hogy Kontár János Köröshegyi Lakos és a' ma czégéres Vajda Miskának kire az Actionalis vád háramlik unoka Báltya látván Szalay raboskodó keze alá bízott sörtvélesekét mondotta, ejnye de meg hiztak a' disznók, már meg zsiroznák a' Kaposztát, majd meg jön nem sok idő alatt a' sáfárjok, a' mind nem sokára el is hajtották az Ispánné disznait, mellyeket is fontolóra vévén ezen Kontár János volt a' valóságos orgazda, a' mind a' sörtvélesek el hajtása alkalmatosságával a' kárvalott Ispánnénak is arra volt gyanuja, minthogy azon éczaka Vajda Miska ezen Kontár János báltyánál lévén egész éjjel volágotak, sőt a' Fiskus Ur is a' repplikájában ezen Kontár Jánost orgazdának nevezi, a' mi pedig a' Puszta Szemesi sörtvélesekét illeti, minthogy a' Fiskusi allegatio szerint tsupa gyanuságbul vádoltattnának mellyből is a' Hazai Törvények szerint senkit meg ítélni nem lehetne, Igy ellenek eleyenésznén a' Fiskusi Vád Szabadon leendő el eresztésekért aláztatossan esedeznek, és ügyöket Kegyes Itélet alá terjesztik.

1.13.

1812.január 21., Kaposvár
Törvényszék, ítélethozatal

Anno 1812. 21. = Januarii sub sede judiciarii Criminali Comitatus Simighiensis

Deliberatum est

Relati Actionali contra Michaellem Gyalányi, Stephanum Szalay, et Franciscum Babai non comprobato, eosdem libere dimittendos ordinari.¹⁵

Josephus Gyömörey mp V(ice) Notarius

SML. IV. 10. Processus Criminales, 3. doboz (1807–1811).

Aláhúzások az eredeti iratoknak megfelelően.

Jegyzet:

¹⁵ Olvashatatlan szó.

2.

1813

Takáts alias Babai László és társai elleni gyilkossági per

1813dik esztendőben Majus 19dikén Kaposvárrott tartott ezen Tettes Nemes Vármegye Törvény Széke előtt kezdődött Nemes Szokolay Dániel ezen Tettes Nemes Somogy Vármegye Fő Ügyviselőjének

Vádló Ügye

Raboskodó Takáts vagy Babai László Haramia és gyilkos ellen.

A fellyebb irt Magistrualis Fiscus törvényes Jussaihoz és Szabadságaihoz ragaszkodván vádját ekképpen adja elő:

Miképpen ezen Vasban álló Gonosztévő félre tévén Isteni és Világi Törvényeknek Szentségét, életének zsengejétől fogva több hires Gonosztévők társaságában számtalan Gonosztéságra vetemedni nem irtózott, nevezetesen:

1.) 1806dik esztendőben Januarius hónap' közepe tájján Vajda vagy Babos Miska és Holló vagy Varga Ferkó úgy Kemény Istók 's más társaival össze álván, elsőben is Nitrai László akkori Köttsei Kanászt a' Sárkány nevű Köttsei telekben súlyos verés között szürétől megfosztani

2.) Innen a' tömlöztben megholt Horváth vagy Magyar Istókhöz a' P(uszta) Szemesi Istállókhöz menvén, estvéli 8 és 9 óra között a' Bálványosi Predikator házára a' falu közepén reá ütni, a' szerentsétlen Pap Tóth Pétert példátlan kegyetlenséggel halálra vagdalni, feleségét

---

¹⁵ A latin szöveg lényege: 1812. január 21-én Somogy vármegye büntető törvényszéke bizonyítékok hiányában elrendelte a periratban szereplő Gyalányi Mihály, Szalay István és Babai Ferenc szabadon bocsátását.

és gyermekét gyilkolni, és eképpen kettős Halállal rablást elkövetni nem félemltet.

3. Több rendbéli még ki nem világosodott Tettei után 1810^{dik} esztendőben Virág=Szombaton a' Nágotsi Uraságtól lopott 19 darab Sertéseknek elharátsolása alkalmatosságával Vajda v(agy) Babos Miska társaságában Virrasztó Latzi pajtásokkal össze veszvén a' Kis Nosztányi Csárdában, ezt agyonn vagdalni és Kútba vetni nem irtóztott.

Mind ezeknek világosítására tulajdon szája Vallása sub A & N° 1° beadatik kéretvén a' Tettes Törvény Szék színe előtt való megkérdeztetése, 's egyszersmind

Kivánja a' Megyebéli Ügyviselő Hivatal, hogy ezen megrögzött és jobbulhatatlan Gonosztévő a' Tripart(itum) 1^{ső} Részének 15^{dik} Titulusa, az 1655^{dik} esztendei 26^{dik} 's a' Praxis Criminalis 71. 84 és 86^{dik} Czikkelyeinek értelméhez képest, az általa okozott Károknak Költségeknek 's a' kivégzettek Díjjanak Megtérítésén fellyül, Magának ugyan megérdemlett Büntetésére, másoknak pedig rettentő példájokra a' Halál Nemének megnehezítésével az élők számából kitöröltetni rendeltessék, és a' törvényes Igasság végrehajtassék.

Pro fisco. Az Actionalis 3^{dik} pontnak bizonyítására beadatik Verrasztó Latzinak kivégeztetése eránt végzett Inquisitio sub A & N° 2° mellynek meghitelesítése 's a' rabokkal lejendő szembe állítása kértetik.

1813^{dik} Esztendőben Majus Honap 17^{dik} napján Kaposvárott folyvást trtatott Törvény Szék alkalmatosságával ezen Pörben álló Rab Személy Horvát v(agy) Kollár Jancsival előbb szembe állittatván, azon Kérdésre, hol szagatták ki sertvéseiket? azt felelte hogy vajda Miska 16 db és a maga 6 db sertvéseiket Büssübe szagatták ki, és el hajtották Esztégalyra. Továbbá az A és N° 1° alatt lévő Bizonyosságokkal állittatván szembe az fent irt Rabok, az első tanunak azon Kérdés tétetvén, ha a jelenlévők közül /:két idegen Rab állittatván Takáts Laczi mellé:/ mellyiket esmerné a Rabok közül? azt felelte, hogy az Ablak felől lévő Rabot esméri, reá mutatván takáts Laczira, és azt állította rólla, hogy ez is ott volt nálla a' Kortsmában midőn Verrasztó Laczit le vagdalták. azt is hozzá tévén Vallásához, hogy a Szőke Magas Legényt is már meg esmérte, a' minthogy elől állittatván Vajda Miskára reá mutatott.

A második Tanú hasonlóan meg esmérte, és meg különböztette mind Babai Laczit mind Vajda Miskát, ámbár más idegen Rabokkal állittattak össze, de a' Raboskodó tagadott mindent; azon Kérdésre pedig ki vágta a' falba az Üveget azt felelték a' Tanúk, hogy az agyon vagdalt Virrasztó Laczi.

Költ mint felyebb

Szűry István
Surrogat(us) Notar(ius) által

A' Tiszti Ügyviselő ezen Processust folytatja via Novi
Holló vagy Varga ferkó és Vajda vagy Babos Miska halálra ítelt
Raboskodók ellen

Törvényes Jussaihoz és Szabadságaihoz ragszkodván vádját e' képpen adja elő: Miképpen a' vasban álló Holló vagy Varga Ferkó ugyan több rendbeli Gonoszságai között az első Actioban említett Bálványosi Predikatornak feleségestől együtt elkövetett példátlan Meg Gyilkolásáért az Ozorai Vérbírságnál¹⁶ ut sub A & N° 3 már halálos Büntetésre íteltetett ugyan; mindazáltal rész szerént gonosztévő Társainak meg fogattatása, rész szerént pedig némelly tanubizonyságoknak szembe állítása reménységet nyujtana ezen rettenes Véteknek bővebb kinyomozására.

Vajda vagy Babos Miska Gonosztévő pedig minek utánna az ide sub A & N° 4 rekesztett Processusban több rendbeli Gyilkosságiért 's Rablásiért Halálra íteltetett volna; ugyan a' többször említett Bálványosi Gyilkosság 's Rablás eránt több rendbeli Jelenségekkel 's próbákkal terheltetnék; sőt a' Nágotsi Sertések el harátsolásában 's Virrasztó László kivégzésében az első rendbeli Raboskodóval complicitatnék, mellyeknek világosítására szolgál sub A & N° 5 ide rekesztett szabad vallása

Kivánja azért a' fellyebb írt Tiszti Ügyviselő hogy ezen gyilkos Harmiák a' fellyebb írt gonosz Tetteiknek bővebb kinyomozása kedvéért ujra Törvénybe állíttassanak és az ellenek hozott halálos Itélet az 1655^{dik} eszt(endei) 26dik Articulus 's az első Actióban említett több rendbeli Törvényeknek Rendelése szerént megnehezíttessék.

Pro fisco. A' fellyebb írt Actio Sipos vagy Pisz Miskának előadásánn épülvén; ámbár ugyan ezen Raboskodó minekelötte ide hozatott volna az Ozorai fogságból elszökött, mindazonáltal annak szabad vallása sub A & N° 6 inactaltatik, kérettetvén hogy ennek következtében Szintén Antal és Kis János mind azon Izenetek eránt a' mellyeket ezek a' Raboskodók egymáshoz tettek megkérdeztessenek és ha szükséges lenne a' Raboskodókkal is szembe állíttassanak.

Egyebbaránt pedig az Actionalis vétkeknek könnyebb nyomozása kedvéért készült Species facti a' Bálványosi Gyilkosság eránt végzett Processussal együtt sub A & N° 7 ide rekesztetik, kérettetvén Nitrai László és Balassa Sára Tanúknak a' Raboskodókkal való szembe állítása ha vallyon megesmérnék é ezeket Bizonyságtételeik szerént.

1813^k Esz(ten)dei 7ber 24^{kén} tartatott Törvény Szék előtt Balassa Sára 28 esztendős Refor(mata) Vallásu az agyon gyilkolt Bálványosi Praedi-

---

¹⁶ Vérbírság. Az ozorai uradalom pallosjoggal rendelkező úriszéki bírósága. A pallosjog korabeli rokon megnevezése a vérhatalom, ebből jön a vérbírság kifejezés.

katornak akkori szolgálója a raboskodó Babai Lászlóval confrontaltatván, és azt jól meg nézvén, hitének letétele után azon Kérdésre, jelen volt é ezen Takáts vagy Babai László a Bálványosi Praedikator kirablásán, – reá ismér e? – felelte, hogy ezen Babai Lászlót nem ismeri, nem látta ott, az a kire ő gyanakodik, ennél magassabb volt. Költt mint f(ent)

Bezerédy Sedrialis Notarius mp.

1813^k Esz(ten)dei November 29^{kén} tartatott Törvény Szék alkalmazásával Szintén Antal, és Kiss János Bizonyások arról megkérdeztetvén, hogy Varga másképp Holló Ferkónak Vajda Miskának tett izenettyeirül mit tudnának? – azt vallotta Kiss János, hogy ő Holló Ferkónak Csibrákra tett izenettéről egyedül emlékezhetik, melyre Szintén Antal azt felelte, hogy ő aztat csak akkor hallotta, a midőn Uzoráruul Kaposban hozattatott; Pisz Miska előadására pedig azt állították, hogy semmit sem tudnának. – Mivel pedig Pisz Miska elszökött, ezen Tanuk elbótsájtatván, további Visgáldás megszűnik. Költt mint felleb.

Bezerédy Sedrialis Notarius mp

Pro fisco. Holló Ferkónak Vajda Miskához történt Izengetései eránt egy Tiszti Visgáldás sub A & N° 8 a' Tettes törvényszéknek eleibe terjesztetik.

Pro Fisco. Három raboskodók állanak ebbenn a Processusbann, kik közzül, a' mint már fellyebb is említve vagyon, Holló vagy Varga Ferkó, és Vajda, Babos vagy Szili Miska halálra ítélve vagynak, és ittenn tsak bővebb nyomozás kedvéért állanak törvénybenn; Takáts vagy Babai László pedig tsak mostann vétetik visgáldás alá, – A' vétkek, mellyekkel vádoltatnak ezek:

1° Nitrai Lászlónak szúrét 1806^{dik} eszt(endő)ben Januarius 14^{dikén}, a' Köttsei Sárkánybann elvévén, és azt nagyon megvervén, a' P(uszta) Szemesi Istállóhoz mentek, 's onnan Bálványosra érvén, estvéli 8, és 9 óra között a' Prédikátort, feleségével együtt kivégezték, és az Eklésiát 76 f(orient) 53 krajerookban károsították. – Ezen vétkek Holló Ferkó ellen sub A et N^{ro} 3. inactált Processusban a' Sententiának értelme szerént elegendőképpen megbizonyódottaknak ítéltettek; Vajda vagy Babos Miskára pedig, és Takáts vagy Babai Lászlóra sem Nitrai László sub G., sem pedig Balassa Sára, a' kivégzett Bálványosi prédikátornak szolgálója /:a' mint ezen Processusban lévő Confrontatióból kitetszik:/ nem esmért.

De nem tsuda, hogy két esztendőknek elforgása után a' Bizonyások a' gonosztévőkre nem esmérhetnek, annyival inkább, hogy a'

tömlöztnek sanyarúsága nem csak ábrázattyokat, hanem termetjeket is megváltoztatja. – Ebből tehát a' raboskodó Vajda Miska és Takáts László mentségére annyival kevesebbé lehet okot formálni, mert ha érzette Vajda vagy Babos Miska ezekben való ártatlanságát, miért von-ta hát el magát elszökés által az ártatlanokat felszabadító Igazság alól? hanem ha bűnös volt és érezvén rettegett ezen mesterséges gyilkos-ságainak megbizonyíttatása előtt mellyet az Örökké való igazság oly tsudállatos módon nyilatkoztatott ki ellene, a' raboskodó Sipos vagy Pisz Miskának sub A et N¹⁰ 6 inactált Szabad Vallásával.

Igaz ugyan, hogy ez a' Raboskodó az Ozorai fogságból elszökött ép-pen akkor, midőn ezen T(ekinte)tes Törvényszék rendelkezéséből a' N(e-me)s V(ár)me)gye Fő Hadnagya ő érette is küldetett volna; de ebből sem lehet a' raboskodónak ártatlanságát következtetni, mivel oly szo-ros környűállásokat adott elő, a' mellyek hitelt érdemelnek, neveze-tesen azt mondja

10) Hogy Holló vagy Varga Ferkó, és Vajda vagy Babos Miska egy-mást tudósították a' Bálványosi gyilkosságnak törvényes Pertractati-ójáról, 's kérte egyik a' másikat titkolódásra. Gátot vetett ugyan ebben a' részben is az igazság kinyomozásának Szintén Antal és Kis Jantsi Bizonyosságok(na)k tétovázása 's halgatása annyiban, hogy ezekre is provocált Sipos vagy Pisz Miska; de az vitkeknek valóságát sub A et N¹⁰ 8 Kaposvári lakos Udvari Mihályné /:Simonfai József Ozorai Rab-nak Nénnye, a' ki mint Kaposvári Bitsakosnak tsufóltatott:/ egye-nesen előadja; midőn Holló vagy Varga Ferkó nevében vétkes társai arról kellett néki tudósítani: ha itt nints baj, ott sints baj; mely szavak a' gonosztévőknek módja szerént azt jelentik, hogy valamint az egyik eltagadta rettentő vétkét, úgy a' másik is titkolódjon.

20) Azt vallja továbbá Pisz Miska, hogy Babai Latzi taval Rác Egre-sen makkoltatván, ő hozzá ment éppen abban az időben, midőn a' T(ekintetes) N(e-me)s V(ár)me)gye tsavargókat vadásztatott, 's elbe-szellette, hogy ő Vajda Miskát tovább nem tartja, ha szintén a' Bál-ványosi gyilkosságot kivallja is ellene, mellyet a' három itt raboskodók követtek el; sőt azt is kimondotta, hogy Holló Ferkó vágta le a' Papot, Magyar Istók pedig ártatlanul szenvedett. – Ebben a' részben is meg-felelt ugyan a' titkolódás eránt tett ígérétének Vajda vagy Babos Mis-ka, a' midőn Szabad Vallásába sub A et N¹⁰ 5 tagadgya, hogy az ő élelmét rabsága idejében valaki segítette volna. De midőn Takáts László sub A et N¹⁰ 1 mindennemű útmutató kérdés nélkül önként meg-vallya, hogy ő Pisz Miskával ugyan azon a' napon, midőn az erdőt haj-tották, beszélgetett; nyilvánosságosan megerősíti annak előadását, ha szintén tagadgya is, hogy ő Bálványosi gyilkosságról valamit szollott volna. Mert lám Benevolumának öszvehajtott levele megmutattya,

hogy ő még Babai nevét is tagadta mind addig, míg útból véletlen kérdésre ki nem vallotta. – Ezzel is, a' mint hihető, rettenetes vétkeinek elpalástolására czélozott.

39) Azt adta elő utollyára Pisz Miska, hogy ugyan azon alkalmatossággal beszéllette néki Takáts vagy Babai László azt is, hogy ők ketten Vajda Miskával együtt Leperd felé, valamellyik tsárdában Verasztó Latzival összeveszván, azt agyon vagdalták, és kútba vetették. – Itt is szintúgy pusztá tagadásokba keresik mentségeiket, mellyet azomban az Inquisitio sub A N^{ro} 2° és a' Tanúknak Confrontatiója egyenesen megzfölt, mert azok a' három egymáshoz hasonlító rabok közzül egyenesen reá mutattak Takáts vagy Babai Lászlóra; gyilkos társát pedig Vajda v(agy) Babos Miskát előbb is megesmerték, sőt az már sub A et N^{ro} 4 ezen vétkiért halálos Sententiát is kapott, – és e' szerént a' második rendbéli Actionalis gyilkosság tökéletesen megbizonyított.

Atallyában pedig megmutatták a' Raboskodóknak Szabad Vallásai, hogy kiváltképpen Holló Ferkó és Vajda Miska Bálványos környékén esmerőssek voltak. Maga is megvallja Takáts v(agy) Babai László, ám-bár tétovázva, hogy ő Vajda vagy Babos Miskával már sok esztendőktől fogva egy Szolgálatb(an) völt, és így gonoszságaiban is részt vett, – sőt valamint Vajda Miska Lápaföröl elugorván Babai Lászlóhoz szegődött, szintúgy Babai László is Vajda Miskával nem sokára oda vette szolgálattját. Tudva vagyon pedig köz tudomány szerént, hogy a' közelebb elmúlt 10 esztendők elfolyása alatt tömlőtünk alig völt Lápafői kanász nélkül. – Bizonyosságára szolgál ezen Complicitásnak még az is, hogy a' mint sub A et N^{ro} 4 megvagyon mutatva, Kósa Gyuri, Vajda Miska és több Lápafői kanászok hajtottak el a' Nágotsi Uraságtól 19 darab sertvéseket, mellyeknek osztályán Pisz Miska hiteles előadása szerént öszveveszván, Verasztó László perlekedő társokat kivégezték.

Említést érdemel végezetre még az is, hogy ha szintén Balassa Sára, a' kivégzett Bálványosi Papnak szolgálója hét esztendőknél elfolyása után a gyilkosokra reá nem esmérlett is, mindazáltal annak álhatatos Vallástétel bizonyosságul szolgál ellenek – az első gyilkost barnának egy keveset, apró költés képűnek, vékony hajúnak, túsás előre álló bajszúnak mondgya, – mely leírás Takáts v(agy) Babai Lászlónak természetével és formájával tökéletesen megegyez. A' másodikat magas természetűnek mondja, a' mlnémű Vajda Miska, a' harmadiknak leírása pedig Holló Ferkót annyival inkább megmutatja, mivel erre az ugyan azon napon megkárosított Nitrai László is hitelesen reá esmért.

Ezek szerint Nitrai Lászlónak szürétől való megfosztása 's megtagolása, 's ezt követő Bálványosi Predikátornak feleségestől együtt

történt kivégeztetése, a' raboskodó Holló v(agy) Varga Ferkó ellen, már végső ítélet által is megítélve, Vajda vagy Babos Miska ellen pedig a' környüállások(na)k öszvekapcsolása. Balassa Sárának mindjárt a' gyilkosság után történt hiteles leírása, sőt Pisz Miskának előadása, és így a' Raboskodóknak a' sub A N° 7 levő izengetésük, beszédgyek, főképpen pedig ut sub A N° 2 elkövetett gyilkosságoknak kinyomozása által világosságra derülvén: kérettetik ellenek az actionális halálos büntetésnek megnehezítése, 's ezen ügy ítélet alá terjesztetik.

Pro Invinculatis. Nitrai Lászlónak megverése, 's szürétől való megfosztása, 's ügy a' Bálványosi gyilkosság eránt egyedül Holló v(agy) Varga Ferkó lévén birói ítélettel terhelve; következő mentség adatik a' T(ekin)t(e)t(es) Törvényszék eleiben Vajda Miska és Takáts László részéről:

Azzal kívántatik elsőben is Vajda Miskának vétkes vólta megbizonyíttatni, hogy ő midőn ezen vétkei eránt törvényben állott vólna, nem várta meg a' törvénynek folyamatját, hanem magát álnokul megszabadította. – A' tömlötznek sanyarúsága, az emberi természetbe öntött szabadság ösztöne valósággal a' legártatlanabb embert is arra ösztönözheti, hogy nyomorúságának minél elébb véget vessen: – mi módon lehetne tehát ebből akárkinek is vétkes vóltát következtetni? vagy pedig a' természetes igyekezetet bizonyásznak venni?

Pisz Miskának előadási vétetnek továbbá ezen raboskodók ellen bizonyásgúl: de maga önként megtzáfolta magát ez a' raboskodó, midőn azoknak megvilágítása elől elszökött, és Szintén Antalra és Kiss Jánosra tett provocátiói semmire mentek; Udvari Mihályné pedig azt nem tudja megnevezni, a' kit az izenet egyenesen illetett. Nagyon erőltetett következésnek látszik pedig Babai Lászlónak Pisz Miskával történt beszélgetéséből a' gyilkosság megvállására gondolkodni; mert valamint a' napot és helyet is, melyben együtt beszélgettek, önként megvallotta Babai László, szintügy előadta, hogy ők nem gyilkosságról, hanem elveszett sertvésekről tanakodtak.

Már midőn itten egyik rab tészen a' másik ellen bizonyásgot, és Pisz Miska ugyan nem tsak elszökése, hanem fundamentom nélkül való provocátióira nézve is gyanussá tette magát: mi módon érdemelhessen hitelt az ő előadása Babai László ellen, a' ki magát önként adta a boszszú álló törvényszék hatalma alá?

Nem lehet végezetre Balassa Sárának leírásából is ezen raboskodók ellen bizonyásgot venni; mert a' mint a' Confrontatióból kitezik, nem esmért ő személyesen az itt raboskodókra, – de külömben is egyetlen egy Tanúnak hitelére valakit halálra ítélni, igen veszedelmes dolognak látszanék.

Virrasztó Lászlónak a' Nosztányi Csárdán történt kivégzéséről Vajda v(agy) Babos Miska már megítéltetvén, ugyan azon Tanúk által vádol-

tatik sub A et N° 2 Takáts v(agy) Babai Lászlóis, a' kik ő reá Confrontáció alkalmatosságával több raboskodók közül reá esmértek. – De ezek a' két tanúk sem látszanak tsalhatatlanok(na)k; nem tsak azért, mivel asszonyok lévén egy embernek kivégeztetését bátor szívvel nem szemlélhették, hanem még mivel magok azt mondják, hogy a' gyilkosokat leresztett kalapjaik miatt jól meg nem nézhették; és mivel a' törvény régulája szerént, jobb 100 vétkest feloldozni, mintsem egy ártatlant elkárhozhatni: alázatosan kérettetik a' T(ekinte)tes Törvényszék a' szoros igazságnak kegyelemmel való mérsékléséért.

1813^{dik} Esztendőben December 2^{dik} napján Kaposvárrott tartatott Büntető Törvényszék alkalmatosságával:

Ítéltetett

Ezen Perben álló Rabok közül Holló vagy Varga Ferkó ellen Nyitrai Lászlónak szürétől lett megfosztása, úgy a' Bálványosi Predikátornak feleségéstől lett meggyilkolása és kirablása, valamint egyéb tettei eránt is az Ozorai Jurisdictionál megítéltetve lévén: nem tsak Rabtársaival régolta való társalkodása, hanem Pisz Miskának sok környülállásokkal támogatott előadása is igen nagy gyanúval terheli ugyan Vajda Miskát és Babai Lászlót, mivel mindazáltal sem a' károsodott Nyitrai, sem a' megöletett Predikátor akkori szolgálója a' vádlottakkal lett szemben állítások alkalmatosságával rájuk nem esmértek, illy rettenetes véteknek megítésésére pedig világos próbák kívántatnának; arra nézve mind Vajda Mihály mind Babai László ezen vádnak terhe alól több próbák nem léte miatt ugyan felszabadíttatnak; – ellenben Társoknak Virrasztó Latzinak a' Kis Nosztányi Csárdában lett kivégeztése 's kezének elvágásával rajta tett kegyetlenkedés, valamint Vajda Miska ellen több irtóztató tetteivel együtt már kivilágosodott és meg is ítéltetett, úgy Takáts vagy Babai László ellen az A N° 2 alatt lévő Tiszti Visgálásban foglalt két Tanúnak vallása, és a' vádoltnak általok lett megemlézése által elegendőképen világosságra jöven, és Takáts Latzinak pusztá tagadása tsupán sorsának nehezítésére szolgálván, mivel megjobbulásához is semmi reménység nem lehetne, azért is nevezett Takáts vagy Babai Latzi másoknak rettentő példájára, magának pedig érdemlett büntetésére hohér pallosára, és a' kivégzett Virrasztó Latzi díjjának, 's tartása árának megfizetésére ítéltetik; Holló vagy Varga Ferkó pedig további örizet végett az Ozorai Jurisdictionak visszaadatni rendeltetik. Költt mint felleb

Bezerédy Pál Sedrialis Notarius mp által.

Az Halálra ítélt Takáts vagy Babai László Rabb részéről Somogyi Ádám 2^{dik} Tiszti Ügyész mint annak védelmezője ezen Pert, a' Törvény, és

Királyi Resolútiók értelmek szerént appellálja, és Kegyelemért könyörög.

Az fiscus részéről. Amennyire szükség hasonlóképpen appellálja ezen pert.

Az kívánt Appellata a Hazai Törvények értelme szerint meg engedtetvén, ezen Per felsőbb meg vizsgálás végett az Tekintetes Kir(ályi) Táblára felküldetni rendeltetik. Költt mint fellebb.

Bezerédy Pál Nota(rius) mp által.

SML. IV. 10. Processus Criminales, 4. dob. (1811-1816).

Az aktában a több részletben felvett, több kéztől származó törvényszéki jegyzőkönyv fogalmazványa található. A szövegben említett mellékleteket a jegyzőkönyv tisztázatával együtt feltehetően felterjesztették a Királyi Törvényszékhez. A per vádlottjai közül csak Babai László volt cigány. Aláhúzások az eredeti szövegnek megfelelően.

3.

1816

Lótolvajok elleni per, a vádlottak közül Kalányos alias Devecseri János beás cigány

3.1.

1816. július 10., Mikepuszta

Kalányos alias Devecseri János vallomása

1816^{dik} Esztendőben Julius 10^{dikén} Mikébe T(ekintetes) N(emes) Somogy Vármegyébe helyhez tetett Pusztába általam a következő Szabad Vallatás vitetett végre

Kinek hívnak, hány esztendős, mitsoda hitű és sorsu 's hová való születés vagy?

Kalányos János a' nevem, lehetek 30 esztendős Óhitű Teknyő faragó Olah Czigány vagyok R(inya)Sz(ent) Királyon szültem a' világra ezen T(ekintetes) N(emes) Somogy Vármegyébe. most pedig Sz(ent) Mihályfán tartozkodom többekkel együtt.

Hol kiáltal, miért és mikor fogadtattál meg?

Aradi Pusztán Kis Josi Kadarkuti Kanász fogott meg harmad magával már egy hete, azért hogy

a' Lovai Kadarkutról el veszvén
valaki ugy utasította hogy az én
kezemen látták, 's minekutánna
engemet meg talált 's a' lovát hogy
milyen volt meg mondotta, én
megismértem, hogy voltak
kezemen olyan lovak de pénzen
vettem 's ismét eladtam 's nem
tudván, hogy merre vannak, egész
tegnapig velem jártak felkeresni,
's én reá vezetvén őket, most ide
késértek.

Beszéld el környül állásossan,
hol vetted mikor, kitől és mi
áron 's kinek adtad el és mi
áron 's most hol vannak azon
lovak?

A' Ladi Csárdánál vettem Sziártó
Istok nevű N(émet) Ladi Kanásztól
Kereszt nap után való szerdán
nap nyugott tájba, 100
forintokon, de 50 forintnál többet,
mivel pénzem nem volt érte ki
nem fizettem, hanem köteleztem
magamat hogy a' másik 50
forintokat is meg fogom fizetni 's
azzal én a' Lovakat a' Vajszlói
Vásárra elvittem és a' Harsányi
Rátznak, de a' nevét nem tudom
eladtam, a' pedig a' mint már
most hallotta a' Markotzi Birotól
a' Vajszloi Tisztartónak adta el, s
ottan vannak.

Mitsodások voltak ezen lovak
beszéld el a' formájukat?

Az egyik setét pej, a' másik
Gesztenye színű mind a' kettő
herélt, és mintegy négy esztendő
Csikók, magasságokra nézve
valami 14 markossak.

Kik voltak jelen mikor te a'
Ladi Kanásztól a' Lovat meg
vetted, és mit mondott a'
Kanász hogy hová való Lovak?

Senki más nem volt mint a'
Csárdába lakik valami szolgálat
nélkül való ember a' kinek nevét
nem tudom; emgem a' Kanász ugy
szollított meg, hogy én Ladra
südöt venni szándékozván, azt
mondotta gyere egy pár lovat adok

azt vedd meg, 's mikor én azt feleltem nintsen annyi pénzem ő pedig azt mondotta hitelbe is oda adja 's így én osztán nem gondolván hogy lopott lovak meg vettem, mert azt mondotta hogy Szulokba vette őket.

Te Czigány mikor láttad hogy a' lovak olly fiatalok és Derék lovak, gondolhattad, hogy ha igaz jószága volna 100 forintért nem adná, bizonyosan magad is részes voltál a' lopásba?

Hól a' 400 forint mellyet a' Rátz néked fizetett holvan?

Egy Istenem egy lelke sem nem loptam, sem nem tudtam gondolni is, hogy lopottak légyenek.

Nékem egy krajtzár sem jött kezemre mert a' Ladi Kanász eljövén maga is a' vásárra azon emberrel együtt a' ki a' Ladi Csárdába lakik, és a' lovakat velem együtt árulván a' 400 forintot magok vették fel a' Rátztól, és már most az én 50 forintom is náluk maradt.

Ha vélek egyet nem értettél volna, bizonyosan Te az 50 forintodat meg kerested volna, de senki előtt eranta panaszt mind eddig nem tettél, nyilván való, hogy vélek egyet értettél?

Én egyet nem értettem vélek, sőt kértem is a' pénzemet, de öszveszidtak, hogy majd vissza adják, 's azzal a' Kortsmába mentek.

Látott é valaki mikor a' Lovakat vezettetd vagy a' Vásárba?

Látott sok ember a' ki a' vásárba meg fordult, sőt az utann is mert én bujkálva nem mentem, sőt a' Dobszai Kanász a' kit Raditsnak neveznek Dohányt is adott.

Mitsoda Javaid vagynak és hol kinek a' gondviselése alatt?

Nékem semmim sints, hanem a' sogoromnak 700 forintja van Vajszloba de nem tudom megnevezni kinél, az ha

kivántatik eleget is fog tenni;
hivják ezen sogoromat Ignázt
Petinek, Piskon Baranyába lakik
eleget fog tenni.¹⁷

Voltál é már fogságba, hol és
mitsoda büntetést szenvedtél?

Soha sem voltam, sem
semminemű büntetést nem
szenvedtem.

Tudsz é valahol Csavargókat
vagy szökött Katonákat?

Nem tudok sohol senkit is.

Költ mint fellyebb

Szoboszlai Rátz Sámuel
Eskütt

3.2.

1816. július 12., Mikepuszta

Vass Jancsi alias Szijjártó Istók vallomása

1816dik Esztendőben Julius 12dikén Mikébe T(ekintetes) N(emes) So-
mogy Vármegyébe helyheztetett Pusztába általam következő Szabad
vallatás vitetett végre

Kinek hivnak, hány esztendős,
mitsoda Hitü és sorsu és hová
való születés vagy?

Igaz névvel Vas Jánosnak
másként Szijjártó Istóknak is
hivattatom, lehetek 55 esztendős
Római Catholicus, Németh Ladi
Helység Számadó Kanássza
vagyok, Surdon ezen T(ekintetes)
N(emes) Somogy Vármegyébe
születtem e világra.

Hol, ki által, mikor és miért
fogadtattál meg?

Tegnap regvel a' magam Házánál
Német Ladon a' Baboltsai
Járásbéli Pandurok fogtak meg,
de nem tudom bizonyosan miért,
hanem tsak gondolom hogy a'
Kadarkuti Matyi nevű Kanász
Lovai miatt, holott én akkor oda

---

¹⁷ Megfizeti az esetleges kártérítést, amit a törvényszék büntetésként Kalányos Jánosra kivet.

Mikor vesztek tehát el a' nevezett Matyinak Lovai, és te hol voltál akkor beszéld el?

Akár miképpen mesterkedtél a' napokat ki számlálni, hogy a' Ló lopás reád ne süljön azzal semmire sem mehett; mert Kalányos János nevű Sz(ent) Mihálfai oláh Czigány a' kinek kezére adtad a' Lovakat meg valja szemedbe hogy te loptad el és néki 100 forintokon adtad el 's 50 forintokat meg adott, ötvennel pedig adós maradott, utobb pedig el adván a' Czigány a' Lovakat Harsányi Rátznak a' Vajszlói Vásárba, 's te is ott másik pajtásoddal jelen lévén az egész árokat 400 forintokat fel vetted, 's a' Czigany 50 forintja is nálad maradott.

Haza sem voltam, a' mikor azokat mondják hogy el vesztek.

Ugy hallottam Matyinak a' napa beszélvén feleségemnek, hogy kereszt napra virradóra vesztek el, és pedig akkor Istvándi Vásárra voltam, és ottan a' Kortsmárosnak Katona fiával öszve veszvén, midőn az engem nyakon ütött én a' Csákányommal hozzá ütöttem és fejét meg vérezvén, le tartoztattak, és az Ispány négy napig fogva tartott, akkor pedig 128 forintot fizettetett velem, és egszersmind meg is tsapatván el eresztett; ezen fogságba esésem Kereszt nap előtt harmad nappal történvén, 's négy napig fogva lévén Kereszt napján oda Haza sem lehettem, és így a' kérdésbeli tolvajságot nem is tehettem.

Én nem adatam sem azon Czigánt talán nem is esmérem ha tsak az a' Czigány nem lesz a' kit télen Endrétzen csavarogni láttam mert Jantsi neve volt, de a' téltől fogva soha sem láttam; annyival inkább nekem sem pénzt nem adott, sem vásárra vele nem voltam sőt még Vajszlót sem tudom hol van.

Kinek hívják azt az embert, a'
ki a' Ladi Csárdába szolgálat
nélkül lakik, 's honnand ment
oda? és te mioltatol fogva vagy
vele esmerettségbe?

Látod Janko most is nyilván
hazudtsz, mert a Czigány azt is
világossan meg mondotta, hogy
te azon emberrel is
esmerettségbe vagy sőt a'
lovakat is vele együtt adtad
kezére, és a' Vajszlói Vásárba is
veled volt?

Hát a' Német Ladi Mészáros
Sidonak mitsoda Cseledjei
vannak most és voltak a' jelen
beszöld el?

Mitsoda Javaid vagynak hol és
ki gondviselése alatt?

Tudsz valahol csavargókat vagy
orgazdákat lappangani?

Voltál e már fogságba, hol
miért és mitsoda büntetéssel
szabadultál ki?

Egyéb nevét nem tudom
minthogy Gyurinak hívják és
hogy Hárságyról jött oda lakni
még a' télen feleségével és
gyermekével 's attol fogva, mivel
a' sertvéseken [sic!] arra szoktam
hajtogatni a' Legelőre, látásból
esmerem 's az idén nálam
kukoritza kapálni is volt, de
egyéb esmerettségem nintsen vele.

A' Czigány akár mit mondjon de
én tovább is tsak azt valhatom,
hogy semmibe bünös nem
vagyok; és ha igazán nem
beszéllek, az Isten akár melly
tsudát tegyen velem.

A' Kérdésbeli Sido tsak a'
tavasszal jöven Ladra, a' télen
nem tudom minemü tselédjei
voltak, hanem a' tavasszal, egy
alatson vékony ritka Bajuszu
kotsissa volt, de a' nevét nem
tudom, valamint azt sem hogy
hová lett el. Most pedig egy öreg
korbéli örökös szabadtságos
katona vagyon nála
kotsisképpen, és egy Sido
Mészáros legény, a' ki még a'
tavasz elein is nála volt.

Egyebem nints, mint két rossz
lovam, és egy malatzom.

Nem tudok sohol senkit.

Voltam. Kaposba ez előtt három
esztendőkkel mint Desertor, és
Regementhez késértetvén, ottan

most esztendeje örökös
szabadságot kaptam, mert tsak
szekeres voltam, de semmi
büntetést nem kaptam mint a'
Regementnél egy holnapig kereszt
vasba voltam.

Költ mint fellyebb.

Szoboszlai Rátz Sámuel
Eskütt.

1816^k Eszt(endöben) Sept(ember) 5^{kén} Kaposvárrott tartatott Törvény-
szék alkalmatosságával ezen rab előtt felolvastatván Szabad vallása
abban megmaradt Kmf

Sárközy mp Al Jegyző

A per ,A' jelű melléklete.

3.3.

1816. szeptember 2.

Kalányos János vallomásának folytatása

Tégedet nem tsak Kalányos
Jantsinak, hanem még
másképpen is hívnak; mi
tehát még másik neved valld
meg?

Az Apámról Kalányos, a' Kereszt
apámról pedig Devetseri Jantsinak
hívnak.

Te vagy tehát az a' Devecseri
Jantsi, a' ki Kis, vagy Vak
Ferkóval Bogdásai Polgárnak
24 darab sertvesseit, el
hajtottad? vald meg hová
lettek ezen sertvéssek?

Én nem loptam vélek, hanem 21
darab váloztott malatzokat 45
forintokon vettem Vak Ferkótól, az
Erdőbe a' Nagy Homokon jelen volt
Bako nevű Dráva foki Kanász és a'
Bogdásai, de nevét nem tudom. Én
az árrokat ki fizettem, utobb pedig
Sz(ent) Mihálfai Molnárnak
eladtam, de a' Gazdájok reájok
találván vissza hajtotta őket, az én
pénzem pedig máig is oda vagyon.

Ha te ugy vetted volna, a'
kérdésbéli Disznókat

Én keresni nem tudtam, hanem a'
Bogdásai Kárvallottnak meg

bizonyosan pénzedet
kerested volna, de azzal
mindeddig mig Kis vagy Vak
Ferkó reád nem vallott
halgottál; azért vald meg
igazán részes vagy é a'
tolvajságba, és minemü
tolvajságot követtél még el Kis
Ferkóval?

mondottam – részes a' tolvajságba
nem vagyok, 's véle nem is
társolkodtam soha is.

1816^k Eszt(endőben) Sept(ember) 5^{kén} tartatott Törvényszék alkalmaz-
tosságával ezen rab előtt felolvastatván ezen Szabad vallása, azt meg-
erősítette.

Kmf

Sárközy mp Al Jegyző.

A per ,B' jelü melléklete.

3.4.

1816. szeptember 4., Kaposvár

Tanúvallomások Szijjártó és Kalányos ügyében

1816^k Esztendő September 4^{kén} Kaposvárott T(ekintetes) N(emes)
Somogy Vár(me)gyei Mező Városban alól irt által a következő Tiszti
vizsgálás vitetett végben

Arról hogy?

Esmeri é a Tanú raboskodó Vass Jantsit vagy másképp Szijjártó Istókot
és Kalányos Jánost, esmervén valja meg minemü rosz tetteit tudja
azoknak, mitsoda kárt okoztak.

Első bizonyosság Sós, vagy Rere Istók, 32 esztendős Papista Kadarkuton
Spisich Sándor Úr Kanász bujtárja, meghiteztetvén 's kérdeztetvén
Valja letett hite alatt hogy a' két Raboskodókat jól esmeri, valja tovább
hogy most Szentgyörgy nap tájban midőn a' Tanú Kaposi fogságból
kiszabadulván haza ment volna Bárdonn Német Miska birkással őszve
jővén, az a Tanúnak több emberek hallatára vallotta, hogy Matyi Jősef
gazdájának Lovait Vass János itt raboskodó lopta légyen el, mellyet a'
Tanú megtudván a' nevezett Vass Jantsit megszollította, az ugyan
magára nem vállalta a' Tolvajságot, hanem tsak azt ígérte hogy ő a'
Lovakat felkeresi és meghajtya, mely végre Mikében Fő Biró Úrhoz
mentek és ott Levelt kért az 6 héti keresésre, de a' 6 hét elmúltával is
a Lovak tsak elől nem jöttek: utóbb a' Tanú megtudta azt is hogy a'
Lovakat ezen itt raboskodó Szent Mihályfai Czigánynak adta által
Vass Jantsi, és a' Ladi Csárdába lévő Gyuri nevü legény ki elszökött,

a' Czigányt hát a' Tanú minthogy az is elszökött sok fáradságai után felkereste és megfogta, az is mindjárt megvallotta hogy ő vette által Matyi Józsi Lovait Vass Jantsitól és a' Gyuri nevű Legénytől ,a' Ladi Nyiresben, és magát ajánlotta is a' fizetésre, de azt ámbár a' Tanú egy egész hétig járt a' Czigánnyal a' pénz megszerzése végett, még se telyesítette. Utóbb azt vallotta hogy valamely Nagy Harsányi Horvathnak adta el, de hogy már a' Dunán túl vagynak; valja tovább a Tanú hogy ezen keresésben 5 forintokat költött 's egy heti fáradságát 10 forintokra teszi. Mely vallását kész hitével tovább is erősíteni.

Második Bizonyság Bakó János 40 esztendő Reformáta vallásu Kadarkuti Helység Csikóssa meghiteztetvén 's kérdeztetvén Letett hite alatt valja, hogy Vass Jantsit jól esmeri a' Czigányt pedig nem; valja tovább, hogy Matyi József Lovait a' Tanú őrizvén, Kereszt nap előtt való héten Vass Jantsit egy más esmeretlen társával látta a' Kadarkuti Nyiresben hol a' Lovakat őrizte tsavarogni, különösen pedig Kereszt nap előtt való Szombaton, másnap pedig az az Vasárnap éjjel a' Lovak elvesztek; és így gondolja a' Tanú hogy nem más hanem Vass Jantsi volt ki azon tsavargó társáva Matyi Józsi Lovait ellopta. Melly vallását a' Tanú kész tovább is hitével erősíteni, hozzá tévén vallásához hogy igen szép két Csikók voltak, meg érhetek 800 forintokat.

Harmadik Bizonyság: Tóth Mihály 28 esztendő Reformáta vallásu Kadarkuti Polgár meghiteztetvén 's kérdeztetvén

Letett hite alatt valja, hogy a' raboskodókat a' Tanú esmeri; valja tovább hogy most a' tavasszal Kereszt napra virradóra a' Tanú kint a' mezőn hálván Matyi Józsi Lováival, azok ellopattak, mellyeknek keresésében igen nagyon sokat fáradozott a' Tanú, minthogy azt mondták hogy a' Tanunak kell megfizetni őket ha elől nem jönnek: utóbb mikor már Rere megtudta hogy Vass Jantsi lopta el a' Lovakat és a Sz(ent) Mihályfai Czigánynak adta által, a' Tanú és elment Vass Jantsihoz sok izben, ki mindig azt állította hogy a' Lovakat elől fogja állítani: de minthogy az meg nem történt a' Tanú azon Czigányt kereste sok ideig, a' leg nagyobb munka időben, úgy annyira hogy sok fáradságait és költségeit 20 forintra teszi. Mely vallását hitével tovább is kész erősíteni.

K.m.f.

Sárközy Lajos All Sz(olga) Biró
mp

1816^k Esztendőben Sept(ember) 5^{kén} Kaposvárott. tartatott Törvényszék alkalmatosságával ezen Tanuk a' rabokkal szembe állítatván, és meghiteztetvén, vallástételeiket megerősítették.

Kmf.

Sárközy Al Jegyző
mp

A per ,C' jelű melléklete.

3.5.

1816. szeptember 5. – november 21., Kaposvár
Törvényszéki jegyzőkönyv

1816^{dik} Esztendőben September holnapnak 5^{dik} napján Kaposvárott ezen T(ekintetes) N(emes) Somogy Vármegyének Rabokat ítélő Törvény Széke előtt:

Fel vétetett Vádló Ügye

Nemes Csépan Istvánnak T(ekintetes) N(emes) Somogy Vármegye Tiszti Fő Ügyviselőjének Raboskodó Vass Jantsi másképp Szijártó Istók, és Kalányos v(agy) Devecseri János Tolvajok ellen.

A fent irrt Magistratualis Fiscus Törvényes Jussai, és Szabadságai mellett Vádját e képpen terjeszti elől:

Miképpen a' vasbann álló Rab Személyek Isteni, és Világi Törvényeknek szoros rendelkezéseit meg vetvén, előre fel tett rossz szándékbul

1°) Kadarkuti Matyi nevezetű Kanásznak két lovait Kadarkutrul el lopni, különösen Kalányos v(agy) Devecseri János Raboskodó pediglen

2°) Kiss v(agy) Vass Ferkó Raboskodóval a' Bogdásai 24 darab Sertvéseknek el lopattatásábul is részes lenni, s eképpen Szegény Felebarátjaikat mind a' ketten a' Raboskodók tetemessen károsítani semmit nem félemlettek. Valamint ezek sub A, & B. ide mellékelt Szabad vallásaikbul a' Raboskodóknak és bővebbeni elől mutatandó probákbul nyilvánosságossan ki tetzenének:

Kivánnya annakokáért a' fent nevezett Tiszti Ügyész, hogy ezen Raboskodók a' Hazai Törvényeknek, és Praxis Criminálnak világos értelme szerént, a' károknak meg térítésén fellyül, Tolvajságjaikhoz mérsékelt érzékeny, és Példás büntetésre ítéltessenek.

A' Raboskodók ellen véghez vitt Tiszti vizsgálás sub C. ide mellékeltek, mellyben foglalt Tanuk meg hitelesítetteti kérettetnek.

Raboskodó Vass János részire való Bizonyosság Levél szükséges hasznovétel végett sub D. producáltatik.

1816^k Eszt(endőben) Sep(tember) 5^{kén} tartatott Törvényszék alkalmazásával ezen két rab egymással szembe állítván, a' tzigány szemébe vallotta Vass Jantsinak, de ez tagadta hogy ő valaha látta volna a' tzigánt.

Kmf. Sárközy Al Jegyző mp

Ugyanezen alkalmatossággal Vak Ferkó és Dörgöli Józsi confrontaltatván ezen Kalányos Jánossal, szemébe vallották, hogy az övé voltak a' malatzok, mellyeket Tóth Jancsi Bogdásai Árendástól el lopott ezt onnan állította különösen Vak Ferkó, mert ő magától hallotta Toth Jancsitól, de azt bizonyította Dörgöli Józsi is, hogy azon sertvések mellyeket ő talált, 's tőlle Ős Józsi által vett, azon sertvések voltak mellyeket Tot Józsi Kalányos Czigány kezére adott és az el vezett – ellenben a Czigány ezt tagadta, hanem azt meg vallotta hogy Vak Ferkótól igen is által vette a malatzokat. Továbbá a' C. alatt levő Tanúk szembe állítatván Szijjártó Istókkal és Kalányos Jantsival, 's meghitelesítettvén, Kalányos Jantsi megesmerte, hogy Szijjártó adta által neki a' lovat – de ez tovább is erőssen tagadta. Kmf.

Sárközy Al Jegyző mp.

1816^{dik} Eszt(endőben) Nov(em)b(e)r Hónapnak 21^{dik} napján e per ismét folyamatba tétetvén, kéri a' Fiscus, hogy az ezen perben álló Kalányos vagy Devecseri nevezetű Czigány, ki egy másik perben álló gonosztevőnek, úgymint Kis más névvel Vak Ferkónak Bogdásai Domján Istók 24 malacza elhajtásában /mint az állitya/ Társa volt Confrontáltassék. Minthogy még ezen vétkire nézve Confrontáltatottnak nem láttatnék.

1816^k eszt(endőben) Nov(ember) 25^k napján folyvást tartatott Törvényszék alkalmatosságával Vak Ferkó Kalányossal szembe állítatván megkérdeztetett hogy a' Bogdásai 24 malatzokat által adta e az oláhnak, szemében vallotta, hogy igenis eladta 20 f(orin)ton 4 f(orint)tal adós maradt, tudta hogy lopottak voltak. A' czigány megesmerte hogy megvette de nem tudta hogy lopottak voltak, a' Sz(ent) Mihályi Molnár is segítette hajtani. Vak Ferkó pedig azt is állította, hogy többet nem loptak együtt hanem Tót Jantsi ismerte a' Kalányost, mert már előbb hét disznót adott neki által, mellyeket hasonlóul a' Bogdásai Árendástól lopott, 's elvesztett, azért hajtották hozzá ezen malatzokat is. Kmf.

Sárközy Al Jegyző
mp.

SML. IV. 10. Processus criminales, 4. dob. (1811-1816)

A per befejezését nem ismerjük, az ítélet nincs az aktában. A 'D' mellékletként említett bizonyásglevek közlésétől eltekinttem.

4.

1819. augusztus – 1820. január

Vizsgálat útlevéelhamisítással vádolt Zala megyei cigányok ügyében

4.1.

1819. augusztus 29., Lukafa

Vida Lajos bizonyáglevele oláh cigányokkal kötött bérleti szerződésről

Alulirtt adom tudtára mindeneknek a' kiknek illik hogy ezen alul meg nevezett Oláh Czigányok [---]^a határban lévő fundusomat meg szeretvén, Esztendei lakó helyeket itt tölteni szándékoznak minden hozzájuk tartozandókkal edgyütt, kiknek is én helyet adván ha bötsületessen magokat viselik Esztendei lakásokat itt is tölthetik, 's munkájokat bötsületessen folytathatják, most pedig lévén négy Lovok azt az én fundusomon legeltethetik. Szent Mihály napja pedig meg jövén, az egész határ szabad fog lenni, mellyért eők is tartoznak nekem mindent 'a mit tsak tudnak bötsületessen meg tsinálni minden ki fizetés nélkül, ezen felül pedig Esztendeig 10 f(orinto)kat tartoznak fizetni és így senki eőket ezen lakó helyekben turbálni ne merészelje, 's mindenek békét hajanak nekik eők pedig magokat bötsületessen viselni tartoznak. Sig(natum) Lukafa 29^a Aug(ustus) 1819. Mellynek nagyobb erősségére adom nekik ezen bizonyság tévő Levelemet nevem alá irásával, 's élő petsétemmel meg erősétve.

Vida Lajos mp [LS]

az fel árendáló Czigányok nevei

Sztoika Jóseff

Kolompár Józseff

Kolompár István

Kolompár János

Ezen felül meg irtt Sztoika Józseff, maga különösen kívánván lakni, eő reá való nézvést ezen Contractus nem áll, hanem eő neki különösen adatott ki magának.

. Vida mp.

4.2.

1819. december 30.

Dely Boldizsár szolgabíró levele Zala vármegye alispánjához

Tekéntetes Ur Első All Ispán Uram,
nékem különös Nagy jó akaró Kegyes Uram!

Folyó December holnapnak 14*ikén* tartatott Kissebb Gyülekezet alkalmatosságával, bizonyos Oláh Czigányoknál találtatott két rendbéli Hamis Passus Levelek Írójoknak ki nyomozása és tanulása végett, nekem által adattattak. Minek utánna ezen hamis Passus Levelekben meg nevezett Oláh Czigányokat falukrul falukra Pandurok által kerestetem volna, Gétyei Helységbül hármat vezettek hozzám, akiket kérdőre vévén, neveiket tőlök tudakozván, magokat Lakatos János, Joseff, és Istvánnak nevezték, és hogy ők nem Sárszeghi hanem Lukafai Arendássok legyenek egyik a másiknál jobban torok tátva kiáltották; Csavargásra szolgáló több rendbéli Passus Leveleket tőlök el vévén, azokban Petrovits János, vagy Rupa nevezettel nem is találtatott, egyedül Kolompár János és Joseff nevük találtatott föl, mivel azon Hamis Leveleknek egyikében Kolompároknak neveztetnek. Őket keményebben azon Passus Levél írójának neve ki vallására kényszeríttem, de a Büntetést ki álván, mind hárman azt erősítették, hogy azon Levelekben meg nevezett Petrovits János, Kolompár János, és Joseff, mégis Öreg Rupa János, Ádám és Pál akiknek részekre azon Passus Levelek szolgáltak, más nemzetségbül valók, azok falukrul falukra egy Társaságban csavarognak, 's azok legyenek Sárszeghi Oláh Czigányok, eők pedig Lukafai Vida Ur Arendássai – Mivel azok Sárszegben nem találtattak, s föl keresések is több üdöket kívánna, a három Oláh Czigányokat, amazoknak föl találásáig Lukafai Vida Urhoz, minden Leveleket nálam tartóztatván, a nélkül vissza utasítottam.

Ezek után Haris Hadnagy Urnak comitáltam, hogy mind Öreg Rupa Jánost fiaival, mint pedig Petrovits Jánost, Kolompár János, és Josefet mentül előbb föl kerestesse, és hozzám vezettesse, aki is rendlésemet szorgalmasan telyesétvén, Öreg Rupa Jánost fiával Pállal Eszteregnyei, Petrovits János, és Sándor Testvéreket pedig Bánok Szent Györgyi Helységekben meg találván, hozzám vezettette, Utazó Leveleiket is tőlök el szedvén által adta, mellyekből ki valósodott, hogy azon Hamis Passus Levelekben meg nevezett Sárszeghi Oláh Czigányok ezek legyenek. Mínyájokat tehát kérdésre vévén, elsőben ugyan egyes akarattal erőssen tagadták, hogy azon Passus Levelek eránt leg kevesebbet sem tudnak, nem is az övék, mellyek után Petrovits Jánost keményebben annak meg vallására kényszerítvén, az ötöt néző Társaira mondani, hogy azok iratták, azok pedig tétovázó beszédekkel

Ederitsi Notariusra mondották. Végre Öreg Rupa Jánost keményebb kérdésre vonván, csak ugyan ezen vén Rupa meg vallotta, hogy folyó Esztendőben Aratás előtt Pál fiával Gyömőrei Helységben dolgozván, Gyömőri Mester és Notarius írta Oszterhuber Pál V(ice) Biró neve alatt azon Passus Levelet, 's az által pötsételtetett is meg, hasonlóképpen T(ekintetes) Sáry László Feő Biró Ur neve, és Pötsetje alatt lévőt is. Petrovits János, Kolompár János, és Joseff részekre a Gyömőri Mester írta, és adta legyen nekik – Öreg Rupa egy Vass ujj serpenyőt adott érette, azt is állította ezen vén Rupa, hogy Felesége is azon idő alatt Gyömöröben meg halálózván azon Passus író Mester Butsusztatta, és késérte el a Temetőben.

Öreg Rupa János azt is erősítette, hogy Sári László Feő Biró Ur neve alatt ki adott Passus Levél nem az itt lévő Petrovits Jánosnak, hanem Lukafai Kolompár Jánosnak és Josefnek, s ezekkel egy Tár-sóságban lévő, s hamis névvel Petrovits Jánosnak részekre adattatott, a Gyömőri Mester által. Ezen csalárd Oláh Czigányoknak újra leendő meg fogattatások, és ki halgatások eránt Haris Hadnagy Urnak rendelésemet ki adván.

Ezen Rupa János, és Petrovitsok meg fogattatások alkalmatosságával Oszterhuber Pál V(ice) Biró ur neve és Pötsettye alatt mely mind irására, mind Petsetyére hasonló az előbbenyihez, taláztatott a harmadik hamis Levél is, Kováts György Oláh Czigány nevére, ennek föl keresésére is két Pandurt el küldöttem.

Nevezett kőborló Olá Czigányok azt is vallották, hogy ezen Hamis Levellekkal Sopron V(á)r(me)gyében faluzván ott meg fogattattak, s azon két Hamis Passus tollók Sopronban vetettek el.

Mind ezekből méltóztatik a Te(kin)t(e)tes Ur Első All ispány Uram lévén meg érteni, hogy fent nevezett Olá Czigányoknak Passus Levelket Gyömőri Mester csinálta, és adta ki, hogy pedig ezen Mester eránt is a Tekintetes Ur Első All Ispány Uram további kegyes rendelését meg tehesse, Öreg Rupa Jánosnak Oszterhuber Pál V(ice) Biró Ur Subscriptioja, és Petsetje alatt ki adott Hamis Passus Levelet, ide zárva alázatossan vissza küldöm, a nálam maradott két Hamis Levelk eránt még azon hátra levő gonosz Olá Czigányokat újra bővebben ki halgatni fogom.

Mivel ezen kőborló Oláh Czigányok eránt a Tekéntetes Nemes V(á)r(me)gye Kegyes Végzését még nem kaptam, a rendelésen jelen nem lévén, nem tudom magamat mihez alkalmaztatni, alázatossan könyörögök a Tekéntetes Ur Első All Ispány Uramnál méltóztasson tudósítani, és a Determinatit mentül előbb meg küldetni, a Terminusokig a

Helységekben Nagy Vesződség és a Szegénységnek nagy terhejekre (sic!) lesznek ezen, ezen számos Olá Czigányok.

Töbnyire magamat Nagy urí kegyelmében tovább is ajálván, aláza-
tos igaz tisztelettel vagyok, és maradok

Tekéntetes Ur, Első All Ispany Uramnak

Aratson December 30^{ikán} 819^{ik} Eszt(endő)

alázatos szolgája

Dely Boldisár All Sz(olga) Biró mp

4.3.

1820. január 11.

Rupa János vallomása

Öreg Rupa János Szabad vallása

Mi neved hová való születés hány
Esztendős minemű Hitbéli,
Feleséged és Gyermeked vagy on
e?

Öreg Rupa János az én nevem,
magam sem tudom hol születtem,
az Országban szanaszét járkáló
Faluzó Ember vagyok, lehetek 75
Esztendős Papista Feleségem
nints, mult Esztendőben el
halálózván most Eőszvegy vagyok
három Férfiu Gyermekim
vagynak Emberi Korban, akik
engem is táplálnak.

Holy miért, mikor, és kik által
fogadtattál meg?

Esztregnyei Helységben
Kapornaki jarasbéli Pandurok
által Pál nevezetű fiammal
fogattattam meg de mi okbul még
akkor nem tudhattam, utobb
tudtam ki hogy a Passus Levelem
miatt fogtak meg.

Hol vetted tehát azon Passus
Levelet, mellyel föllebb alább több
Nemes V(á)r(me)gyei Falukban
csavarogtál, ki írta, ki Pötsetelte
meg? és mi módon került
kezedben, környüállasossan
beszöld el?

Meg vallom igazán hogy azon
Passus Levelet mellyel föllebb
alább Falusztam Gyómőrei
Mester írta, és adta kezemhez, oly
formán történt, minek utánna a
mult Esztendőben Aratás előtt
Faluzastam (sic!), Gyómőroi
Helységben vetemedvén, enyihán
napokig Kolompár Jánossal azon

Helységben dolgoztunk, azon idő alatt én Oszterhuber Pál V(ice) Biró Ur által nekem még előbb két Esztendővel Légrádon adott Passus Levelemet Gyömörői Mesterhez bé vittem, hogy arra írná föl hogy én magamat Gyömörői Helységben jól viseltem, azomban a Mester nekem azt felelte Szegén Öreg, ez már régi Passus, erre már irni sem lehet, adok én más Passust ha ugymond azon Vass Serpenyőt, mely azon alkalmatossággal nálam volt, néki adom, melyre anyibul könyebben reá áltam, mivel Pénzem nem volt, a Serpenyőmet néki adván, a régi igaz Passusomrul leirván, az ujj és általa irtt Passust, meg Pötsételve nekem által adta, az előbbenyi Passusomat is, melyet Oszterhuber Pál V(ice) biró ur adott, vissza adta, de ezen régi Passusomat el vesztettem, abban volt 6 forint Pénzemmél együtt – Azon alkalmatossággal írta Kolompár János és Joseff ugy Petrovits János részére szolgáló Passus Levelet is Sály László Feő Biró Ur neve, és Petsetye alatt, és jelen létemben adta által, most itten lévő Kolompár Jánosnak, és Petrovits Jánosnak.

Hol vetted azon két Ezüst kalánt, melyet Gál Gáspár Urnak adtál által?

Voltál e valamikor fogva, hol, miért, és minemű büntetést kaptál?

Én azon Ezüst kalányokat soha sem láttam nem is tudok felőlök semmit is.

Mult Esztendőben Szüret tájján, T(ekintetes) N(eme)s Sopron V(á)r(me)gyében hogy ott faluztunk meg fogtak Sopronban a V(á)r(me)gye fogházába bé

vittek, engem ugyan meg nem
büntettek, hanem Forgáts
Joseffet, Petrovits Sándort és
Kovács Gyurit meg büntették, és
keményen meg parantsolták,
hogy Sopron V(á)r(me)gyében
faluzni többé ne bátorkodjunk,
amint onnénd ki üzettetve visza
tértünk 9 kotsival ezen
T(ekintetes) N(emes)
V(á)r(me)gyében – Én senkinek
kárt nem tettem, dolgom által
táplálván magamat.

Mely Szabad vallást hogy fent nevezett Öreg Rupa János előttem ekép-
pen tette meg ismérem. Szala Egerszeghen 11 dikén 820lk Esztendőben.

Dely Boldizsár mp T(ekintetes) N(emes) Zala
V(á)r(me)gye All
Sz(olga) Biró

Sümeghy Mihály másodaljegyzőnek az irathoz fűzött feljegyzése szerint janu-
ár 13-án Rupa János Zala vármegye törvényszéke előtt is megerősítette vallo-
mását.

4.4.

1820. január 12.

Kolompár János vallomása

Kolompár János Szabad Vallása

Mi neved hová való hány
Esztendős minémű Hitbéli
Feleséged, és Gyermeked vagyon
é?

Kolompár János a nevem,
Mihálfai ezen T(ekintetes) N(emes)
Zala V(á)r(me)gyei Helységben
születtem, lehetek 70 Esztendős
Papista Feleségem és 4
Gyermekeim vagynak.

Hol miért mikor és ki által
fogattattál meg?

Most Hetfőn Szint (sic!) Petri
Helységben Kapornaki jarasbéli
Pandurok által fogattattam meg,
de mi okbul, mivel én senkinek
kárt nem tettem, nem tudhatom.

Azért fogattattál meg hogy Hamis Passus Levéllel több V(á)r(me)gyékben szanaszét csavarogtál, több fele Tolvajságokat el követtél, hol vetted s ki irta azon Hamis Passus Leveledet, vald meg igazán.

Nem igazán vallod hogy hamis Passus Leveled nem volt; Öreg Rupa János hasonló csavargó szemedben is meg vallotta, hogy T(ekintetes) Sári László Feő Biró Ur neve és pötsettye alatt, Petrovits Jánosnak, néked és fiadnak Josefnek részére, azon alkalmatossággal midőn eő is iratott te is Gyömőrei Mesterrel irattad azon Passus Leveledet mellyel föllebb alább csavarogtál, igaz tehát hogy néked is a Gyömőrei Mester irta és adta által a Levelet.

Hol vetted azon két Ezüst kalányokat, mellyeket Gál Gáspár Urnál hagyta.

Én Hamis Passus Levéllel nem jártam, Egy darab ideig Kesztheli Tiszt Urak által adott Levéllel faluztam, azt tolem az uton állók el vették, utóbb Gál Gáspár Pandur Hadnagy Urtul kaptam ujj Passus Levelet, mellyel több Helységekben is tartózkodtam Kolompár Mesterségemmel táplálván magamat, feleségemet, és három apróbb Gyermekeimet. Én nékem Hamis Passus Levelem nem volt, nem is irattam senkivel is.

Igaz ugyan hogy Öreg Rupa Janossal Gyömőri Helységben együtt voltam, a Mesterhez vele együtt el mentem, és Gál Gáspár Ur által nékem adott Passus Levelet mutattam néki, és kértem hogy írja reá, de azt felelte, hogy jó Levelem vagyon, nem ír reá, visza adta Levelemet, én más Levelet véle nem irattam hanem Rupa Jánosnak jelen létemben adta által a Passus Levelét, hamissan mondja Öreg Rupa hogy nékem is azon Mester adta volna által nevemre irtt Passus Levelet; Én Gyömöröbül egyenessen [---]^b Helységben mentem dolgozni, onnénd Szala Sz(ent) Lászlóra, több Helységekben amint Levelem is bizonyéttya faluzván, dolgozgattam, senkinek leg kevesebb kárt sem tettem, mindenütt szabadon is botsájtattam.

Egy Istenem egy Lelkem, Öreg Ember vagyok, enél többet soha sem láttam sem nem adtam, akár kitül kapta én nem tudom.

Voltál e valamikor fogva, hol, miért, és minémű büntetést kaptál?

Fogva másként soha sem voltam hanem részeg fővel feleségemet veregetvén a Helységbeliek által gyakor izben Testiképpen meg büntettettem, de Lopásért, vagy más vétkemért soha sem.

Mely előttem tett Vallásrul adom ezen hiteles Leveletem Zala Egersze-
gen Januarius holnapnak 12^{iken} 820^{ik} Eszt(endőben).
Dely Boldisár mp T(ekintetes) N(emes) Zala V(á)r(me)gye All Sz(olga)
Biró

1820. január 13-án a törvényszéken Kolompár János is megerősítette vallomá-
sát, bár a szembesítés során Rupa János szemébe mondta, hogy a hamis útle-
velet a gyömörői iskolamestertől kapta.

4.5.

1820. január 12.

Tiszti vizsgálat az útlevéllhamisítással gyanúsított oláh cigányok ügyében

A Tekéntetes Nemes Vármegyének mult 819^{ik} Esztendőbéli December
holnapnak 14^{ikén} tartott Kissebb Gyülekezet alkalmatosságával bizo-
nyos Oláh Czigányoktul el vetetett két rendbéli Hamis Passus Levelek
Írójának ki nyomozása eránt lett Kegyes rendelése következtésében
alázatossan jelentem a' T(ekintetes) N(emes) V(á)r(me)gyének; Minek
utánna azon Passus Levelekben meg nevezett Oláh Czigányokat Fa-
lukrul Falukra Pandurok által kerestetem volna, Gétyei Helységbül,
Kolompár János és Joseff, mégis Lakatos Joseff nevezetü faluzó Oláh
Czigányok hozzám vezetettek, eöket elsöbben is azon Hamis Passus
Levelek eránt kérdöre vévén, de ezek a Leveleket magokénak lenni el
nem válolván, söt erőssen egyaránt tagadták, hogy azok eránt semmit
sem is tudnának, eök nem is Sárszeghi Olá Czigán Nemzetségbül
valök volnának, hanem Lukafai Vida Urnak Árendássai legyenek,
állétván mindazon által azt, hogy azon Hamis Passus Levelekben meg
nevezettek Öreg Rupa Jánost Pál Fiával, Petrovits Jánost, Kolompár
Jánost és Josefet jól esmérnék és azok ezen Nemes V(á)r(me)gyének
Alsó részén valahol faluznának – Mellyek után ezeknek föl keresésekre
ujra Pandurokat küldvén, akik is Öreg Rupa Jánost Pál fiával Eszt-
regnyei, Petrovits Jánost Sándor Testvérjével pedig Bánok Szent

György Helységekben föl találván hozzám vezették – Hasonlóképpen ezek is a' Passus Leveleket magokénak lenni tagadták – Petrovits Jánost a Passus Levélben meg nevezett Olá Czigánt, más móddal is annak ki vallására késztetvén, végre Öreg Rupa János meg ismervén és előttem meg valván hogy az eő nevére írott Passus Levél az övé legyen, annak kezire való kerülését úgy adta elől: hogy eő a' mult Esztendőbéli Aratás elein Gyömőrei Helységben Fiával Pállal dolgoztván, minek utánna azon Helységben több napokat el töltöttek volna, már előbb két Esztendővel Oszthenhuber Pál V(ice) Biró Ur által Légrádon néki adott Passus Levelét Gyömőri Mesterhez vivén, s azon kérte, hogy írná reá, hogy magokat Gyömőri Helységben bötsületesen viselték. A nevezett Mester el vizsgálgtván Levelét, azt felelte néki, Szegén Öreg ezen Levelét már nem lehet írni, hanem ha ugyand azon Vass Serpenyőt, mely azon alkalmatossággal nála volt, néki fogja adni, Ujj Passus Levelét ád ezen Öreg Rupa magát ajálván, a' Vass Serpenyőt által is adta, azon Levelét tehát mely az eő és fia Pál nevére írva volt, s több N(emes) V(ár)(me)gyékben, s falukban utazván, töle pedig Sopron V(ár)(me)gyében el vetetvén, nevezett Gyömőri Mester és Notarius irta, meg is pötsételvén, az adta volt legyen néki. Meg valván továbbá Öreg Rupa János azt is, hogy Gyömőri Helységben, Kolompár János nevezetű Olá cigán fiával Joseffel azon alkalmatossággal jelen volt, annak nevezet jelen létében Gyömőri Mester hasonló Levelét irt, és néki által is adta – Ezen Kolompár Jánost is újra föl keresetvén, s élémben vezetvén Öreg Rupa Jánosnak azon állítását, hogy Gyömőri Helységben együtt dolgoztak, a Mesternél is Rupa Jánossal együtt volt, meg isméri, de néki a' Mester semmi Levelét sem adott, sött az előbbenyi s magánál volt, és Gáll Gáspár Pandúr hadnagy ur által néki adott Passus Levelére sem irt, azt mondván a' Mester hogy az ugyis ujj Passus nem szükség többet arra írni, s eképpen Petrovits János, Kolompár János és Joseff nevére készített Hamis Passust a' Mesterrel ki íratta nem tudja, és azon Passussal nem faluzott nem is látta, annál inkább kezében sem volt soha – Öreg Rupa Jánosnak, Petrovits János és Sándornak meg fogattatások alkalmatosságával Kovács György Sárszeghi Árendás, de másként csavargó Olá Czigánynak részére szolgáló hasonló Hamis Passus Osztherhuber Pál V(ice) Biró Ur Subscriptiója és Pötsétje alatt, mely a két előbbenyi Hamis Passusokhoz írására és Rupa nevére ki adott Levélen lévő Pötsétjére hasonló, találatott, mint ezt, mint pedig az előbbenyi Hamis Passust ide zárva a' T(ekintetes) N(emes) V(ár)(me)gyének alázatosan bé adom.

Fönt nevezet Öreg Rupa Jánost, Kolompár Jánost, Josefet, Pált, Petrovits Jánost és Sándort, a két Ezüst kalányok eránt is megkér-

dezvén, minyájan erőssen tagadták, hogy eők azok eránt leg kevesebbet sem tudnak, nálok nem volt, soha nem is látták.

Végre ezen csavargó Oláh Czigányoknak öszve fogdoztatások alkalmatosságával több rendbéli, részszerént más Vármegyékre is ki terjedő, s szolgáló utazó Passus Levelek, s magokat a' Helységekben mi képpen viselő Attestatumok találtattak, azokat tőlök el szedvén, 20 darabokban, ide zárva a' T(ekintetes) N(emes) V(á)r(me)gyének bé mutatom.

Mely dolognak tellyeséttésérül teszem a' T(ekintetes) N(emes) V(á)r(me)gyének ezen alázasos jelentésemet. Zala Egerszeghen Januarius Holnapnak 12^{ik} napján 1820^{ik} Esztendőben.

Dely Boldisár mp T(ekintetes) N(emes) Zala V(á)r(me)gye All Sz(olga) Biró.

4.6.

1820. január 13., Zalaegerszeg
Törvényszéki jegyzőkönyv

Ezer nyoltz száz huszadik Esztendőben Januarius 13^{án} Zala Egerszeghi ezen Tekintetes Nemes Zala Vármegyei Mező Városban Tekintetes Nemzetes és Vitézleő Hertelendi György Első All Ispány Urnak előlülése alatt tartatott ezen Tekintetes Nemes Zala Vármegyének Büntető Törvényszéke

1. Rupa János Sárszeghi Oláh Cigány az ellene fel olvastatott Szabad Vallását authenticálta.
2. Kolompár János Alibánfai Oláh Czigány Szabad Vallása fel olvastatván meg hitelyesítette.
3. Lakatos Pál B(alaton) Henyei, Kolompár József Alibánfai, Kozák János Sárszeghi, Kolompár István Alibánfai, Petrovics János Sárszeghi, Rupa Pál Sárszeghi, Petrovics Sándor Sárszeghi Oláh Czigányok a' Törvényszék színe elejbe fel vezetetvén a' Falurul falura való tsavargást személessen a' Törvényszék előtt meg ösmerték.

Rupa János és Kolompár János és Petrovics János Rabszemélyek ellen Szabad Vallásaikbul nyilván meg bizonyodván hogy ők a' Gyömörői Megyebeli Helység Jegyzője által nekik adott hamis utazó Levél mellett több N(eme)s Vármegyéken keresztül tsavarogtak úgy nem különben Lakatos Pál Balaton Henyei, Kolompár János és István Alibánfai, Kozák János, Petrovics János és Sándor ugy Rupa Pál Sárszeghi Oláh Czigány Rabszemélyek ellen meg valósodván hogy rendes utazó Levelek nélkül falukrul falukra sátoroztak. Minthogy azomban

semmi egyéb vétkek ki nem sült az ki állott tömlötözések büntetések gyanánt vetettvén a' tsavargásokért a' Törvényszék által keményen meg dorgáltatván szabadon el eresztetni rendeltettek. Nehogy azomban a' falurul falura való vándorlás és henye élet által más gonoszságok el követésére nekik alkalmatosság adódjon – mindnyájan előbbi lakó helyekre külön utazó Levelek mellett vissza költözni köteleztettek – mely utazó Levél erejével lakó helyeken állandóssan meg maradni a' falukrul falukra való sátorozást letenni kemény büntetésnek fenytéke alatt kényszerítettek. Horváth Antal Feő Biró Urnak meg hagyatik hogy a' Gyömörői Mestert ki Rupa János és Kolompár és Petrovics János Oláh Czigányoknak hamis utazó Levelet adott a' jövő Viszkereszti B(üntető) Törvény Székre bé rendelje.

Jegyezte Sümeghy Mihály
2dik All Jegyző

ZML. IV. 14. n. Tiszti és büntető perek, fasc. 13. nro. 104. és 179.

Aláhúzások az eredeti szövegnek megfelelően. Mellékletben az iratokban említett hamis és eredeti útlevelek, valamint tanúsítványok. Az ügy teljes megismerése érdekében a gyömörői tanító elleni eljárás iratainak feltárása szükséges.

Jegyzetek:

^a Olvashatatlan szó.

^b A helységnév nem olvasható.

5.

1820. november.

*Sárközi alias Nyífa Kati Somogy megyei cigányasszony elleni per
káromkodás, feslett élet és tolvajlás miatt*

5.1.

1820. november 19., Osztopán

Nyífa Kati kihallgatásának jegyzőkönyve

1820dik Esztendőben November 19én Osztopányban ezen Tekintetes Nemes Somogy Vármegyei Helységben e következő Szabad vallatás vitetett véghez.

Kinek hivnak, hány Esztendős, mitsoda sorsu és vallásu vagy és hol születettél a' világra, és töbnyire hol neveltettél föl?

Kik által és miért fogadtattál meg?

A zsirnak el tolvajlása tsak az ellened valo Tanuk hiányossága miat nem világosodot ki, de bezeg van egy rettenetes bünöd, melyre két Tanuk állanak föl ellened és bé bizonyítják, hogy te a Szűz Mária, de még maga a Teremtő ellen is, a természetet föllül muló káromkodást vittél véghez?

A részegség mentene ugyan valamennyire, ha az igaz lenne, azonban a részegségnek nagyságát tsak azért kívánod erősíteni, hogy tett káromkodásodért kevesebb

Sárközi vagy Nyifa Kati a nevem, 46 Esztendős Papista vagyok, Jaádon születtem e világra, és az országba szanaszét nevelkedtem föl.

A falu Bakterja fogott meg, azért hogy átaljába valamennyönkre Czigányokra a' zsidó Asszony zsira gyanittatott, azonban én abba bünös nem vagyok.

Babai Josi kurafimat, a Kurta Pannival fénnyes nappal az ágyba kaptam, én katonané lévén, a Regimentnél Italiában Hodina várossában az uram meg halálozot, haza jöttem tehát és ezzel a' Babaival idő jártával öszve szövetkeztem, mivel ennél fogva én régiel kurvája voltam, én ezt könnyen nem szivelhettem el, hanem Kurta Pannit szidtam, te fattya vesztet kurva a' ki sok helyekről ki tsapattattál minek kapsz a' Czigányokba, tovább zsörtölödtünk együt, Babai Josef engem meg szolított, Baszta a Kristusomat, hogy miért bántom az Árvát, én erre azt feleltem vissza nékie, hogy az árva ugy baszik mint én, ne szánd az árvát, baszom az Istenét huzd a' Karóba, én a többi Czigányokkal pálinkázván részeg voltam, tehát ezt is föl kell venni.

A Czigán ha csak egy maga lesz is iszik, mi hárman voltunk három itze pálinkát ittunk és hét itze bort az nap, én tehát részeg voltam de nem oly nagyon hogy az emlékezetemet el vesztettem

büntetést kapj, pedig te nem vóltál részeg kitetsziük abból, hogy te vétkeidet elől tudtad számlálni, következésképpen részegséged miat emlékezetedet nem vesztetted el e mellett, ha részeg lettél volna, még a' Kurta Pannit sem állítottad volna bünösnek, hogy a' mint reá fogod a kurafid mellett feküdt, kettő közül tehát vagy az nem igaz hogy Babaival ötöt együt láttad, vagy pedig az hazugság hogy te részeg vóltál, mit felelsz ezekre?

Te Kati közönségessen mivel szoktad kenyeredet keresni?

Hát a Kurafidnak minő mestersége vagon?

Annak a' dolga, és a' te kereskedésed, ugyan elegendők e a' ti minden napi kenyereitek meg keresésére?

No már hát igaz hogy ti ketten a' ti kézi munkátokkal nem vagytok elégségesek henyeléstek miat a' minden napi kenyereitek meg keresésére, hol vetted tehát a' három itze pálinka és hét itze bor árát, hol vetted még a' több napokba is tapasztalt kortsmára való pénzt, ezeket há számán adod nem lészel gyanus a' tolvajság el követésében?

Bő beszédű egy Asszony vagy ebből látszik hogy bizonyos tsaló, mesterségessen feleletedben kívántad ugyan magadat menteni, noha vártam, azt mégis a mit

volna éhomra ittunk, mingyárt ki vettem a' mit ittam, azután észre jöttem, és ennél fogva vissza emlékeztem tetteimről.

Gatya mazzag tsinálással, borostával és tümmel.

Néha kapál és dolgozik.

Ugy elég ha van eszünk, ha nints koplalunk.

Én nem vagyok sem vásáros sem falusi tolvaj, azt a' pénzt az Isten adta, én nem tudom honnan de tsak volt.

Ezt nem is vallom meg mert én nem mondtam, a' Szajha az eránt mongya hogy én el mennyek, ő pedig maradgyon, de bár a' Hohér pallasát érezzem Babaitül

Kurta Panni ellened valo Tanu hite alatt val, 's a mit félelemmel is lehet ki mondani, hogy az Isten is ugy baszik mint te, nem vallottad meg?

Voltál e valaha fogságba?

Te Egerszegen sem vóltál?

Látod te meg rögzöt gonosz Siklosy Sz(olga) Biró Urnak szolgálója, a ki téged jól esmér szemedbe valja, hogy te Egerszegen voltál, és pedig ily káromkodásért mint egy hét nyoltz Esztendeje fogságba? ne vesződtes tehát magaddal, ne agy okot reá hogy N(emes) Zala Vármegyéhez kellen irni.

Van e valami vagyonod?

Költ mint föllyebb

1820dikban November 20^{án} Kaposvár Mező Városban tartott Törvény Szék alkalmatosságával ujjonnnan fell olvastatván ezen Szabad Vallás Raboskodó meg erősítette

Igmándy Törvény Szék
Jegyzője által

A per ,A' jelü melléklete.

még sem maradok el, mert nekem kedves emberem, jó párom, jó gondviselőm, tsak akkora lölköm maragyon mint egy vad körtély, ha hirét hallom még is utánna megyek.

Soha sem voltam.

Ott sem voltam. Inquiráltasson bár az Ur, én még sem voltam.

Azt meg vallom hogy hat funtos koromtul fogva kurva voltam leszek is, de ezt tagadom, mert Egerszegen nem esmérem.

Nekem semmim sints tsak az Testem Lelkem.

Kis Istvány Esküt által

5.2.

1820. november 20., Kaposvár
Perfelvétel, vád- és védő beszéd a törvényszéken

1820dik Esztendőben 20dik Novemberben Kaposvárrott T(ekintetes) N(emes) Somogy Vármegyének Rabokat ítélő Törvény Széke előtt.

Nemes Szentgyörgyi Ferentznek T(ekintetes) N(emes) Somogy Várme-
gye Tiszti becsületbeli ügyviselőjének.

Raboskodó Sárközy v(agy) Nyifa Kati buja, és feslett életet viselő, Ká-
romkodó, Tolvaj ellen.

A' fent irtt Tiszti Ügyész Törvényes Jussai, és Szabadságai mellett vád-
ját e képpen adja elől:

Miképpen a vabann álló gonosz Rab Személy az Isteni, és Világi Tör-
vényeknek leg szorossabb rendelései ellen, bizonyos Babay Josef ne-
vezetű Czigánnyal már sok esztendőktül fogva másoknak botránko-
zására buja és feslett életet élni, az Isten, és a' Teremtője ellen intézett
Káromkodásokkal szitkozódni, a' Kortsmákba részegeskedni, s' hogy
henyélő életét folytathassa, szegén Felebararátjait igazán szerzett va-
gyonjoktul Tsalatása által meg fosztani, így a' Törvény által ki szabott
büntetésre magát érdemessé tenni nem irtozott. Valamint az A. betű
alatt ide tsatolt Szabad Vallásából, és utobb elől adando probákbul ki
világosodna.

Kivánnya annak okáért a' Tiszti Ügyviselő hogy ezen Rab Személy a'
Hazai Törvényeknek, és jelesül a' Praxis Criminalis 2^{dik} részének
59^{dik} Czikkelye szerént, mint meg jobbulhatatlan, égben kiáltó Ká-
romkodásai végett, a' halálnak meg nehezítettével [Kezei és Lábai,
elvágassanak, s ugy]^a a' hohér pallóssa által az élők sorából ki végez-
tetni rendeltessen.

Pro Fisco: A' Raboskodó ellen végben vitt Tiszti Tanu Vallatás [---]^b vé-
gett B. betű alatt ide mellekeltetik.

1820^{dik} Esztendőben Nov(ember) 20^{kán} a Törvényszék előtt ezen B.
alatt lévő Tanu a' rabbal szembeállítatván meghiteztetvén kérdez-
tetvén vallástételét megerősítette 's hitelessé tette.^c

Sárközy Első Al jegyző

Pro Fisco: A' Vádban foglalt Istentelen gonosz Rab Személy ellen Ki
tett vétkek elegendőképpen meg lévén Világositva: Minek utánna az
A. betű alatt a' perhez tsatolt Szabad Vallásában a' Raboskodó el es-
mérte volna azt, hogy Babai Josi Kurafiával Kurta Panni nevezetű
Asszonyt, ki a' Háznál lakott azon oknál fogva, hogy Babai Josi Kura-
fiát tőle féltette égben kiáltó halhatatlan Káromkodásokkal illetve. Mi-
nek utánna a' B. betű alatt meg hitelesített Tanúnak Kurta Panninak
Vallásából bé bizonyodna, hogy Nyifa Kati Rab Személy Kurafiát szid-
ván, annak eésőben a' Szentyét azután Istenét mivelvén, végre azt is
mondta volna a' Tanunak ne sirj baszom a' Máriádat, a' Papodtul sem
félelek, baszom az árva Istenedet, az Istened is tsak ugy baszik mint én.^d

Jol lehet ezen az Emberi Természetet fel borzasztó káromkodát a' Rab
Személy egy résziben tagadná mentségül azt hozván fel Szabad Vallá-

sában, hogy részeg volt, mivel azonba a' B. alatt véle szemben állított Tanú, néki szemébe mondván, és káromkodásait elől beszélvén, még azt is meg bizonyította volna, hogy azon Napon a' házbul ki sem volt, bort nem is látott, nem hogy részeg lett volna, ezen a' mentségére elől adott ok sem szolgálhat Raboskodó Nyifa Katinak könnyebbségére. Minnek utánna ezeken fellyül a' Raboskodó Szabad Vallásában még azzal is terhelné magát, hogy 6 [font]^c-os korátul fogva kurva lévén, az is lészen, hogy Babaitul el nem marad, ha tsak akkora lölke marad is, mint egy vad körtvély.

Mind ezekkel meg átalkodott rosszaságának olly nyilvánosságos jeleit mutattyák, hogy annak meg jobbulásán semmi reménség fent nem marad. Egyébaránt is egész életét henyléssel töltvén, a' Raboskodó az elől számlált vétkein fellyül azzal is terheltetik, hogy élelmének fel keresése okáért tsak tsalásban, és lopásokban foglalta magát, és idejét abban töltötte el. Mind ezen elől számlált okoknál fogva tehát, hogy Nyifa Kati Rab személyly a' Törvény által ki szabott halálos büntetésre ítéltesen Kérettetik, a' Fiscus által ezen per ítélet alá bocsájtatván.

Pro Inviolata: három rendbéli vétkekkel terheli a Fiscus a' perben Vádolt Rab Asszonyt, első az, hogy Babai Josival tiltott életben élt, a 2^{dik} hogy élelmét lpással, és tsalással kereste, a 3^{dik} pedig, hogy Istenét Káromolta, – Az elsőre a' Raboskodó Szabad Vallásába meg fellevén, azt mondotta, hogy Babai Josival tsak az ulta lakik együtt, miolta az Urát ki a' Katonaságnál meg holt, oda hagyta, avval ugy él mint Férjével, és azt el sem is hagyta, ha tsak akkora lelke marad is mint egy vad Körtvély; ezen vétkét a Raboskodó meg esméri ugyan, de az olly nagy imputatiot még sem érdemell, hogy halállal büntetődjön mert, hogy Babai Josit szerette, és hogy hiven meg maradott mellette a' Raboskodó, az inkább dicséretes, mert nem ugy élt véle mint Kurafiával, hanem mint Férjével, és tsak abban volt vétkes, hogy véle az Anya Sz(ent) Egyház parantsolatja szerént meg nem esküdütt. – A' 2^{dik} vádat, hogy t(udni) i(llick) lopással és tsalással folytatta a Raboskodó életét, mind adig tagadja a' Raboskodó, még a Fiscus ellenkezöt nem próbál. Végre a' 3^{dik} t(udni) i(llick) hogy Isten ellen intézett káromkodásokkal illette a' Rab Asszony mind Babai Josit, mind Kurta Pannit azt sem tagadja [egy részben]^f, de ha ezen Káromkodásainak okait és a' Környülállásokat, mellyekbe volt Nyifa Kati Rabb Asszony akkor, mikor azokat el követte, és el mondotta, tekintetbe vesszük, valóban nem lehet tsudálni, hogy az az Asszony, ki előbb már a' Katonaságnál java idejét el töltötte, és minden e féle Káromkoddásokat ott halhatott, és tanulhatott, most Kurta Pannit Babai Josival kit nagyon szeretett együtt találván haragjába, részeg fővel lévén, el mondhatott, mellyeket jőzan fővel talán nem mondott volna, mind azon által azt a'

mit az Ember félve mond ki, t(udni) i(l)lik) hogy az Isten is tsak ugy mivel, mint én^g, hogy a' Raboskodó Kurta Panninak mondotta volna, bé nem bizonyíthatatik, mert a' Raboskodót itt tsak anyiiba lehet terhelni, a menyibe vétkét, és Káromkodásait maga el esméri, Kurta Panninak, ki a' Raboskodó ellen tsak egyes, és az is, a Babaival való szövetkezés miatt gyanus Bizonyság, Vallástételét proba gyanánt venni nem lehet, mivel az Interessatus Bizonyságoknak még in Civilibus sem volna helye a Törvény előtt, annál inkább in Criminalibus éppen ezen esetben Kurta Panni Nyifa Kati Rab Asszony ellen mint Bizonyság fel nem állhat¹⁸, ebből tehát az is [kitetzik]^h hogy a' Raboskodó tsak anyival terhelhetetik, mellyeket maga el esmér, és magára vádol, és hogy Kurta Panninak azon vallástétele is, hogy a Raboskodó Nyifa Kati akkor nem volt részeg mikor ezen káromkodásokat mondotta, mint tsak nem hihetetlen vallástétel, próbául nem szolgálhat; tsak anyival terheltevé tehát a' Raboskodó, mellyeket önkényessen¹⁹ el esmér, ezen vádjai eránt, mivel [pedig]ⁱ azon káromkodások, mellyeket el esmér részegségébe történtek, néki anyira, hogy halál büntetéssel büntetődjenek, nem imputáltathatnék, most szabadon bocsájtani, és az eddig el szenvedett sanyarú tümlötze imputáltatni kéretik. Ügye hasonlólul végső kegyes Itélet alá terjesztetvén.

5.3.

1820. november 21., Kaposvár
Kurta Panni tanúvallomása

1820^{dik} Esztendőben meg esett November Holnap 21^{dik} napján Kaposvárott ezen Tekintetes Nemes Somogy Vármegyei Mező Városban e következő Tanui vallatás vitetett végbe.

Arrul ha valjon

1. Esméri e a Tanu Raboskodó Sárközy vagy Nyifa Kati Czigány Aszont?
2. Beszélje ell környül állásossan hogy a Raboskodótul minémü Isten ellen való Káromkodásokat hallott?

Bizonyság Kolmár vagy Kurta Anna Osztopányi lakos, mint egy 38 Esztendős Pápista meg hiteztetvén kérdeztetvén vallotta az Isőre Raboskodó Sárközy vagy Nyifa Kati ott hányonván Osztopányban a Czigányoknál, ott látta őt a Tanu onnand esméri.

¹⁸ A védő Kurta Panni elfogultságát igyekezett bizonyítani, akinek vallomása nem fogadható el perdöntőnek. Azzal érvelt, hogy részrehajló tanút (interessatus bizonyság) még polgári ügyben (in Civilibus) sem lehet állítani, még kevésbé büntető ügyben (in Criminalibus).

¹⁹ Önként.

2dikra A Tanu szegény Őzvegy Asszony lévén, ell hívta ötöt Osztópányban lakozó Őzvegy Czigány Asszony házához zsellérképpen lakni, oda jött a Raboskodó is Kurafiával edgyütt lakó képpen, a mult Csőtörtökön azonban ell menvén onnéd hazul az Őreg Czigány Asszony Kaposban Raboskodó vejéhez 's kérte a Tanut hogy házára vigyázna, a Tanu Gyermekeivel oda bent lévén a Szobába, a midön egyszer bé ment hozzá Raboskodó Nyifa Katinak Kurafia le ült, tsak hamar utánna érkezett Nyifa Kati is, ki is tüstént igy támadta meg Kurafiját, baszom a Szentyét a Kurvádnak le huzom a képét mellyre a Kurafia feddette hogy hagyna békét a Tanunak, mint hogy az szegén árva, erre Raboskodó Nyifa Kati ismét aszt valaszolta – baszom az Árvád Istenét fogd fel az Árvát vágd a karóhoz^k, ekkor a Kurafia földhöz ütötte a Raboskodót, fel kelvén a földről ismét azt mondotta Földhöz ne üs többet – baszom a Máriádat^l, ekkor a Tanu sirva fakatt kérte a Raboskodónak Kurafiát hogy ne bánaná, a Tanunak ekkor a Raboskodó aszt felelte ne sirj baszom a Máriádat a Papodtul sem félek baszom az Árva Istenedet, az Istened is tsak ugy baszik mint én^m, ekkor a Raboskodó Nyifa Kati bé ment a szobába ott is hasonló fertelmes Káromkodásokkal szidta a Kurafiát, a Tanu pedig sirva ell ment a Plebanus Urhoz panaszra de oda haza nem találta, [---]ⁿ a midön Tekintetes Siklosy Sz(olga) Biró Ur Kaposbul haza jött annak ell panaszkodtam. Ki is Nyifa Katit meg fogatta és a Nemes Vármegye Tömlöztébe késértette; hozzá adván Vallásához hogy Nyifa Kati az nap ki sem volt a Házbul, nem hogy részeg lett volna, de bort sem látott egész nap.

Költ mint fellyebb.

Szakmáry Josef Eskütt által.

1820^{dik} Esztendőben November 23^{dikán} tartatott Törvény Szék alkalmatosságával ezen Tanuvallás előtte felolvastatván megerősítette és igy meghitelesítette. Kmf.

Bárány Vice Notárius

A per ,B' jelű melléklete.

5.4.

1820. november 24., Kaposvár

Törvényszéki ítélet

1820^{ik} Esztendőben November 24^{ik} napján Kaposvárott folyvást tartott Törvényszék alatt

Itéltetett

Három rendbeli lévén a' vád ezen vasban álló istentelen Nyifa Kata ellen, ugymint elsőben Babai Josef nevű kurafijával sok esztendőktől

fogva másoknak botránkozására bbuja és feslett életet élt, másodsor hogy Isten és Teremtője ellen intézett rettenetes de még a' leg vadabb embert is megborzasztó káromkodásokat szórt, harmadszor, hogy szegény felebarátait igazán szerzett vagyonyjokól tsalása által megfosztotta; ezen utolsó pontja a' vádnak egész világosságra nem hozattatván, de ama két első vétkei mellett el is enyészvén; minekutánna feslett életét, hasonló feslett erköltsöt mutató Szabad Vallásában maga is megesmerné, de megesmerné rettenetes káromlásait is, egyedül a' teremtő ellen szórt borzasztó szavait tagadván, és maga mentsége egyedül részegségét 's szerelemföltő indulatját adván elő; minekutánna ezen mentsége a' B. alatt lévő Tanunak azon állításával, hogy a' rab a' vádbeli istentelen káromkodássa napján a' házból sem vólt ki, annyival kevésbé bort nem ivott, továbbá, hogy a' szerelemföltésre oka leg kevesebbé sem vólt, megtzáfoltatott, de megtzáfoltatott a' rabnak önnön vallásával is, mely szerint hogy igen jól emlékezik szavaira, minthogy észre jött, állítja; ezek szerint ezen istentelen gonosztévő érdemlenné tévén magát Teremtőjének legfőbb ajándékára az életre, minthogy megjobbulásához is semmi reménység nem lehet, égbe kiáltó káromkodásaiért magának sokszorosan megérdemlett büntetésül másoknak rettentő példáulul, elsőben ugyan istentelen gonosz nyelve testéből hohér keze által kiszakaszatni, azután pedig hohér pallossa által az élők sorából kitöröltetni a' vádban elől adott törvények utmutatásánál fogva rendeltetik. Kmf.

Jegyzette Sárközy Albert

Első Al Jegyző

Ezen Főbenjáró Pere, és ebben hozott halálos Sententia, bővebb meg vizsgálás és kegyelem nyerés végett az 1790^{ik} Decretum 43^{ik} cikkelyének értelméhez képest a' Nagy Méltóságú Curiara apelláltatik.

SML. IV. 10. Processus Criminales, 5. doboz (1816–1820).

Az ügy végkifejletéről a peres iratokhoz mellékelték Somogy vármegye 1821. április 9-i nemesi közgyűlése jegyzőkönyvének kivonatát. 236. sz. alatt feljegyezték, hogy a Királyi Tábla – miután az alispáni hivataltól tudomást szerzett arról, hogy Nyifa Kati időközben a börtönben meghalt – 1821. február 24-én a pert minden további intézkedés nélkül visszaküldte a vármegyének. További melléklet Elias Weber orvos által kiállított szűkszavú Visum repertum, ennek közlésétől eltekintek.

Somogy vármegye levéltárában kiegészítő kutatásokat végeztem e perrel kapcsolatban, de nem találtam további adatokat. Többek között arra sem sikerült magyarázatot nyerni, hogy Babai Ferencet miért nem hallgatták ki az eljárás folyamán.

Jegyzetek:

- ^a Ezt a részt kihúzták.
^b Szakadás miatt mintegy két szó olvashatatlan.
^c A sor fölé utólag betoldva: *a' rab egyediül azt tagadván, hogy az Istent érdeklő gonosz szavait mondotta volna.*
^d Aláhúzás az eredetiben.
^e Itt a font korabeli jele van, amit a rendelkezésünkre álló jelkészlettel nem tudunk híven megjeleníteni, ezért leírtuk a szót.
^f Utólagos betoldás a sor fölé írva.
^g Aláhúzás az eredetiben.
^h Utólag kihúzva és fölé írva: *bizonyos.*
ⁱ Kihúzva.
^j Aláhúzás az eredetiben.
^k Aláhúzás az eredetiben.
^l Aláhúzás az eredetiben.
^m Aláhúzás az eredetiben.
ⁿ Szakadás miatt olvashatatlan szó.

6.

1824. szeptember

Egymással verekedő cigányok pere

6.1.

1824. szeptember 6., Mihályfa

*Forintos György szolgabíró levele Korányi András
vármegyei esküdtnak Gógánfára*

Bizodalmas Nagy Jó akaró Ur,
Eskütt Ur!

Ezen Oláh Czigányok Mihálfán nagy verekedést tévén őket bé fogattam, de mivel magam már három naptól fogva beteg vagyok, és szólni is alig vagyok eröm, tehát vélek nem vesződhetem, hanem benevolisállya az Ur őket, és azután szekerstől, lovastól küldje bé őket Z(ala) Egerszeghre, – azon Czigánnak felesége kinek Urát meg verték a' többire sok ló lopásokat, és gyilkosságot is vall, jó leszen azt előbb jó kérdőre venni, és azután rendibe benevolisálni. A Pandurok tegnap

Ukkra hazamentek, azokat parantsoltassa az Ur által, és azoktól küldje Egerszeghre.

Többnyire a szorgalmat a benevolisálásban ajánlom 's vagyok

Az Ur(na)k

köteles szolgálja
Forintos Sz(olga) Biró

Mihálfán 6^a 7^{bris} 1824.

A per ,E' jelű melléklete.

6.2.

1824. szeptember 6., Zalaegerszeg

Törvényszéki jegyzőkönyv

1824^{dik} Eszt(endő) Sept(ember) hónapnak 6^{dik} napján Zala Egerszeghen folyvást tartatott Büntető Törvény Szék előtt felvétellett az Ügye Nemes Mezniczky Péternek, mint T(ekintetes) N(emes) Zala V(á)r(me)gyei tisztí Al Ügyésznek és illető felperesnek.

Vasban álló Kozák János, Horváth vagy Bukori (sic!) János, Kolompár Ádám és Petrovics Sándor, mint bévádolt véres verekedők és Alperek ellen.

A' felperes Tiszti Ügyész törvényes szabadságai mellett vádját a következendőképpen adja elől:

Miképpen a' nevezett rabszemélyek ide 's tova kóborolni, és tsavarogni, és ezen kóborlások alatt többféle lopásokat és gyilkosságokat elkövetni, nevezetessen pedig e f(olyó) e(sztendő) Sept(ember) hónapnak elején Mihálfán, ezen T(ekintetes) N(emes) Zala V(á)r(me)gyei Helységben egymás között öszve veszni, 's vérengzőn verekedni, jelessen pedig a' nevezett Horváth másképpen Bukori János társokat öszve verni, és fejét betördelni semminek tartották.

Kivánnya anakokáért a' felperes Tiszti Ügyész ezen említett gonosztévőket érdemek szerint a' Büntető Törvénynek rendelkezéséhez képest keményen megbüntettetni, – a' verekedőket a' megveretettnek testi szenvedésének, mindnyájokat pedig tömlöczi tartásoknak s' okozott és okozandó károknak illendő megtérítésében megmarasztani, és e' szerint Törvényt és igazságot foganattal is kiszolgáltatni.

A' vádnak bém bizonyítására ide zárattatnak a' raboskodóknak Szabad vallásai A. B. C. és D. Forintos György Szolga Biró Urnak Levelét E., – a' raboskodóknak Utleveleiket F. G. H. és I. betűk alatt, mellyeknek, a' mennyiben szükséges, a' szokott mód szerint leendő meghitelesítettésktől várván.

Inkey Gáspár törvényszéki aljegyzőnek az irathoz fűzött utólagos feljegyzése szerint a vádlottak előtt 1824. szeptember 10-én olvasták fel a vádakát, amiket „szabad vallásaikhoz képest el esmértek”.

6.3.

1824. szeptember 7., Gógánfa
Kozák János sárszegi cigány vallomása

Szabad vallása Kozák János rab személynek

Mi neved, hová való, hány Esztendős, s mitsoda hiten lévő vagy, vagyon e feleséged s' gyermeked?	Kozák János a' nevem, Sárszegi lakos 45 Esztendős, Papista vagyok, feleségem és három gyermekem vagyok.
Vagyon e' valami értéked, s' mibül állók?	Kotsim, két lovam, két párnám, sátorom, egebem nintsen.
Kik által verettettél meg, s' mért, s' egyszersemind kik fogtak meg, holy s' mi volt oka meg fogadtatásodnak?	Az helységbéliek által Mihályfán ezen T(ekintetes) N(emes) Zala V(á)r(me)gyei Helységben fogadtattam meg azért, hogy Budari (sic!) Mihályfai Czigánnyal Lovat tserélvén, hogy kezes nem lettem a' felfizetésben, ekkor mind a' ketten részegek lévén öszve vesztünk s' verekedtünk, azért a' nagy lármára oda jöven Mihályfai lakosok megfogtak, s' Foréntos György Szolga Biró Urnak parantsolattyábul ide Gógánfára késértettem több társaimmal együtt.
A' rajtad lévő sebeket ki tette, s' mitsoda eszközzel sebesítettél meg beszéld el környülállásossan.	Budari Czigány társam tette rajtam a' láttzató sebet, de mitsoda eszközzel mivel részeg voltam meg nem mondhatom.

Talán Budari Czigány társadnak valami tolvajságát hánytad szemére, s' azért vertt őszve?

Holy járkáltatok, s' kinek minő károkat tettetek, s' mennyi ideje lehet hogy el jöttetek lakhelyetekről?

A' Tolvajságot ne tagadd, hát a' Kiss Béri Tisztartó Ur miért fogatott meg, s' mért utasított haza lak helyedre?

Mi volt nálad meg fogadtatásodkor?

Voltál e' fogva, holy, meddig, s' minő büntetést kaptál?

Melly általam véghez vitt Szabad vallástételről adom ezen Bizonyság Leveletem. Sig(natum) Gógánfa 7^a 7^{bris} 1824.

Korányi András mp T(ekintetes) N(emes) Zala V(á)r(me)gyei Eskütt.

A per ,A' jelü melléklete.

Én semmi tolvajságát szemére nem hánytam Budarinak, mivel reá semmit sem tudok, egyedül tsak a' mint már meg mondtam hogy a' Cserélésben a' kezességet fel nem válaltam, azért vert meg.

Ezen N(emes) Zala V(á)r(me)gyén kívül T(ekintetes) Veszprém, Győr Vármegyékben járkáltam a' vásárokon, a' honnét Kiss Bérben is T(ekintetes) N(emes) Komárom Vármegyében mentem, de sohol senkinek semmi kárt sem tettem, Lakhelyemről Sárszegről Sz(en)t György nap tájban jöttem el.

T(ekintetes) Komárom Vármegyében Kissbérben Csizma lopásért az Uradalmi Tisztartó Ur, mind engemet, mind pedig társaimat be hajtattott, de reánk bé nem bizonyodván, sem társaimra, szabadon botsájtattunk, s' lak helyünkre vissza utaséttattunk.

Semmi sem volt nálam, mint a' rajtam lévő ruhám, kotsim, két Lovam, és azon lévő sátorom s' ágyi ruhám.

Fogva soha sem voltam, azért büntetést sem kaptam.

6.4.

1824. szeptember 7., Gógánfa

Horváth másként Budari János bakónaki cigány vallomása

Szabad vallása Horváth v(agy) Budari János rabszemélynek

Mi neved, hová való, hány
Eszteendő, s' mitsoda hiten vagy,
vagyon e' feleséged, gyermekek?

Horváth, másképp Budari János
a' nevem, Bakónaki lakós 38
Eszteendő vagyok, feleségem és 3
gyermekem vagyok.

Hol mért, s' kik által fogadtattál
meg?

Mihályfán ezen T(ekintetes)
N(emes) Zala Vár(me)gyei
Helységben azért fogadtattam
meg hogy részesek lévén a' Ló
Cserélésben öszve veszünk,
ugyan a' Mihályfai lakosok által
fogadtattunk meg.

Vagyon e' valami értéked, s' miből
állók?

Egy vasas kotsim, két Lovam, egy
párnám, egy vánkösöm, egyebem
nints.

Hát Kozák Jánosnak fejét miért
ütötted be, mi volt annak oka vald
meg igazán? s' mivel verted meg?

Nem tudom hogyan eshetett az,
hogy Kozák Jánosnak feje be
törött, vagy meg sértődött, én sem
bottal, sem más öldöklő eszközzel
nem bántottam, hanem kézzel
nyakon vágtam azt nem is
tagadom, oka pedig az volt, hogy
mind én, mind pedig Kozák János
részegek voltunk.

Bizonyossan a' borozás közben
Kozák János társad valami
tolvajságodat vagy rossz tettetted
hányta szemedre, azért verted
meg?

Igaz lelkemre mondom, hogy sem
lopásomat, sem rossz tettetemet nem
hányta szememre, mivel nem is
tud semmit is reám, hanem a' ló
cserélésben meg részegedvén
vesztünk öszve, akkor vágtam
nyakon.

Kozák Jánosnak felesége azt vallja, hogy szádbul hallotta, hogy Batskárul 6 Lovat loptál el, s' már két hites feleségedet hagytad el, azért mit tagadod, talán azt hányták szemedre?

Mi volt nálad meg fogadtatásodkor?

Voltál e' fogva, holy, mért, s' mitsoda büntetést kaptál?

Melly általam végben vitt szabad vallástételről adtam ezen Bizonyság Levelet. Sig(natum) Gógánfa 7^a 7^bris 824.

Korányi András T(ekintetes) N(emes) Zala V(á)r(me)gyei Eskütt

A per ,B' jelű melléklete. Szeptember 10-én a törvényszéki szembesítés során Kozák János felesége ismét azt vallotta, hogy Horváth János, amikor a „Bánátusbul” eljött hat lovat hozott magával, de nem tudja lopottak voltak-e. Megerősítette azt az állítását is, hogy Horváthnak korábban soha nem volt hites felesége, csak szeretőket tartott, most azonban felesége is van.

6.5.

1824. szeptember 7., Gógánfa

Kolompár Ádám sárszegi cigány vallomása

Szabad vallása Kolompár Ádám rab személylynek

Mi neved, hová való, hány esztendő s' mitsoda hiten való vagy?

Vagyon e' feleséged s' gyermeked, s' mitsoda értéked vagy?

Én nem hogy Bánátbul (sic!) loptam volna el 6 Lovat az nem igaz, de az sem igaz hogy már két hites feleségemet el hagytam volna, én Bánátban soha sem voltam, de nem is tudom holy vagyon.

Semmi sem volt nálam mint ez rajtam lévő ruházatom, és a' mint fellebb mondtam kotsim, két Lovam s' kotsimon lévő egy párnám, és egy vánkosom.

Én fogva soha sem voltam azért büntetést sem kaptam.

Kolompár Ádám a' nevem Sárszegi ezen T(ekintetes) N(emes) Zala V(á)r(me)gyei Helységhebeli lakós vagyok, 27 esztendő Papista.

Feleségem és egy gyermekem vagyon. Egy kotsim, két Lovam, sátorom, eyebem nintsen.

Kik által, holy, s' mért fogadtattál meg?

Mihályfán ezen T(ekintetes) N(emes) Zala V(á)r(me)gyei Helységben az ottan lakos emberek által fogadtattam meg, azért hogy Kozák János, Horvát másképp Budari János a' Ló tserélésben öszve vesztek, és verekedtek.

Hát te is verted Kozák Jánost vald meg ne tagad?

Én Kozák Jánoshoz még tsak egy ág szállal sem értem igaz Lelkemre mondom.

Mikor jöttél el lak helyedrül s' azon időtül fogva holy járkáltál, s' mitsoda károkát vagy lopásokat követtél el vald meg?

Ez előtt mint egy két holnapokkal jöttem el lak helyemrül, Veszprém, Győr, és Komárom Vármegyékben járkáltam s' Kolompár Mesterségemmel kenyeremet kerestem, de semmit sem követtem el egész ut járatomban.

Budari másképp Horvát János társadnak valami tolvajságát tudod é, ha tudod el ne tagad, vald meg?

Én igaz lelkemre mondom, hogy én Budarinak semmi tolvajságát sem tudom.

Mi volt nálad meg fogadtatásodkor?

Rajtam lévő ruházatomon, és kotsimon kívül nálam semmim sem volt.

Voltál e' fogva, holy, mmért, s' mitsoda büntetést kaptál?

Én soha fogva nem voltam, azért mondhatom hogy semmi büntetést sem kaptam.

Melly általam véghez vitt szabad vallástételrül adom ezen hiteles Bizonyosság Levelet. Sig(natum) Gógánfa 7^a 7^{bris} 824.

Korányi András T(ekintetes) N(emes) Zala V(á)r(me)gyei Eskütt

A per ,C' jelű melléklete.

6.6.

1824. szeptember 7., Gógánfa
Petrovits Sándor bakónaki cigány vallomása

Szabad vallása Petrovits Sándor rab személynek

- Mi neved, hová való, hány esztendő, mitsoda hiten való vagy, vagyon e' feleséged, s' gyermekeid?
- Petrovits Sándor a' nevem, Bakónak ezen T(ekintetes) N(emes) Zala V(ár)(me)gyei lakos vagyok, 45 Esztendő, feleségem és három gyermekem vagyok.
- Vagyon e' valami értéked, s' miből állók azok?
- Semmim egyebem nints, mint egy Lovam, és a' rajtam lévő ruhám.
- Hol, mért, s' kik által fogadtattál meg?
- Mihályfán gondolom azért fogadtattam meg a' helybéli lakosok által, hogy Kozák János, és Horvát másképp Budari János a' Ló cserélésen öszve veszvén verekedtek, s' a' faluban nagy lármát indétottak.
- Talán Kozák János meg verésében te is voltál társa Horváth másképp Budari Jánosnak?
- Én igaz lelkemre mondom nem hogy segéttő társa voltam is verekedő Horváth v(agy) Budari Jánosnak, de még tsak ujjommal sem értem hozzá Kozák Jánoshoz.
- Mikor jöttél el lak helyedrül, s' azon időtül holy járkáltál, s' mitsoda károkat vagy lopásokat követtél el?
- Aratás elein jöttem el lak helyemrül, Veszprém, Győr, és Komárom V(ár)(me)gyékben falurul falura jártam, magamnak és gyermekeimnek s' feleségemnek Kolompár Mesterségemmel kerestem élelmet, de sohol sem tettem semmi kárt.
- Horváth másképp Budari János társadnak valami tolvajságát vetted e' észre, ha vetted ne tagad vald meg igazán?
- Én igaz lelkemre meg vallom hogy Horváth másképp Budari Jánosnak miulta véle járkálok leg kevesebb tolvajságát sem vettem észre.

Mi volt nálad meg
fogadtatásodkor?

Semmim egyebem nem volt mint
a' rajtam lévő ruhám, és az egy
Lovam.

Voltál é fogva, holy, mért, s'
mitsoda büntetést kaptál?

Én fogva soha sem voltam, azért
büntetést sem kaptam.

Melly általam véghez vitt szabad vallástételről adom ezen hiteles Bi-
zonyság Levelet. Sig(natum) Gógánfa 7^a 7^{bris} 1824.

Korányi András T(ekintetes) N(emes) Zala V(ár)(me)gyei Eskütt

A per ‚D‘ jelű melléklete.

6.7.

1824. szeptember 10., Zalaegerszeg

Ítélethozatal a vármegyei törvényszéken

1824^k e(sztendő) September 10^{én} folyvást tartatott B(üntető) Törvény-
szék alkalmatosságával

Itéltetett

Minthogy nem tsak a B. betű alatt Horváth vagy is Bukori (sic!) Já-
nosnak maga tulajdon, hanem A. C. és D. betűk alatt ezen Perhez
mellékelt több csavargó társaiknak szabad vallásaikbul is ki világo-
sodna az, hogy Mihályfán ezen T(ekintetes) N(emes) Zala V(ár)(me)gyei
Helységben folyó 1824^k Esztendei September holnapnak elején Kozák
János tsavargó társát kegyetlenül megtagolta, de ezen kívül az is ki
világosodik, hogy több vármegyékben társaival együtt lak helyéről ho-
szasabb ideig távol lévén tsavargott, ugyan azért 24 páltza ütésekkel
megbüntettetni, Kozák János, Kolompár Ádám és Petrovits Sándor
rab társai pedig, minthogy a csavargáson kívül egyéb bé nem bizo-
nyodna, keményen meg dorgáltatni, és mindnyájan Sárszegbe Lak
helyekre vissza utasítatni rendeltetnek.

ZML. IV. 14. n. Tiszti és büntető perek, fasc. 24. nro. 43.

Mellékletben községi igazoló levelek.

7.
1826

*Kolompár Marinka, Veszprém vármegyében társaival falusi parasztokat
megkárosító kolompár asszony elleni per*

7.1.

1826. április 16.

*Fekete József Zala vármegyei pandúrhadnagy Börötzky Márton Veszprém
vármegyei pandúrhadnagyhöz írt levele*

Sz(en)t Gróth die 16^a Apr(ilis) 1826.

Tellyes Bizodalmu Hadnagy Ur, Kedves Uram Bátyám!

Bodó Ferentz, és Kovács József mind ketten Tüskevári T(ekintetes) N(eme)s Veszprém V(á)r(me)gyei lakosok e' folyó h(ónapna)k 15^{ik} napján olly panaszal jöttek hozzám, hogy eöket némelly kóborló Oláh Czigány Aszszonyok tolvajlásképpen tetemessen meg károsították, – mellyhez kēpest, minthogy a' vádlott Oláh Czigány Aszszonyok most a' napokban N(eme)s Megyénkben tsavarogtak, azok(na)k föl keresésekre a' káros Tüskeváriakkal együtt Legényeimet ki küldöttem, a' kik több fáradságaik után, a' nagyobb tsoport Oláh Czigány Aszszonyokat ugyan nem, hanem azok közül egyet Szalapán meg találtak; – Mint-hogy pedig az tolvaj Oláh Czigány Aszszonyokat a' lopás alkalmával tsak a' fentt nevezett Káros embereknek Feleségeik látták, és tsak azok tehetnek bizonyiságot arrul? ha vallyon ezen bé fogattatott Oláh Czigány Aszszony vélek volt é a' többiekkel a' rabláson, vagy sem? – arravalónézve ezen Oláh Czigány Aszszonyok, hogy a' meg károsítottak(na)k Feleségeikkel szemben szállíttathasson, 's így a' vádbéli vétek bé bizonyíttathasson, büntetésének el vétele végett, a' nála talál-tatott 4 dar(ab) huszas pénzel, 7 krajtzár kongó²⁰, és 1 f(orin)t V(áltó) C(édula) Bankó pénzel együtt ide /: zárva főntt Tisztelt Kedves Uram Bátyámhoz által késértetem. – A' többi kóborló tolvaj Oláh Czigány Aszszonyok(na)k el fogattatásán pedig iparkodni fogok, azomban, ha ne talántán N(emes) Megyénkbul ki tsuztak volna, szomszéd N(eme)s Veszprém) V(á)r(me)gyében Tisztelt Uram Bátyám is kerestetheti. Többire szivességében ajánlott tisztelettel maradok
Főntt Tisztelt Uram Bátyámnak

²⁰ A „kongó” jelző talán arra utal, hogy fémpénzről van szó, vagyis a 7 krajcár nem mint a váltóforint, hanem mint az ezüst forint váltópénze értendő.

hiv Barátja
Fekete József mk. T(ekintetes) N(emes) Zala V(ár)(me)gyei P(ándúr)
Hadnagy

NB. Ezen Czigány Aszszony előttem azt vallotta, hogy a' Túskevárrul el
rablott pénzből eő néki tsak 36 krajcárt adtak a' többi tolvajok.

Címzés: „Nemzetes és Vitézlő Börötzky Márton T(ekintetes) N(emes) Veszprém V(ár)(me)gyei Pandur Hadnagy Urnak tisztelettel S(omló) Vásárhelyen.”

7.2.

1826. április 18., Túskevár

A túskevári elöljáróság bizonyágleveléle

Mi alul irattak Túskevári ezen Tettes Nemes Veszprém Vár(me)gyei Mező Városnak Birája 's Elöljárói ezen Levelünk által hitelesen bizonyityuk, hogy azon Oláh Czigány Aszszonyok, mellyek foló Esztendei Aprilis hónapnak 13^{án} Túskevárrott lakozó Bodó Ferentznek, 's Kováts Józsefnek tetemes károkat tettek, azok nálunk nem tanyáztak, hanem tsak futó képpen, mint egy 2 óra folyásig voltak a' Városban, melly üdő alatt a' főntt is irtt embereinket e következő képpen károsították meg u(gy) m(int)

Először Bodó Ferentznek el vitték Ezüstben 42 for(int)

Banknotában 35 for(int)

Váltó Czédulában 60 for(int)

2^{or} Kováts Jóseftül pedig vittek Ezüstbe 20 for(int)

V(áltó)czédulában 13 for(int)

Rézpénzben 17 for(int)

Minek utánna ezen károsított embereink észrevették volna káraikat, tústént a' főntt irtt Oláh Czigány Aszszonyok(nak) utána indultak, kik közül egyet Te(kin)t(e)tes N(emes) Zala Vár(me)gyében Szalapai Helységben utol érvén meg fogtak, 's ők mindjárt keresték ötet ha volna e valamelly pénz nála kinél is kis gyermek lévén 's annak Inge Gallérjába be varrva találtak négy darab huszasokat, V(áltó)czédul(ában) egy for(int) és 7 krajcárokat, mellyeket is ők magokénak ismervén, és hogy ezen Czigány Aszszont fel vezették volna, Túskevári lakós Szabó Mihályné, ezen Czigány Aszszonyra rá esmért, hogy a' főntt is irtt napon midőn a kár történt, ezent a többi Czigány ok között látta, melly is általunk a' dolognak valóságáruul meg kérdeztetett 's azt felelte, hogy ő isméri, mellyet is hitének le tételével /:ha szükség ugy hozná ma-

gával:/ kész volna meg erősíteni, úgy ezent, a' kárvallottak(na)k Feleségeik is látták, 's meg esmérven bizonyittyák.

Mellyrül is adjuk ezen Nevünk után tett kezünk kereszt vonyásával 's Városi Pötsétünkkel is erősített Levelünket. Tüskevárrott Apr(ilis) hónap 18^{án} 826.

Város Birája Németh János x

[LS.]

Német István x

Kováts Fer(enc) x

Horváth János x

Vintze József x

Tamásovits Gábor mp hites Jegyző

[LS.] Kun László mp T(ekintetes) N(emes) Veszprém V(á)r(me)gyei Fő
Bíró előtt

7.3.

1826. április 23., Gyepes

*Kun László fősoldgabiró kiegészítése a tüskevári eljáróság
bizonyágleveléhez*

Mellyre nézve Börötzky Márton Hadnagy Urnak szoros kötelességül adatik, a Szomszéd T(ekintetes) N(emes) Vármegyei Tisztviselő Urak pedig meg kérettetnek, hogy ezen gonosz Tolvaj Czigányokat üldözni, és a fent irtt adózó károsodottaknak el rablott Penzeik vissza térítésében buzgó Eszközök lenni méltóztassanak, és ne terheltesenek.

Költ Gyepesen Április 23^{án} 1826.

Kun László T(ekintetes) N(emes) Veszprém V(á)r(me)gyei Járásbeli Fő
Bíró

7.4.

1826. április 27., Veszprém

Bodó Ferenc tüskevári lakos bizonyáglevele

Alolirtt bizonyitom és hittel erősíteni kesz vagyik, hogy e folyó 1826^{ik} Esztendőben Április 13^{án} Tüskevárban mintegy 10 kóborló Oláh Czigány Aszszonyok házamra ütven, magamnak távollétében, feleségemet egy néhányon közülök beszédjeikkel, kéregetéssel, 's gyermekeik sika-tásával a figyelmes vigyázástól el vonván, az alatt mások közülök a Lakó Szobámban be lopódtak és ládámból

	Váltóban ²¹	
Egy darab ezüst lázsis kétforintost azaz	5 f	30 x
Egy darab ezüst lázsis egy forintost azaz	2 f	45 x
Egy két márjásost azaz	1 f	22 x
és egy Száz Husz darab ezüst Huszasokat	100 f	
Banknotában 35 forintokat azaz	87 f	30 x
Váltó Czedulában pedig	60 f	

és így mindösszve 257 f 7 1/2
krajcárokból károsítottak

E mellett az utánnok való fáradozásaimat a máival, fuvarral és időtöltéssel együtt számlálom 8 f(orint)ra

Költ veszprémben Apr(ilis) 27^{én} 1826.

Bodó Ferentz
Tüskevári lakos
42 eszt(endös)

Az irathoz Tóth Lajos Veszprém vármegyei aljegyző által fűzött megjegyzés szerint 1826. április 27-én Veszprém vármegye törvényszéke helyben hagyta a károk valódiságát esküvel is megerősítő Bodó Ferenc követelését, akinek felesége betegség miatt nem tudott Veszprémbe utazni.

7.5.

1826. április 27., Veszprém

Kovács József túskevári lakos bizonyáglevelé

Alul irtt bizonyítom, és hittel erősíteni kész vagyok, hogy a folyó 1826^{dik} Esztendőben Apr(ilis) 13^{kán} Tüskevárban mintegy 10 kóborló Oláh Czigány Aszonyok magamnak távol léttemben Házomra ütven, Feleségemet egynehányan közülük beszédjeikkel, kéregetéssel, 's Gyermekeik sikoltásaival a Figyelmes Vigyázástul ell vonyván, az alatt Mások közülük a lakó Szobámban bé lopakodtak, és Ládámbul

Váltóban

Hatvan darab Ezüst Huszas -----	50
Két dar(ab) 2 f(orin)tos, és 9 dar(ab) 1 forintos -----	13
Réz pénz öszveséggel-----	7

És így mind öszve 70

²¹ A rövidítéseket technikai okból e helyen nem oldottam fel. f = forint; x = krajcár.

for(int) Vczédulákat ki loptak, 's annyiban megkárosítottak.

E mellett az utánnok való Fáradozásaimat a Máival, Fuvarokkal, és Idő töltéssel számlálhatom legalább 8 f(orint)b(an).

Kováts Joseff x
Tüskevári lakos
53 esztendős

Az irathoz Tóth Lajos Veszprém vármegyei aljegyző által fűzött megjegyzés szerint 1826. április 27-én Veszprém vármegye törvényszékén esküvel erősítette meg a károk valódiságát.

7.6.

1826. április 27., Veszprém
Kolompár Marinka vallomása

Folyó 1826^{ik} Esztendei 27^{én} Aprilisban Veszprémben ugyan azon nevezetű N(emes) Vármegyei Mezző Városban e következő Szabad Vallás tétetett.

Kinek hivnak, hová való, hány Esztendős, minémű Vallásu, és Sorsu személly vagy?

Kolompár Marinka a Nevem Kolompár Antal Bakonaki Tekintetes Nemes Zala Vármegyei Helységbéli Ujj Polgárnak felesége, mintegy 40 Esztendős Római Catholica Hiten való, és Bakonaki lakos voltam.

Holl, mikor, miért, és ki által fogattattál meg?

A multt Napokban Szalapai Tekintetes Nemes Zala Vármegyei Helységben fogadtattam meg a Tekintetes Nemes Vármegye Pandurjai által gondolom azért mivel a Tüskeváriaktul több Czigány Aszonyok által ell raboltatott Pénzeknek ell Tolvajlása én reám is gyanittatik, mintha vélek lettem volna, holott én vélek nem voltam.

E folyó Esztendő Április Holnapnak 13^{dik} Napján dél

Én Tüskevárra azon Tolvaj Czigány Aszonyokkal nem voltam

után Tized magaddal s
gyermeketekkel Tüskevára meg
érkezvén, 's Ti a Szegény
Lakosoknak Házaikat Sorjában
vévén, minekutánna Te és a
Véled lévő Czigány Aszonyok
Tüskevári Bodó Ferencznek és
Kovács Ferencnek Házaikhoz
azoknak feleségeikhez bé
mentetek, és azokat több
hejjában való Varásló Szavakkal,
és hazugságokkal férjeiknek távol
léteben körül vettétek,
némellyek közülletek a
Szobákban bé lopodzottatok, és a
bentt lévő Ládáikat a nálotok lévő
fortélyos Kultsaitokkal fel
nyitogattátok, nevezetessen Bodó
Ferencztül egy darab ezüst
Lazeás kétforintost, egy darab
Lazeás egyforintost, egy
kétmáriásost ugyan ezüst pénzt,
egy száz darab ezüst Huszas
pénzt, Banknotában 35 forintot,
Váltó Czédulában Három
darabban 60 forintokat,
összeségessen pedig az előre irtt
Nemü Pénzeket Váltó Czédulában
számlálván összveségessen 257
forintot, Kováts [Józseftől] [---]^a
forintos és 9 darab Egyforintos
Váltóczédulákat, még rézpénzben
7 forintokat összeségessen pedig
Váltó Czédulában számlálván a
pénzeket 70 forintokat ell
tolvajoltatok, Valyd meg azért
miként osztottátok fel ezen
Summa pénzeket, és mennyi
jutott néked azokbul.

annyit tudok a Dologbul, hogy mi
Bakonaki Czigány aszonyok
férjeinkel és gyermekeinkel
Három Kotsival Tekintetes Nemes
Zala Vármegyei Szentpéteri
nevezetü Csárdában Hetfőn multt
két hete meg száltunk, 's a reá
következett szerdán ezen Czigány
Seregbül 10 Aszony Pajtásim
egynehány gyermekeikkel ell
indulván, azok mentek
Tüskevára, a kik a reá
következett Pénteken ismitt a
Szent Péteri Csárdában Gyömörei
Czigányok Kotsijain vissza jöttek
ugyan a megnevezett Csárdában
a hová vélek egy jó Szürke Lovat
is hoztak, azt ugyan nékem is
meg mondták, hogy Tüskevára
voltak, de hogy ott loptak e vagy
sem, azt már nem hallottam,
hanem hogy nékem is 12 garast
adtak rész pénzt²², ezt meg
valhatom, de hogy minémü Pénz
volt az, azt már nem tudom.

---

²² Rézpénz!

Nem tagadhatod Te azt, hogy a meg irtt 10 Czigány asszonyokkal nem lettél volna a Tüskevári Rablásban, hiszen ime Tüskevári Özvegy Szabó Mihályné és a Kárvallottaknak feleségeik a midön most felkésértetedben elejbe állítottál, tüstént reád ismertek, hogy Te is vélek voltál a Rabló Czigány asszonyokkal, de még azon okbul sem tagadhatod vélek ell követett Tolvajságodat, mivel az ell tolvajlott Ezüst Huszas Pénzbül Négy darabot a gyermeked Ingében bé varrván a pandurok mind azokat ki fejtegetve, mind pedigh 1 forint Váltó Czedulát meg találtak, azért tsak valyd meg, hogy még ezen Pénzeken kívül mennyibül részesültél?

Hejjában Tagadod, hogy azon Czigány Asszonyokkal nem utaztál Tüskevára, mert majd a Sárosdi kortsmáros is, a kinél szerdán éjszaka háltotok, reád ismér, a ki azt vallotta a Kárvallottaknak, hogy Minek előtte Tüskevára érkeztetek, eő nála száltatok, ott ettetek, ittatok, de nálotok Pénz nem lévén, azoknak árát ki nem tudtátok fizetni, azért azon Kortsmárosnál több Keszkenyőket zálogul hagyván, midön más napon Tüskevárrul vissza tértetek nem tsak a Keszkenyőket ki váltogatták, de még azon kívül ugyan akkor jó bussáson iván, 's evén, mindeneknek az árát ki fizettétek; a honnénd Gyömöröben a Zala Vármegyei faluban ell menvén,

Akár mit mondanak a Tüskevári Asszonyok, de én azon rabló Czigány Asszonyokkal nem voltam, a négy huszas pénzt sem a gyermekem ingében bé varrva találták a Pandurok, hanem azokat kezembül vették ki, mellyek is nem a Tüskevári Pénzbül, hanem az édes anyám halála után maradott Pénzbül valók voltak, az 1 forint Banko Czeduláért pedigh az Uram egy Réz fazekat készített ell, a 7 krajcár Réz pénz a többi Pénzembül maradván meg, és így azon Tolvaj Czigány Asszonyoknak Pénzeibül én nem részesültem.

Tovább is tsak azt vallom hogy én Tüskevára nem voltam a többi Czigány Asszonyokkal, és így sem Sárosdon, sem Gyömöröben sem voltam, hanem a meg nevezett Szent Péteri Csárdánál a két kis beteg gyermekeimmal, és a férfi Czigányokkal lévén, tsak úgy láttam a többi Czigány Asszonyokat az általok Vásárolt Szürke Lóval együtt oda jönni, a melly Lovat azon Czigány Sereg Vajdájának adták, de annak árából nékem semmit sem adtak.

ott ismét a Vendégfogadóban le
telepedtetek, 's a' Vendég
fogadóstul a Tüskevári lopott
Pénzen egy jó Szürke Lovat is 47
forintokon Vásároltatok, 's azt
Szent Péteri Kortsmában ell is
vittétek véletek, az ott tanyázó
Czigány sereghez, Valyd meg már
most azért, hogy közületek
mellyiknek jutott azon Ló, és
annak árából mennyi pénzt
kaptál Társaidtul?

Miként Vetemedtél Te Szalapára a
Szentpéteri Csárdából,
bizonyosan ott is lopni akartál,
vagy talán loptál is valyd meg?

Éppen Szombaton multt egy
Hete, hogy Szentpéteri Csárdából
a Tanyánktul a férjemmel
Kolompár Antallal együtt
mentünk Szalapára Serpenyőket
foldozni, s mivel az Uram ott meg
részegült tehát én
boszuságomban ott hagytam s ell
mentem a szomszéd kiss faluban
Kiss Vásárhelyben, s ott háltam,
de mivel azthan utánam nem
jött, tehát másnap regvel ismit
Szalapára vissza mentem a férjem
után, de már azt ott nem
találtam, mert ell ment onnend,
azomban a Zala Vármegyei
Pandurok ott érvén engemet,
vélek ell hajtottak Somlyó
Vásárhelyre, holott én semmit
nem loptam, s nem is tudok a
Történet felül, mert én azon
Tolvajokkal nem voltam rabolni.

Te még eddig mindeneben
hazudtál, hanem már most valyd
meg azt, hogy azon Zimborás
Czigány Társaid hová mentek, és
holl lappanganak most?

Én bizony sem azt, hogy férjem,
sem azt hogy az egész Czigány
Sereg merre ment, nem tudom,
ugy azt is hogy holl lappanganak
meg nem mondhatom.

Voltál e már valaha fogva és
miként büntetettél?

Én soha sem fogva sem büntetve
nem voltam.

Minémü Értékid vagynak?

Egy kiss Sátorunk, s a Kolompár
Mesterséghez meg kívántató
tsekély szerszámaink az
Értékink.

Keltt mint Föllyebb
Németh János T(ekinte)t(e)s N(emes) Veszprém V(á)r(me)gyei
Eskütt által mp.

Az irat végén Tóth Lajos aljegyző feljegyzése:

„1826^{dik} Aprilis 27^{én} Veszprémben tartatott Büntető Törvényszék alkalmazos-
ságával a' rabszemély Szabad vallását hitelesítette, ki is minthogy T(ekintetes)
Zala Vármegye kebelében Szalapán fogattatott meg annyival is inkább hogy
büntársai is azon N(emes) Megyében lappanganak – megítélés végett a Titu-
lált Vármegyébe az illető irományokkal együtt – által késértetni rendeltetik.
Költ mint fell(ebb).”

7.7.

1826. május 5., Zalaegerszeg
A per folytatása Zala vármegye törvényszékén

1826^{dik} Esztendei Majus Hónak 5^{én} Zala Egerszeghen T(ekintetes)
N(emes) Zala V(á)r(me)gyei Mező Városban folyvást tartatott Büntető
Törvény Szék alkalmával

Felvétetett az Ügye

N(emes) Szigethy Dánielnek mint T(ekintetes) N(emes) Zala V(á)r(me)-
gye Tiszti Ügyésszének, mint itten Felperesnek
Raboskodó Bakónaki ezen T(ekintetes) N(emes) Zala V(á)r(me)gyei
Helységbeli Kolompár Marinkának ugyan Kolompár Antal Ujj Polgár
feleségének mint Rablónak és Vádlott Allperesnek
És a' Felperes Tiszti Ügyész Törvényes Szabadságjaihoz ragaszkodván,
ekképpen teszi Vádját; Miképpen ezen megátalkodott raboskodó, és
egyedül másnak véres veritékkel keresett jöszágaiból többi társaival
lopás által élő teremtés, most folyó Esztendei Aprilis hónap 13^{án} 10^{ed}
magával Tüskevári T(ekintetes) N(emes) Veszprém Vármegyei Mező
Városban bemenvén, és Bodó Ferencznek meg Kováts Joseffnek Háza-
ikban fényes nappal bétsuszván, – Bodó Ferencztől 257 f(orin)tokat 7

1/2 krajcárokat, Kováts Josefftől pedig 70 f(orin)tokat V(áltó)czédulában társaival edgyütt elrabolni, 's e' szerint őket megkárosítani meg nem félemlert.

Kivánja azért a' Felperes Tiszti Ügyész a' nevezett és Vádlott Allperes Kolompár Marinkát a' Hármos Törvény 1 Rész 15 Czikkelye és más több Hazai Törvényeink és Szokásaink értelméhez képest ötet keményen megbüntettetni.

A Vádnak bebizonyittására ide rekesztvén a' Vádlott All Peres Félnek Szabad Vallását A. ugy a károsodottaknak már T(ekintetes) N(emes) Weszprim V(ár)(me)gyei Törvény Szék Alkalmával meghitelesített káraiknak feljegyzését B. és C. ugy Tüskevári T(ekintetes) N(emes) Weszprim V(ár)(me)gyei Mező Város Elöljáróinak ugyan a' kárnak mennyiségérül kiadott Bizonyság Levelét D. mégis más két bizonyság Leveleket E. F., végre Fekete Pandur Hadnagy Urnak Weszprim Vármegyei Böröcz Pandur Hadnagy Urhoz intézett levelét G. betük alatt a' Tekintetes Törvényszéknek alázatossan bémutatván, és a' meghitelesítettendőknek meghitelesítettésetől várván, a' Kárnak, Tömlöczi tartásnak és akárminemü más költségeknek megtérettését kérvén.

1826^k e(sztendő) Május 5^{kén} tartatott B(üntető) Törvényszék elébe felkésértetett Kolompár Örse (sic!) rab előtt a' vád fel olvastatván, azt Szabad vallásához képest esmérte el. K.m.f.

Nedeczky 2^{dik} Al Jegyző

A Felperes Tiszti Ügyész továbbá is kívánságához ragaszkodván kéri Tüskevárrott lakozó Szabó Mihálynét, Bodó Ferencznét és Kováts Jósefnét T(ekintetes) N(emes) Weszprim Vármegye közbenjárása által /:az eránt hogy valósággal a' panaszlott Kolompár Marinka is ott legyen:/ mint Tanukat kihallgattatni, és meghitelesített Vallásaikat a' reánk következendő Sz(ent) Istváni B(üntető) Törvényszékekre megküldetni, - nemkülömben mind ott, mint pedig itten a' többi Büntársainak felkeresése eránt, a' rendes nyomozódást annál is inkább megrendelni, mivel ezen raboskodónál tsak egy két forint találtatván, a' többiek tehetnének tám még a' megkárosodottak káraik eránt eleget.

1826^k e(sztendő) Május 5^{kén}

Itéltetett

A vádnak bé bizonyihatása végett N(emes) Veszprém V(ár)(me)gye megkérteni rendeltetik, hogy Tüskevárrott lakozó Szabó Mihálynét, Bodó Ferencznét, és Kováts Jósefnét a' rabszemély által okozott káraik eránt ki halgattatni, 's vallásaiknak meg hitelesítése okáért a' jövő Törvényszékre ide rendeltetni, valamint a' rabszemélynek gonosz társait is meg fogattatni, 's ide késértetni ne terheltesen.

Nedeczky 2^k Al Jegyző

7.8.

1826. december 7. [Zalaegerszeg]

Zala vármegye törvényszékének ítélete Kolompár Marinka ügyében

A Felperes továbbá is Szabadságához ragaszkodván T(ekintetes) N(emes) Veszprim V(á)r(me)gy(é)nek azeránt ujjonnan irattatni kér, hogy Tüskevárott lakozó Szabó Mihályné, Bodó Ferenczné, és Kováts Jóseffné meghitelesített Vallásaikat a' most reánk következő Vizkereszti Törvény Székre megküldje.

1826^k e(sztendő) December 7^{én}

Itéltetett

A rabszemély ellen a' vád ki nem világosodván, ellenben a' tsavargása a' pörbeli Irományokbul ki tettett, ugyan azért az eddig szenvedett tömlöczöztetése büntetésében számláltatván, egyszerre 20 korbátsoknak elszenvedése után szabadon eresztetni rendeltetett.

Nedeczky Jegyző

ZML. IV. 14. n. Tiszti és büntető perek, fasc. 35. nro. 74.

Jegyzet:

^a Mintegy 3-4 szó elmosódás miatt nem olvasható.

8.

1839. június–november, Szentgrót–Sümege–Nagygörbő–Zalaegerszeg

*A gyulakeszi vásárból hazafelé tartó, Sümegegen egymással
verekedő cigányok pere*

8.1.

1839. május 11., Szentgrót

Bognár János járási seborvos látletele Görcsi Jánosról

Görtsi János mint egy 26 esztendőös gyenge test alkotásu emberen e következőket láttam és tapasztaltam.

1SZÖR A Jobb lábön hátul hajlásba ugy szinte elől is térd kaláts körül több varas sebek mint egy réz krajtzár nagyságuak láztottak.

2SZÖR Az egész bal láb szár dagadt törödötnek és nagyon fájdalmasnak tapasztaltatott. Hátul a bőr vagy is a közönséges takaró térd hajlásba egy kis tenyérnyi nagyságra le dörgölve vagy is foszladva találtatott.

Ugyszinte a külső bokánál is láb-fej hajlásba egy kis tenyéryni nagyságra le foszladva taláztatott a közönséges takaró.

Orvosi vélemény.^a A fent érintett ember sokáig fog sinlődni míg bajjából ki igazulhat és azon lassu láz mellyben jelenleg van ha jól nem orvosoltatik veszedelembe is hozhatja. Mind ezeket hitessen és petsétemmel is erősöttem. Költ Szent Gróthon Majus 11^{kén} 1839.

Bognár János mp. [LS.]
Szántói járás hites Seb Orvosa

A per ,I' jelű melléklete.

8.2.

1839. május 17., Sümeg

Jelentés Görcsi János vallomásáról

Alább irtt Görtsi János Gyömörei T(ekintetes) N(emes) Zala V(árme)gyei lakós uj polgárt ki halgatván betegsége miatt meg nem hitezhetvén, ki előttem így vallott: hogy a mult Aprilis hónap 24^{én} estve midön a Sümeghi Sör házba be tért, hol két kováts, s egy lakatos legénnyel el sörözött, hová tsak hamar utána jöttek Mihályfai T(ekintetes) N(emes) Zala Megyei lakós uj polgárok Görtsi György, Görtsi Jöseff, Farkas János, Haris János, Nótár János, Nótár Jósi, Árvai János, kik közül Görtsi György, Farkas János, Haris János és Árvai János és Görtsi Joseff a leg nagyobb verekedők voltak, azt állitva hogy ő lett volna oka annak, hogy a vásárba szerentséjek nem volt mivel lovok derekát leütötte, a beteg nagy el gyengülése miatt többet nem beszélhetvén, vallásárul adván ezen Bizonyétványomat Sümeghen Majus 17^{kén} 839.

8.3.

1839. május 17., Sümeg

Jelentés Görcsi János ügyében tett tanúvallomásokról

Alább irtt Gyömörei T(ekintetes) N(emes) Zala V(árme)gyei Helységbeli Görtsi János Uj Polgár részéről elejbem állitott Tanukat meg hiteztetés után ki kérdeztem s halgattam arrul

hogy vallyon?

Esméri e a' Tanú Görtsi János Gyömörői Uj polgárt, esmervén mit tud arrul hogy azt a mult Aprilis 24^{kén} Sümeghen a' felső Sörházba kik

miért és hányon vertek? hogyan kezdődött a verekedés, ki kezdte el azt legelőször?

Első Tanú Gujdovits Lajos Báta Városi T(ekintetes) N(emes) Tolna Megyei születés 21 esztendő. Sümeghi Fonstetter Josef kováts legénnye.

Második Tanú Lehotzky Károly Rendeki T(ekintetes) N(emes) Zala Megyei születés 19 esztendő. Sümeghi Purger Ferentz lakatos Mester legénnye. Mindketten Pápisták. Le tett Hitik után egyaránt vallották, hogy Görtsi Jánost mint multságok alkalmával egyik muzsikussokat jól ismerik, jelen voltak a fent irtt Aprilis 24^{kén} a' Sör házba estve munkájok végzése után midőn Görtsi János a Keszi vásárbul közibek jött s velek egygyütt ivott, kevés idő mulva mint a Tanuk állityák 7 uj polgár mind Mihályfai T(ekintetes) N(emes) Zala Megyeiek is a Sör házba mentek kiknek neveiket a Tanuk nem tudgyák, ezek közül egygyik Görtsi Jánost meg szállétotta ezen szókkal, Te miért ütötted le a lovam derekát, s miért vetted el a szerentsémet ha el nem vetted volna a szerentsémet hát a lovamat el adtam volna, melyre mint a Tanuk emlékeznek Görtsi János ki a Tanukkal ivott azt válaszolta ütötte le a fene lovad derekát vette is el a fene a szerentsédet tsak maradgyatok magatoknak nem akarok veletek beszélni, a Tanuk okát valóságossan ott nem is hallották miért verekedtek, tsak azt vették egyszer észre hogy a tul irtt 7 Czigány mind Görtsi Jánost verték pofozták haját huzgatták de fa vagy bot egyiknél sem láttatott, a Tanuk Görtsi Jánost háromszor kivették a 7 czigány kezekbül, s mindenkor ujra ujra neki estek a Czigányik, mind addig, míg a Sümeghi Város Hajdui a lármára meg jelenvén a Czigányokat egymástul végképpen el nem választották, ekkor a Tanuk a Sör házbul haza mentek, s így többet nem is tudnak.

Harmadik Tanú Kováts János Rendeki T(ekintetes) N(emes) Zala V(árme)gyei születés 22 esztendő. R(ómai) C(atholicus), mostanság Sümeghi Forstetter Josef Kováts Mester legénnye le tett hite után vallotta, hogy az első Tanú Gujdovits Lajos ugyan azon nap egy kis gyerektül estve izent neki hogy a Tanu is menne el a Sör házba inni, mely izenetre a Tanú csak ugyan el is ment a Sör házba, hol a két első Tanut Görtsi János uj polgárral egy asztalnál inni látta, a Tanú maga is közibek ment, a többi czigány egészen más asztalnál ugyan a Sörházba ittak, kik közül hol egygyik, hol másik czigány közibek menvén, s Görtsi Jánosnak hogy miért veszi el a más szerentséjét mondogatták, kiknek Görtsi János hogy szerentséjeket nem vette el felelte, a Tanú a Czigányoknak meg mondotta hogy ne pántálódjanak vele, mert addig míg a Tanuk egygyütt lesznek ugy sem verekednek, a Tanú később igen kevés időre csak azt látta, hogy a Czigányok már verekednek, kiket a Tanú a két első pajtásaival egygyütt háromszor el is választott, míg végre a Város Hajdui által végképpen is el választattak egymástul

a Czigányok. A Tanúnak két Bajtársai haza menvén, tsak maga maradt, azt is látta, midón a többi már kotsira ült, Görtsi János is a kotsi mellett lévén, a lovak meg vagdaltattak, s Görtsi Jánosnak a kotsi tengely lábát el rántá hanyat esett, a Tanú is ekkor haza menvén többet nem tud.

Mely általam véghez vitt Tanuk ki halgatásáru adom ezen hitelyes Bizonyétványomat Sümeghen Majus 17^{kén} 839.

Magyar Ferentz T(ekintetes) N(emes) Zala Megye Eskütyte

Novák Ferenc másod aljegyzőnek az irathoz fűzött feljegyzése szerint szeptember 3-án a törvényszék előtt a tanúkat szembesítették a mihályfai cigányokkal. Valamennyien eredeti vallomásukhoz tartották magukat.

8.4.

1839. május 31., Gyömörő

Görcsi János és a mihályfai cigányok közötti egyezés

Egyesség Levél

Alul irt adom tudtára mindeneknek akiket a' dolog illet, vagy jövendőben illetni fog, hogy mai alul irt napon 's esztendőben Mihályfai ugyan ezen Nemes Megyében kebelezett Ujj Polgár lakosokkal Görcsi György, Görcsi József, Farkas János, Árvai János, Horváth János, Árvai Józseff, Árvai Ferencz, Ör(eg) Árvai János^b részént vér szerént való Atyámfiával Sz(ent) György napkor a' Keszi Vásár alkalmatosságakor vissza jöven Sümegen a' Sörháznál öszve veszvén s azután agyon tagolván ugy annyira hogy mast már egésszen tehetetlenné lettem, ezen irtózatot cselekedetekért, hogy mast már hűtvösömmek, 's négy kis neveletlen gyermekeimnek egész ekkorig hátra maradt kenyér keresésem 's nékem szenvedésem és orvoslási kölcségemért mast beteges ágyamban meg egyeztünk 100. fl(orenum) v(áltó)c(édula) az az Száz forint v(áltó)c(édula). Olly föl tétel mellyet: hogy fönt említett Mihályfai Ujj polgár rokonimon sem hűtvösöm, sem semminémű rokonimnak rajtok semmi keresetük nem lehet, ki vévén 's fönt hagyván a' Nemes Vármegye Törvényes büntető jussát. Ezen egyességünk a' Helység Elöl Járói előtt 's jelen létünkben a' fönt említett Summa le fizettetett 's nevünk alá iratásával meg erősítyük. Költ Gyömörőben May 31^{ik} napján 1839.

Görcsi János, s hűtvösöm
Egri Katalin X

Hütös Elöl Járók

Szabó János mp

Ör(eg) Csalló Ferencz

Farkas János

A pénz Leolvasáson én is Jelen voltam N(emes) Kozéry László mp.

[LS.]

Adorján József

Söjtöri Ferencz

Söjtöri János

Dombi Ferencz

Csalló Ferencz

Elöttem és általam Takácsy Ignác Jegyző mp.

A per ,M'jelű melléklete.

8.5.

1839. június 2., Gyömörő

Rédey Gábor járási sebész láttelepe az elhunyt Görcsi Jánosról

Görtsi János mint egy 25 esztendős Gyömörői ezen Tettes Nemes Zala V(ár)megye helységbeli lakos, ezen folyó Esztendei Aprilis 24^{kén} Sűmegen a serivő házban megveretetvén, mellben megrugdaltatott s tipratatott, melly időtől fogva beteges lévén, és Junius 1ő napján éjjeli mint egy 1 óra tájban meg halt. Már alul irt napon a holt testet az Orvosi tudomány rendszabályai szerint a hely színén alább megnevezetteknek jelen létekbén megvizsgálván, mindjárt a homlok közép részén egy tsekély szurott seb látzott, a tökzatskó meg volt dagadva, mind a két allábszáron tsekély felső színű varas bőr folytok látzottak. A Koponyáról a lágy részek levétetvén jobb felül a halánték inas hus, bal felül pedig a fal csont tájékán a szijas inas kiterjedés kékes színűek kevesé meg voltak törődve. A Koponya csont is levétetett, az agy kemény hártya alatt tsekély mennyiségű savós nedvesség volt, gyuladás nem tapasztaltatott. A mellüreg föl bontatván, a mellen lévő inas husok belső felületén, de leginkább a bal válkults táján, és a mell csont markolatjánál szembe tűnő volt a lágy részeknek törődése, melly szederjes fekete színű volt, a mell üregben fekete folyó vér találtatott, a Tüdők rothadásban voltak, a gyomor felső felületén gyuladás tapasztaltatott, az egész máj pedig korom feketeségű színű volt, és a fogó

eszköz alatt is elomlott, s egész máj meg volt rothadva. A hasüregben a belek fel voltak fonódva üressek lévén, és némely részén gyuladás tapasztaltatott.

Minek utánna ezen fõnt említett jelek tsak ugyan nyilván mutatják azt, hogy külsõ erõszak vitetett végben, ami által a mell üreg leginkább szenvedett, melly által a mell üregben lévõ életmûvek erõszakosan megrázzatván, s erre fontos gyuladás következett, ez több idõkig rendessen nem orvosoltatott, s a betegséghez képest annak módja szerint jó gondviselése, és életmódja sem lehetett, tehát ennél fogva a gyuladás Tûdõ, és máj rothadással végzõdvén, amellyben meg is holt, ennek pedig egyenesen gerjesztõ oka volt a mellre történt külsõ tompa erõszak, s ezen gerjesztõ oknál fogva történet szerint /per se lethale/ következett a halál.

A per ‚K‘ jelû melléklete.

8.6.

1839. június 14., Szentgrót
Görcsi György vallomása

Szabad vallás

Mi neved hová való hány
esztendõs minõ vallásu, sorsu és
értékü ember vagy?

Görcsi György máskép Gyuszi
nevem Mihályfai ezen T(ekintetes)
N(emes) Zala v(árme)gyei helység
lakója Romai keresztény ló
kereskedõ, és muzsikus uj polgár
vagyok, hegedümnél egyéb
értékem nints. Feleségem is van.

Hol mikor, miért és ki által
fogattattál meg?

Mihályfai helységbe a mult
vasárnapon érkezett Te(kin)t(e)tes
Tolnay Károly Szolgabiró urtól egy
levél, mellyre a helység birája által
Nagy Görbõre onnan ide Sz(ent)
Gróthra késértettem azért, mert
én a mult Sz(ent) György napi
Keszi vásárra el mentem lovat
árulni, hol a meg halálosodott
Görcsi János egy nagy bunkós
bottal lovam hátára ütött, kinek

én akkor egyet sem szóltam, el
jöttem onnan Sümeg felé, 's ott a
többi gyerekekkel a Serházba be
mentem, ezeknek neveit el
mondom: Árvai Józsi, Ifju Árvai
János, Öreg Árvai János, Haris
igazán Horváth János, Görcsi
József, Farkas János, ezen
serezésünk közben egy óra múlva
hozzám hozott a megholt Görcsi
János egy üveg sert, és kérdezte
haragszom e reá? mire neki
feleltem én nem haragszom, ha
haragszol agyon ütlek ott mindjárt
azt mondta nekem Görcsi János
vissza, azzal engem mellbe lökött,
én is megfogtam, mellyre engem
földhez vágott, de engem Árvai
János tüstént megfogott és el
huzott tőle, hogy ne verekedjünk,
ezután Görcsi Jánost Farkas
János hogy meg fogta volna, ez
maga mondta, és el vitte onnan le
ültette, ezután semmibül semmi
sem lett, miután én ki jöttem, fel
ültem a kotsira, Farkas Jánossal,
és Görcsi Jósefel, másik kotsira is
fel ült Horváth János, Árvai Jósef,
Ifju Árvai János, és Öreg Árvai
János, ekkor a mint másoktól
hallottam de különösen Horváth
Jánostól, hogy Görcsi János
valakit közülünk meg akart volna
ütni, mikor el esett volna és a kő
mellére esett, de én ezt nem
láttam.

Ezen vallásodból még nem láttszik
az ki, miért te fogságot
érdemlenél, hannem azért fogattál
te meg: mert Görcsi Jánosnak te
fogtad meg torkát és többi tásaidal
együtt úgy össze vertétek azt, hogy

Én Görcsi Jánost egy ág szállal
sem bántottam, hanem Farkas
János a derekát fogta meg és el
vitte, Árvai János pedig engem
fogott meg és el huzott tőle,
ezután én ki mentem a kotsira,

nagy kinok közt öt hét múlva meg holt, – vald meg azért igazán miért fogtad meg Görcsi János torkát, miért verték többi társaid is, és közületek testének ki melly tagját marczangolta?

Ha nem bántottad Görcsi Jánost, miért fizettél neki betegségében gyógyításáért, és miért egyeztél meg vele verekedő társaiddal 100 forintokban, hogy ellenetek ne kereskedjék?

ennél többet ha fel akasztanak sem tudok vallani mert én semmit többet nem láttam.

Én nem egyesültem meg Görcsi Jánossal, hanem Árvai József, kérte reá a többit, engem is kért, mert a Gyömörei asszony Görcsi János napa mindég járt Mihályfára, hogy adjunk valamit, mivel Görcsi János gyermekeit tartja, de én akkor is meg mondtam, hogy nem adok egy krajcárt is, mert én egy ág szállal sem bántottam, hanem meg egyesült vele Farkas János, Árvai Jósi, Görcsi József, Ifju Árvai János, Öreg Árvai János, és én is csak el mentem velek most szombaton mult két hete, de én még a szobába sem akartam be menni, hanem engem többi társaim szídtak, hogy miért nem akarok neki valamit adni. Kópé (sic!) Sándor Ipa Görcsi Jánosnak még az apám Krisztusát is szídtá, hogy miért nem akarok én is adni, mivel éllyenek? én a sirást is el kezdtem, hogy miért kell ingyen fizetnem, de a biztatásra, mert az asszony napa Görcsi Jánosnak azt mondta, hogy ő kihozza a fő bírótól, de még a vármegyétül is az irományokat, mellyek vője betegsége felül tétettek, és rajtunk Görcsi János soha sem fog kereskedni, azután mivel Görcsi János 100 forintot kért, csak meg ajánlottuk neki úgy, hogy nyolczónk közül minden egyikre tizen harmad fél forint esett, mit harmad napra az egyesség utánn meg is fizettünk.

Kik voltak mind, kik meg egyezve fizettek, kik előtt egyeztetek meg, és hol az egyesség levél mellyet kaptatok?

Fizetett Árvai Jósi, Farkas János, Görcsi Jósi, Öreg Árvai János, Ifju Árvai János, Görcsi György, Horvát János és én, de Ifju Árvai János és Horváth János helyett, mert nem volt pénzük, Farkas János fizetett, a nyolczadik pedig Árvai Ferencz volt a levélbe, de ez nem tartozott oda, azért csak hét helyett fizettük le. Ezen fizetést a Gyömörői Nemes eskütek előtt, az egyességet is azok előtt tettük, de kik voltak, azok nevét nem tudom, csak hogy voltak tán tizenketten is, az egyesség levél, mellyet Görcsi János nevében a Gyömörői jegyző irt, Farkas Mihály Mihályfai cigánynál vagyon Farkas János apjánál, mert az vette által Gyömörőben.

Voltál e fogva, vagy büntetve?

Soha sem voltam fogva, sem büntetve.

E Szabad vallást hitelesen bizonyitom Sz(ent) Gróthon Junius 14^{én} 839.

Laskóy Károly Zala v(á)r(me)gyei esküdt.

A per ‚A’ jelű melléklete. Görcsi Györgyöt szeptember 2-án a törvényszéken szembesítették a per többi vádlottjával, s vallomását ekkor sem másította meg.

8.7.

1839. június 14., Szentgrót
Farkas János vallomása

Szabad vallás

Mi neved hová való hány esztendő minő vallásu sorsu és értékű ember vagy?

Farkas János nevem Mihályfai ezen N(eme)s Zala v(á)r(me)gyei helység lakósa uj polgár, Romai keresztény vallásu 22 éves, egyébiránt kováts vagyok

mesterségemnél egyéb értékem nincs. – Feleségem is nagyon terhes beteg ágyában.

Hol mikor és ki által fogattattál meg?

Mult vasárnapon levél jött Nagy Görbörül Mihályfára Tettes Tolnay bíró urtól, melly levélre a helység bírása által Nagy Görböre onnan pedig ide Sz(ent) Gróthra a város házához késértettem azért hogy a Sümegi Serházban mikor én harmad magammal különös asztalnál sereztem, Görcsi János és Görcsi György ösze veszett verekedőket egymástól el választottam, kik, hogy hogyan veszték össze nem tudom, én csak Görcsi Jánost fogtam meg derékban, és el huztam Gyuszitól, mondtam nekik hogy nem illik cigányoknak verekedni.

Lásd te hazudsz, tegnap is eleget hazudtatok, pedig én már mindent tudok, csak magadtól akarom hallani tetteteket, hogy ez által lássa a Te(kin)t(e)tes bűn törvény szék javulásra hajlandóságodat, vally meg tehát mindent igazán, hogy könnyebbithess sorsodon?

Én ha fel akasztanak sem mondhatok egyebet, minthogy én amint mondám Sz(en)t György napján este a Keszi vásárról vissza jövet a Sümegi Serházban harmad magammal Horvát Jánossal és Öreg Árvai Jánossal különös asztalnál sereztem, egyszer egy lárma támadt a sokaságban, mert tele volt a vendég szoba emberrel, és láttam, hogy Görcsi János Gyuszival másképp Görcsi Györgyvel huzalkodik, ezeket egymástól el választottam, azután le ültem Görcsi Jánosra a padra, és könyörögtem neki, édes sógorom ne verekedjél, ez meg azt mondta, nem édes sógorom, én agyon verem valakit, mikorra oda jöttek a hajduk és mondták: hogy

gyerekek ne verekedjeteK, békével maradjatok, ezután semmi se lett.

Lásd te, mikor meg fogtad derekát Görcsi Jánosnak, ugy ösze zöcskölted és szorongattad, hogy abból következett leg nagyobb baja, vald meg ezt is igazán, és azt is mi történt köztetek kint a szekér szinben?

Egy istenem egy a lelkem én nem szoritottam meg Görcsi Jánost, hanem szépségesen választottam el, ezután mikor haza indultunk a fél szerben Görcsi Jósival és Gyuszival és Kalocsai János Vindornylaki cigányal egy kotsira ültem, a hátulsó kotsira pedig Árvai Jósef, Öreg Árvai János, Ifju Árvai János ültek, ezek mondták, hogy Görcsi György egyiköket meg akarta ütni, és ugy el esett, hogy egy kő a mellére esett.

Ha nem sértetted Görcsi Jánost, miért mentél el hozzá beteg ágyában egyezni a végből, hogy ne kereskedjék ellenetek?

Én nekem semmi akaratom nem volt az egyeségre, Görcsi János napa vett rá bennünket, mindég hozzánk járt Mihályfára, olly szavakkal, hogy ha valamit adunk neki, azután aki bünös lesz sem lesz bántása, – én az illyen dolgot még nem próbáltam, azért reá álltam.

Te is hivatd többi verekedő társaidat is egyezni, beszéld el mikor és hogyan egyeztetek meg?

Én nem hivatam egyiket is egyezni Árvai Jósef beszélt rá bennünket, hogy csak egyesüllyünk, el is mentünk négyen Árvai Jósef, Görcsi Jósef, Ifju Árvai Jósef és én Gyömöröbe Görcsi János halála előtt harmad nappal hozzája, de én csak a korcsmában maradtam, hová el jött a betegnek napa és kényszerített, hogy én is fizessek hozzá, mert ugy kérte rá Görcsi János Pékó (sic!) Sándornét, hogy helyette egyezzen meg velünk, azután ha ő el veszne is, rajtunk senki sem kereskedik, én is azután csak reá állottam, erre

következett más napon édes apám kotsiján mentek el Árvai József, Görcsi József, Görcsi György, el vitték a száz forintot mellyben egyeztünk, reám is 5 f(orint) ezüst esett, helyettem N(eme)s Csik László fizette meg mert én nem mentem el fizetni.

Hol az egyeség levél, mellyet kaptatok?

Én nem tudom Csik Lászlónál van e vagy édes apámnál, de én annak iratásán jelen nem voltam, csak többi társaimtól hallottam, hogy a Gyömörői esküdtek előtt iratott a Levél.

Voltál e fogva vagy büntetve?

Soha sem voltam én fogva, és még egy kukoricza fej lopás sem hallatott reám soha.

E Szabad vallást hitelesen bizonyítom, Sz(ent) Gróthon Junius 14^{én} 839.

Laskóy Károly Zala v(á)r(me)gyei esküdt.

A per ‚B’ jelű melléklete. Szeptember 2-án a törvényszéki szembesítést követően Farkas János is megerősítette ezt a vallomást.

8.8.

1839. június 14., Szentgrót
Görcsi József vallomása

Szabad Vallás

Mi neved hová való hány esztendő minő vallásu sorsu és értékü ember vagy?

Görcsi József nevem, Mihályfai helységbeli új polgár, 28 éves Romai Keresztény vagyok, egyébiránt lókereskedő értéktelen, de feleségem és egy 3 hetes gyermekem is van.

Hol miért, mikor, és ki által fogattattál meg?

A mult vasárnapon Te(kin)t(e)tes Tolnay Szolga Biró Ur levelére a

helység bírója Mihályfán ide való emberekkel szedetett össze bennünket többi cigányokkal együtt és el kísérték Nagygörbő felé a Sz(ent) Gróthi Város házához, azért mert mikor a múlt Sz(ent) György napi Keszi Vásár napján este a Sümegi Serházban az öcsem Görcsi György a megholt Görcsi Jánosral össze ment én is ott voltam a Serházban, de én nekem a vásárban szerencsém nem volt azért nem is ittam velek egy asztalnál.

Hogyan kezdődött a verekedés ki ütötte közületek leginkább Görcsi Jánost?

Én nem tudom ki kezdte a verekedést, csak azt láttam mikor egymást huzták vonták Görcsi János és György, de tovább hogyan váltak el egymástól, és miért vesztek össze azt se láttam, se hallottam, csak hogy egyszer vége lett és el mentünk két kotsin haza, én az öcsémmel Gyuszival, Farkas János és Kalocsai János Vindornya Laki cigány egy kotsin, a másikon pedig Árvai János és Horvát vagy Haris János, de hogy a Szekér Szinben vagy az uttczán amint mások mondják, Görcsi János el esett volna, én azt sem láttam.

Ha te semit nem tettél, miért mentél Görcsi Jánoshoz egyezni, hogy ne kereskedjék ellenetek? és miként egyeztetek vele beszéld el?

Én nem voltam Görcsi Jánoshoz egyezni, engem csak a fizetésre vettek reá Árvai József, az öcsém, és Farkas János, – el is mentem mert Pékó Sándorné is értünk jött Görcsi János napa, azt állította, hogy ha fizetünk, azután ha él ha hal, vője, nem kereskedik sanyaruságáért, – Gyömörőben az esküdtek előtt le fizették Farkas Mihály, Farkas János apja, és

N(eme)s Csik László a száz forintot, mellyből én is 5 f(orin)t ezüstöt adtam.

Hol az egyeség levél mellyet kaptatok Görcsi Jánostól?

Én nem tudom kinél van az Egyeség levél Csik László e, vagy öreg Farkas Mihálynál.

Voltál e fogva, vagy büntetve?

Nem én sehol fogva sem büntetve nem voltam, mert még egy Krumplit sem loptam soha.

Ezen Szabad vallást hitelesen bizonyítom

Sz(ent) Gróthon Junius 14^{én} 839.

Laskóy Károly Zala megyei esküdt

A per ,C' jelű melléklete. Szeptember 2-án a törvényszéki szembesítések után Görcsi József megerősítette ezt a vallomást.

8.9.

1839. június 14., Szentgrót
Horváth alias Haris János vallomása

Szabad Vallás

Mi neved, hová való, hány eszt(en)dős minő vallásu, sorsu és értékü ember vagy feleséges e avagy nőtlen?

Horváth másként Haris János nevem, Sümeg Mihályfai uj polgár, 52 esztendő Romai Keresztény értéktelen, mert meg döglött a lovam, egyébként [ló kereskedő]c kováts műves és feleséges ember vagyok hat gyermekkel együtt.

Hol, mikor, miért, és ki által fogattattál meg?

Mihályfára Te(kin)t(e)tes Tolnay bíró Ur comisiót küldött, azután Mihályfai emberek Nagy Görböre onnan pedig Görbőiek ide Sz(ent) Gróthra késértek azért, mert a Gyömörei asszony fel adott a Szolga bíró Urnak, hogy én is ott voltam mult Sz(ent) György napján a Sümegi verekedésen.

Igen, téged azért tettek rabbá, mert nem csak jelen voltál a Sümeghi Serházban, hanem társaiddal együtt verted is Görcsi Jánost annyira, hogy azon verésből következett halála, vald meg tehát hazugság nélkül: mért bántottátok Görcsi Jánost, ki és hogyan kezdte verni azt?

Ha nem bántottad Görcsi Jánost miért egyeztél vele meg száz forintban, hogy ne kereskedjék ellenetek?

Voltál e fogva vagy büntetve?

Ezen Szabad vallást hitelesen bizonyítom.
Sz(ent) Gróthon Junius 14^{én} 839.

Egy istenem egy a lelkem ha fel akasztanak sem vallhatom azt hogy bántottam volna Görcsi Jánost, hanem azt hallottam másoktól, hogy Görcsi János Gyuszival azért vesztek össze, mert Görcsi György a Serházban azt kérdezte Görcsi Jánostól: miért ütötte le lova derekát, de hogy miként tettek egymásnak nem láttam, mivel én különösen egy asztalnál sirtam, mert azon napon egy lovam megdőglött, azt azomban észre vettem, hogy If(jú) Árvai János, és Farkas János választotta el a huzalkodókat, ezután vége lett ennek is, és haza indultunk, én a magam kotsiján, Görcsi György, Farkas János, Görcsi József, és Árvai János pedig más kotsin ültek, kik után Görcsi János egy követ akart hajítani, mikor el esett.

Én nem egyeztem Görcsi Jánossal egy krajcárban is, hanem a mint a többi gyerekek mondják az én vöm Árvai József biztatta őket, úgy mentek által Gyömöröben, és a mint hallom száz forintot fizettek Görcsi Jánosnak sanyaruságáért.

Voltam fogva Zala Egerszegen két esztendeig ló lopás gyanujából, de sem(m)i büntetésre nem ítéltetvén haza eresztettek.

Laskóy Károly Zala megyei esküdt

A per „D” jelű melléklete. Szeptember 2-án a törvényszéki szembesítések után Horváth János is megerősítette vallomását.

8.10.

1839. június 14., Szentgrót
Öreg Árvai János vallomása

Szabad vallás

Mi neved hány eszt(en)dős, hová való minő vallásu, sorsu és értékű ember vagy feleséges e vagy nőtlen ? hány gyermeked van?

Öreg Árvai János nevem 42 eszt(en)dős Mihályfai ujpolgár papista, muzsikus értéktelen ember vagyok feleséges és 4 gyermekeim vagynak.

Hol, mikor miért és ki által fogattattál meg?

Mult vasárnapon délután Te(kin)t(e)tes Tolnay Károly Szolga biró urtól jött értünk levél, mellyre a falu birája két emberekkel Nagy Görböre késértetett, honnan ide a Sz(ent) Gróthi város házához, azért mert a mult Sz(ent) Györgyi Keszi vásár napján este én is ott voltam a Sümegi Serházban ser ivó, mikor Görcsi János Gyuszival össze vészett, Én pedig azt sem tudom hogyan vésztek össze máskép, minthogy maga Görcsi György beszéli hogy ott a Ser házban ő Görcsi Jánosnak azt mondta miért ütötte le lova derekát, és miért vette el szerencsáját, ezért kaptak össze, de mivel én nekem egy kitsint a ser megártott, egy kis asztalhoz támaszkodva ültem, onnan láttam mikor Görcsi János Gyuszival huzalkodott, és azt csak ugy hallottam beszédből, hogy Ifju Árvai János a mustoha fiam ment volna védelmezésökre, Farkas János pedig hogy Görcsi Jánosnak derekát fogta meg, és ültette a

padra, maga is le ült melléje,
egyebet egy istenem egy a lelkem
nem tudok a verekedés felül, de
még azt is el indulásunkor a
kotsiba fektemből hallottam,
mikor Horváth vagy Haris János
kiáltotta no nézzétek, hogyan
megverte az isten, hogy hentereg a
földön, láttjátok e a kalapját ? az
is ki esett a fejébül, de én erre a
fejemet sem vettem fel, azért
Görcsi Jánosnak az utzán el estét
sem láttam.

Kik egyeztek meg Görcsi Jánossal,
hogyan ne kereskedjék?

Árvai József, Görcsi György, Haris
János, Ifju Árvai János fiam, és
Görcsi József mentek egyezni
Gyömöröbe egyszer, de akkor meg
nem egyezhettek, azon este el jött
Görcsi János napa Mihályfára
hozzájok, kérte ezeket hogy csak
mennyenek el egyezzenek meg, és
ha meg egyeznek, a leveleket is,
mellyek Görcsi János iránt már
irattak, vissza veszi, miután rajtok
senki nem kereskedhetik, ilyen
biztatásra azután megint Farkas
Mihályal kotsiján, Görcsi György,
és Haris János el mentek
Gyömöröbe, meg vitték a száz
forintot, miben egyeztek, és ezen
száz forintokból hatvan harmad fél
forintot Görcsi György és Farkas
János fizettek ki. – De én egy
krajcárt sem fizettem arra.

Voltál e fogva vagy büntetve?

Soha fogva vagy büntetve nem
voltam, mentse is meg az isten
még az ellenségemet is.

Ezen Szabad vallást hitelesen bizonyítom. Sz(ent) Gróthon Junius
14^{én} 839.

Laskóy Károly Zala v(árme)gyei esküdt

A per ,E' jelű melléklete. Szeptember 2-án a törvényszéki szembesítések után Öreg Árvai János ragaszkodott vallomásához. A többiek azt állították, hogy 12 forint 30 krajcárt fizetett az egyezségben kikötött 100 forintba. Árvai János – elismerve, hogy jelen volt az egyezség létrejöttékor – viszont azt, hogy nem maga, hanem Árvai Ferenc helyett fizetett, a pénzt is tőle kapta. Erre a többiek azzal érveltek, hogy Árvai János kölcsön kérte a pénzt Árvai Ferencről, s igenis a maga nevében fizette azt le.

8.11.

1839. június 14., Szentgrót

Tanúvallomások

Alul irt hitelesen bizonyitom, hogy a mai alább irt napon és helyen Görcsi János Gyömörői ujjpolgárnak halálos megveretése felül a következő tisztí vizsgálatot tettem:

Első Tanú Sárközi vagy Markács Márton 39 éves Romai Kereszt(ény) Csab-Rendeki ezen T(ekintetes) N(emes) Zala v(á)r(me)gyei helység lakója meghiteztetése után ki kérdeztetvén vallotta: hogy ő Gyömörői Görcsi János ujjpolgárnak, ki a mult szombaton volt egy hete meg holt, meg veretése felől azt tudja: hogy ő a mult Sz(ent) György napi Gyula Keszi vásárról a meg holt Görcsi Jánossal egy kotsin vissza térve a Sümeg városi Serházba este be szállott, előtte két kotsival be szállottak Görcsi György, Ifju Árvai vagy Nótár János, Farkas János, Görcsi József, Horváth vagy Haris János, Öreg Árvai vagy Nótár János és Árvai vagy Bika József, hol egy óra folyásáig a most nevezettek is, a Tanu is feleségével, és néhai Görcsi Jánossal együtt, két különözött asztaloknál szereztek, midőn egyszer Görcsi /vagy Gyuszi/ György eleibe jött Görcsi Jánosnak mondván: miért ütötted le a lovam kereszt csontját, mikor láttad a szerencsém, mire a meg holt Görcsi János felelte, menj el innen Gyuszi veled sem(m)i számvetésem nints, ezen szavakat ezek mind ketten tovább is ismételvén együtt lármáztak, melly közben a tanu lovait nézni a kotsijához ki menvén, mikorra vissza be ment, már Görcsi György, Ifju Árvai János, Farkas János és Görcsi József, a meg holt Görcsi Jánost körül véve huzalkodtak, de hogy ki kit vagy mivel ütött légyen? azt nem látta, hanem magától Görcsi Jánostól hallotta szemébe mondani Farkas Jánosnak, hogy: Te fogtad meg a derekamat, Farkas János pedig azt felelte vissza: hogy ő csak azért fogta meg, mert el huzta egymástól őket, hogy ne verekedjenek. vége szakadván a czivakodásnak, a fellebb is nevezett Mihályfai cigányok Görcsi György, Ifju és Öreg Árvai János, Farkas

János, Horváth János, Görcsi József és Árvai József két kotsin onnan elmentek és mikor a szekér szinből el indulni akartak Görcsi Györgyöt, a kotsin ülőt, Görcsi János meg akarta ütni, melly pillanatban el indult a kotsi, és Görcsi Jánost a hátulsó tengely úgy el rántotta, hogy ez elesett, ezután a Tanu is kotsiján feleségével, Görcsi János pedig ló háton haza indultak, melly alkalommal Görcsi János lovárul is egyszer le esett a Város végén, – utánna következett vasárnapon panaszkodott Görcsi János a tanunak, hogy a nyakát nem tudja fordítani annyira fájdallya, mert hajánál fogva azt meg rángatták, és hogy azon napig Sümegről lett haza menetelétül fogva mindég feküdt, nem bírta magát, – uttyokban, mert ekkor Devecseri vásárra mentek együtt, még azon is panaszkodott Görcsi János a Tanunak, hogy lábai fájnak, látta is a tanu vissza jöttök után a vásárról, mikor Gyömöröben felesége széna polvával²³ annak lábát be kötötte, mellyen azomban a tanu sebet sem daganatot nem vett észre, de ezen betegségébül többé Görcsi János fel nem kelt.

Második Tanu Horváth Örzse 46 éves R(ómai) K(atolikus) Sárközi Márton Rendeki ujjpolgár hitese meghiteztetvén 's kérdeztetvén vallotta: hogy ő a meg holt Görcsi Jánosnak megveretésén jelen volt mult Sz(ent) György napján este, midön a tanu férjével együtt az első tanúval, és magával Görcsi János a Sümegi Serházba több Mihályfai cigányokkal be szállottak, hol a tanu, ennek férje, és Görcsi János egy asztalnál, – Gyuszi másként Görcsi György, Ifju Árvai, Öreg Árvai János, Farkas János, Horváth János, Görcsi József és Árvai József pedig más asztalnál sereztvén egyszer csak elő állott Görcsi György kérdeztvén Görcsi Jánostól: miért vette el a vásárban szerencsáját, és miért ütötte le a lova csipejét? mire Görcsi János azt mondá, eredj innen Gyuszi a te asztaltokhoz vissza itt velem sem(m)i számvetésed, – ez alatt a tanu férjével együtt kotsijokhoz menvén, mikorra vissza be mentek, már akkor a nevezett Mihályfai ujjpolgárok Árvai Józsefet ki véve, Görcsi Jánosal ösze gömbölgöde huzalkodtak, és lármáztak, de hogy ki kit ütött, és mivel azt a tanu nem látta, Árvai József pedig a huzalkodóktól külön állott senkit nem bántva, miután a huzalkodásnak vége lett; el indultak mind a cigányok a Tanu is férjével, melly alkalommal Görcsi János a Mihályfai cigányok kocsija mellett azok közül egyet mikor meg ütni akart, ekkor a hirtelen el indult kotsi tengelye úgy el rántotta Görcsi Jánost, hogy az erősen a földre esett, ott azomban baja felül sem(m)it nem szólt, hanem utánna következett vasárnapon a Tanunak Férjével Devecseri vásárra készülvén panaszolta, hogy ötét Sümegről lett haza menetele óta mindég a hideg leli, a devecseri vásárról vissza jövet pedig már Rendeken nem bírta ma-

---

²³ Pelyva.

gát, és a tanu Férje vitte haza azt kotsin, melly betegségéből többé fel sem kelt.

Harmadik Tanu Kováts Katalin 60 éves, R(ómai) K(atolikus) Pékó Sándor Gyömörői ujjolgár hitese néhai Görcsi Jánosnak napa meg hiteztetvén 's kérdeztetvén vallotta, hogy ő Görcsi János meg holt vőjének meg veretése felül annyit tud, hogy a mult Sz(ent) György napra következett reggel, mikor Görcsi János a Keszi vásárról haza érkezett, ennek hivatására el menvén a tanu azt meg kenni, akkor tapasztalta, hogy vőjének több erei meg vagynak dagadozva, mert azokat a tanu mint a helységnek bábája, ismeri, a beteg Görcsi János olly fájdalomról panaszkodott, hogy ha a tanu erősen nyomja testét, hát mindjárt meg hal; – erős betegségét gyanitá mindjárt e tanu a betegnek, mert szükségét gatyájában találta, de a beteg maga még sem panaszkodott, hanem felesége a tanunak leánya hallotta meg, hogy megverték a Sümegi Serházba a Mihályfai cigányok, mire a tanu dorgálta, hogy miért nem marad békével miért verekedik, – ezután meg vallotta a tanunak maga Görcsi János, illy szavakkal: láttya kend édes anyám én nem bántottam senkit, be mentünk tegnap a Sümegi Serházba, ott két kováts legénnyel és egy lakatos legénnyel együtt sereztünk, mulattunk, egyszer ez a Gyszi oda jött hozzám azt kérdé ilyen teremtette miért vetted el a szerencsém, miért ütötted le a lovam csipejét, én azt mondtam neki: törte le a fene lovad csipejét, én nem, eredj vissza azok közé, honnan jöttél, hadj engem itt becsületesen mulatni, én nem bántok senkit, mulass te is, egyszer csak észre sem vettem Gyszi hátom mögé került, meg kapta torkomat, ugy szorongatta, a Farkas gyerek meg derekamat fogta meg ugy zököt (sic!) össze, – hej édes anyám ha a Farkas gyerek nem lett volna, nem hálnék ám én még is meg, de az ölt meg. – panaszkodott továbbá a beteg, hogy Görcsi József, Haris vagy Horváth János és Öreg Árvai János voltak az ő gyilkosai a két elébb nevezettekkel együtt, – vallotta továbbá e tanu, hogy vője Görcsi János betegségében többször el beszélte meg veretését, melly közben azt, hogy Árvai József a helyéből sem kelt fel, és hogy Ifju Árvai János védelmezője volt a verekedésnél, többször vallotta, hozzá adot még e tanu vallásához, hogy Görcsi János betegségében iszonyu kinokat szenvedett, mert szemérem testében meg sérült, és a béle az al felén ki lógott, – ezen kinos betegségében mégis Görcsi Györgyel, Farkas Jánosal, Horvát Jánosal, Görcsi Józseffel, és Öreg Árvai Jánosal meg egyezett a Gyömörői előljárók előtt 100 váltó forintokban szenvedéséért, és olly levelet is iratott, hogy soha többé kereskedni nem fog a verekedők ellen. – miután öt heti és egy napi beteg ágyában meg holt.

Negyedik Tanu Ifju Árvai János 22 éves Romai Keresztény Sümeg Mihályfai ujjolgár meg hiteztetvén 's kérdeztetvén vallotta: hogy ő jelen

volt mult Sz(ent) György napján este a Sümegi Serházban a Keszi vásárról vissza jövet, mikor Görcsi János, Görcsi Györgyel össze vezett, melly össze veszés így történt, hogy Görcsi György, József és Farkas János különös asztalnál serezhén egyszer csak fel kelt helyébül Görcsi György és azt mondá Görcsi Jánosnak, ki Sárközi Mártonnal és három mester legényekkel serezhett különösen, hogy miért ütötte ma le a lova derekát, és miért vette el a szerencsáját, miután kevés idő múlva ösze kaptak ketten a nevezettek, mellyre a tanu Görcsi Györgyöt, Farkas János pedig Görcsi Jánost el huzták egymástól, Farkas János le ültette a székre Görcsi Jánost, midőn e tanut oda hivta magához és azt mondta, hogy a tanut az isten áldja meg, hogy védelmezte, mert ötöt különben agyon csépelték volna, ez alatt alattomban Gyuszi, Görcsi Jánosnak háta mögé kerülván ennek torkát meg ragadta, a tanu pedig tüstént segítségül álván Görcsi Jánosnak nyakát Gyuszi markából ki vette, mire Görcsi József is oda jött és azt kérdezte, ki bántya az ő ötsét? de a tanu Görcsi János fejét hóna alá fogta, azért senki tovább nem bántotta – így lett vége a czivakodásnak, el indultak azután a tanu és vásáros társai két kotsival Mihályfára, mikor Görcsi János utánok emelvén kezét egy kövel, és azon mondása után: most valamellyiteket meg ütöm ám, miért megvertetek, ugy el esett, hogy tán az vitte el a földbe, hozzá tette e tanu még vallásához, hogy Görcsi Jánosnak azon szavára: most valamellyiteket meg ütöm ám, mikor a tanu vissza mondta: Jancsi engem meg ne üss ám, azt felelte Görcsi János a tanunak: hogy téged meg nem ütlek ezért a várért²⁴ (sic!) is – vallya végre e tanu: hogy ő Görcsi Jánossal beteg ágyában nem egyezett, és nem is tudja miképpen egyeztek vásáros társai, mert ő bűnösnek nem érezvén magát, azért egy krajcár fizetésbe sem avatta magát noha azt vallyák a rabok, hogy a tanu is fizetett volna.

Kelt Szent Gróthon Junius 14^{én} 1839.

Laskóy Károly Zala v(á)r(me)gyei esküdt

A per ,EE' jelű melléklete. A tanúkat szeptember 3-án szembesítették a vádlottakkal, akik az első tanú vallomását elfogadták, a második tanúval szemben pedig saját verziójukhoz tartották magukat. Ifjabb Árvai János, mivel az egyik vádlott mostoha fia volt, „a hitelesítettül elmozdított”.

---

²⁴ A szöveg írója eltéveszthette a szót, helyesen bizonyára vérért. Azaz ifjabb Árvai Jánost nem hogy ok nélkül, de még bosszúból sem ütné meg.

8.12.

1839. június 18., Nagygörbő
Kalocsai János tanúvallomása

Alul irt hitelesen bizonyitom, hogy f(olyó) e(sztendő) Junius 18^{dik} napján Görcsi János megholt Gyömörői ujpolgárnak a Sümegi Serházban lett meghurczoltatása felül előttem

Kalocsai János 23 eszt(en)dős Romai Keresztény Vindornya Laki helységbeli új polgár meg hiteztetése után vallotta: hogy ő a mult Sz(ent) György napi Keszi vásár alkalmával onnan haza felé jöttében jelen volt este a Sümegi Serházban, midőn Görcsi János, Görcsi György és Görcsi József huzalkodtak, és midőn ezeket Öreg Árvai János, és Árvai József a Serház ajtaját ki nyitva ki hajszolták, hogy ne verekednének, azt azomban, hogy valaki egymást ütötte volna, nem látta, hanem azt magoktól a Mihályfai cigányoktól t(udni) i(llik) kik huzalkodtak, halotta beszéni, hogy Görcsi János három mester legényekkel serezvén azokkal akarta meg veretni Görcsi Györgyöt, ez pedig a Mihályfaiakkal Görcsi Jánost vissza, de a mester legények közikbe állván a perlekedéskor őket össze veszni nem engedték, – Görcsi György mégis csak neki ment Jánosnak, és azt már látta a tanu, mikor ezek Görcsi Józseffel együtt huzalkodtak – azt is vallotta még e tanu, hogy a huzalkodás után, mikor a tanu is a Mihályfai cigányokkal együtt két kotsin el indultak, Öreg Árvai János a hátulsó kotsin fel kiáltott: lássátok Görcsi János miként el esett, ugyan meg dobta volna ám a Harista ha el nem esett volna.

Kelt Nagy Görbőn Junius 18^{án} 1839.
Laskóy Károly Zala v(á)r(me)gyei esküdt.

Kalocsait szeptember 3-án szembesítették a mihályfai cigányokkal, mindenki tartotta magát korábbi vallomásához.

8.13.

1839. szeptember 2., Zalaegerszeg
Árvai József tanúvallomása

Alul irt hitelesen bizonyitom, hogy a mai alább irt napon és helyen Görcsi György^d Gyömörői új polgárnak halálos meg veretése felül:

Árvai József 28 éves Romai Keresztény Mihályfai ezen t(ekintetes) n(emes) Zala vármegyei új polgár előttem vallotta: hogy ő Görcsi János Gyömörői új polgárnak, ki a mult Sz(ent) György nap után hat hétre

meg holt, meg veretése felül egyebet nem tud, minthogy ugyan a mult Sz(en)t György napján meg esett Gyula Keszi vásár alkalmával haza Mihályfára jönni szándékozván a tanu uttyában az ő kotsiján ült Öreg Árvai János, Ifju Árvai János, és Horvát János vásáros társaival a Sümeghi Serházba este 9 óra tájban be ment, hol Görcsi János, Görcsi György, Görcsi József, Farkas János Mihályfai, és Sárközi Márton Rendeki uj polgárokat az utólsónak feleségével együtt ott találta, itt a Tanu Öreg és Ifju Árvai Jánossal mégis Horváth Jánossal öszve ülven serezni, ezen serezés közben látta, hogy Görcsi György és Görcsi János, Farkas János, Árvai János és Görcsi József egymás közt huzalkodtak, melly huzalkodás közben Farkas János Görcsi Jánost, Ifju Árvai János pedig Görcsi Györgyöt derekoknál fogva egymástól el huzták ugy, hogy Farkas János Görcsi Jánost a padra le ültetvén melléje ült, eközben a város hajdui oda érkeztvén mondták, hogy ne zsina-tollanak, miután nem sokára mind az elébbi mód szerint kotsijokra fel ültek, és a tanu is velök együtt el ment, azt csak otthon hallotta a tanu Horváth János ipátul, hogy Görcsi János akkor mikor Sümegen el indultak, el esett volna azért, mert valakit közülök meg dobni akart – vallya tovább a tanu, hogy meg verőivel lett egyesége felül Görcsi Jánosnak csupán azt tudja, hogy Görcsi József, Görcsi György, Horváth János és Öreg Árvai János mondták a tanunak, hogy le fizetnék Görcsi Jánosnak a Száz forintot, mert az asszony nem maradhatott, mindig rajtok járt. – Kelt Zala Egerszegen September 2^{án} 839.

Laskóy Károly Zala v(á)r(me)gyei esküdt.

Árvai Józsefet vallomása napján szembesítették a többi mihályfai cigánnyal, ezúttal is mindenki saját vallomásához ragaszkodott, s esküvel erősítette azt.

8.14.

1839. szeptember 2., Zalaegerszeg
Tárgyalás Zala vármegye törvényszékén

1839. September holnapnak 2^{án} Zala Egerszeghi T(ekintetes) N(emes) Zala Megyei Mező Városban folytatva tartatott Büntető Törvény Szék előtt

Felvétellett Büntető pere

Nemes Nagy József Első Tiszti Al ügyvédnek mint illető felperesnek Vasban álló Gyuszi vagy Görcsi György, Farkas János, Görcsi József, Horvát másképp Haris János, és Árvai János verekedéssel terhelt Rab-személyek ellen.

A felperes Tiszti Ügyész törvényes szabadsága mellett, ellenek vádját eképpen adja

Miképpen ezen Rabszemélyek f(olyó) e(sztendő) Aprilis 24^{én} Gyula Kesziben tartatott vásárról haza jöven, miután több vélek egy helységben lakó cigányokkal a Sümeghi Serházba betértek, 's az általok keresett Görcsi János Gyömörei Uj polgárt ott serezésben találták volna, azt azon szemre hányások után hogy nekik ő miatta nem volt a vásárban szerencsájök, megtámadni, 's abba erővel bele veszvén, olly kegyetlenül meg verni és öszve rugdozni, hogy az öt hét mulva, vagyis Junius 1^{ső} napján meg halálozott, nem félemlettek.

Kivánja azért a felperes Tiszti Ügyész, nevezett Rab Személyeket mint kegyetlen verekedöket a H(ármas) T(örvény) K(önyv) 1^{ső} Rész 15^{ik} Czimje szerint magoknak meg érdemlett Büntetésére példássan meg büntettetni, vagyonikbol a meg holt Görcsi János holt díjját, az okozott költségeket, tömlöczi tartásukat a Vasdíjjal együtt meg térítettni, 's valóságos végre hajtás általi Törvényt és Igasságot ki szolgáltatni. A vád bebizonyítására ide záratnak a Rab személyek Szabad vallásai A. B. C. D. E. három rendbeli Tiszti vizsgálatok F. G. H. két rendbeli Orvosi látteletek I. K. más öt orvosi bizonyítványok L. M. N. O. P. betük alatt, mellyeknek meg hitelesítésétől várván

1839^k esztendei Sept(ember) 2^{án} tartatott B(üntető) Törvénszék alkalmával Gyuszi vagy Görcsi György, Farkas János, Görcsi Jósef, Horvát vagy Haris János és Árvai János a Törvénszék elé állíttatván ezen vádat Szabad vallásukhoz képest elismerték. kmf.

Gaal Endre
Tiszti Al Jegyző

A Felperes Tiszti Ügyész részéről két rendbeli Bizonyítványok K. és L. még is egy rendbeli egyesség M. betük alatt ide záratnak, 's a Bizonyítványok(na)k meghitelesítésétől várván

1839^k e(sztendei) Sept(ember) 2^{án} 's f(olytatva) t(artatott) B(üntető) Tör(vény) Szék alkalmával

Itéltetett

Vasban álló Gyuszi v(agy) Görcsi György, Farkas János, Görcsi Jósef, Horváth másképp Haris János és Árvai János rabszemélyek Görcsi János Gyömörei ujj polgárnak a' Dümeghi Serházba f(olyó) e(sztendő) Aprilis 24^{én} lett kegyetlen megveréséről, 's ez által annak öt hétre következett halála okozásáról lévén vádolva; ámbár ugyan mind a' rabszemélyek Szabad vallásaikból, mind pe(di)g az EE. F. G. K. és L. alatti Tiszti visgálatokból az tetszene ki, hogy a' nevezett rabszemélyek f(olyó) e(sztendő) Apr(ilis) 24^{én} Gyula Kesziben tartatott vásárról hazajöven, miután több vélek egy helységben lakozó cigányokkal a' Sümeghi Serházba betértek, 's az általok keresett Görcsi János Gyömörei Uj polgárt ott serezésben találták volna, azt azon szemre hányások után hogy nekik ő miatta nem volt a vásárban szerencsájök, megtámadni, 's abba erővel bele veszvén, olly kegyetlenül meg verni és öszve rugdozni, hogy az öt hét mulva, vagyis Junius 1^{ső} napján meg halálozott, nem félemlettek.

megi Serházba betértek, 's Görcsi János ujj polgárt ott serezésben találták volna, azt Gyuszi v(agy) Görcsi György tüstént azon szemrehányás után: hogy miért ütötte le a' Keszi vásárban lova derekát, 's miért vette el szerencsáját, megtámadván abba erővel bele veszvén, 's azt torkánál fogva megragadni többi büntársai p(edí)g azt ide 's tova ránczígálván, és huzván egyaránt ütni annyira, hogy az külömben is gyenge testi alkotása lévén az orvosi segedelem elmulasztása miatt 1^{szó} Juniusban meg halálozott, nem félemlettek, miután azomban ugyan a fent érintett Tiszti vizgálatokból megvalósodna: hogy a' nevezett rabszemélyek sem(m)í ütó eszközzel felfegyverkezve nem lévén ennél fogva a' vádbeli verekedést is nem előre elhatározott szándékból és akarattal követték el, kivilágosodna továbbá a' Tiszti Tanuk egyhangu vallásaikból: hogy midőn a' fent nevezett rabszemélyek a' Sümegi Serházból kotsin elindultak a' megholt Görcsi János is a' Serházból kimenvén, midőn egyiket a' rabszemélyek közül kövel maghajtani (sic !) akarta, a' hertelen megindult egyik kocsi tengelye ötöt földre rántván ezen esésben melyét keményen megütötte, sótt az EE. alatt első Tanunak vállalása szerént Görcsi János ló háton való haza menetele közben Sümeg M(ező) Város végén a' lóról is leesett, a' perbeli Irományokból pedig azt: valljon a' rabszemélyek által a' megholt Görcsi Jánoson ejtett ütések e, vagy annak a földre lett kétszeri esése okozták az I. alatti orvosi látletet szerént annak mellén történt sérelmeket, 's az abban keletkezett fontos gyulladás után következett tudó vagy májrothadást, kitanulni n(em) lehetne, de a' most érintett látletet szerént is a' mell üregében tapasztaltt sérelmek csak a' rendes orvoslás elmulasztása, és a' jó gondviselés 's a' betegséghez alkalmazandó élet módja hiánya miatt, és így csak történetből válltak a' külömben is gyenge testi alkotásu és lázban szenvedett Görcsi Jánoson halálosokká, és e szerént a' fent nevezett rabszemélyek által elkövetett verekedés a' halál egyenes okának nem tekintetthetnék; ugyan azért a' fent irrt raboskodók a' súlyosabb büntetés terhe alul felmentettnek ugyan, megérdemlett büntetésekre azomban és mások hasznos példájára Görcsi György mint megholt Görcsi Jánosnak megtámadója, és a' verekedésnek kezdője 's e szerint a' vádbeli tselekedetnek fő eszköze mái naptól számítandó 1 eszt(endei) fogságra, 's gyengébb testi alkotása miatt fertályonként elveendő 12 pálcza ütésekre, Farkas János, Görcsi József, Horváth János, és Árvai János p(edí)g mindegyik 1/2 évi nyűgvasban közmunkákban hetenként két napi böjtel töltendő tömlöczözésre, 's fertályonként Farkas János, Görcsi József, 's Horváth János 20, Árvai János szinte gyengébb testi alkotása miatt 12 pálcza ütésekre ítéltetnek. Megmarasztatván mindegyik a' vasdijznak 5 krajcár, tömlöczi tartásnak Görcsi György 29 f(orient) 4 krajcár p(engő) p(éNZ), a' többi 17 f(orient) 21 krajcár, mindegyik fejenként a' Tiszti Tanubérnek 7 f(o-

rint) 12 krajcár v(áltó)c(édula), ugy a' megholt szenvedései fejében még annak éltében az M. alatti egyesség Levél szerént lekötelezett 100 f(orint) v(áltó)c(édula) egyik a' másikért, a' mennyire még kielégítve n(em) volna, leendő megfizetésében. Mellyek(ne)k a' raboskodók vagyoniából leendő bevétele és Tiszti Jelentése melletti bemutatása az Itélet kiadásával Tolnay Károly al sz(olga) Biró urra bizatik. kmf.

Novák Ferencz mp
2^{ik} Al Jegyző.

8.15.

1839. november 25.

Jelentés Zala vármegye törvényszékéhez a vádlottak vagyontalanságáról

A Tekintetes Bűn Törvény Széknek 839^{ik} e(sztende)j Sept(ember) 2^{án} folytatva tartott ülése 193^{ik} számú végzetéhez képest alázatosan jelentem: hogy Görcsi György, Farkas János, Görcsi József, Horvát másképp Haris János, és Árvai János Raboktól Vasdíj, tömlőczi tartások, és az ellenök állított Tanuk bére fejében értéktelenségük²⁵ miatt sem(m)it be nem vehettem. – Kelt Zala Egerszegen December 2^{án} 839.

Tolnay Károly alszolgabíró.

ZML. IV. 14. n. Tiszti és büntető perek, fasc. 49. nro. 59.

A permellékletben L, M, N, O, P jellel 5 darab orvosi igazolás a vádlottak egészségi állapotáról. Fleischhaker József megyei főorvos szeptember 1-én vizsgálta meg őket. Az „erős testi alkotású” Farkas Jánost, Görcsi Józsefet és Horváth Jánost alkalmasnak ítélte testi büntetésre, a „gyövélyes” Görcsi Györgyöt és a „gyenge sovány testi alkotású” Árvai Jánost nem.

Jegyzet:

^a Aláhúzás az eredeti szövegben.

^b Aláhúzás az eredeti szövegben.

^c Kihúzza.

^d Tévesztés, helyesen János.

---

²⁵ Vagyontalanságuk!

*Jónás Kati és Sárközi Kata vásári tolvaj cigány nők pere Zala vármegye
törvényszékén*

1839^{ik} e(sztendő) Nov(ember) 25^{én} Z(ala) Egerszeghi T(ekintetes) N(e-
mes) Zala v(á)r(me)gyei M(ező) Városban folytatva tartatott B(üntető)
Törvény Szék előtt

Felvétetett Büntető pere

Nemes Nagy József Al ügyvédnek, mint illető felperesnek vasban álló
Jónás Kati, és Sárközi Kati tolvaj Rabszemélyek ellen.

A' felperes ügyvéd vádját ellenök ekkép adja:

Miképpen ezen Rabszemélyek Sümegben e folyó évi Bertalan nap-
ján tartatott Vásárban, Balogh Jósi, Gáspár Gyuri 's több már rész-
szerint a' T(ekintetes) Sümeghi, részszerint a' Keszthelyi Uradalomnál
raboskodó, részszerint még be nem fogtathatott Vásároló tolvaj Tár-
saikkal, egy társaságba álván, több Lopásokat elkövetni, 's jelesen
Gráner Salamon Sümeghi Boltostól 334 for(int) 10 krajcár ára porté-
kákat ellopni, azon megosztolni, 's ekképpen magokat példás bünte-
tésre érdemesekké tenni nem félemlettek.

Kivánja azért a' felperes nevezett tolvaj Rabszemélyeket a' H(ármas)
T(örvény) K(önyv) 1^ő R(ész) 15^{ik} Czimje értelmében példásan megbün-
tettetni, vagyonikból az okozott károkat, követeléseket, tömlöczi tartá-
sukat a' Vas díjjal egygyütt megtéríttetni.

A' Rabszemélyek Szabad vallásai A. B. egy Kár Jegyzék C. végre két
orvosi Bizonyítvány D. E. alatt ide záratnak.

1839^k e(sztendő) Novem(ber) 25^{ki} Bünt(ető) Törvény Szék alkalmával
Itéltetett

Vásárolási tolvajsággal vádolt JónásKati, és Sárközi Kati Rabsze-
mélyek ellen tett abbéli vád, hogy ők a f(olyó) évi Bertalan napi Süm-
megi vásár alkalmával részént más Törvény hatóságok börtönében
lévő, részént még bé nem fogtathatott vásárolási tolvajságban már
megrögzött büntőrsaik társaságában Gráner Salamon Sümegi Boltos-
nak Sátrából 260 réf fehér földi batiszt kartont, mégis 42 réf fekete
kartont, mind öszve 316 f(o)r(in)t 40 krajcár v(áltó)c(édula) böcsülte-
tett, mellyekből csak 23 f(o)r(in)t 7 krajcárt érő természetben megté-
rült, eltolvajlani, ezen tolvajlások végben vitele után pedig egy másik
Sátorbul ismét egy vég kék gyoltsot lopni, 's magok közt feldara-
bolván, a tulajdonos kereskedőt tetemesen megkárosítani nem félem-
lettek, mind a rabszemélyeknek A. és B. alatti Szabad vallásaikból, és
C. alatti Tiszti vizgálatbul, mind pedig az eltolvajlott portékáknak a ra-
boskodók kezénél megtalált darabjai bizonság jeleibül böven meg vilá-
gosodván, ugyan azért, hogy ebbéli vétségekért meg érdemlett bünte-

téseket magok tanuságára, és mások hasznos példájára elvehessék, mái naptul számittandó 1/2 évi, az Orvosi Bizonyítványok szerint azomban részént viselős, részént szoptatók állapotok miatt testi büntetés nélkül töltendő tömlőczi fogságra ítéltetnek. Megmarasztván a vas dijnak mindegyik 5 krajcár, tömlőczi tartásbérnek 15 f(o)r(int) 29 krajcár p(engő)p(ézn), úgy Gráner salamon kárának költségeivel együtt 328 f(o)r(int) 33 krajcár v(áltó)c(édula) részes Bűn Társaikkal egyik a másikért leendő megtérítésében. Mellyeknek a raboskodónak Bükben található vagyonikbul leendő bevétele, és Tiszti Jelenése melletti bemutatása az ítélet kiadásával Horváth Pál All Sz(olga) Biró Urra bizatik. Minthogy továbbá a vádbeli tolvajságban a Pörbéli Írományok szerint bizonyos Bekiné Mihályfai Asszony, és N(emes) Bükki N(emes) Nyul Antalné is részes társok voltak, ugyan azért ezen Ítélet, 's A. alatti Szabad vallásnak párban leendő kiadásával Tolnay Károly All Sz(olga) Biró Urra bizatik: hogy a nevezett Bekiné Mihályfai Asszonyt Szabad vallása kivétele mellett a N(emes) V(á)r(me)gye fogházába kísértesse; N(emes) Nyul Antalnét pedig az ellene megrendelendő B(üntető) Pör végén a N(emes) V(á)r(me)gye legközelebbi Köz Gyűlésére fog jelentés tetetni. K.m.f.

Zob János Első Al Jegyző

ZML. IV. 14. n. Tiszti és büntető perek, fasc. 53. nro. 132.

Jónás Kati és Sárközi Kata ügye a sümegi úriszéktől került Zala vármegye törvényszéke elé, lásd 19. sz.! 1839. novemberben a Jónás Katira és Sárközi Katára vonatkozó, úriszéken keletkezett iratok mellékletként kerültek a törvényszéki jegyzőkönyvhöz. Azokat, provenienciájuk szerint az úriszéki iratok sorában közöljük. A törvényszéki jegyzőkönyvben említett kárjegyzék és tiszti vizsgálat nincs az aktában. A megyei főorvos november 25-én vizsgálta meg a két vádlottat, s testi büntetés elszenvedésére alkalmatlannak találta őket. Jónás Kati „viselős”, Görtsi Jósefné Sárközi Kata pedig „szoptatós de nyavalya töréses” volt.

10.

1840. december – 1841. április, Kaposvár

Babai Pista vagy Miska öncsonkító cigány pere Somogy vármegye törvényszékén.

10.1.

1840. december 27., Kaposvár

Babai Pista vallomása

Az 1840dik Évi December 27én Kaposvárott ezen T(ekintetes) N(emes) Somogy V(árme)gyei M(ező) Váosba következő Szabad vallás tétett.

Mi a neved? Hány Esztendős?
Hová való születés minő hitű és
sorsu ember vagy?

Kik által, és miért fogadtattál
meg?

Mi vezetett rosz ember tégedet
azon esztelen vakmerőségre hogy
fiatal korodba magadat
szerentsétlenné tévén rosz
indulatodbul ujjaidat el vagdaltad
beszéld el környülményessen.

Babai Pista vagy Miska a' nevem
25 Esz(tendős) Kertseligeti
születés R(omano) Cath(olicus)
Toponári Uj polgár és Házas
Zsellérnek fia vagyok.

Apámmal bé jövén Kaposvárra az
Urhoz esetem panaszolkodni hogy
ujjaimat el vágtam azért tétetett
az Ur áréstomba.

Karátsony bötjén egy meszely
pálinkát ittam melytül meg
részegedvén el mentem a' Biróhoz
Toponárott szalmát keresni hol a'
Regruták hozzám kapkodván
kénszeritettek a' katonaságra, 's
minthogy ott ismét pálinkát ittam
engedvén szavoknak, de hogy
alkudtak e vélem vagy nem részeg
lévén nem tudom, hanem arra
emlékezem hogy egy huszast
nyomot valaki markomba, azon
estve azomba haza menvén de a'
Regruták érettem el jöttek
másnap délben vélek ismét a' Biró
házhoz mentem hol az utba ismét
bort ittam és meg részegedvén
kérdeztem a' Birónak fiátul mivel
haza ereszteni nem akartak, hogy
miként menekedhetnék meg a'
katonaságtul, melyre a' Biró fia,
és egy Jantsi nevű Regruta
minthogy más a' szobába nem
volt azt felelték hogy másképpen
nem ha csak mint a' Czigányok
cselekedni szoktak két ujjadat el
nem vágod. Melyre ki mentem a'
konyhába ott egy csont vágó
baltát találván elsőben az egyik,
az után mingyárt a' másik ujjomat
a' törzsökre tévén el vágtam.

Ekkorra az Öreg Bíró feleségestül
haza jöven kezemet bé kötötték 's
haza botsájtattam.

Miért tetted ezen vakmerőséget?

Azért hogy haza nem botsájtattam
részségemben magamat
elszántam.

Minő értéked van?

Apámmal egy házom, 2 lovam
egyéb házi butoraim kotsim
szerszámom.

Kmf

Bátsmegyei Eskütt

1841^{ik} évi Jan(uár) 14^{kén} tart(ott) B(üntető) T(ör)vényszék alkalmával
ezen szabadvallását, – azon módosítással, hogy Jancsi nevű Rekruta
öt ujjá elvágására nem biztatta, – helybenhagyásával megerősítette.
Kmf.

Csorba mp Aljegyző

A per ,A' jelű melléklete.

10.2.

1841. január 1., Kaposvár

Perfelvétel és vádbeszéd a törvényszéken

1841^{ik} Év Januarius 11^{én} Kaposvárrott, ezen T(ekintetes) N(emes)
Somogy V(árme)gye M(ező) Várossában folyvást tartatott B(üntető) Tör-
vény Szék alkalmával

Fel vétetett B(üntető) Pere

Nemes Botka Antal Tiszti All Ügyésznek mint felperesnek
Raboskodó Babai Miska v(agy) Pista Ujjait csonkító ellen
A' felperes részlről a raboskodó ellen vádképpen felfedezi: Miként tör-
tént, hogy a' Toponári Helység ezen Raboskodót helyette Katonának
megfogadván, az annak be is állott – utóbb megbánván cselekedetét
azon kegyetlen cselekedetre vetemedett, hogy jobb kezének két ujját
egy csontvágó baltával a' Bíró Háznál elvágni 's ekként szántsándékal
meg csonkítani az A. alatti Szabad vallása szerént nem félemltet.

Kivánnya annak okáért a Fel Peres a Raboskodót a tömlöztöztetési 's vas váltsági költségeknek meg térítése mellett keményen megfenyített. B. mellé zárván azon Eset Rajzot.

A' Fel Peres C. alatt bé ad egy Tanu vallatást, mellyet meghitelesítettni kér.

10.3.

1841. január 14., Kaposvár

Leírás Babai Pista öncsonkításáról

Eset Rajz

Raboskodó Babai Miska v(agy) Pista ki a' Toponári Helység helyett Katonának bé állott, mely tettét későbbben meg bánván, hogy magát a' Katonaság alul mentesitse azon féktelen gondolatra lépett, mi szerént a' Toponári Helység Birójának szobájából ki menvén a' konyhába fel talált csontvágó baltával elsöben egyik utánna tüstént a' másik ujját jobb kezén el vágta, mi végett Atyával hozzám panaszolkodni Kaposvárra bé jöven ötet mint tagjainak el darabolóját 's a' szerént vétkesset a' N(eme)s Megye börtönébe záratván, a' Te(kin)t(ete)s Törvény Széknek Kegyes Szine eleibe, el itéllés végett állított. Költ Kaposv(árott) Janu(arius) 14^{én} 841.

Bátsmegyei János
Eskütt

A per ,B' jelű melléklete.

10.4.

1841. január 15., Kaposvár

Tanúkihallgatás Babai ügyében

Az 1841^{ik} Évi Januarius 15^{én} Kaposvárott ezen T(ekintetes) N(emes) Somogy V(árme)gyei M(ező) Városba következendő Tanu vallás tétetett. Iör Esméri e' a' Tanu Toponári Babai Pista v(agy) Miskát, esmérvén 2or Le tett hite után valja meg a' Tanu ha tudja, hogy a' nevezett Raboskodó mi okbul, hol, és kinek biztatásából vagdalta el ujjait. Illés János mint Tanu 22 Eszten(dős) születése helét nem tudván, R(ómai) Cath(olicus), Toponári, Helység helett ujjontz. Meg hitezttetvén kérdeztetett valja az Ióre Hogy a' Tanu a' Raboskodót jól esméri

2ra Le tett hite után valja a' Tanu hogy a' Raboskodó Karátsony böjtjén bé álván a' Toponáriak helett Katonának, de ezen cselekedetét a' Raboskodó Karátsony napján megbánván, minthogy a' Többi Ujjoncok litániára mentek, a' Tanu, és az Öreg Birónak József nevű fia maradt a' Biró háznál a' Raboskodóval, mely alkalommal ugy szóllot a' Raboskodó a' Tanuhoz, mondván Jantsi eresz haza ha meg szabadulok a' Katonaságtul mingyárt adok 100 f(orint)ot vagy pedig hoz egy kést hasítsd fel a' hasamat,^a melyek után ki menvén a' Tanu a' Birónak fiával az Istállóba lovakat vakarni, egy jó üdő váratva azomba vissza térvén a' Tanu, az Öreg Birót, és annak fehér cselédjét már a' Raboskodóval együtt a' szobába találta, hol is a' Raboskodó a' ládán felülvén fel kelt 's ki ment a' konyhába, honnand vissza térvén mutatta el darabolt ujjait, mondván no most legyen Katona eb szolgálja a' Császárt,^b melyre a' Birónak egyik menyé a' Raboskodónak bé kötvén kezét haza botsájtatott. Azt azomba igaz lélekkal valja a' Tanu hogy Raboskodót senki sem biztatta ujjainak el vágására. Költ Kapos(várott) Janu(arius) m(int) f(ent).

Bátsmegyei
Eskütt által

A per ,C' jelű melléklete.

10.5.

1841. április 26., Kaposvár
A vármegyei törvényszék ítélete

1841^{ik} esztendei Aprilis hónapnak 26^{ik} napján f(olyvást) t(artatott) Törvény Szék alkalmával

Ítéltetett

A' raboskodó ellen ki derittik a felperesi adatokat, miként a' Katonai Ujjoncok felfogadása alkalmával mint ön hasznát kereső a Helység Elöljáróihoz pénzért ujjoncznak beszegődött – mégis későbbben megbánván lépését, kimenekedhetése tekintetéből két ujját elvágta, 's így ezen tette által magát meg csonkítva a' köztársaság terhére tévén, de még mint sorozás alá kerülendő a' törvények kijázdásával e' szerint polgári kötelességének sem felelhete meg; ugyan ezen vétségeiért az e' részben fenn álló büntető gyakorlat reá nézve még sullyósittatik, és 1 " esztendei nyügvasban kiállandó fogságra, és fertályonként 25 pácza csapásokra ítéltetik. A' raboskodás, és vas váltság pótlásában pedig elmarasztaltatik. Kmf.

Siklósy Lajos 2ik Alj(egyző)

Tartás, és vas váltság ezüstben
Babai István 51 f(orint) 39 krajcár

SML. IV. 10. Processus Criminales, 10. doboz (1840–1842).

1841. január 15-én Fekete Mihály orvos Tallián Pál főszolgabíró, Herman Antal táblabíró és Záborszky főhadnagy jelenlétében megvizsgálta Babait, s megállapította katonai szolgálatra való alkalmatlanságát. A vizsgálatról Tallián főszolgabíró is rövid jelentést tett a törvényszéknek. Ezek az iratok nem közölnek új információkat az ügyről, ezért közlésüktől eltekintettem. Nem közlöm Tallián 1841. augusztus 23-án kelt néhány soros jelentését sem, melyben arról számol be, hogy Babaitól beszedte a vasváltságot, s azt a per irataival együtt benyújtta a törvényszéknek.

Jegyzetek:

^a Aláhúzás az eredetiben.

^b Aláhúzás az eredetiben.

11.

1841–1842

*Gyűjtogatással vádolt személyek pere Zala vármegyében.
A vádlottak közül Kolompár József cigány.*

11.1.

1841. november 30., Lászlóegyháza

Orvosi láttelel Kolompár József nemesapáti cigányról

Kolompár Josef Nemes Apáti lakós, és uj polgár f(olyó) e(sztendő) october hó 21^{én} meg veretett következendőket találtam a meg veretten u(gy) m(int):

1^{ör} a feő hátsó részén a nyakszirtcsont hegyén, egymás mellet kétt ütés helein meg repedt és az ütés következésében a fej bönyében (sic!) lévő véredényekből mérsékletes vér ki ömlést tapasztaltam.

2^{ör} mind a két szemzár izmai a többszöri ütésektől [---]^a meg kékülve.

3^{ör} a has alsó részén töb felületes kék foltok, 's mind a két heréknek boréjkjok erőssen meg dagadva 's kékülve.

4^{ör} a job térd izülésen két hüvelknyi hoszuságu éles eszközzel történt vágás helet.

5^{ör} a bal térd kaláts alat is egy ütést.

6^{ör} az alszárcsontott pedig köröszől törve találtam.

Vélemény

Az első szám alatt ki tett nyakszirtcsontra történt ütések, mind hogy azok az agy meg rázódását okozták igen könnyen tizennégy napok

eltelte mulva is veszélt hoszhatnak elő. – a második szám alatt felhozott útések pedig forró szemlobot ezközölhetnek mely is azért igen nevezetes, mivel könyen idült /eronicus/ természetet vehet föll. – a harmadik szám alati heréknek daganatja szinte tipródástól hozatott elő, mely is szinte azért nevezetes, mivel a herék a gyuladás eloszlásával meg keménkedni szoktak, 's a meg veretnek egész [---]^b alkalmazatlanságot, sött gyakorta más nevezeteseb 's szomorub kimenetekkel is végződhetnek. – a negyedik és ötödik számok alatt felhozottak pedig, semi más tekintetett, mind hogy fájdalmat okoztak nem érdemelnek. – a hatodik szám alati allszár eltörés, a mind az általam [---]^c köttetett meg fog gyógyulni, ha az megveret magát tsendessen tartja az orvosi rendelkezéseknek pontosan meg felel. – de minek utánna a megveret lakását megváltoztatta, az általam rendelt gyógymód, hogy mi módon tellesitetett, azt nem tudhatom, mivel hová ment lakni az nékem be nem jelentetett hitelesen bizonyittom Szent László Egyházán November 30^{án} 841.

Horváth Miháll E Járásbeli Sebész.

A per ,Q' jelű melléklete.

11.2.

1842. január 5., Nemesapáti
Dombi Horváth Vendel vallomása

Szabad Vallás

Mi a' Neved, hová való születés, hány esztendő, minő sorsu, hitű, feleséges, vagy nőtelen vagy é, ha feleséges hány élő gyermekeid vagynak?

Dombi Horváth Vendel a' Nevem, Közép Nemes Apáti ezen T(ekintetes) N(emes) Zala Megyei Helységbéli születés, és lakos, Agilis, birtokos, mint egy 28 esztendő, Római Keresztény, feleséges vagyok, 's egy élő gyermekem vagyon.

Hol, mikor kik által, és miért fogadtattál meg?

A' Helység Elöljárói által, e f(olyó) 842^k Évi Januarius 2^{kán}, fogattattam meg azért mivel a' Helységbe és Határába több tüzi veszedelmek támadván, ezeknek eszközlése, és tétele reám

gyanítottatik, és mivel ezek eránt a'
Feleségem által föl adattam.

Nem tsak Feleséged föl adására,
hanem több Tanuk is lévén ellened
annak bé bizonyittására hogy tsak
ugyan te voltál minden meg
történt szerentsétlen égéseknek
eszközlője, – Ugyan azért ne is
tagadd istentelen tselekedetedet,
tsak vald bé, hol, mikor, miért,
kivel, és kinek hajlékait gyujtottad
meg?

Igy tehát el tőkéllett szándékkal
akartad Gál István házát meg
gyujtani, minő eszközökkel, és
móddal akartad ezt véghez vinni,
's kinek tanátsábul jutottál ezen
gyujtás neméhez, volt é, és ki ebbe
segittő pajtásod? rendessen
beszöld elő.

Mi tagadás benne, én senki
másnak hajlékát meg nem
gyujtottam, ki vévén Közép Nemes
Apáti lakós Gál István házát a'
mult Karátson Böjtje előtt való
estve, mint egy 11 órakor azért
akartam meg gyujtani, mivel Gál
István felesége azon napon,
midön a' Közönség háza fölső
Nemes Apátiba elégett, azaz
Karátson hétbe Kedden estve,
hozzám jövéen, az én otthon
létemet kérdezte, azt gondolván,
hogy a' Közönség Házát én
gyujtottam meg, holott én akkor
Koppánba hidpallók metzésére
voltam, ezen tettéért
boszankodtam meg reá.

Én a' fönt mondott estvén, egy
darab einschlagot, melléje bükfa
taplót meg gyujtva, egy darab
rongyruhába bé takarva tettem,
és ezen tsumót nap nyugott felől
a' ház üstökébe a' rag (sic !) alá
bele dugtam, hogy a' tapló által az
einschlag meg gyulladván, a'
házot meg gyujtsa, ezen tettem
után tüstént haza mentem, 's
lefekvésem után aludtam, de hogy
a' tűz ki nem ütött, annak okát el
nem gondolhattam, lehetséges,
hogy a' tapló a' tsumóba el aludt,
és az einschlagot meg nem
gyujthatta, és így tzélotat,
mellyre el tőkéllett szándékkal
voltam, el nem értem. – Ezen
tettembe senki pajtásom nem
volt, és tsak magam vittem
véghez; a' gyujtás ezen nemére

Hogy miképp jöttél te Ágoston Imrével olyan szoros barátságba, több alkalmatosságokkal is voltatok ti már edgyütt, te attul más alkalmatosságokkal is tanultál, halottál már illyeseket, vald meg hogy kiknek akarta általad illy, vagy más móddal hajlékait föl gyujtani?

De miért tagadod, a' többi el égett hajlékokat is tsak ugyan te, vagy valamellyik jó pajtásod gyujtogatta meg, kiét, mikor, miért, minő

pedig Nemes Ágoston Imre taval Böjtön²⁶ a' magam Pintzjénél tanított, meg vallom igazán.

Én Nemes Ágoston Imrével barátságba nem voltam, hanem több izben munkára lévén nála, azon alkalmakkal beszélgettünk edgyütt, illy alkalommal tanított a' föllebb irt gyujtás nemére is, 's ezen alkalommal kért arra is, hogy Testvér Báltya Nemes Ágoston András házáat is gyujtsam meg, mellynek véghez viteléért 50 forént jutalmat ígért, de mivel véghez nem vittem a' jutalmat nem adta meg. – Azt is valhatom, hogy Testvéremmel edgyütt több izben ingyen is azért dolgozgattam néki, mivel ezen tanátsánál, és tanitgatásánál fogva féltem töle, hogy a' mi hajlékunkat föl fogja gyujtani, 's azt is tudom hogy mások is féltek töle, mert ötet gyujtogatónak tudták, és hitték. – Azt sem tagadhatom, hogy a' föllebb irt móddal Tóth János Pintzjét is, mivel a' Nyártul fogva 14 foréntommal tartozik, 's meg fizetni nem akarta, a' mult Összel, egy Szombati Napon, hajnal tájba, a' gyujtó eszközt a' hajléknak eszterhájába tévén, meg gyujtottam, 's el égettem, de ennél több gyujtogatást nem tettem meg vallom igazán.

Én a' mint már mondottam ennél több hajlékot nem gyujtottam, hanem Koltay György Alsó Nemes Apáti lakós Pintzjét a' Hegyen,

---

²⁶ Az 1841. évi húsvét előtti hét.

gyújtó szerrel, 's ki volt ebben
pajtásod? Nevezd meg, 's vald bé
igazán.

hogy Közép Apátiba lakós Horváth
János az én jelen létembe, 's
részént velem edgyütt, a' mult
tavasszal gyújtotta meg, azt meg
vallom, és nem tagadhatom, –
Ezen Hajlék föl gyújtását előbb
puska porral, mellyet tüzes
taplóval velem abba tetetni
Horváth Jantsi pajtásom
eröltetett, föl gyujtani próbáltuk
ugyan, de ez nem sikerülvén, ezen
föl tételünk a' második, 's előbb
mondott mód szerént
alkalmaztatott próbánkra
tökéletesült, 's a' hajlék meg
gyulladt. – Ezen gonosz
szándékunk véghez vitelét
nevezett Horváth János pajtásom
pintzébenél határoztuk meg; –
először, midön én a' hajlékba a'
puskaport bele tettem, haza felé
jöttünk, és a' Harhos partyán
lestük a' hajlék ki gyulladását,
mivel azomba erre az ki nem
gyulladt, várakozásunk után,
mint egy két óra mulva, ismétt
oda vissza mentünk, és ekkor
Horváth Jantsi pajtásom
zsebjébül einschlagot, és taplót
vévén elől, ezt meg gyujtva, 's
mindkettőt, a' szokott mód
szerént ruhába takargatva, háttul
az épület eszterhájába dugta, ez
után a' Csorbáné szőleje allának
el távozván ismét, ide alig
érkeznénk, ott le ülvén, láttuk,
hogy a' hajlék már lobbot vetett, 's
égett, mi mind ketten erre haza
futván, Horváth Jantsi Istállójába
szürünket le vetettük, és tüstént
a' tűzhöz vissza siettünk, és azt
oltani segíteni tetettük
magunkat. – Ezen kárt pedig

Horváth Jantsi Koltai Györgynek tenni azért kívánczolt, mivel ez néki marháit, a' mint nekem ő beszéllé, bé hajtván kárából meghuzta, 's megfizettette.

Mind ezeken kívül még kiket gyujtottatok föl, kik voltak pajtásid, minő szerrel, 's kik voltak a' gyujtogatók, vagy kinek tanátsábul vittétek végbe? rendibe számláld elő.

Mást nem tudok, mint hogy a' mult szüret után, Horváth Jantsival, Horváth Jóseffel, és Gál Jánossal a' Hegyen lévén, Horváth Jantsi, a többiek eltávozta után nekem azt beszélt: hogy Kósa János és ő gyujtották meg Szeghy József Pintzójét, de hogy miképp, 's mi eszközzel, mivel Horváth Jantsi azt nem mondotta meg, nem tudom. – Hanem még azt is valhatom, hogy Pörtzi, vagy Kolompár Jósi azon esetben, midőn ötöt Pintzémnél megvertük, kivallotta azt hogy a' Kováts Műhelyt, és Kováts Házat két foréntért, mellyet néki azért Nemes Ágoston Imre fizetett, ő gyujtotta föl. – Ezen vallását pedig Kolompár József nekem azon éjtzaka tette, midőn ötöt az üstök alatt feküdve meg szemléltem. Ennél többet pedig nem tudok vallani.

Ha már eddig mindent meg vallottál ez után se tagadj el semmit is, hanem ha valami gonosz tetteket hol, mikor, és kivel, melly alkalommal tettél, vagy tettetek, minőt, kit, és mibe károsítottatok meg? Vald bé igazán továbbá is.

Ha már igazat köll vallanom, azt sem tagadhatom el, hogy Horváth Jantsi Rabtársam, mult esztendei Nagy Szombaton házamhoz jöven, onnét azon szín alatt, hogy mennék el véle Pintzójéhez, el tsalt, mellyre én véle edgyütt el mentem, de nem hogy a' maga Pintzójéhez mentünk volna, hanem azon nap estve mintegy 9 óra tájba, az ő vezérlése alatt, Alsó Nemes Apáti lakós Frankó

László Pintzéhez mentünk,
holott Horváth Jantsi, egy görbe
Áspáló Vassal a' prësház ajtaját
föl nyitván, abba bé ment, és a'
pintze héliján lévő jó paragi
szénából le hánt, mellyből mind
kettőnk részére kötélbe annyi
terhet, a' mennyit el birhattunk,
Horváth Jantsi fölkötvén, minek
utána ugyan azon Áspáló Vassal
a' hajlékot ismét be zárta,
mindketten egy egy terhe szénát
haza, Horváth Jantsi házához
onnét el hoztunk, hol azt a'
pajtájába le tévén, Horváth Jantsi
a' hélijába föl hánta, utóbb a' mint
hallottam, ezen szénát a' Helység
Elöljárói keresvén, ugyan Horváth
Jantsi lakásáig, el is nyomozták,
és föltaalálták, de mivel Kósa
János azt magára válalta, hogy
azon szénát ő adta néki, azért
büntetés nélkül maradt. Ezeknél
pedig többet éppen semmit vallani
nem tudok.

Voltál é már fogva, vagy büntetve,
hol, mikor, miért, minő, és mennyi
büntetést nyertél?

Sem fogva, sem büntetve soha
nem voltam.

Vagyon é valami értéked, miből
állonak, 's hol vagynak azok?

Az Apáti hegyen vagyon három
rendből álló szőlőm, 's azon két
derékből álló hajlékom, egy
ágyam, és egy ládám, ezeken
kívül a' testi ruházatomat kivéve
semmi értékem nints.

Hogy ezen Szabad vallás általunk vétetett ki, és a' fönt irt mód szerint
tétetett meg ismerjük, és bizonyítjuk. Nemes Apátiba Januarius 5^{kén}
1842.

Sümeghy Ferencz Szolga Biró
Jullok Mihály Segéd Eskütt.

A per „A” jelű melléklete. Dombi Horváth Vendelt Zala vármegye törvényszékén 1842 január 11-én szembesítették Kósa Jánossal, Horváth Jánossal és Kolompár Józseffel, akik tagadták az ellenük felhozott vádakat. Dombi Horváth vallomását a következőkkel egészítette ki:

„Koltai György pintzóját előbb gyujtották meg, mint Tóth Jánosét, és hogy Tóth János pintzóját Ágoston Imrétül nyert 's szabad vallásában előladott tanítás módja szerint tüzes taplót einschlag mellé téve gyujtotta meg.”

11.3.

1842. január 5., Nemesapáti

Kósa János vallomása

Szabad vallás

Mi a' Neved, hová való születés, hány esztendő, minő sorsu, hitű, Feleséges, vagy Nötelen vagy é, ha Feleséges, hány élő gyermekeid vagynak?

Kósa János a' Nevem, Közép Nemes Apáti ezen T(ekintetes) N(emes) Zala Megyei Helységbéli születés, mintegy 25 éves Római Keresztény, nemtelen sorsu, és nőtelen vagyok.

Hol, mikor, kik által, és miért fogadtattál meg?

E' folyó 1842^k Évi ezen Januarius hó 4^{kén} estve Nemes Apáti hegyen lévő Pintzémnél a' Tekéntetes Nemes Vármegye egy katonája és a' Helység Elöljárói által fogattattam meg, de miért azt éppen nem tudom.

Miért hazudol hogy nem tudod okát megfogattatásodnak, holott nyilván tudod gonosz tettedet, nem de az általad elkövetett számossabb gyujtogatásokért fogattattál é meg, Kinek hajlékait gyujtottad meg, ki volt ezeknél pajtásod, ki ingerlésébül, vagy minő okbul, és eszközzel vitted végbe? vald bé igazán.

Én nem hazudok, és a'mit tettem azokbul semmit el nem tagadok, de hogy valaki hajlékát vagy magam, vagy más társosságába, meg gyujtottam volna, mivel soha nem tettem magamra nem válolhatom.

Heába tagadtz mindeneket mert Bűntársad majd szemedbe fogja meg vallani azt hogy Szeghy József Pintzjét is te gyujtottad meg, mikor, minő eszközzel, kinek társosságába követted el ezen gonoszságot, 's minő indító okod volt reá, ne tagadd vald bé igazán?

No tehát ha már mindent meg átalkodva tagadol, tehát vald meg azt, tudod é, mikor történt Szeghy József pintzjének el égése, hol voltál azon napon, merre voltál, és kikkel társolkodtál? név szerént nevezd meg őket, és számláld elől.

Kik voltak a' három Nemes Apáti Helységbeliek közt leg kedvesebb Barátaid a' kikkel társolkodni, 's mulatni szoktál, hol, mikor, 's mi alkalommal mulattál azokkal? vald bé igazán.

Valamint előbb is mondtam én soha semmi gonosz tettet, sem gyujtogatást sem magam, sem másokkal nem követtem el, és akárki mit mondjon is ellenem, hogy Szeghy József Pintzjét én gyujtottam meg azt nem igazán mondja, mert nem tselekedtem, 's így magamra sem válolhatom, megvallom igazán.

Mikor Szeghy József Pintzje elégett, ha valahová voltam é azon nap házomtul, vagy valakivel, éppen reá nem emlékezhetem, és senkivel nem bizonyithatok, meglehet hogy egész nap otthon vagy a' Szőlő hegybe is lehettem, de mikor az égés ki ütött hogy oda haza voltam, és már ágyomba aludtam, és tsak a' mások lármájára, 's a' lövöldözésre ébredtem föl és a' tűz oltására elsiettem, arra jól emlékezem. Házomnál, mint nőtelen Legén egyedül voltam, és senki sem volt nálam egy mintegy 10-12 esztendős Leánzónál más, kit Szepetkrül vettem magamhoz, 's most is ott vagyon, ennél pedig többet vallani nem tudok. De most jut eszembe hogy Vasárnapi napon volt az égés, mert regvel misére voltam.

Én nékem senki jó Barátom soha nem volt, és senkivel nem társolkodtam, sem nem mulattam megvallom igazán.

Meg fogadtatásodkor mit dugtál el
belső Pintzédbe a hordaid mellé? és
miért tetted?

Egy rossz Puskát, és egy hosszú
nyelű baltát vittem bé, melyek
a' Présházomba áltak, azért
vittem pedig bé, mivel a'
présházom kultsa elveszett,
hogyan onnét el ne lopják.

Mi okból tartottad ezen fegyvereket
Pintzédnél, talán még rabló
társosságba is voltál, hol, kikkel?
vald bé igazán, 's azt is hogy a'
Katona előtt miért dugtad el? vagy
taján hogy gyujtogatásaidba
védelmedre ezekkel élj?

Ezen fegyvereket nem mindég
tartottam Pintzémnél, mert most
is hogy meg fogattam onnét
hazul vittem ki magammal, a'
Puskát üressen, a' baltát pedig
kézbe valónak használásra, – a'
mint előbb mondám azért tettem
bé belső Pintzémbe, hogy el ne
lopják, én azokat sem rablásra,
sem gyujtogatásra használni
sem nem akartam, sem soha
nem használtam, megvallom
igazán.

Voltál é már fogva, büntetve, hol,
mikor, miért, 's minő büntetést
nyertél?

Most öt vagy hat esztendővel
ezelőtt pintze verés gyanujából
lántzon voltam de mivel az reám
nem bizonyodott szabadon
botsáttattam, ennél fogva sem
fogva, sem büntetve soha nem
voltam.

Vagyon é valami értéked, miből
állanak, 's hol vagynak azok?

Közép Nemes Apátiba egy
házom, a' határba földem,
rétem, egy pintzés hegyvám alatt
lévő szőlőm, és házi eszközim
vagynak.

Mult 841^k évi Husvétkor midőn
Frankó Lászlónak szénája a'
hegyrül el lopatott, és a' hegy elől
járói által az el tolvajló Horváth
János házához tsapáztatott, igaz é
hogy te adtál néki szénát, mennyit,
mikor, és mi módon, és honnét
vitte el tőled azt?

Hogy én Horváth Jánosnak
adtam el szénát, azt már akkor
mikor Frankó László szénáját
rajta követelték a' Hegység előtt
bizonyítottam, 's most is
megvallom, hogy Horváth János
mind a' házomnál, mind a'
hegyen lévő szénámbul vett, és

hogy nevezetessen Nagy Szombaton mentem ki véle a' hegyre mindgyárt ebéd után, és akkor mire a' Föltámadás kezdődött mindketten egy egy terhe szénát hoztunk haza az én pintzéműl, és Horváth János pajtájába le tettük, onnét pedig én tüstént a' föltámadásra mentem, mert mint mester embernek ott jelen köllött lennem, hogy ezek így történtek, arra jól emlékezem.

Hogy ezen Szabad Vallás előttem így tétetett, meg ismérem, és bizonyítottom. Nemes Apátiba Januarius 5^{kén} 1842.

Jullok Mihály T(ekintetes) N(emes) Zala Megyei Esküdt

A per ,B' jelű melléklete. 1842. január 11-én a szembesítések során Kósa János tartotta magát a vallomásához. Dombi Horváth Vendel azt állította, hogy Kósától „vett szénát feltámadás után későn estve, midőn aludtak vitte haza”.

11.4.

1842. január 5., Nemesapáti

Horváth János vallomása

Szabad vallás

Mi a' Neved, hová való születés, minő sorsbéli, hány esztendő, minő hitbéli, feleséges, vagy nőtelen vagy é, ha feleséges hány élő gyermekeid vagynak?

Horváth János a' Nevem, Közép Nemes Apáti ezen T(ekintetes) N(emes) Zala Megyei Helységbéli születés, és lakós, Agilis, 25 éves Római Keresztény és nőtelen vagyok.

Miért fogattattál meg, 's késértettél előmbe?

Hogy miért fogattattam meg, azt semmi esetre meg nem foghatom.

Isméred e' jelenleg fogva lévő Dombi vagy Horváth Vendelt, vald

Én Dombi vagy Horváth Vendelt minthogy velem egy Helységbe

meg minő öszve köttetésbe voltál
vele, 's mit követtél el
társosságába?

Heába tagadod, hogy Dombi
Vendellel nem társolkodtál, 's véle
rosz tetteket nem követtél el, mert
Rabtársod szemedbe fogja
mondani azt, hogy Koltai
Györgynek hajlékátvéled edgyütt
létekor gyujtottad meg?

Beszéld el tehát hol, és kivel voltál
azon napon, midőn Koltai György
pintzéje meg gyulladt, jelen voltál é
a' tűznél, 's ki társosságába mentél
ki a' hegyre a' tűzhöz?

született, 's lakik abbul jól
ismérem, de vele semminémű
barátságbeli öszvekötetésbe
nem voltam soha, 's azért semmi
roszszat nem követtem el
társosságába, sött én mint
bötsületes Gazda Ember vele,
mint olyan hitván gazemberrel
soha barátkozni nem akartam, 's
nem is barátkoztam. – Hanem
most már gondolhatom, hogy
talán az a' huntzfut²⁷ fogott
valamit reám. – de heába, mert
én mint jóra való gazda ember
olyan huntzfuttal, mint ő soha
nem társolkodtam, – sem semmi
roszszat nem tselekedtem.

Én Dombi Vendellel, mint már
mondottam, soha nem
társolkodtam, és sem Koltai
pinczójét, sem másét, az ő
társosságába, vagy más
akárkiében is, meg nem
gyujtottam, bár mit modjon is
Rabtársom.

Én azon a' napon, mellyen estve
Koltai György Pintzéje meg
gyulladt, egész napon oda haza
voltam, azt meg bizonyítottam az
Anyámmal, és testvér
Hugommal; de ezeken kívül még
Hárs Ferentzel, ugy Farkas
Gáborral, és annak Ádám
nevezetű fiával, mint két felül
lévő szomszédaimmal, kik
minnyájan láthattak engem
akkor nap oda haza. – Akkor
pedig midőn a' kérdéses pintze ki
gyulladt, a' pajtámba aludtam,
és arra ébredtem föl hogy Farkas

---

²⁷ Huncut.

Gábornak Ádám fia a' pajtám lukján bekiáltott, hogy tűz van a' hegyen, mire én föl ugorván szűrömet is fekvő helyemen hagytam, és a' Kapumon ki szaladtam, a' tűzhöz sietvén, a' Kapumon ki léptemkor találkoztam legelőször is Farkas Ádámmal, utóbb Tóth Jánossal, és Kósa Jánossal, 's többekkel kik közül tsak Hárs Ferentzet, és Hárs Vendelt esmértem meg szaladásom közbe, 's vélek edgyütt értem is a' tűzhöz, 's oltani segitettem.

Hazudsz hogy oda haza voltál azon a' napon, midőn Koltai György pintzéje el égett, hiszen Rabtársod szemedbe fogja vallani, hogy véle edgyütt voltál a' hegyen, 's edgyütt gyujtottatok meg Koltai György pintzét, 's hogy az épületnek ki gyulladását Csorba vagy Vas Ferentzné Szölleje alul lestétek, 's miután ki gyulladt, haza szaladtatok, a' te Istállódba le dobván szűrötöket, és a' tűzhöz úgy mentetek edgyütt vissza, azért hogy így volt ne is tagadd tsak vald bé.

Én se Dombi Vendellel, sem pedig mással azon a' napon a' hegyen nem voltam, 's azért véle a' kérdéses pintzét meg nem gyujthattam, – mert mint már föllebb is mondtam, én a' ki gyulladáskor a' pajtamba feküdtem, a' tűzhöz pedig mint említettem Farkas Ádámmal, Tóth Jánossal, Kósa Jánossal, 's többekkel szaladtam, 's ezen itt említettekkel egyszerre értem oda, hanem arra jól emlékezem, hogy Dombi Vendelt már a' tűznél a' fákat hasogatva értem. Így tehát hogy ő gyujtotta meg Koltai György pintzét az lehetséges, de én véle nem voltam.

Hogy Horváth vagy Dombi Vendellel barátságban voltál ki tetzik abbul is, hogy ebben az Őszben egy bizonyos napon, midőn Horváth József Urasági Csöszszel, és Gál Jánossal ennek pintzénél boroztál, a' hegyről Hováth Vendellel jöttél haza, és ut közben

Azon a' bizonyos napon igaz, hogy Gál János pintzénél boroztam Horváth József Csöszszel, 's hogy borozás közben Dombi vagy Horváth Vendel is közünkbe jött, edgyütt voltunk mind a' négyen nap nyugott után még egy ideig, de azután a' pintzétül

beszélte neki, hogy Szeghy József pintzét Kósa Jánossal együtt gyujtottad meg, – de ki tetszik még abbul is, hogy te Horváth Vendelt midőn már meg volt fogva meg látogattad, és Kenyeret magod vittél neki, két darab szalonnát pedig hetfőn az Öcse által küldöttél neki, – Vald meg tehát tsak igazán miért, és mi módon gyujtottátok meg Szeghy József pintzét, és ha barátja nem voltál Dombi Vendelt, miért látogattad meg őtet, és miért vittél neki Kenyeret, és szalonnát?

eltávozván, ismét együtt mentünk mind a' négyen egész a' Keresztfáig, hol én el tértem a' magam pintzéje felé magam egyedül, a' többit pedig merre, vagy hová mentek, nem tudom, 's közülök többé nem is találkoztam egyel is, – azért sem akkor, sem máskor Dombi Vendelnek azt nem beszéltem, hogy én Kósa Jánossal gyujtottam meg Szeghy pinczét, de hogyan is gyujthattam volna avval meg, mikor véle soha sem barátkoztam. – Vasárnap Litániára menvén, láttam, hogy a' Fekets házába sok ember bement Dombi Vendelt, ki azon házba meg lántzolva, 's fogva volt, meg látogatni, és nézni velek én is akkor bementem, még be nem harangoztak, és Dombi Vendel azon mondására, hogy igen ehés, igaz hogy egy darab kenyeret adtam neki. – A' két darab szalonnát pedig tsak Öcsének, Jantsinak adtam, nem pedig ő neki, 's nem azért, hogy bátyának vigye, meg vallom igazán.

Tehát még most is tagadod Dombival való társolkodásodat, holott szemedbe fogja vallani, hogy a' mult 841^k Nagy Szombaton estve Alsó Nemes Apáti Frankó Lászlónak szénáját is edgyütt loptátok el a' hegyről? ne is tgedd, 's valamint ezt, ugy több tselekedeteidet is tsak vald bé igazán.

Valamint több izben mondottam már, ugy most is valhatom, bármit mondjon is Dombi Vendel, – hogy véle soha sem társolkodtam, és Frankó László szénáját sem loptam el véle, mert azon szénát, mellyet nálam Húsvét hetfőn²⁸ a' Hegy Előljárók is hozzám tsapáztak, s meg találtak, én Kósa Jánostul

---

²⁸ 1841-ben húsvét hétfő április 12-re esett.

vettem, 's vele edgyütt kötélbe hoztam haza a' hegyről Nagy Szombaton föltámadás után, késsösen estve, – már akkor édes Anyám, 's testvérem feküdtek 's azért nem is látták mikor vittük haza a' szénát, hanem én nekik tüstént megmondottam, hogy hoztam szénát Kósával, abbul, mellyet töle a' hegyen vettem, hogy ezek így történtek, igen jól emlékezem, meg vallom igazán.

Voltál é már fogva, vagy büntetve, mikor, miért, 's minő büntetést nyertél?

Soha sem fogva, sem büntetve nem voltam.

Vagyon é valami értéked, miből állonak, 's hol vagynak?

Három, a' Nemes Apáti hegyen egy pintzés szőlőm, szántó földjeim, rétjeim vagynak, de mindezek még testvéreimmel közössek, 's osztatlanok.

Hogy ezen Szabad Vallás előttem így tétetett meg ismérem, és bizonyitom. Nemes Apátiban januarius 5^{kén} 1842.

Jullok Mihály T(ekintetes) N(emes) Zala Megyei Esküdt

A per ,C' jelű melléklete. 1842. január 11-én Horváth Jánost is szembesítették a többi vádlottal. Ekkor vallomásának visszavonta azt a részét, „hogy ő szalonát sem Dombi Vendelnek, sem pedig annak öccsének nem adott”.

11.5.

1842. január 5., Nemesapáti

Pörtzi másként Kolompár József vallomása

Szabad vallás

Mi a Neved, hová való születés, hány esztendő, minő sorsu, hitű, Feleséges vagy nőtelen vagy é, ha Feleséges hány élő gyermekeid vagynak?

Pörtzi vagy Kolompár József a Nevem, Zalabéri ezen T(ekintetes) N(eme)s Megyei Helységbeli születés mintegy 50 esztendő nemtelen. Római

Keresztény, özvegy, négy élő
gyermekeim vagynak,
mastanában hogy le tartóztattam
Koppányi T(ekintetes) N(eme)s
Zala Megyei Helységei lakos
voltam.

Hol, mikor, kik által, és miért
tartóztattál le 's hozatattál előmbe?

E folyó 1842^{ik} Évi Januarius hó
4^{én} Koppányba Testvérbátyám
Házánál mint tartozkodásom
helyén, a T(ekintetes) N(emes)
Megye egy katonája által
tartóztattam le, hozattam ide, de
miért azt nem tudom, hanem
ugy gondolom hogy a Nemes
Apátiba történt tüzi veszedelmek
tétele reám gyanítása miatt.

Nem tsak gyanuságbul véletik ez
reád hanemtöbb Tanuk
bizonyittásából is világos az, hogy
te Nemes Apátiban több
gyujtogatásokat vittél véghez,
mikor, kinek, miért, minő
eszközökkel és kiknek
társaságával segedelmekkel avagy
ingerlésekből és biztatásából vitted
azokat véghez? ne tagad tsak vald
meg igazán.

Akármit gyanítsanak is reám én
mindenekben ártatlan vagyok a
többi Hajlékok el égésekkor nem
is voltam Nemes Apátiban, mert
Pökafán, és Hetésben
mórozgattam (sic!) azon idők
alatt egyedül tsak akor laktam
ittén midőn a Kováts Ház és
Mihel el égett, de ezeknek el
égetésében sem voltam részes
mert meg tudom bizonyítani
azokkal a kikkel azon napokban
mikor azol el égtek holy mere
jártam, és voltam, ugyan azért –
gyujtogatásokban senki
pajtásam nem is volt, és senkire
nem is foghatom.

Azt mondod hogy azon napokban
mikor a Kováts Ház és Mihel
elégett holy mere jártadat 's kikel
voltt létedet be tudod bizonyítani,
tehát azon napokban regveltül
fogva estig holy volytál, mere jártál
és kikkel társalkodtál,

Mast negyedik Esztendeje őszel
azon napon mikor estve
imádtságra harangozáskor
tájban a Nemes Apáti Kováts
ház meg gyullatt és el égett,
regvel fölöstököm korig a magam
Házánál voltam, azután pedig

nevezetessen számláld elől, vald
meg igazán.

onét hazul el indulván magam
egyedül Alsó Apátiban jő
Uraimhoz kéregetni le mentem,
onént mintegy uzsonakor tájban
tértem vissza egyedül Házomhoz,
és othun dolgaimat el látván, 's
azután egy kevés falatozás után
Jozsa csaplárosnéhoz mentem,
azon okbul hogy neki
adósságomat le fizessem. – Oda
érkezetemmel ott már több bor
ivókat találtam, nevezetessen
pedig jelen voltak ottan, Közép
Apáti Szabó József, Dezse György
kováts, Józsa István
kortsmárosné fia, de a többirül
nem emlékezem, 's magam is
boroztam, mind adig még mint
egy estvéli harangozáskor tájban
a Kovátsház ki nem gyulladott,
és a tűz lármára valamenyen a
kik ott voltunk ki szaladván a
tűzhöz futottunk, és azt oltani
segétettük.

A Kováts Mihál meg gyuladása
napján pedig megy egy
holynapra a Kovátsház el égése
után a mint emlékezem estvéli
imádtság harangozás után
történt, egész nap odahaza
voltam Házi népemmel együtt,
hanem estve nap nyugott után
Ferkő fiamal ki hegedővel Felső
Nemes Apátiban Örzsébet
köszönteni ment, Alsó Apáti
Geczi Jóseffel, én is velek
mentem. Ez ut folytatásam
közben Nemes Gál János Háza
előtt, Garósi Mihály Feleségével,
akoriban mint Felső Apáti
kanászt utul érvén, haza felé
fordulva velek együtt egész
hazáig mentem, holy tölök el

válván mivel azok is haza mentek, azután az említett Kanász mustoha Apjához mint harmadik szomszédhoz mivel haldoklott meg nézésére ált mentem, 's ott kevés mulatásam után ismét haza tértem, ezen haza tértem alkalmával Sós István baktert Taba Jánosnál vizet vinni parantsolni hallottam meg szólítottam 's kérdeztem tőle hogy holy lenne a tűz melynek oltására vizet parantsolt, ez pedig azt mondván hogy a Kováts Mihel oltására, tsak ekor tudtam meg hogy az el égett, annak előtte abul semit sem tudtam. – Ezután pedig mivel tüzet nem láttam 's Feleségem is maga lévén, félt, othun magát hagyni nem bátorzkodtam, hanem le feköttem 's regelig aluttam.

De előbb azt mondtad hogy a Kováts Ház és Mihel elégése napjain egész napi holy létedrül és kikkel volt társolkodásaidrul bizonságokat fogsz elől állítani, azomban nyilván ki teczik előbbi vallásodbul hogy te a Kovátsház el égése napján, egész nap, fel, alá, jártál, keltél, és holy létedrül bizonságot állítani senkit nem tudsz. – Ugy szinte a Kováts Mihel el égésekor is ollan bizonságokat állítasz kik azon naponni létedet tagadják, ugyan azért minden állításod, minden tagadásod tsak hazugság, hanem tsak vald meg hogy mint a Kováts házat mint a Kováts Mihelt te gyujtottad meg?

Akár mit beszéllenek vagy állítsanak is általam fel hozott bizonságaim, vagy vádaim, én előbb tett vallásomhoz tartván magamat sem a Kovátsház sem Kováts Mihelnek sem más akárki hajlékának fegyujtását magamra nem válalhatom.

Minek tagadod mert az ellened tett bizonyítványokbul, Rabtársaid vallásából és több bizonságok állításából nyilván ki tetczik ezen gonosz tetted. – Dombi vagy Horváth Vendelnek Pintzjénél ki vallottad, már akkor, mikor ottan attul, és többektől meg verettettél hogy a Kovátsházat és Mihelt te gyujtottad fel 2 foréntért és ugyan Dombi Vendelt miért fenyegetted azért mivel bort nem adott pinczjénél hogy harmad nap mulva felgyujtod, mely fenyegetésedért anyira megtagoltattál, mint az ottan volt meg verőid mint a Szőlőpásztor és aki hallotta szemedbe bé fogják bizonyítani, azért ne is tagadd tsak vald bé ezen két gyujtogatásodat mert világos és nyilvánosságos?

Te Horváth vagy Dombi Vendel pintzjénél mast mult ősze Mint Szentek tájban ő és testvérei által mért tagoltattál ősze nem de azért mert mint előbbi kérdésben vagyon felégetéssel fenyegetted Horváth Vendelt. – Noha te ezt tagadod tehát mért nem vizsgálattad meg sérelmeidet Orvossal, 's attul bizonyítmánt kérvén mért nem adtad fel meg taglóidat, hogy érdemlett büntetésekért azért el vehették volna? nem de tsak ebből is nyilván tetczik az hogy ezen fel adással mint gyujtogató ki fog tetzeni és világosodni gyujtogatásod, mint gyujtogató fenyegetésed, azért halgattad el meg taglóidat inkább kész vagy szenvedni, tsak ne is tagad már

Bár mit beszéljen is akár ki ellenem, de én a fentebbi vádat el nem fogadhatom, mivel nem tettem, azt sem, hogy Dombi vagy Horváth Vendel Pinczjénél, néki azt vallottam volna hogy a Kováts házat, és Mihelt, 2 foréntért gyujtottam volna meg tagadom valamint azt is hogy ötöt fel gyujtással fenyegettem volna.

Én meg verettetésem után harmadnapra Szekéren le vittem magamat Sz(ent) László Egyházára az ott lakós Horváth Sebész Urhoz ki minden sérelmeimet meg vizsgálván én tőle a szokott bizonyítmánt kértemis, de ő azzal a válasszal hogy annak ki adásának még ideje lenne tsak vitetném magamat haza majd annak idejében ki adja, gyógyító Szereket is irtt mellyeket Egerszegről meg hozatván, étem is velek, azért nem adtam pedig fel őket mert az orvosi bizonyítmánt nem kaphattam kezemre, melyért Józsi fiamat töbször izben Orvosságokért is le küldözvén, kérésére azt felelte

mast tettedet is vald meg
mindeneket igazán.

Orvos Ur hogy még reá érne ki
adásával mivel nem tudná ha
meg élé vagy meg halna nem
pedig azon félelemből hogy
Taglóim által valami bajba
keveredjem, más az magam
egyedül senki mellettem nem
levén fel adásamat senki nem
tehettem.

Mast ismétt hazudol Egerszegre és
az Orvoshoz Orvosi
bizonyitmányért, és orvosságokért,
fiadat el tudtad küldözni, így tehát
ugyan azt leg alább a Falu
Birájához is el küldhetted volna, ki
bizonyosan felőled jelentését meg
tenni az illető helyen el nem
mulatta volna, így tehát ezen
állittásod meg semmisülvén az
előbbi okoknál fogva halgattad el
azoknak fel adásokat, ne is tagad
tsak vald meg?

Én mást nem mondhatok mint
már az előbbenyi vallásomban ki
jelentettem mert senkit a fel
adásra nem küldhettem.

Voltál é fogva valamikor vagy
büntetve, holy, és minő büntetést
kaptál?

Soha sem fogva sem büntetve
nem voltam.

Vagyon é valami értéked miből
állók, 's holy vagynak azok ?

Egy hitfán²⁹ agyomnál testi
ruházatomnál egyéb semi
vagyonom nintsen.

Ezen Szabad Vallás hogy általam vétetett ki, és előttem eképp tétetett
meg ismérem és bizonyítottam. Nemes Apátiba Januarius 5^{kén} 1842.

Jullok Mihály T(ekintetes) N(emes) Zala Megyei Esküdt

A per ,D' jelű melléklete. 1842. január 11-én Kolompár József a szembe-
sítések során ragaszkodott a vallomásához. Dombi Horváth Vendel állította,
hogy öccseivel együtt verték meg a cigányt a szőlőpásztor jelenlétében. A
vítás kérdés azonban nem a megverés ténye volt, hanem a kovácsház felgyúj-

---

²⁹ Hitvány.

tásának bevallása, valamint a tüzzel való fenyegetés, melyeket Kolompár József tagadott. Horváth Vendel ezekről nem nyilatkozott január 11-én.

11.6.

1842. január 7., Nemesapáti

*Ifjabb Tóth Mihály kéméndi lakos tanúvallomása
Kolompár József ügyében*

Alul irattak hitelesen bizonyityuk, hogy a' mái alul irt napon, 's esztendőben, Pörtzi vagy Kolompár Jósi Uj polgár, 's Rabszemély ellen Tiszti vizgálatra Nemes Apátiba, ezen T(ekintetes) N(emes) Zala Megyei Helységbe ki jövén, holott az alább irandó Tanut a' következő Pontokrul meg kérdeztvén, ki halgattuk, arrul

Ha vallyon?

1^{ör} Esméri é a' Tanú Pörtzi vagy Kolompár Jósi Uj polgárt, 's mostanába raboskodót, honnét és mibül ? esmérvén

2^{or} Valja meg a' Tanú hogy Horváth vagy Dombi Vendel pintzében jelen volt é akkor, a' midőn ottan Pörtzi vagy Kolompár Jósi Ujpolgárt meg verték, kik, 's miért verték meg őtet? környülményessen beszélje el a' Tanú. – Melly kérdésekre

Ifju Tóth Mihály Kemendi lakos más külömben Nemes Apáti szőlőpásztor, mintegy 40 éves, Római Keresztény, eképpen tette vallását, és pedig az

1^{öre} Hogy ő Pörtzi, vagy Kolompár Jósi Uj polgárt, mint hogy itt amott mórozgatott, egynehány látásából esméri, – a'

2^{kra} Tavali 841^k évi szüret után, Szent Márton nap tájba, midőn a' Tanu kötelessége szerént egy napon estve 9 óra tájba, a' Hegységet járná és mint szőlőpásztor vizgálta, Dombi Vendel Nemes Apáti lakos, ugyan Nemes Apáti hegyen lévő hajlékába, halgatódzása után nagy zsinatot, neszt, és Pörtzi Tzigán, ki egy másik Obsitos Tzigán pajtásával ott volt, Dombi Vendelnek ezt mondani halván: Mivelem a' Jezus Máriádat adsz e bort, mellyre Dombi Vendel azt felelé: hogy annyit adok, a' mennyit meg ihattok, de edényem nints, abba nem adhatok; – Mellyre Pörtzi ilyen fenyegető szót mondott Horváth Vendelnek: hogy 3^{lk} nap mulva még örömost is adna, még akó számra is néki, de már késő lészen, – ezen szavakra a' Tanú be menvén hozzájok, mint szőlőpásztor parantsolá nekik, hogy takarodnának haza, és a' Szőlő hegybe olly fertelmessen ne káromkodnának, mert másképp őket meg kötözné, – mellyre Pörtzi azt felelé a' Tanunak, hogy ő néki senki, még az Isten se parantsolna, – ekkor mivel föllebb is a' Hegybe lárma volt, ezen meg fenytetés után, Dombi Vendelt, 's Testvérjeit, Pörtzi Tzigá-

nyal, mert a' Tanunak a' Pintzébe lett be menetele előtt, már a' Tzigán katona el távozott, a' Pintzénél hagyván, el elment a' lárma meg tekéntésére, de mivel semmit sem tapasztalt, Nemes Balássy Károly hajlékánál le feküdt, 's ott aludt, – így arrul, hogy Dombi Vendel pintzjétül lett el menetele után, kik, 's mivel verték meg Pörtzi Jósit, semmit sem tud, de azt tudja, hogy ott Dombi Vendelnél akkor csak tsetvérjei János, József, és Péter voltak jelen, többet pedig ennél vallani nem tud. Melly eképpen a' Tanunak előttünk tett ezen Vallomásáruul adjuk ezen hiteles bizonyítmányunkat. Nemes Apátiba Januarius 7^{kén} 842.

Sümeghy Ferencz Szolga Biró

Jullok Mihály Segéd Esküdt

A per ,K' jelű melléklete. 1842. január 27-én a törvényszéken Tóth Mihályt szembesítették Kolompár Józseffel, majd őket Horváth Vendellel. Tóth Mihály megerősítette vallomását, Horváth Vendel továbbra is bizonygatta Kolompár káromkodásait és a tüzzel való fenyegetést. Kolompár József tagadta a vádakat, s azt állította, hogy a szőlőpásztor már ott volt a pincében, amikor ő megérkezett oda.

11.7.

1842. január 7., Nemesapáti

*Horváth másként Dombi János nemesapáti lakos tanúvallomása
Horváth János ügyében*

Alul irattak hitelesen bizonyítjuk, hogy a' mai alul irt napon, esztendőben Horváth Jantsi Rab személy ellen Tiszti vizsgálatra Nemes Apátiba, mint ezen T(ekintetes) N(emes) Zala Megyei Helységbe ki jöven, az alább irandó Tanut a' következő Pontokrul meg kérdeztvén, ki halgatuk arrul

Ha vallyon?

1^{ör} Isméri é Tanú Horváth Jantsi Rabszemélyet, honnét és mibül?

2^{ör} Valja meg a' Tanú hogy Horváth vagy Dombi Vendelnek, meg fogatása után, azon házban hol az fogva volt, nem küldött é néki valamit Horváth János általa, mit és minő utasítással? – hát Horváth János mit adott maga néki Foghelyibe, ha tudja a' Tanú hogy ezt Horváth János miért tette Dombi Vendellel? valja meg igazán. – Melly kérdésekre

Horváth vagy Dombi Jantsi, Nemes Apáti lakós, mintegy 19 éves Római Keresztény eképpen tette Vallását, és pedig az

1^{öre} Mint hogy e' Faluba laknak Horváth János Rabszemélyet igen jól isméri, a'

2kra Azt valhatja a' Tanu, hogy Uj esztendő nap után való Vasárnap midőn Horváth vagy Dombi Vendel Báltya a' Tanunak már fogva volt, estve mintegy 7-8 óra közt ő Édes Annyával evett a' Konyhába, midőn mostanság raboskodó Horváth János hozzájok mene, és ötet a' Konyhábul bé hívta a' Szobába, 's midőn ott ketten voltak, dolmánya alul két darab szalonnát – mellyeknek mindegyike mintegy fél tenyérni nagyságu lehetett – vett elől, 's a' Tanunak ált adta, olly meg hagyással, hogy azt Báltyának Vendelnek vigye el, 's mondja meg neki, hogy ő küldi. Hogy kenyeret is adott maga Horváth János Dombi Vendelnek, azt attul magátul tudja a' Tanu, de hogy miért tette mindezeket, azt a' Tanu nem tudja, 's ennél többet vallani nem is tud.

Melly eképpen a' Tanunak előttünk tett ezen Vallomásárul adjuk ezen hiteles bizonyítmányunkat. Nemes Apátiba Januarius 7kén 1842.

Sümeghy Ferencz Szolga Biró

Jullok Mihály Segéd Esküdt

A per ,H' jelű melléklete. Január 27-én Dombi Horváth János megerősítette vallomását, Horváth János elismerte a szalonna elküldését, de a kenyeret tagadta.

11.8.

1842. január 7., Nemesapáti?

*Bek Imre és Novák István nemesapáti lakosok tanúvallomása
Horváth János ügyében*

Alul írott hitelesen bizonyítom: hogy a' mái alul írt napon, és esztendőben Horváth Jantsi Rab személy ellen, tisztí vizgálatra Nemes Apáthi ezen T(ekintetes) N(emes) Zala megyei Helységben ki jövén, a' Tanukat ki halgattam arrul

ha vallyon?

1 Esmérik é Tanuk Horváth Jantsi Rab személyt, – ismervén

2 Vallyák meg a' Tanuk ha tudják, hogy mikor, és kinek Társsaságába rabolta meg a' nevezett Rab személy Frankó László Szénáját a' hegyen, – Melly kérdő pontokra a' következő Tanuk ekkép tették vallásaikat ugyanis

Bek Imre Alsó Nemes Apáthi lakós mint egy 30 éves Római Keresztény, és Novák István szinte Alsó Nemes Apáthi lakós mintegy 25 éves Római Keresztény mindketten egy hangulag vallyák az

1őre hogy Horváth Jantsit Nems Apáthi lakóst jól esmerik a'

2kra A' mult 841 esztendő Husvét hétfőn, a' Hegymesternek meg hagyásából fölszóllította a' Tanukat Frankó László, hogy mennének el

véle a' hegyre nagyszombat délután óta megrabolt szénájának megvisgálására, és ha lehet eltsapázására, mely föl szállítására Frankó Lászlónak el is mentek a' Tanuk, annak pintzéhez, 's látták, hogy a' présházban, a' padlásrul lehányt szénának maradványai voltak, 's onnét az ajtón kivitetett a' Széna, és kívül az ajtón is, a' hajlék előtt sok széna hulladék volt, onnét pedig tovább amerre a' széna vitetett, mindenütt lehetett ugyan azon apró földes színű sarjunak hulladékait látni, 's annak nyomán, az elvivőt egész bizonyossággal tsapáznyi, Középső Nemes Apáthi Lakos Horváth János pajtájáig, – hová bé is mentek a' Tanuk a' Kárvallottal, de magát Horváth Jantsit othon nem találták, hanem tsak Annyát, ki vélek pörben állott, hogy az ő házánál keresték az eltolvajlott szénát, de ők mind a' mellett is fölmentek a' Szénáshilba, a' széna fölkeresése végett, ekkor azomban az már szalmával, és más alább való minőségű ag szénával öszve volt keverve, de hogy a' rázott közt olyan forma széna is volt, mint amely elveszett, és oda tsapáztatott, azt valhatják a' Tanuk. Ezután kimentek vissza Frankó László pintzéhez a' Tanuk, hol utóbb Horváth János is megjelent Battyával Vendellel, 's vélek pörölt, hogy az elveszett szénát nála keresték, állítván, hogy ő szénáját mely néki van, Kósa Jánostul vette, utóbb Kósa János is hozzájok ment, és Horváth János álléttását igazolta, ekkor a' Tanuk a' Kárvallottal együtt, elmentek Kósa János pintzéhez annak szénáját megtekintendők, 's tapasztalták, hogy Kósa János szénája koros ag széna, 's így egészen más minőségű volt, mint a' mellyet ők Frankó László pintzétől Horváth János pajtájához tsapáztak. Hogy ezen tolvajságot Horváth János kinek a Társasságába követte el azt a' Tanuk nem tudják, de azt valhatják, hogy ezen lopásért Horváth Jancsit a' Hegységben meg akarták büntetni, hogy azomban miért maradt el büntetése azt a' Tanuk szinte nem tudják. Mely általam eképpen tellyesétett Tiszti Visgálatrul adom ezen bizonyítmányomat. Kelt Nemes Apáthiban Januarius 21^{én} 1842.

Sümeghy Ferencz Szolga Biró

A per ,I' jelű melléklete. Január 27-én a két tanút szembesítették a per vádlottjaival, mindenki ragaszkodott saját állításaihoz.

11.9.

1847. január 7., Nemesapáti

Gál János nemesapáti lakos tanúvallomása Horváth János ügyében

Alul irattak hitelessen bizonyítjuk, hogy a' mái alul irt napon 's esztendőben Horváth Jantsi Rabszemély ellen Tiszti Visgálatra Nemes

Apátiba, mint ezen T(ekintetes) N(emes) Zala Megyei helységbe ki jövén, holott is az alább meg irandó Tanut következő kérdés pontokra meg kérdeztük, és ki kérdeztük arrul

Ha vallyon?

1^őr Isméri é Tanú Horváth Jantsi mostanába Raboskodó személyt, honnét és mibül?

2^{kr}a Valja meg a' Tanú hogy Horváth vagy Dombi Vendel mikor volt Horváth Jantsival a' Tanu pintzébenél edgyütt, és mikor váltak el egymástul, 's el váltok után merre, 's hová mentek Horváth Vendel és János edgyütt? – Melly kérdésekre

Gál János, Nemes Apáti lakós, mintegy 53 éves, Római Keresztény, eképpen tette vallását, és pedig az

1^{őre} Minthogy Horváth Jantsi Raboskodó a' Tanuval egy falubéli lakós, ugyan azért ötet jól isméri, – a'

2^{kra} pedig azt valhatja a' Tanu, hogy a' mult Öszszel, egy Pénteki napon, délután, Felesége Krumpli vájás vègett a' Szőlőhegyre ki menvén, a' Tanú is ki ment utána, 's útközben öszve találkozván Áts József Csösz pajtássával a' Mezzön, meg hivta, hogy menne föl vele a' Hegyre egy ital borra, ki el is ment vele; a' mint ők edgyütt boroznának, azon közbe Horváth Jantsi is az Uraság Csöszszével Jósival, de más nevét nem tudja, a' Mezzön volt Vadászatjok után a' Tanú pintzéhez vetődtek, ki is őket bé híván hajlékához, azoknak is bort adott, 's mintegy két óráig volt edgyütt mulatások után, nap nyugvakor tájba a' Tanú a' nála lévőkkal minnyájokkal hajlékátul a' mint elindult, a' szomszédságába birtokoss Dombi vagy Horváth Vendel is éppen akkor jövén ki maga hajlékátul a' Tanuhoz, 's társaihoz hozzá adta magát, 's Göthársai (sic!) föletti Keresztfáig, mind valamennyen edgyütt is mentek, – holott tőlök Horváth Vendel, és Horváth János el válván, mind ketten a' Hegyhát felé tartva együtt el mentek, de hogy hová mentek, 's az után mit tettek, azt a' Tanu nem tudja, mert ő két Csösztársával edgyütt a' Mezzöt járni más felé tértek; – ennél többet pedig vallani nem tud.

Melly eképpen a' Tanunak előttünk tett ezen Vallomásárul adjuk ezen hiteles bizonyítványunkat. Nemes Apátiba Januarius 7^{kén} 1842.

Sümeghy Ferencz Szolga Bíró

Jullokk Mihály Segéd Esküdt

A per ,G' jelű melléklete. Január 27-én Gál János megerősítette vallomását. Dombi Horváth Vendel azt állította, hogy amikor Gáléktól elváltak, Horváth Jantsival egyenesen haza ment, s útközben az elmesélte neki, hogy Szeghy József pincéjét Kósa Jantsival együtt gyújtották fel. Horváth Jantsi tagadta Horváth Vendel vádjait, Kósa pedig azt állította, hogy az egésze nem is tud, soha senkivel semmit sem gyújtott fel.

11.10.

1842. január 7., Nemesapáti

Farkas Ádám és Tóth János nemesapáti lakosok tanúvallomása Horváth János ügyében

Alul írott hitelesen bizonyítottam, hogy mi a' mái alul irt napon, 's esztendőben Horváth Jantsi Rab személy ellen Tiszti Visgálatra Nemes Apáti ezen T(ekintetes) N(emes) Zala Megyei Helységbe kijövén, holott is a' Tanukat a' következő Pontokrul meg kérdezvén, ki halgattam

Arrul, ha vallyon?

1^őr Esmérik é a' Tanuk Horváth jantsi Rabszemélytet, honnét, és mibül?

2^{or} Valják meg a' Tanuk, ha vallyon tudják é, látták é hogy Horváth Jantsi azon egész napon, mellyen Koltay György Pintzéje a' Nemes Apáti hegyen el égett, oda haza, vagy hol volt légyen? – Az égéskor a' Tanuk közül valamellyik föl költötte é, hol találkozott vele, edgyütt ment é ki vele a' tűzoltásra, ottani jelen létét látta é, és a' tűz oltás után a Tanukkal tért é onnét haza?

Melly kérdés Pontokra a' következő Tanuk eképpen tették vallásaikat, és pedig az

Első Tanú, Nemes Farkas Ádám, Nemes Apáti lakós, mintegy 24 éves, Római Keresztény, valja az

1^{őre} Minthogy Horváth János mint a' Helységbe, ugy a' Szőlő Hegyben is tús szomszédjok, annyibul jól isméri, a'

2^{kra} Minthogy senki után visgálódni nem szokott a' Tanu, Horváth János szomszédjára is kevés gondja lévén, hogy az azon napon, mellyen Koltay György Pintzéje el égett oda haza volt é, vagy sem, vagy hol volt, mivel egész nap látta, nem tudja, – estve pedig ő a' pitvarba kint feküvén, midőn a' tűz lármát hallá, minden kiáltás nélkül ment be a' szobába, nehogy szüleit elijeszse, gyöngé szóval azt mondá: tűz vagyon a' hegyen, de meg ne ijedjenek, 's szürét, fejszójét vévén, oda sietett, ő Horváth Jantsinak által nem kiáltott, 's így föl sem költötte, sem ötet sohol mentébe nem látta, sem vissza nem jött véle; hanem arra jól emlékezik, hogy midőn ő a' tűzhöz ért, még akkor más senki nem volt ott, mint Tóth János, kivel ő egyszerre ért oda, 's ő utanuk leg elsőbe Kósa János, és Bokán Vendel érkeztek a' tűzhöz, 's ez ideig tsak ők négyen voltak, utóbb pedig többen is mentek oda, de hogy kik, és minő rendel, nem tudja, így tehát sem nappal nem látta, sem föl nem költötte, véle a' tűzhöz 's onnét vissza sem jött Horváth János-sal, azt hitével erősítheti a' Tanu, – ennél pedig többet nem valhat.

Második Tanú: Tóth János, Nemes Apáti lakos, mintegy 29 éves, Római Keresztény. Vallya az

1^{őre} Mint egy Helységbeli lakó társát Horváth Jantsit jól isméri a' Tanú, – ismervén a'

2^{kra} Minthogy távulabb lakik tőle, azt hogy Horváth Jantsi azon a' napon, mellyen Koltay György Pintzéje elégett, otthon volt é vagy sem, azt nem tudhatja, mivel azon egész nap nem látta; de arra emlékezik a' Tanu, hogy midőn ő a' tűzhöz szaladt, maga körül senkit nem látott, mint Farkas Ádámot, kivel egyszerre ért is a' tűzhöz, ő utánnok pedig tüstént Kósa János jelent meg a' tűznél egy nagy fejszével, 's ekkor dolgozni is kezdettek, de mivel egy ideig csak hármon voltak, a' nagyobb fákkal nem birtak, nem sok idő mulva mások is számassan meg jelentek, de hogy kik voltak, minnyájára nem emlékezhetik, 's többet ennél vallani nem tud.

Melly általam e' képpen telyesített Tiszti Vizsgálatrul adom ezen bizonyítmányomat. – kelt Apátiba 842 évi Januarius 7^{én}.

Sümeghy Ferencz Szolga bíró

A per ,F' jelű melléklete. Január 27-én mindkét tanú és Horváth János is fenn tartotta vallomását.

11.11.

1842. január 7., Nemesapáti

Farkas Gábor, Farkas Ádám és Pete Tamás nemesapáti lakosok tanúvallomása Horváth János ügyében

Alul irott hitelesen bizonyítottom, hogy a' mái alul irt napon, és esztendőben Horváth Jancsi rabszemély ellen Tiszti vizsgálatra Nemes Apáti ezen T(ekintetes) N(emes) Zala V(ár)megyei helységbe ki jöven, a' Tanukat a' következő pontokrul meg kérdeztem 's ki halgattam

Arrul ha valjon?

1^{őre} Ismerik é a' Tanuk Horváth Jancsi rabszemélyt, – honnét, 's mi-bül? ismervén

2^{őre} Valják meg a' Tanuk, ha valjon tudják é hogy Horváth Jancsi azon egész napon, mellyen Koltai György pinczéje a' Nemes Apáti hegyen el égett, oda haza volt?

3^{őre} Tudják é a' Tanuk mint Horváth Jancsi szomszédjai, hogy kikkel szokott ő társalkodni, 's kik voltak barátjai?

Melly kérdő pontokra a' következő Tanuk ekképen tették vallásaikat – ugyanis az

Első Tanú Nemes Farkas Gábor, Nemes Apáti lakós 61 éves Római Catholicus valja az

1^{őre} Minthogy Horváth Jancsi véle nem csak egy helységbe, de szomszédcságba is lakik, ugyan azért ötet gyermeksege óta jól ismeri, – a'
2^{kra} Jöllehet Horváth Jancsi a' Tanunak tús szomszédja, mindazonáltal mivel reá különösen nem figyelmeztet, nem tudja ha valjon azon a' napon, mellyen Koltai György pinczéje el égett oda haza tartózkodott é vagy sem, hanem arra jól emlékezik a' Tanu, hogy ő azon a' napon délután Ádám fiával a' hegyen kint volt, de hogy Horváth Jancsi is kint volt é azt noha ott is szomszédja nem tudja, mivel más izben, ha kint szokott lenni a' hegyen ritkán mutatá magát, hanem több pajtásaival a' Pinczébe bé tett ajtókkal szokott mulatni. – a'

3^{kra} Mint szomszéd, és ismerős hite szerint valhatja a' Tanu, hogy Horváth Jancsinak egy ideig nagy barátja volt Dombi Vendel – utóbb pedig egész mostanáig Kósa Jánossal volt a' nevezett rabszemély kitünőleg szoros barátságba, ugy hogy számtalanszor látta őket a' tanú valamint nappal ugy késő estvéneként is együtt járni, 's mulatni, nem csak a' faluba hanem a' hegyben is, hol a' többi közül egyszer midőn mind ezek, és Nemes Ágoston Imre is Horváth János pinczénél a' préházbul ki lövöldöztek meg is feddette a' Tanu Horváth Jancsit, hogy miért lövöldöznek a' sok szalmás épületek közt, még valamelyiket meg találják gyujtani, – Mire Horváth Jancsi azt felelte, hogy Nemes Ágoston Imre lövöldözött nem ő, – ezeknél többet vallani nem tud.

Második Tanú Nemes Farkas Ádám Nemes Apáti lakós mintegy 24 éves Római Keresztény valja az

1^{sőre} Horváth Jancsi rabszemélyt, mint azon egy helységbeli lakóst, 's szomszédjokat jól ismeri, – a'

2^{kra} Jöllehet szomszédcságba lakik Horváth Jancsi, de mivel reá különösen nem vigyázott, azért nem tudja, ha azon a' napon, mellyen Koltay György pinczéje elégett oda haza volt é – hanem arra jól emlékezik, hogy azon a' napon délután ő édes Attyával a' hegyen kint volt, 's jó idején véle haza is tért, de ott sem látta a' nevezett rab személyt, de mindazáltal ott lehetett, mert valamint máskor szokott ugy az alkalommal is be tett ajtókkal mulatott pajtásaival, hogy őket senki ne lássa. – a'

3ra Mint szomszéd, 's jó ismerős hite szerint valhatja a' Tanu, hogy Horváth János egy ideig csak Dombi Vendellel utóbb pedig Kósa Jánossal is szoros barátságban volt, 's ezekkel de néha Ágoston Imrével is – valamint othon, ugy a' hegyben is látta tásalkodni, 's mulatni. – ezeknél többet vallani nem tud.

Harmadik Tanú Pete Tamás, mostanság Nemes Apáti lakós és Horváth Jantsi volt szolgája mintegy 15 éves R(ómai) Catholicus valja az 1sőre Horváth Jancsi rabszemélyt annyiból jól ismeri mivel ötet a' mult esztendőben szolgálta, a'

2kra Valhatja, hogy ő Horváth Jancsinál szolgálván, – azon a' napon, melly napon estve Koltai György pinczéje el égett egész nap a' Bucsai erdőn őrzött, mert Vasárnapi nap volt, – 's csak estve felé hajtott haza, ekkor az ökröket az istállóban meg kötözvén, bément a' szobába, hol gazdájának édes anyját, 's testvérjét találta, kikkel nem sok idő mulva vacsorázván, a' pitvarba le feküdt, 's álmábul kevés vártat mulva a' tűz lármára ébredt fel, mellyet a' hegyen lenni látván ő is oda szaladt, hol nem soká késvén ismét haza tért, 's előbbi helyére le feküdt, 's még akkor nem aludt el midőn gazdája is hazatért, 's a' telek felül jöven, kérdé tőle, ha alszik e? mire ő válaszolván, hogy nem, – gazdája a' szobába bé ment, – így tehát minthogy ő csak estve felé hajtott haza az erdőről nem tudja, hogy gazdája oda haza volt e azon egész nap, mellyen Koltai György pinczéje el égett, – de arra igen jól emlékezik, hogy sem akkor midőn ő haza hajtott sem pedig vacsorán nem volt oda haza akkori gazdája Horváth Jancsi, hanem hogy hol lehetett azt nem tudhatja, ennél többet ez alkalomrul vallani nem tud. – a'

3kra Minthogy a Tanú mint szolga gazdája tettei után nem igen vigyázhatott, azért nem is tudja, hogy kivel szokott az leginkább társalkodni. Melly eképpen a' Tanuknak előttem tett vallásárul adom ezen hiteles bizonyitnámyomat. – Nemes Apátiba Januarius 7én 1842.

Sümeghy Ferencz Szolga Biró

A per ,E' jelű melléklete. Január 27-én a tanúkat szembesítették a per vádlottjaival, mindnyájan eredeti vallomásaikhoz tartották magukat.

11.12.

1842. január 17., Nemesapáti

A nemesapáti tűzvézsek következtében kárt szenvedettek összeírása

Alul irott hitelesen bizonyitom hogy a mái alul irt napon és Esztendőben Nemes Apáti Helység határában 2 év óta 14 külön alkalommal ki ütött tüzi veszedelmek által meg károsodott lakósokat káraik iránt hit alatt ki halgatván következőképen tették vallásaikat

1 ^{ör}	Elégett Nemes Ágoston András több Attyafiaival együtt Közép Apátiban volt közös Házok három derékből álló vallása szerint a káraik	70
2 ^{or}	Elégett Középső Apáti Kováts Ház három derékből álló még is egy Műhel a Közönség vallásaik szerint a kár Dezse György benne lakós kovátsnak vallása szerint 17 mérő gabonája, 6 mérő liszte 3 foréntjával számlálván, Tehenében volt kár, 50, többféle szerszámai 80, négy szekér Kováts Szén 40, mint öszve a kárai	200 239
3 ^{or}	Elégett Körmendi Ferentz Szőlő=Hegyen négy derékből álló Hajléka benne lévő prüssel, hordaival, gabonájával, szénájával, és többféle szerszámaival együtt vallása szerint a kára	380
4 ^{er}	Elégett Nemes Gáll Imre Szőlő=Hegyen két derékből álló Hajléka benne lévő prüssel, szénája és más szerszámaival együtt vallása szerint a kára	120
5 ^{ör}	Elégett Nemes Krajczár József Szőlő=Hegyen három derékből álló Hajléka benne lévő prüssel, hordaival és más eszközeivel együtt vallása szerint a kára	400
6 ^{or}	Elégett Nemes Ágoston Imre Hajléka benne lévő prüssel, szénája, hordaja, és más szerszámai vallása szerint a kára	110
7 ^{er}	Elégett Koltai György Szőlő=Hegyen négy derékből álló Hajléka benne lévő prüssel, hordaival, boraiban volt károkkal együtt vallása szerint a kára	400
8 ^{or}	Elégett Nemes Egyed József lakó Házánál lévő Pajtája négy derékből álló benne lévő gazdaságbéli szerszámokkal együtt vallása szerint a kára	300
9 ^{er}	Elégett Pánczér Mihály lakó Házánál lévő Pajtája három derékből álló benne volt gazdaságbéli szerszámaival együtt vallása szerint a kára	300
10 ^{er}	Elégett Nemes Szeghy József Szőlő=Hegyen két derékből álló Hajléka benne lévő prüssel, hordaival és más eszközeivel együtt vallása szerint a kára	200
11 ^{er}	Elégett Tóth János Szőlő=Hegyen két derékből álló Hajléka benne lévő prüssel, szénája és más szerszámaival együtt, vallása szerint a kára	100
12 ^{or}	Elégett Felső Apáti közös Kortsmaház Nemes Közönség vallásaik szerint a kár	750

13 ^{or}	Elégett Lantsák Ferentz Szőlő=Hegyen két derékből álló Hajléka, szénája, 2 hordaival együtt vallása szerént a kára	125
14 ^{er}	Elégett Nemes Kustán Mihály Szőlő=Hegyen két derékből álló Hajléka benne lévő préssel, hordaival, és más eszközeivel együtt vallása szerént a kára	180
	Öszvessen	3874

Mely e' képpen általam öszve irtt károkrul adom ezen hiteles bizonyítmányomat Nemes Apátiban Január hó 17^{en} 1842.

Háry Antal T(ekintetes) N(emes) Zala V(ár)(me)gyei Eskütt

A per ,R' jelű melléklete.

11.13.

1842. január 20., Nemesapáti

Tiszti vizsgálat Frank(ó) László nemesapáti lakos Horváth Jánossal szembeni panasza ügyében

Alul irott hitelesen bizonyítottam, hogy a' mái alul irt napon, és esztendőben Horváth Jancsi rabszemély ellen Nemes Apáti ezen T(ekintetes) Zala Megyei helységbe ki jövén Tiszti Visgálatra hol is

Frankó László Alsó Nemes Apáti lakos mintegy 64 éves előttem panaszképpen elől adta, és vallotta: hogy ő a' legközelebb mult 841^k esztendő husvét hétfőn arrul értesítettvén, hogy a' hegyen hajlékja eleje terítve van szénával, tüstént ki szaladt annak meg tekintésére, 's látván hogy szénája a' pincze padlásárul le hányatva meg raboltatott, a' hegyemesterhez ment panaszát orvoslás végett jelentendő – Melly panaszára a' Hegymester Nemes Balázs Károly meghagyá ő néki, hogy vegyen maga mellé egy pár hegybeli birtokost, 's kárát vizsgáltassa, és ha lehet az eltolvajlót csapáztassa el – ezen utasítás következésében ő fel szölitotta, 's magával a' hegyre ki hívta Novák Istvánt, és Bek Imrét akkori hegykisbirót, kik szénája vizsgálatása után az el tolvajlót egész Középső Nemes Apáti lakos Horvát János mostanság rabszemély pajtájáig el is csapázták, 's azért annál keresték is véle együtt, de már akkor az ő szénája más szénával, és szalmával össze volt keverve – 's miután a' Hegyen ugyanez alkalomkor Horváth Jancsi azt vallotta, hogy szénáját Kósa Jánostul vette, Kósa János szénája is meg nézetett Novák István, és Bek Imre által de egészen más minőségűnek találtatott, mint a' mellyet, ők az kárvallott pinczétül Horváth János-

hoz csapáztak. A' tapasztaltak már a' hegység előtt bé panaszoltattak – de mindazáltal kára mindeddig sem térített meg, mellyet hite szerint két mázsára határoz.

Melly előttem eképen tett vallásrul adom ezen bizonyitmányomat, kelt Nemes Apátiban Januarius 20^{án} 842.

Sümeghy Ferencz Sz(olga) bíró

A per 'P' jelű melléklete.

11.14.

1842. január 24., Zalaegerszeg

Törvényszéki jegyzőkönyv

1842^k esztendei Januarius hó 24^{én} Zala Egerszegi ezen Tekintetes Nemes Zala Vármegyei Mező Városban folytatva tartatott Büntető Törvény Székek alkalmával fel vétetett

Büntető Pere

Nemes Dienes László Tiszti Másod Alügyvéd mint illető felperesnek Vasban álló Dombi vagy Horváth Vendel, Kósa János, Horváth Jancsi, és Pörczi vagy Kolompár Jancsi gyujtogatással vádoltatott raboskodók ellen

A' Felperes Tiszti Ügyvéd törvényes szabadságaihoz ragaszkodva vádját így adja elől:

Miképpen az első rendű raboskodó a' gyujtogatásnak módját Nemes Apáti lakós Ágoston Imrétől megtanulván elsőben is Alsó Nemes Apáti lakós Gál István házáat a' mult Karácsony börtje előtt való estve 11 óra-
kor bükfa taplóval és einschlagnak segítségével meg gyujtani akarta, Tóth János pinczéjét minthogy a 14 forint tartozását neki megfizetni nem akarta, felgyujtotta, 's elégette, – ugy Alsó Apáti lakós Koltai György pinczéjét a' 3^k rendű raboskodóval elsőben puska porral, így nem sikerülvén később mintegy két óra mulva einschlaggal felgyujtani, kigyulladás után pedig magukat ártatlanoknak tettevén oltani segiteni, Frank László pinczéjét egy áspáló vassal kinyitni, 's abbul két terhe szénát ellopni, – a' második rendű raboskodó pedig Szegi József pinczéjét felgyujtani, a' negyedik rendű raboskodó pedig ugyan Nemes Apáti Helységbeli Kováts Műhelyt és Kováts lakást Nemes Ágoston Imrétől nyert két foréntokért felgyujtani, 's így számtalan ember társaikat megkárosítani, többeket nagy félelembe ejteni, magokat pedig szigoru büntetésre érdemesíteni nem félemlettek.

Kivánnya annak okáért a' Felperes Tiszti Ügyvéd a' fent nevezett Raboskodókat a' Tekintetes Büntető Törvény Szék eleibe állittatni, szám-

talan rossz tettekért a Hazai Törvények értelme szerént példássan megbüntettetni, 's vagyonikból az okozott károkat megtéríttetni, a' tömlöczi tartást és vas dijjakat megfizettetni, 's így törvényt és igazságot valóságos végre hajtás által is kiszolgáltatni.

A' Felperes Tiszti Ügyész a' vád bém bizonyittásául ide mellékeli a' raboskodók Szabad vallásaikat A. B. C. D. betűk alatt, mellyek meghitelesítetvén, még is ide mellékeltetnek E. F. G. H. I. K. betűk alatti Tiszti Viszágálatok, még is ide melékeltetnek a' raboskodók Testi alkotásairól szolló bizonyítványok L. M. N. és O. betűk alatt, még is egy másik Tiszti Viszágálatot P. betű alatt.

1842^k esztendő Januarius 27^{én} folytatva tartatott Büntető Törvény Szék előtt Dombi vagy Horváth Vendel és fellebb irtt társai előttök fel olvasott ezen Vádot Szabad Vallásaikhoz képest ismérték meg. K.m.f.

Zob János Első Al Jegyző

A' Felperes Tiszti Ügyész a' negyed rendű raboskodó Pörczi vagy Kolompár Josef meg tagolásáról szolló Orvosi látletet Q betű alatt a' perhez mellékelvén, stb, stb.

A Felperes tiszti Ügyész még egy rendbeli Tiszti vizságálatot R. Dombi Vendel keresztelő levelét S. alatt ide zárja.

A' Felperes tiszti Ügyész részéről. E' bűn perben álló rab személyek közül az első, Dombi vagy Horváth Vendel, A. alatti Szabad vallásában önkényt elismeri: miképpen Közép Nemes Apáthi lakos Gáál István nejére azért, mivel az a' felső Nemes Apáthi Közönség leégett házának fel gyujtását reá gyanította, meg neheztelvén, gonoszul elltökélette magában a' nevezett Gáál István házának fel gyujtását és ennek folytában a' leg közelebb mult évi Karácson böjtje előtti estve égő kénygyertyát bükfa tapló mellé rongyba takarva az érintett ház üstökébe a' rag alá valósággal bele is dugott, és bár a' felégetni szándéklott Ház ki nem gyulladt is, azért a' raboskodó éppen azon be tudást érdemli, mint ha a' tüzi veszedelem valósággal ki ütött, és váltig pusztított volna, mert a' Raboskodó a' gyujtást el tőkélette, ebbeli eltökélett gonosz szándokát tellyesedésbe vette; hogy pedig a' tűz szándoka ellenére ki nem gyulladt, az nem a' Raboskodó erénnyének, hanem inkább a' gondviselés isteni munkálatának tulajdonitható. – 2^{or} Elismeri: Mikép a' leg közelebb mult ősszel Tóth János pintzjét, mint állitya az okbul, mivel a' néki tartozott 14 forintokat megfizetni nem akarta – a' hajlék eszterhájába tett égő szerekkel fel gyujtotta és leégette. – 3^{or} Önkényt meg vallja: Mikép a' harmad rendű Raboskodóval, Horváth Jánossal eleve elhatározván Koltay György Alsó Nemes Apáti lakos szolló hajlékának felgyujtását, ő az említett épület eszterhájába hátulrul puska-

por mellé meg gyújtott taplót dugott; és miután a' hajlék két óra mulva sem gyulladt ki, nem hogy ezt a' Raboskodók az isteni kéz inté-sének tekintették, és annak hálákat adtak volna azért, hogy vétkes szándokukat tellyesedésbe menni nem engedte; hanem inkább példátlan meg rögzöttséggel, és a' leg kárhuzatosabb bünre való erős el-szántsággal, ujra vissza tértek a' bün helyére, a' sikertelenül használt puskapor helyébe taplót alkalmaztak, és a' többször említett épület mégis leégették; a' Közönségnek félt (sic!) gyanuját azzal törekedvén elhárítani hogy a' kigyulladás után ők lettek az elsők, kik az ön éllesztett tűz oltására meg jelentek. – 4er elisméri: Mikép a' leg közelebb mult évi Nagy Szombat estéjén Alsó Nemes Apáthi lakós Frankó László pintzéből ugyan a' harmad rendű Raboskodóval annyi szénát tulajdonítottak el, a' mennyit ketten el vinni birtak. Végre 5^{ör} elismeri: Mikép a' negyed rendű Raboskodót Pörcki, vagy Kolompár Jósefet ösze tagolta, sőt a' P alatt mellékelt orvosi látleletből kivalódik, mikép annak testén több veszedelmes sérveket okozott, és a' bal lába szárát el is törte légyen.

A' másod rendű Raboskodó, Kósa János terheltetik az első rendű szabad vallásával, mi szerint ez a' harmad rendű Raboskodó Horváth Jánostul hallotta, hogy ő Szeghy Jósefnek pintzét ezen másod rendű Raboskodó társaságában gyújtotta fel.

A' harmad rendű Raboskodó, Horváth János vádoltatik: miképpen Koltay György szölő hegybeni hajlékának felgyújtására az első rendű Raboskodóval onnét eredt boszúból szövetkezvén, hogy az, be hajtott marhái által okozott kárát általa meg téríttette, az érintett hajlék üstökébe – mint már fellyebb elő adva van ismételve tüzet tenni és ezt leégetni – továbbá Szeghy Josef hajlékát a' másod rendű Raboskodó társaságában felgyújtani – végre az első rendű Raboskodóval Frankó László szénáját meg lopni nem félemlét, és bár a' Raboskodó ezen ellene felhozott vádokat makatsul tagadná is, azok még is minden tagadás datzára ellene tökéletesen bebizonyodnak. Ugyanis az első gyújtásra nézve a' Raboskodónak minden mentsége abban öszpon-tosul, hogy ő az napon, mellyen Koltay György pintzéje kigyulladt, Házánál volt, mit Hárs Ferentz, Farkas Gábor és ennek fia Ádám, mint szomszédok is láttak; hogy ő a' tűz támodtát pajtája lyukján be kiáltott Farkas Ádámtul tudta meg csak, kivel és Tóth Jánossal talál-kozott elsőben, a' mikor ő is a' tüzet oltani sietett; de hogy ezen pusztá mentségek csupa ki gondolt koholmányok legyenek, kivalódik az E. és F. alatti meg hitelesített tisztí visgálatbuk, mellyekben a' hivatkozott szomszédok a' Raboskodónak ekkori honlétét nem tudják; Farkas Ádám pedig kerekdeden tagadja, hogy ő a' Raboskodó pajtája lyukján be kiáltott, ugy szinte Tóth János is, hogy a' Raboskodóval akkor találkozott volna. Ellenben az első rendű Raboskodó a' gyújtás körül-

ményét oly világossan adja elő, hogy vallomásának igazságáról kételkedni sem lehet; ide járul még azon terhelő körülmény is, miszerint ezen Raboskodó az első rendűnek befogatása után, hogy csak reá ne valjon, szalonnát küldött, és kenyeret adott, mit szokott megátalkodottsággal tagad ugyan, de a' H. alatti Tanu a' meg hitelesítés alkalmával szemébe is erősítette, hogy a' szalonnát őáltala küldötte. Szeghy Josef pintzjének ő általa lett felgyújtását a' Raboskodó egy alkalommal a' Szőlőhegyben, az első rendű Raboskodónak maga beszélette el, 's ha bár azzali akkor volt együtt létét most taganá is, a' G. alatti Tanú, ki a' Raboskodókat akkor együtt látta, az első rendű Raboskodó vallását a' tökéletes próbák sorába emeli. Végre tagadja a' Raboskodó Frankó László szénájának meglopását, állítván, hogy azon szénát, mellyet az I. és P. alatti Tanuk nála meg találtak, Kósa Jánostul vette, holott Frankó László szénáját az említett Tanuk egész a' Raboskodó házáig elcsapázták, holott a' meg talált széna Kósa Jánoséval ellenkező, Frankó Lászlóéval pedig ugyan azon minőségűnek találtatott; fel hozza a' Raboskodó védelmére még azt is, hogy Kósa Jánostul vett szénát fel támadás után hozta el; a' mikor tudni illik a' kérdésben levő lopás elkövetett, de ezen állítását is Kósa János B. alatt lelkesen meg czáfolja, erősítvén, hogy az ő szénáját ebéd után feltámadás előtt vitték haza.

A' negyed rendű Raboskodó vádoltatik: Miképpen az első rendű Raboskodót azért mivel neki annyi bort nem adott, a' mennyit kívánt, a' K. alatti Tanú hallattára, tüzzel fenyegette, és mi után ezért őt az első rendű Raboskodó meg tagolta, ennek ki vallotta, hogy a' Kováts házat és Műhelyt ő gyújtotta fel.

Az első rendű Raboskodónak Szabad vallásában elismert négy rendbeli, és azon gyujtáson kívül, mellyel a' negyed rendű Raboskodó terheltetik még több számos tüzi veszedelmek ütvén ki Nemes Apátiban, az azok által okozott károknak becsüs feljegyzését a' felperes Tiszti Ügyész R. alatt ide mellékeli, azon meg győződéssel: miszerint mind azokat e' perben álló rab személyeknek kellett kétségen tul okozni, mert Apátiban más gyujtogató Társaság nem létez, azt pedig hogy idegenek gyujtottak volna, feltenni sem lehet. Az említett özszeírás szerint a' Raboskodók összesen 14 egyént 3874 forintokban károsítottak meg; és azok keblének, kik az elvesztett vagyont östül örökölték, holtig gyötrő aggodalmat okoztak, abbul eredettet, hogy az örököltehet³⁰ maradékokra ált eresztteni nem képesek; azokat pedig, kiknek az elégett javak szerzeményeik voltak, egész éltők szorgalmának gyümölsétül fosztották meg, meg fosztották utódjaik áldásátul, a' mire, mint véres verejtékük legszebb jutalmára, olly édes biztosan szá-

---

³⁰ Örökösül tehető.

moltak; a' mi több a' károsodottak között találkoznak olyanok is, kiket a' Raboskodók siring hordozandó koldus botra juttattak.

Ezekbül, különösen az első rendű Raboskodó által elismert négy rendbeli gyujtás körülményeibül a' Tekintetes Törvény Szék által látni méltóztatik: Miképpen a' vagyonbeli bátorságnak, a' polgárok jólétének, és így a' polgári társaság céljának leg veszedelmesebb bünre, a gyujtogatásra való ösztön kivált az első rendű Raboskodó Szivébe annyira meg gyökerezett, meg rögzött már, mikép bizton lehet állítani, hogy a' haláloson kívül nints neme a' büntetésnek, mely azt abbul kiirtaná, bizton lehet állítani, hogy ezen Raboskodó a' társos életnek örökre veszedelmes fogna maradni, és azért kéri őt a' felperes Tiszti Ügyész a' többi Raboskodókkal egyetemben az 1723^k esztendei 11^k Törvény cikkely értelmében magoknak meg érdemlett büntetésökre, másoknak pedig üdvös példájára Hóhér pallósára íteltetni. – Mint hogy pedig az első rendű Raboskodónak A. alatti Szabad vallásából az is ki tessenék, hogy őt a' gyujtogatás módjára Nemes Ágoston Imre tanította, hogy ez őt testvér bátyjának Nemes Ágoston Andrásnak háza fel gyujtására 50 forint jutalomért ingerlette, hogy a' negyed rendű Raboskodónak is ez fizetett 2 forintokat a' Kováts ház és Műhely felgyujtásáért; – ezen egyes szabad vallás azonban a' nevezett Nemes Ágoston Imre el marasztalására elégséges nem volna, ugyan azért kéri a' felperes Tiszti Ügyész Sümeghy Ferentz Alszolga Biró Urat a' végett kiküldetni, hogy a' többször irtt Nemes Ágoston Imre ellen szoros tiszti vizgálatot tellyesítvén, azt jelentése mellett bemutassa; kéri továbbá Dombi vagy Horváth János, Jósef, és Péter, kik a' negyed rendű Raboskodó kegyetlen meg tagolásában az első rendű Raboskodónak büntársai voltak, érdemlett büntetésöknek elvétele végett a' legközelebb tartandó B(üntető) Törvény Székekre be késértetni. Ítélet alá terjesztvén.

A' Raboskodók védelmére Nemes Barcza Sándor első tiszti alügyész következendőket ad elő: Ha áll, hogy a' büntetésnek egyik fő célja az, hogy a bünös meg javitva adassék vissza a polgári társaságnak, ugy állani kell annak is hogy azon bünös, ki eleve már javulásának adja tanubizonyosságát, szelidebb büntetésre lesz ítélendő, mert enyhébb fenyíték is meg fogja javítani azt; ezen általános eszméket az első rendű Raboskodóra alkalmazva, ki világoságra különben soha nem jöhető büntetteinek önkénytes megvallásával, elismerésével, töredelmes megbánásával Biráit javulásáról már bizonyossá tette – senki nem fog kételkedni, miszerint gyengébb nemű büntetésre érdemes az, mert kétséget nem szenved, hogy ezután is mint tökéletesen kijavult fog a társas életbe vissza lépni, és mivel kijavulása bizonyos, nem lesz többé a polgári társaságnak veszedelmes, azért kivégeztetését azon

társaság java, czélja sem kívánja – A másod rendű Raboskodó ellene egyéb nem is hozatik fel, minthogy az első rendű Raboskodó a harmad rendűtől hallotta, mintha az Szeghy Józsefnek pinczéjét ezen Raboskodó társaságában gyujtotta volna fel, már pedig hogy ezek még a gyanú gerjesztésre sem, annál kevésbé elégségesek az elmarasztásra, azt fejtegetni sem szükséges. A harmad rendű Raboskodó ellen támasztott első és második vád, mik szerint Koltay György pinczéjét az első rendűvel felgyujtotta, és ennek beszéllette volna, hogy Szeghy József pinczéjét is ő gyujtotta fel a másod rendű Raboskodó Kósa Jánossal; valamint a negyed rendű Raboskodó Pörcki, vagy Kolompár József elleni minden vád is, szinte csak az első rendű Raboskodó mesés Szabad vallásán alapszik, ki azt hiszi, hogy az elkövetett bűnök sullyát könnyebben viselendi, ha másokat is részesit abban; de hogy a' Rabtárs szája vallása minden más egyéb próbák és adatok heányában a' másik elmarasztására nem elégséges, azt a' Törvényszék ugy is bölcsen tudja. Vádkép hozatik még fel a harmad rendű Raboskodó ellen az is, hogy Frankó László szénáját meglopta, azonban a Raboskodó, Kósa Jánosnak B. alatti elismerésével bebizonyította, hogy ő ugyan azon este, a mellyiken Frankó László szénája meglopott Kósa Jánostul vett szénát vitt haza a hegyről, hogyan mondhatják hát az I. és P. alatti Tanuk, hogy ők Frankó László szénáját csapázták el a Raboskodó házáig, mikor a Raboskodó Kósa Jánostul vett szénáját éppen azon hegyről, éppen azon az uton, éppen azon estén vitte haza; nem is merik az érintett Tanuk állítani, hogy a Raboskodónál megtalált széna ugyan az volt Frankó Lászlóéval, hanem csak azon kifejezéssel élnek, hogy olyan forma szénát találtak mint Frankó Lászlóé.

Ugyan azért e védelmező Ügyész ez első rendű Raboskodó ügyét a T(ekintetes) Biróság kegyességébe ajánlva, azt a kért halálos büntetés, a többi Raboskodókat pedig mint ártatlanokat, a vád terhe alól kegyessen felmentetni alázatosan kéri. Itélet alá terjesztvén.

1842^k e(sztendő) Januarius 24^{ki} B(üntető) Törvény Szék alkalmával

Itéltetett

A' Gyujtogatás borzasztó vétkekről, verekedésekről, és lopásokról vádoltatott Dombi, vagy Horváth Vendel, Kósa János, Horváth János, és Pörcki, vagy Kolompár József rabszemélyek ellen a' felperes Tiszti Ügyész Úr által támasztatott ezen Büntető Per bíróilag meg vizsgálattván, minekutánna Dombi, vagy Horváth Vendel raboskodónak A. alatti Szabad Vallásában tett ön meg esméréséből, ugy rabtársainak B. C. és D. alatti Szabad Vallásaiból, még is az E. F. G. H. I. K. és P. alatti Tanuk meg hitelesített Vallás tételeiből nyilván, és elegendőképpen ki bizonyodnék: hogy ezen Dombi Vendel rabszemély az ember

társai eránt viseltetni kellő minden szelédobb érzésbül ki vetközvén, 's e' helyett inkább magát azok károsittására 's rémittésére el határozván, miután állítása szerént Nemes Ágoston Imrérül a' gyujtás módját meg tanulta volna, mult Karátson böjtje előtti éjjel 11 órakor Gáál István Alsó Nemes Apáti lakósnak házát ugyan gonoszul eltökéllt szándékkal rongyban takartt tüzes tapló mellé tett einschlaggal, mit annak háza födelében a' rag alá belé is tett, felgyujtani akarni, Koltay György Alsó Nemes Apáti lakós pinczjének üstökébe pedig szinte tüzes tapló mellé puka port alkalmazván, ezen gyujtó szereket hasonlólul belé tenni, 's minthogy hosszabb várás után is ki nem gyulladott, a' helett hogy rémittő ezen két rendbéli gonosz tetteinek nem sikerülése által törödelmességre, 's vétke meg bánására vezéreltetett volna, inkább a' vétkekben meg rögzött Szivét meg keményitvén, másod ízben ujra ezen Pincze födelében égő einschlagot tenni, 's így azon hajlékot felgyujtani, nem külömben a' mult ősszel Tóth Jánosnak pinczjét is csupán azért: hogy 14 forintyait meg nem fizette, hasonló móddal, és el tőkéllt bosszu álló indulatból szinte elégetni nem irtózott, és így midőn az illy főben járó vétkeknek elkövetőire a' Törvény által ki szabott halálos büntetést semmiben vévén, magát egy el szántt czégéres gonosztetvővé tette, ártatlan felebarátjait vagyoniknak tüzzel tett kárhözatos meg emésztésével részént Koldus botra juttatni, részint tsak hogy elfajult Szivének boszu vágyát ki elégithesse, fáradságos törekvéseikkel szerzett értékeibül eltökéllt szándékkal ki pusztétani akarni nem félemlt. Melly elvetemedettséget, 's meg jobbéthatatlan gonoszságának nagyságát tetézik, ezen raboskodónak még azon vétkes cselekedetei is, mellyek szerint ember társai ellen forralt boszuját nem tsak a' rémittő tüzi veszély okozása által szokta ki elégíteni, hanem életét még azok vagyoni el orozásával, másoknak pedig kegyetlen meg kénzásával is billyegezte egy a' már éréntett Tiszti visgálatokban foglalt Tanuk meg hitelesített vallásával ellene tőkélletessen be bizonyittatik: hogy Frank Lászlónak pinczjét fel vervén, abból annak szénáját Horváth János rab társával meglopta, 's azt a' Tanuk el csapázván, hajlékánál meg is találták, Pörcki vagy Kolompár János rabtársát pedig Q. alatti Sebészi látlelet szerént Dombi vagy Horváth János, Jósef, és Péter társaságában kegyetlenül öszve tagolván, annak bal lába szárát egészlen is el törte. De ezeken fellül nevezett Dombi vagy Horváth Vendel rabszemély erős gyanuval terheltek még ez eránt is: hogy mivel Nemes Apáti helységben éppen azon idő tájban több gyujtogatások is történtek, azokat is nem más, mint ezen raboskodó követte légyen el, mire nézve tehát annyival inkább is, mivel e megye Kebelében a' közelebb le folyt évben hasonló szántsándékos gyujtogatóknak nem tsak számtalan magánosok, hanem több egész helységek is, mellyek a' tűz lángjai által semmivé tétettek, mar-

talékaik lettek, 's ez által több egész családok végső inségre jutottak, a' raboskodónak, még azon magában szállása is, melly szerént A. alatti Szabad Vallásához képest vétkes tetteit önkéntessen meg vallotta, mentségére nem vetethetvén, hanem a' halálos büntetésre érdemesnek találtattván azért: hogy ezt a' raboskodó maga meg érdemlett büntetésére, és mások rettentő példájára elvehesse, hohér pallosa által az élők sorából ki töröltetni rendeltetik. – Meg marasztatván pedig Koltay Györgynek okozott, és 400 Váltó forint mégis Tóth János elégett pinczében történt, és 100 forint Váltócédulát tévő károknak, ugy Frank László szénája árának 2 ezüst forintoknak meg téréttésében, ugy a' Vass dijnak 5 krajcár, tartás bérének ~~xxx~~ forint ~~xxx~~ krajcár^d p(engő)p(ézn)ben magányossan, még is az ellenek állított Tanuk napi béreinek 4 forint 36 krajcár váltócédulának leendő meg fizetésében, ezek, a' jelen pernek a' felsőbb Itélő Székekről leendő vissza érkezésekor, mire a' raboskodóra nézve a' jelen Ítélet végrehajtása el hallasztatik, a' raboskodó értékéből be vetettetni, és az illető helyekre ki elégítettteni rendeltettnek. Továbbá jóllehet ugyan Horváth János rabszemély ellen az, mintha ő Dombi vagy Horváth Vendel raboskodó állittása szerint ezzel, akkoron, mikor az Koltay György pintzéje üstökében elsőbben puskaport, azután einschlagot tett, jelen lett volna, ki nem bizonyodik, az mind azonáltal: hogy annak a' széna lopásban társa volt, és mikor Dombi Vendel meg fogattatott, ennek számára szalonnát is küldött, a' felhozott felperesi tanuk vallásai által tökéletesen be bizonyitva lévén, minthogy ezen raboskodó mégis azon próbák ellenére szalonnának általa lett küldését vakmerően tagadni bátorzkodott, ezen tagadásáért is az ítélet ki hirdetésétül számálva egy év negyedi nyűgvasban, közmunkában, 's hetenként két napi böjtel el töltendő tömlöczi fogságra, és eleresztésekor 25 pálcza ütések ki állására ítéltetik, 's meg marasztatván Frank László ellopott szénája árának Dombi Vendellel, és a' tanuk napi béreinek is ugyan azzal együtt teendő meg téréttésében, mégis a' Vass dijnak 5 krajcár tartás bérének 6 forint 23 krajcár p(engő)p(ézn)ben leendő meg fizetésében: hogy ezeket annak értékéből be vegye, 's Jelentése mellett be mutassa Sümegi Ferentz Alsz(olga) bíró Ur az Ítélet ki adásával kiküldetik. Végre ámbátor ugyan Kósa János rabszemély ugyan arról: hogy Horváth János rabszemélynek Szeghy József pinczéje fel gyujtásában részes társa volt Dombi Vendel Szabad Vallásával, Kolompár vagy Pöröcz János pedig arról: hogy a' Nemes Apáti Kortsma házat, és Kováts Műhelyt 2 forintért ő gyujtotta meg, meg veretésekor pedig a' K. alatti Tanukat tüzzel is fenyegette, és botránkoztatólag, miként a' rajta történt verést nyerné, 's azért testi sanyarúsága meg sem ítéltetik, káromkodások között házsártoskodott, igen erőss gyanuval terhelttettek, mivel azomban ezek tökéletesen ellenek meg mutatva nintsenek,

azért ezuttal szabadon eresztetni rendeltettek. Sűmeghy Ferentz Alsz(olga) bíró Ur pedig még oda is utasittatik: hogy mivel Dombi Vendel A. alatti Szabad Vallásában Nemes Ágoston Imre ugyan azzal: hogy a' most nevezett raboskodót a' gyujtas módjára meg tanitván: annak: hogy testvér bátya házát gyujtsa meg 50 forintokat ígért, Kolompár Jánosnak pedig a' Kováts Műhely, és Kortsma ház meg gyujtásáért 2 forintokat fizetett, Dombi vagy Horváth János, József, Péter pedig Kolompár János meg verésével terheltetnének, ezeket ugyan a' Nemes V(á)r(me)gye fogságába bé késértesse, Nemes Ágoston Imre ellen pedig szoros T(iszti) Visgálatot tellyesitvén, Jelentése mellett be mutassa. k. m. f.

A felperes Tiszti Ügyész a pert Raboskodó Dombi vagy Horváth Vendelre nézve a Te(kin)t(e)tes Kir(ályi) Táblára fellyebb viszi.

Itéltetett

A' fellebbvitel birtokon belül megengedettvén, ezen Per a' Te(kin)t(e)tes Kir(ályi) Táblára leendő által küldés végett a' N(emes) V(á)r(me)gye Gyülekezetére bé mutattatni rendeltetik. K.m.f.

Zob János Első All jegyző.

11.15.

1844. március 5., Pozsony

A Királyi Tábla 1843. október 24-én hozott ítélete és a Hét Személyes Tábla 1844. február 26-án kimondott helybenhagyása

Mi Első Ferdinand Isten kegyelméből Ausztriai Császár, Magyar és Cseh Országoknak e néven ötödik, Dalmát, Horvát, Tót, Halics, és Lodomér Országoknak Apostoli Királya, Lombard, Velentze, és illyriai Király s.a.t. Ausztriai Föhertzeg, Lotharingia, Salzburg, Stajer, Karantán, és Karniol, fel és al Silesia Hertzeg, Erdélyi Nagy Fejedelem, Morvai Határgrof, Habsburg és Tyrol Grofja, s.a.t. ezennel emlékezetül adjuk, hogy ezer nyoltz száz negyvenharmadik Esztendei October huszonnegyedik napján Királyi Itélő Táblánk, Posony Vármegyénkben kebelezett Szabad Királyi Posony Városunkban, ugymint az 1830:6 és 1836:45 Törvény Czikkelyek rendelése következtében, jelenleg, Magyar Országunk köz törvénykezéseinek helyén, és idején, a' perlekedők ügyeinek megvisgálása, és birálása végett, birói széket ülven, 's hívünk Vitézlő Dienes Lászlónak, mint Zala Vármegye tisztii ügyészének, Dombi vagy Horvát Vendel, Kósa János, Horvát János, és Pörtzi vagy Kolompár József, részint gyujtogatásról, részint tolvajságról vádolt Al-

peresek ellen, az említett megye fenyítő Törvényszéke előtt, 1842 Január 24^{ik} napján, indított, és Dombi vagy Horváth Vendel első rendű Raboskodónak, – a' Koltay Györgynek okozott 400 V(áltó) f(orint)nyi, Tóth János elégett pinczében tett 100 V(áltó) f(orint)nyi károknak, ugy Frank László szénája árának 2 ezüst f(orint)tok megtérítésében, valamint az 5 p(engő) karjcárt tevő vasdíjnak, ön tömlőtzi tartása bérének, és az ellenek állított Tanuk napi béreinek 4 forint 36 krajcár váltócédula leendő megfizetésébeni elmarasztásán felül, – hohér pallosára; Horvát Jánosnak pedig a' Frank Lászlótól elorozott széna árának, és a' Tanuk napi béreiknek, /:Horváth Vendel fennemlített Alperessel együtt leendő:/ megtérítésébeni elmarasztásán felül, – az Ítélet kihirdetésétől számítandó egy év negyedi nyügvasban, közmunkákban, 's hetenkint két napi bójtel eltöltendő fogságra, továbbá az 5 krajcárnyi vasdíjnak és 6 forint 23 krajcár p(engő)p(énz) öntartása bérének pótlására, 's egyszersmind eleresztésekor kiállandó 25 pácza ütésekre lett elítéltetésükkal; – Kósa Kósa János, és Pörtzi vagy Kolompár József Alperesnek pedig elegendő próbák hijánya miatti felmentésökkel bevégzett, onnét végre a' felperesi tisztii ügyész részéről, az első rendű Alperesre nézve, közben tett felebbvitel utján, bővebb megvizsgálás okáért ide felhozott büntető perét megvizsgálván, és bírálván, ugyan az következő szavakkal ítelt

Itéltetett:

A' megyei Törvényszéknek Ítélete helyben hagyatik, és a' per foganat szerzés végett ugyan ahhoz vissza küldetik.

Ezen Ítélet végtére annak rendje szerint kimondatván, és legfelsőbb megvizsgálás tekintetéből Hét Személyes Táblánkra is felebbvitetvén, ugyan az ezer nyoltz száz negyvennegyedik Esztendei Február huszonhatodik napján ezen szavakkal ítelt

Itéltetett:

A' Tekintetes Királyi Táblának Ítélete helyben hagyatik.

Melly büntető pernek a' fenirt módon, mind a' két Táblánkon történt megvizsgálásáról és bírálásáról, a' Felperes tisztii ügyész Igazainak jövődöbeli biztosításául szolgáló hiteles biröi Királyi pecsétünkel megerősített jelen Ítéleti Bizonyosság Levelünket kiadandónak véltük, a' köz igazság ugy hozván magával. Költ Szabad Királyi Posony Városunkban ezer nyoltz száz negyvennegyedik Esztendei Martius ötödik napján.

Olv(asta) és kiad(ta)

[---]^e

[L.S.]

Puchói Marczibányi Lórintz Cs(ászári) Kir(ályi)
Kamarás, és Előadó Kir(ályi) Tábla Biró

Mellékletben L, M, N, O betűjelekkel a vádlottokról készült orvosi látleletek. A vármegyei főorvos valamennyiüket testi büntetés elszívására alkalmasnak találta. Dombi Horváth Vendelről a nemesapáti plébánián 1842. március 1-én kelt anyakönyvi kivonat (S betűjellel). 1807. november 9-én született, édesapja Horváth János, édesanyja Szeghi Erzsébet.

Jegyzet:

- ^a Bizonytalan olvasatú szó: sontossan?
- ^b Elmosódás miatt nem olvasható szó.
- ^c Az írat szélének szakadása miatt nem olvasható szó
- ^d A jegyzőkönyv írója az összeg helyét üresen hagyta.
- ^e Két olvashatatlan aláírás.

12.

1844

*A Balaton mentén faluzó, lótolvajlással vádolt
kolompár cigányok pere*

12.1.

1844. október 21., Söjtör
Lakatos András vallomása

Szabad Vallás

Mi neved, hány éves, hová való születésű, sorsu, 's állapotú vagy?

Lakatos András a' nevem, 32 éves R(ómai) Keresztény, Gyűszöli ezen T(ekintetes) N(emes) Megyei helységbeli születés, Kolompár Czigány, feleséges öt élő gyermekkel vagyok.

Hol, mikor, kik által, és miért fogattattál meg?

Bajcsai ezen T(ekintetes) N(emes) Megyei helységben a Kortsmában Őr Mester Urnak parancsából Kapornaki Járásbeli foglárók által fogadtattam meg, – gondolom azért, hogy nálom 's rab társomnál Kolompár Andrásnál két Szekér és négy Ló találtatott, –

Meg fogadtatásom f(olyó) hó 6án
történt.

Hol, 's merre kóboroltatok, a'
kezeteken ért lovakat, kotsikat
ugy a' 8 ezüst gombokat hol és
kitől vettétek környülményessen
beszéld el?

Ennek előtte mint egy 5-6 héttel
Sümegről Sárosdra, Sárosról
Nyirádra, annak utánna Balaton
melletti falukban dolgozgattunk, –
Balaton mellett pedig fel
kerültünk T(ekintetes) N(emes)
Veszprém Vármegyébe Vámosra,
Vámosról Peremartonba, hol
három napig dolgoztunk, a' hol is
történt, hogy f(olyó) October hó
4ére vérradóra egy esméretlen
ember kit megnevezni nem tudok
a' falun kívül volt Sátorunkhoz
vezetett egy fekete és egy pej lovat,
tőlem és rab társomtól kérdezte
hogyan azon lovakat nem vennénk
meg tőle, mint hogy az lovak jók
voltak, kérdeztük, hogy mire
tartaná, válaszolá 100
váltóforintra, véle alkuba
ereszkedvén 80 f(orin)tokon meg
vettük és néki az árát ki fizettük,
– ezen vásárlás után azonnal
Sátorfánkat fel szedvén kotsikra
fel rakodtunk, és Somogynak
vettük utunkat Csepely felé hol
meg is ettettünk, Csepelyből
Löllének utaztunk, ide már éjjel
értünk, ott el tértünk Balaton
Kereszt Urnak és a' mint mentünk
egy hidnál a legelőn egy sárga és
egy fakó forma pej lovat meg
látván, rabtársommal együtt
kotsinkról le ugorván, hamar fel
kötőfékeztük és kotsinkba
béfoltuk, f(olyó) October hó 5ére
vérradóra, 's annak utánna
B(alaton) Kereszt Úrnak,
Kápolnának, hol meg ettettünk, itt
pedig Kanizsának vettük utunkat,

's még az nap késő este Kiss Kanizsára értünk, hol is at ott letelepedett Czigányoknál meg háltunk. Kiss Kanizsárul más nap hajnalba oly feltett szándékkal el indultunk, hogy Letenyére megyünk Vásárra, 's ottan az általunk lopott, és vett lovakat eladjuk, – de feltett szándékunkban az pandurok által akadályoztattunk, mert Kanizsától fogva kotsin mindenhol utánnunk jöttek, – bár mi több helyütt utunkat vesztettük, hogy el ne fogadtathassunk, Bajtsánál még is el értek és elfogtak. A 8 ezüst gombok minthogy rabtársomé, arról nékem semmi tudományom sints. A' kotsimat pedig Vámosi Zsidótól kit megnevezni nem tudok 30 váltóforinton vettem.

Minek utánna már Vámoson kotsid volt, hát mivel huzattad azt Peremartonba?

Mult [---]^a Sümeghi Vásárba vettem egy sánta lovat 17 f(ori)nton egy Vass Vármegyei embertől, kit megnevezni ugyan nem tudok, de hogy valóságosan vettem azt bé bizonyítani merem.

Te rossz ember, rab társoddal több lovakat is loptatok el, azért vald meg igazán, még minő lovakat loptatok?

Én ennél többet sem lovat, sem mást nem loptam.

El fogadtatásodkor a' pandurok minő vagyont értek kezenedél?

A két lovon, kotsin és egy fugillarison kívül semit.

Voltál é fogva, vagy büntetve?

Sem fogva sem büntetve nem voltam.

Van é valami értéked?

A rajtam lévő ruházatomon kívül semim.

Kivette Sőjtörön 8 21 844

Lóránt Tamás Zala Megyei Eskütt.

A per ,A' jelű melléklete. 1844. november 27-én Zalaegerszegen a vármegye törvényszéke előtt Kolompár Andrással szembesítve, Lakatos András megerősítette vallomását.

12.2.

1844. október 21., Söjtör
Kolompár András vallomása

Szabad Vallás

Mi neved, hány éves, hová való születésű, sorsú, 's állapotú vagy?

Kolompár András a' nevem 48 éves R(ómai) Keresztény, Kollátszeghi ezen N(emes) Megyei Születésű, Kolompár Czigány, feleséges két élő gyermekem vagyon.

Hol, mikor, kik által, 's miért fogadtattál meg?

Bajcsai ezen T(ekintetes) N(emes) Megyei helységben az kortsmában Varga János Ór Mester Urnak rendelésébül Kapornaki Járásbeli foglárók által fogadtattam meg, gondolom azért, hogy nálom 's rab társomnál Lakatos Andrásnál két Szekér és négy ló találatott, meg fogadtatásom f(olyó) hó 6^{án} történt.

Hol, 's merre kőboroltatok, a' kezetekén ért lovakat, kotsikat, ugy a' 8 ezüst gombokat hol és kitől vettétek beszéld el környülményessen?

Ennek előtte mint egy 5-6 héttel Sümeghről Sárosdra, Sárosdról Nyirádra, annak utánna Balaton mellett lévő falukban dolgozgattunk, Balaton mellül fel kerültünk Peremartonba T(ekintetes) N(emes) Veszprém Vármegyei helységbe, hol három napokig dolgoztunk, hol is történt az, hogy f(olyó) October hó 4^{érc} virradóra Sátorunkhoz jött egy esmeretlen ember, ki is hozzánk

egy fekete, és egy pej lovat
vezetvén, bennünket fel szállított,
hogy azokat eladná, vennénk meg,
látván azt, hogy az lovak azon árt,
mellyre tartva voltak nagyon
megérik, azért azon esméretlen
emberrel alkuba eredvén 80 váltó
forintokon tőle meg vettük, a'
Lovaknak megvásárlása után
Sátorunkat tüstént felszedvén
Szekereinkre fel rakódtunk 's egy
hajtással Csepelyig mentünk, hol
meg etettünk, innénd Löllének
vettük utunkat, Löllénél pedig
Balaton Kereszt Ur felé el tértünk,
's már ekkor éjjel volt, ut
mentünkben Löllei határban egy
hid mellett két lovat pillantánk
meg, ezeknek el tolvajlására mint
kettőnknek kedve lött, –
Kotsinkról le ugrálván tsak hamar
azokat fel kötőfékeztük 's rab
társommal Szekereinkbe bé is
fogtuk, ez történt f(olyó) October
hó 5^ére virradóra, tovább foltattuk
utunkat B(alaton) Kereszt Urnak,
Kápolnának, hol meg etettünk, itt
pedig Kanizsának vettük utunkat
's még az napkéső este Kiss
Kanizsára értünk, hol az ott
letelepedett Czigányoknál meg is
háltunk; – Kiss Kanizsáról már
hajnalba elindultunk, oly feltett
szándékkal, hogy Letenyén
megyünk Vásárra, 's ottan az
általunk vett, és lopott lovakat
eladjuk, – de feltett szándékunkat
az pandurok akadályoztatták,
mert Kanizsától fogva Kotsin
minden hol azok utánnunk jöttek,
bár mi több helyt azért utunkat
vesztettük, hogy el ne
fogadtatthassanak, bennünket

Bajtsánál el fogtak, a' nálom talált 8 ezüst gombokat pedig egy kortsmárostól 22 f(orint) 30 krajcáron vettem, de sem nevét, sem pedig a' falut megnevezni nem tudom, hanem hogy azokat pénzen vásároltam, arról nekem irásom vagyon, mely irás a' gombokkal együtt Ör Mester Urnál vagyon. A kotsimat pedig Fülén T(ekintetes) N(emes) Fehér Vármegyében Fülel Zsidótól, kinek nevét nem tudom 45 váltó foréntokon vettem.

Már minek utánna az általad vett és az lopott lovak előtt Szekered volt, lovadnak is kellett lenni, hiszen Szekeredet ide 's tova magad nem huztad, vald meg igazán minő lovak fordultak meg kezeiden, és hol vetted azokat?

Te gonosz ember, nagyon esmeretes ember vagy, lő tolvajlásodról; azért tsak vald meg igazán hogy még hol loptatok társoddal lovakat, 's hol adtátok el azokat?

Voltál é fogva vagy büntetttve, 's ha voltál minő büntetést kaptál?

El fogadtatásodkor, a' pandurok minő vagyont érték kezednél?

Igaz hogy nekem azelőtt is lovam volt, mert egyet vettem Komárom Vármegyében Kéthelyen Pali nevezetű embertől 30 f(orin)ton, 's azon lovat Fehér Vári Hegyes Joseffel elcseréltem egy Vak lóért, ezen Vak lovat pedig Peremartoni Zsidónak ött Váltó foréntért eladtam.

Én több lovat nem loptam; azért bár mit tsinálnak is vélem, többet vallani nem tudok.

Már egyszer Zala Egerszegen lő lopásért esztendeig voltam fogva, és 100 pälczát kaptam.

A két lovon, kotsin, 8 ezüst gombokon, egy hitván pugillárison kívül, melyben a' gombokról való levelem volt, semít.

Van é valami értéked 's miből
állók azok?

A meg nevezetteken kívül
semmim.

Kivette Söjtörön October 21^{kén} 844.

Lóránt Tamás Zala Megyei Eskütt.

A per ,B' jelű melléklete. November 27-én a törvényszéken Kolompár András is változtatások nélkül megerősítette vallomását.

12.3.

1844. november 25., Zalaegerszeg

*Sümeghy Ferenc főszoigabiró jelentése a kolompár cigányoktól
elkobzott javokról*

Alul irt hivatalosan jelentem a' Tekintetes Fenyitó törvényszéknek hogy folyó 1844^k esztendei October 6^{kán} vidékembeli Bajcsai helységben el fogott Lakatos András, és Kolompár András ló tolvajok 2 szeke-reit Nagy Kanisán f(olyó) e(esztendő) October 14^{kén} árverés utján eladatván, az egyikért 30 for(int) 15 krajcár a' másikért pedig 21 for(int) váltót, 's így összesen 51 for(int) 15 krajcárokat vettem kezemhez, mellyeket úgy a' raboskodókkal volt, nőknél talált nyocz ezüst gombokat, és két üres levél tárczákat kellő intézkedés végett bé mutatni kötelességemnek tartom. Kelt Z(ala) Egerszegen Nov(ember) 25^{én} 844.

Sümeghy Ferencz fő szolgabiró.

A per ,G' jelű melléklete.

12.4.

1844. november 25., Zalaegerszeg

*Lóránt Tamás vármegyei esküdt jelentése a Páhi János
lellei lakostól ellopott lovokról*

Alul irt bizonyítom hogy Páhi Jánost 30 éves, R(ömai) K(atolikus) Löl-lei Te(kin)t(e)tes Somogy Megyei helység lakóssát f(olyó) eszt(endő) October 5^{kén} vérradóra a' közlegelőrül elveszett két lovai iránt kikérdezvén vallotta: hogy az elveszett lovait két esztendő s korukban ottani lakós Kis Szabó Józseftől vásárolta, és azokat mind addig, mig el nem lopták használta, több fáradozásai 's nyomozódásai után Gétyén az Örmesternél is lovait tudakolta, mellyek már akkor tartásba kiadva

voltak reá akadt, mellyeket magáénak lenni b**é**bizonyítván azokat T(e-
kintetes) fő bíró Urnak rendeléséből vissza is kapta, lovait mellyek a'
kezére vissza kerültek 230 – utánnuk tett kölcségét, és fáradságát 55
v(áltó)c(édula) f(orin)tokra határozza.

Mely vallomásrul adom ezen bizonyítványomat. Zala Egerszegen No-
v(ember) 25^{én} 844.

Lóránt Tamás Zala Megyei Eskütt.

A per ,C' jelü melléklete. November 27-én a törvényszéken Lakatos és Ko-
lompár Andrással szembesítve Páhi János megerősítette vallomását.

12.5.

1844. november 26., Zalaegerszeg

Törvényszéki jegyzőkönyv

1844^{dik} esztendei Novemb(er) 26^{án} s több következett napjain Zala
Egerszegi T(ekintetes) N(emes) Zala Vármegyei M(ező) Várossban foly-
tatva tartatott Büntető Törvény Szék alkalmával

Felvételett Büntető Pere

Nemes Töreky Károly Tisztes Tiszti Alügyésznek azért illető Felpe-
resnek

Vasban álló Lakatos András, és Kolompár András uj polgárok, s' ló
lopásrul vádolt Rab Személyek ellen

A felperes Tiszti Ügyész vádját eképpen adja elő: Miképpen a' rabos-
kodók vándorlásuk közt szomszéd N(eme)s veszprém Megyébe eljutván
Pere Martony nevü helységbe 2 darab, ugy N(eme)s Somogy Megyei
Löllei helység határában szinte 2 darab 's így öszvessen négy lovakat,
és még más a' per folytában bebizonyittandókat el tolvajlani, 's ez által
embertársukat tetemessen meg károsítani, magukat pedig példás
büntetésre érdemesíteni nem félemlettek.

Kivánnya azért a' Felperes Tiszti Ügyész vádjának bé bizonyodása
esetére a' raboskodókat példássan megbüntettetni, 's minden okozott
károkat, vas dijt, tömlötzi tartást, 's egyéb költségeket általuk megté-
rítettetni, 's így valóságos végrehajtással is törvényes Igazságot kiszol-
gáltatni. A Felperes Tiszti Ügyész a' raboskodók Szabad Vallásait A. B.
alatt zárt mellékletekkel együtt ide zárja, ugy egyik károsodottnak ká-
ra iránt tett nyilatkozatát C, egy rendü tanu vallást D, rabok testi al-
kotásokróli bizonyitmányokat E. F.

1844^{ik} évi November 27^{én} Zala Egerszegi T(ekintetes) N(emes) Zala
megyei M(ező) Várossban folytatva tartott B(üntető) Törvény Szék alkal-

mával Lakatos András, és Kolompár András rabszemélyek ezen előttök felolvasott Vádat Szabad Vallásokhoz képest fogadták. Kmf.

Árvay István helyettes Jegyző

A' felperes tisztí ügyész a' rabszemélyeknek értékét kimutató tisztí jelentés ide záratik G. alatt.

1844. November 25. Bün Törvény Szék alkalmával

Itéltetett

Lakatos András, és Kolompár András lólopásokért, és csavargásokért bevasaltatott rab személyeknek A. és B. alatti Szabad vallásokból elegendő képpen bebizonyosodván az, hogy ezen rabszemélyek a' csavargásokat tiltó felsőbbi rendeleteket, és Megyei köz végzéseket, úgy a' lólopást sujtó törvények szigorúságát semmiben vévén, de Kolompár András még azon is hogy már szinte lólopásért egy év fogsággal, és 100 pálcza ütésekkel fenytve volt, semmit nem okulván, ezek ellenére nem tsak ezen, hanem szomszéd N(emes) Vas, Veszprém, és Somogy megyékben is fellebb alább kóborolni, s' ezen csavargásaik közben Zelbi (sic!) László Hajmáskéri lakós 215 f(orin)t(ot) érő két lovait, mint azon állítások mutatja: hogy kezeikre véve, tüstént sátorfáikat felszedték, 's rajtok elutaztak, hihető lopás, vagy orgazdaság utján kezeikre keritvén, hogy azokat elrejtessék rajtok N(emes) Somogy V(ár)megyébe át utazni, 's ezen utjokban a' Löllei határban Páhi János Löllei lakósnak is kétszáz harmintz V(áltó)f(orint)okat érő két lovait elorozni, 's így felebarátjaikat vétkes elszántsággal szükségh barmaiktól megfosztani törekedni nem irtóztak légyen, melly vétkes cselekedetük annyival inkább is, hogy a' gyakori lólopások által a' Megyei lakósok majd mindenfelé károsítatnak, szigoru fenytéteket érdemelvén, Lakatos András mind azon által hogy még fogva, és büntetve nem volt, mind kettőjöknek pedig: hogy a' kárvallottaknak lovaik vissza kerültek, büntetésük enyhítésére vetettetvén, ehez képest azért, hogy a' raboskodók megérdemlett büntetésüket elvehessék, 's rajtok mások is tanulhassanak, az ítélet kihirdetésétől számlálva Kolompár András két évi, Lakatos András pedig másfél esztendei, mind ketten nyügvasban, közmunkákban, 's hetenként 2 napi böjtölendő tömlöczi fogságra, és fejenként most és fertálonként 25 pálcza kiállítására ítéltetnek, és megmarasztatván egyik a' másikért Páhi Jánosnak 55 v(áltó) f(orint), Zelki (sic!) Lászlónak pedig 25 ezüst f(orint) költségeiknek, mégis az ellenük állított tanuk napi bérének 3 f(orint) 12 krajcár v(áltó) cz(édu-lának) leendő megfizetésében, úgy fejenként a' vas dijnak 5 krajcár tartás béreiknek Kolompár András 39 f(orint) 28 krajcár Lakatos András 30 f(orint) 7 krajcár p(engő) p(éNZ) leendő megtérítésében, az ítélet kiadása mellett Sümeghy Ferencz fősz(olga)biró Urra bizatik, hogy a'

raboskodók értékeiből a' G. alatti jelentés szerint bevett, és a' raboskodóknál talált ezüst gomboknak, 's egyéb értékeiknek eladásából beveendő summákból a' kárvallottakat káraikhoz arányitva kielégítvén, a' megítélt béreket jelentése mellett bemutassa.

Zob János Első Al Jegyző.

12.6.

1844. november 28., Zalaegerszeg

*Talabér György vármegyei esküdt jelentése Zelki László
hajmáskéri lakos vallomásáról*

Alól irtt hitellyesen bizonyítottam, hogy Zerki (sic!) Lászlót Te(kin)t(e)tes N(emes) Veszprém V(á)r(me)gyei Hajmás Kéri lakost, Kolompár András és Lakatos András raboskodók által ellopott két lovai erősségéről 's azoknak keresésében tett költségei érdemében ki kérdeztem, ki is e' következő Vallást tett:

Zelki (sic!) László 63 e(sztendős) református Hajmás Kéri Veszprém Megyei helységbeli lakos ki kérdeztetése után vallotta: hogy f(olyó) e(sztendő) October hó 4^{éve} virradóra a' köz legelőről egy fekete és egy pej herélt lovai el lopattak, azok után tett többszöri nyomozódásai után is a' Tanú azoknak nyomában nem jöhetett egész most leg közelebb el mult Nagy Kanizsai Országos Vásárig, – akkor is tsak ugy, hogy a' Palotai Csapók Kanizsára Vásárra le voltak, haza tértettekkel a' Csapók által értesített a' Tanú, hogy Nagy Kanizsán több rendbeli lopott lovak volnának a' Pandurok kezén, mellyeket a' Tanunak jó volna meg nézni, ne talán lovait köztök meg találná, a' Csapóknak jöslását a' Tanú el fogadván, Kanizsára le ment; de már akkor saját lovait Nagy Kanizsán nem találta, a' honnénd Kiss Kanizsára utasított, azon utasítással, hogy a' Kapornaki Járásbeli foglár Ör Mester használás végett Kiss Kanizsai Kiss Josefnek is két lovat adott, a' hová a' Tanú ki ment, 's a' nevezett embert fel keresvén kinél tulajdon lovai-ra reá esmért, azonnal Kiss Josef Kiss Kanizsai lakossal kinél a' Tanunak lovai használás képpen lévén, Söjtörre Tekin)t(e)tes Sümeghy Ferentz fő bíró Urhoz fel jött, ki előtt a' Tanú lovainak sajátját bécizonyította; – Azonnal azokat tisztelt fő bíró Ur ált adatta. – A Tanu két lovának árát 215 Váltó forintokra teszi, mellyek neki természetben vissza kerültek, – az utánnok tett huzamosti fáradságát 's költségeit 25 ezüst forintra határozza.

Melly eképpen véghez vitt tisztí visgalatról adván ezen saját alá írásommal meg erősített bizonyítmányomat. Zala Egerszeghen November 28^{án} 844.

Talabér György Zala megyei Esküdt

A per ,D' jelű melléklete. Zob János első aljegyzőnek a jelentéshez utólag tett feljegyzése szerint 1844. november 28-án Zelki Jánost a törvényszéken szembesítették Lakatos és Kolompár Andrással, s eskü alatt megerősítette vallomását.

12.7.

1845. április 21., Zalaegerszeg

Sümeghy Ferenc főszolgabíró jelentése a cigányok által okozott károk megtérítéséről

Alul irt a Tekintetes B(üntető) Törvényszéknek mult 1844^{dik} esztendei november 25^{kén} 255. szám alatt hozott végzésével Lakatos András és Kolompár András lótolvaj rabszemélyek értékéből kárvallott Páhi János 55 f(orint) v(áltó)c(édula) Zergi (sic !) László 62 f(orint) 30 krajcár v(áltó)c(édula) költségeinek a' raboskodók ellen álitott tanuk bérének, és tömlöczi tartás bérüknek bé vételére, és az illető helyekre leendő kifizetésére utasítatván, hivatalossan jelentem, hogy a' raboskodóknál megfogadásuk alkalmával talált egyik szekeret 30 for(int) 15 krajcár-
rokért váltóban, a' másikat 21 f(orint) v(áltó)c(éduláért) a' nyolcz ezüst gombokat pedig 15 f(orint) v(áltó)c(éduláért) el adatván, összes értékükből bé vett 66 f(orint) 15 krajcár v(áltó)c(édula) a' két kárt vallott közt aként osztottam fel, hogy abból kevesbé károsult Páhi Jánosnak 30 f(orint) 7 krajcár v(áltó)c(édula) Zergi (sic!) Lászlónak pedig 36 f(orint) 7 krajcár v(áltó)c(édula) jusson, miután pedig a' raboskodóknak főntebb elősorolt, és elárusított vagyonuknál egyebük nem volt, sem a' kárt vallottaknak még fent maradt kárait, sem a' tanuk napi béreit, és a' raboskodók tömlöczi tartását bé venni képes nem voltam. Kelt Zalaegerszegen Április 21^{kén} 845.

Sümeghy Ferencz ki küldött fő szolgabíró

12.8.

1846. január 26., Zalaegerszeg

Sümeghy Ferenc főszolgabíró újabb jelentése, hogy a kolompár cigányok értékeiből a tanúk napidija és a tömlöctartás nem hajtható be

Alul irt a' tekintetes B(üntető)törvényszéknek mult 844^k esztendei November 25^{kén} 255^k szám alatt hozott végzésénél fogva ki küldetvén a' végett, hogy Páhi János, és Zergi (sic!) László Somogy és Veszprém Megyei lakosok lovai eltolvajlása miatt raboskodó Lakatos András, és

Kolompár András értékéből Páhi Jánosnak 55 f(orint) v(áltó)c(édula) Zergi Lászlónak pedig 62 f(orint) 30 krajcár v(áltó)c(édula) megítelt költségük fejében ki fizetvén, a' nevezett rabok ellen állított tanuk napi bérét, a' rabok vas díjját, és tömlöczi tartásuk bérét jelentésem mellett bé mutassam, – hivatalosan jelentem, hogy miután a' nevezett rab-személyeknek, bűnperükhöz G. alatt zárt jelentésemhez képest 57 f(orint) 15 krajcár v(áltó)czéduláért el adott két szekerükön, és nyolcz ezüst gombjaikon kívül, melyek utóbb 15 v(áltó)c(édula) forintokért adattak el, egyéb értékük nem létezett, ezen összesen 66 f(orint) 15 krajcárok pedig általam ugyan november hó 28^{kán} a' kárt vallottak közt oly móddal osztattak fel, hogy abból Páhi János mint kevesbé károsult 30 f(orint) 7 krajcár v(áltó)c(édulában) Zergi László pedig 36 f(orint) 7 krajcárban részesítették, a' kárvallottak megítelt költségeik fizetetlen részére, és a' tanuk bére, rabok vas díjja, és tömlöczi tartás bére ki elégítésére mi sem maradván, ezek ki elégítése nem eszközölthetett. – Kelt Zala Egerszegen Január 20^{kán} 846.

Sümeghy ferencz kiküldött fő szolgabiró

ZML. IV. 14. n. Tiszti és büntető perek, fasc. 16. nro. 75.

Mellékletben a megyei főorvos által kiadott tanúsítványok (E és F jellel), hogy Kolompár András és Lakatos András alkalmas testi büntetés elszívására. Továbbá vásári cédula és községi igazoló levelek, amelyek tanúsítják, hogy a kolompárok faluzás közben mindenütt „jól és böcsületesen viselték magukat”.

Jegyzet:

^a Olvashatatlan szó, bizonyára a vásár napja.

13.

1846

Cigány lótolvajok pere

13.1.

1846. július 30., Szakácsi

Esetrajz szakácsi nemesektől ellopott lovak ügyében

Eset Rajz

Folyó évi 17te virradóra Nemes Fekete Mihály és Nemes Szita Mihály Szakácsi Birtokosoknak 4 Lovaik a' Legelőrül éjszakának idején eltolvajoltattak, mellyek közül Szita Mihálynak egy Lová a' károsok által

f(olyó) e(sztendő) Julius 29^{én} Kanisán Horváth Josef Musikus Czigánynál megtaláltatott és a' káros által Szakátsiba haza vezetett – mellyet is a' Raboskodónak Burmus nevű N(emes) Dédi Czigány 50 f(orint) V(áltó)cz(édula) adott Levél nélkül által, kit is kerestetvén a' megfogadás elől elillant, – 's ennél fogva Horváth Josefet mint Orgazdát a' N(emes) Megye fogházába késértettem. Szakátsiban Jul(ius) 30^{án} 846.

Stephais Rihárd főbíró

13.2.

1846. július 30., Szakácsi

Horváth József kanizsai cigány vallomása

1846^{dik} évi Julius 30^{án} Szakátsiban Somogy Megyei Cur(ialis) Helységben jövetkező Szabad Vallás vétetett ki:

Mi neved, hány éves, hova való születés minő hitű és sorsu Ember vagy?

Horváth Josef a' nevem mintegy 30 éves Rigyátzi születés R(ómai) Cath(olicus) Nagy Kanisai Musikus és oda való ló kereskedő Czigány vagyok.

Hol, mikor, ki által és miért fogattattál meg?

Én magam jöttem a' káros Szakátsiakkal, kik nálam Lovaik közül egyet megtaláltak Kanisán – N(emes) Dédig a' hol is Pandurok lévén azoknak ált(al) adtak és így lettem Rabbá.

Minő lovat adott Tenéked N(emes) Dédi Burmus nevű Czigány, megmondotta é hogy az minő ló, és te attól mi mellett és mennyiért Vásárlottad?

Ez előtt három héttel Szombat este Burmus hozzám jöven Kanisára egy ötéves pej lóval, mondván hogy Letenyére akarna vele menni, hanem ha kedvem volna azon Lóhoz venném meg tőle, – mellyre én válaszoltam Letenyén nem lesz Vásár most különben is azon ló a Kehejét hánnya nints bizon nekem kedvem hozzá – azomban többszöri unszolásra még is vele

alkuba eredtem és tőle 50 f(orientért) Levél nélkül meg is Vásárlottam, de az árával máig is tartozom, – Levelet pedig róla akkor nem adott mondván majd a róla szólló Levelet Kanisai Vásár alkalmával meghozza, – azt pedig hogy a' ló lopott é vagy sem arról nekem egy szót sem szólt.

Tudtad te azt igen jól hogy azon ló lopott – és azt is hogy levél nélkül lovat vásárlani nem szabad, és te még is annak ellenére meg vásárlottad – és így Te Orgazda vagy mit szólsz erre?

Én nem tudtam hogy azon ló lopott mert ha tudtam volna meg sem vásárlottam volna tőle – én nekem azt mondta hogy a' magáé – vegyem meg én könnyen ki gyógyíthatom a' Kehejébül – én Levél nélkül meg se vásárlottam volna tőle ha azt nem ígérte volna hogy a' Levelet róla meghozza, – mert tudom azt hogy Levél nélkül Vásárlani Lovat nem szabad.

Teneked Burmus még más 3^{om} Lovat is kezedre, – és így öszvessen 4 darabot mint tudva lopottakat vettél tőle által, vald meg tehát hova tetted a' még hiányzó 3 lovakat?

Énnékem Burmus N(emes) Dédi Czigány tsak azon egy Lovat adta kezemre, a' többiről nem tudok.

Honnét esmered Burmus nevű N(eme)s Dédi Czigányt?

Mivel véle Tisztujjítás alkalmával musikáltam – így hát jól esmerem.

Voltál é már fogva és büntetve?

Fogva, büntetve nem voltam.

Van é valami értéked?

Aprólékos házi butorom és a' Rajtam valóm.

K.m.f.

Király Antal mk Eskütt ált(al)

A per ,A' jelű melléklete. Horváth József 1846. augusztus 21-én a kaposvári törvényszék előtt megerősítette vallomását.

13.3.

1846. július 31., Nagykanizsa

Harsai József városi tanácsos által készített kimutatás

Horváth József javairól

Alólírtt folyó 846 évi Julius hónap 31^{én} N(emze)tes Bernáth Gáspár Ur Kanisa Város Birájának meghagyásából ki küldetve lévén a' végett, hogy ezen Város kebelebeli Horváth Josef ujj Polgárnak, ki lő tolvaj-ságért elfogatván, Kaposvári T(ekintetes) N(emes) Somogy Megyei fogházba bé is késértetvén, jelenleg ottan letartóztatva létez, – minden vagyonát egybe irván, azokat bírői zár alá további Rendelkezésig vegyem, kiküldetésemnél fogva a' hely szénére kimenvén, a' nevezettnek ingóságát /:ingatlan Javai nem lévén:/ következőképp egybe írtam, és zár alá vettem.

Nro.	Ingóságok megnevezése
1	Egy vasas szekér fa tengőlyre avétt, mely 30 V(áltó)f(orinto)kat ér.
2	Egy kiss Asztal
3	Egy avétt ágy
4	Egy karszék
5	Egy avétt Láda
6	Két párna, s egy terittő

Melly ekképpen általam tellesítetttekről, és zár alá vételről tészem ezennel hivatalos jelentésemet. Kanisa Julius hó 31^{én}, 846.

Harsai Joseff V(áros) Tanácsossa

A 2-6 tételt } jellel kapcsolták össze és a következőket jegyezték mellé:

„Mindezeket ezen Rab személynek felesége, maga hozományának és tulajdonának lenni állít.”

13.4.

1846. július 31., Nemesdéd

Kovács másként Burmus József nemesdédi cigány vallomása

1846 évi julius 31 Nemes Déden ezen T(ekintetes) N(emes) Somogy Megyei Cur(ialis) Helységben következő Szabad Vallás vétetett ki:

Mi neved, hány éves, hova való születés minő hitű és sorsu Ember vagy?

Kováts csuff névvel Burmus Josef a' nevem mintegy 24 éves N(emes) Dédi születés R(ómai) Cath(olicus)

és ugyan oda való Muzsikus
Czigány vagyok.

Hol mikor, ki által és miért
fogattattál meg?

Nemes Déden f(olyó) e(sztendő)
Julius 31^{én} fogtak meg a' N(emes)
V(árme)gye Pandurjai Szakátsi 4
Lovakért, mellyeknek eltolvajlása
reám gyanittatik.

Ki adta kezedre azon egy Szakátsi
Lovat, mely Nagy Kanisai Horváth
Josef Czigánynál a' károsok által
meg találtatott, – hát a' még
hiányzó három Lovakat hova
tettétek vald meg?

Barát András Szerdahelyi Zala
Megyei Czigány ki ez előtt 3 héttel
szabadult ki a Kaposi fogságból az
adta kezemre azon egy Szakátsi
Lovat két héttel ez előtt Kanisán a'
Szélmalmi Kortsmánál Cserébe,
én pedig néki egy Vemhes Sárga
Kantza lovat adtam érette és reá
még 5 f(orint) v(áltó)cz(édula)
feladást fizettem – azt mondván
Barát András, hogy ő azon Lovat
adósságba kapta, de hogy kitül
arról mit sem szólt, Levelet sem
adott róla – ezen Lovat én
Sógoromnak Horváth Josefnek
Kanisán 50 f(orint) V(áltó)cz(édula)
el is adtam – de még az árával
adós – a' három hiányzó lovakrul
se tudok semmit mert én azoknak
eltolvajlásába bűnös nem vagyok.

Te Burmus – hiszen te vezettél 4
lovat a' Sógorodhoz Kanisára és
igy te voltál a' Szakátsi Lovaknak
tolvajlója – sógorod majd
szemedbe mondja.

Én nem vezettem egyet se, hijjába
fogja reám a' Sógorom, a' mit nem
tettem el nem vádolom az igaz
hogy egyet közülük Barát
Andrástól cseréltem.

Ha te nem vezetted – vezette Barát
András, de tenéked minden esetre
a' tolvajságban részt kellett
venned – miért bujkálódtál tehát
a' padlásokon? mi azt mutatja
hogy ha bűnös nem volnál azt
nem tetted volna?

Fogassák el Barát Andrást majd
az megvalja – de én a'
tolvajságban részes nem vagyok –
az igaz hogy egyet közülük tőle
ugy cseréltem – azt pedig hogy a'
padlásokon bujkálódtam volna el
nem esmérem, mert elő jöttem.

Voltál é már fogva 's büntetve?

Fogva, büntetve nem voltam.

Minő értéked van?

Van egy lovam N(emes) Dédi Istók nevű Izraelitánál, ezen kívül több házi Butoraim és 32 f(orint) 5 krajcárból álló kész pénzem.

K.m.f.

Stephais főbíró

A per ‚B’ jelű melléklete. Augusztus 21-én a kaposvári törvényszék előtt Kováts József „vallásához azt adván, hogy a Szakátsi négy pej lovat, melyek közül három kancza, és egy herélt volt a’ legelőről Barát Andrással lopta el”.

13.5.

1846. [július 31.], Nemesdéd

A nemesdédi bíró által készített kimutatás Kováts József javairól

Nemes Dédi Kováts Josi ujj Polgár vagyonának össze Irása³¹

Egy Lova betsültetvén az alul irtak által. 40 vc
ugyan azon alkalommal által adatott ugyan Helységünkbeli
Szatler István Izraelitának.

Pál Imre esküdt
Halászi János öreg Bíró

Holmi Vagyonai össze irása.	Fl	Xcr
Egy vasas Kotsi Görbe oldal sráglával ³² együt	15	
Egy üres Láda	2	
Öt darab [---] ^a	1	15
Egy fenyő fábol épült feslet asztal	5	
Egy fenyő fa ágy feslet	4	
Egy puszta hátos szék		3
N(emes) Nagy Josefnél el zálogosított egy tarka dunyha	8	

³¹ A pénznemek rövidítéseit technikai okból nem oldottam fel. vc = váltócédula; Fl = florenum (forint); Xcr = cruciferus (krajcár). A ló értéke váltócédulában, a többi tétel ezüstforintban.

³² Saroglya.

ugyan ottan egy ágy terített	3
Egy kittő vánkös tollal töltve	2
Summa	40 18
amely eszközök meg betsültetvén a' fellyebbi ló árrát is ide értve, öszvesen	80 18

Kápolna Ferentz

Goran György

Lovászi György

Pál Imre eskütek

Halászi János Öreg Biró által.

Én előttem Nemes Farkas Imre Jegyző mp

13.6.

1846. augusztus 4., Kaposvár

Barát András tótszerdahelyi cigány vallomása

1846 évi Augustus 4 Kaposvárott ezen T(ekintetes) N(emes) Somogy Megyei Mező Városban következő Szabad Vallás vétetett ki:

Mi neved, hány éves, hova való születés, minő hitű és sorsu Ember vagy?

Barát András a' nevem mintegy 36 éves Baranya V(árme)gyei születés R(ómai) Cath(olicus) Toth Szerdahelyi helységbeli Zala Megyében Muzsikus Czigány vagyok.

Hol mikor, ki által és miért vagy meg fogva?

Toth Szerdahelyen magam lakánál fogtak meg a' Somogy Megyei Pandurok f(olyó) e(sztendő) Julius 31^{én} a Szakátsi 4 lovakért mellyeknek eltolvajlása én reám is gyanittatik.

Ugy vagyön – Burmus pajtásod szemedbe mondja hogy a' Véssei Kortsmába jöttetek öszve, és

Hijjába fedezi velem a' vétkét és hijjába fogják reám, mert én vele együtt a' Véssei Kortsmába nem

onnét mentetek el együtt a'
Szakátsi Mezőre a' hol is estve fele
a' lovakat felkötőfékezvén
Kanisára Horvát Josefhez
vezettétek?

voltam, sem én véle a' Szakátsi
Mezőre nem mentem a' Lovakat
felkötőfékezni, – annyi igaz hogy
én 13^{dik} Juliusban f(olyó)
e(sztendőben) Kaposvári fogságból
a' midőn kiszabadultam Nagy
Bajomba mentem, ott meghálván
onnét N(emes) Dédre mentem, a'
hol szinte megháltam és
Csütörtöki napon kívánván
Zalába Toth Szerdahelyre haza
menni, meg halván azt hogy
Burmus Kanisára akarja vinni
Feleségét gyógyíttatni, így fel
szolitottam hogy engemet is vinne
el magával, ki azomba ut közben a
Feleségével öszve veszvén tsak a'
Nyires Erdőig Vrászló fele vitt ott
meg álván engem kotsijáról
leszállított – az vissza ment
N(emes) Dédre azt mondván hogy
Feleségét F(első) Seggesdre a'
Doctorhoz viszi én pedig Kanisára
Burmus Sógorához Horváth
Josefhez mentem – a' hová
Burmus szinte már nap korán
reggel megjött 4 lóval, mellyek is
Csikó lovak voltak, egyiket
közülük el cserélte Sógorával és az
Kehéjét hányta 's beteg volt, –
hármot pedig Sógorával Horváth
Joseffel együtt elvezettek a'
Vásárra eladás végett, de mitsoda
helyre azt nem tudom – azomban
mire azon helyre hol eladni
akartak érkeztek volna a' Vásár el
mullott és így el adni nem tudták,
– hanem vissza fordultokban
Egyedgyutának vévén utjokat
Gábor névű Czigányhoz mentek

azon 3^{om} Csikó lovakkal ki is tölök mind a' három lovat ált vette cserében.

Mit kerestél te Kanisán Horvát Josefnél, minő ösmeretséged van azzal – te is czimbora társok vagy mert azon Lovakról sokat tudsz beszélni – honnét tudod azt hogy a' Lovakat mi előtt az Egyed Gyutai Gábor nevű Czigány tölök vette volna, azokkal még Vásárra is voltak – Kanisáról te midőn azok a' Lovakat Sógorával el vezették hova mentél – Gábor Czigány pedig minő Lovat adott Hovát Josef és Burmus Czigánynak – mert egy lóért 3^{at} nem adhattak néki mit szölsz erre?

Mint hogy Toth Szerdahelyre Kanisának kell menni, különben is jó esmerősöm lévén Horváth Josef éjszakai hálásra hozá mentem – de nem rossz czélból – én Tolvaj társa sem annak sem Burmusnak nem vagyok sem én tölök a' Lovakról beszélni nem hallottam, mert én azon alkalommal a' midőn ezek a' Lovakkal el mentek én is egyenessen haza mentem Szerdahelyre, és így velek nem voltam – hogy pedig ezek Vásárra is voltak a' Lovakkal azt néki a' midőn Egyedgyután volt a' Gábor Czigány mondotta, úgy azt is minthogy a' vásáron el adni nem tudtak a' Gábor Czigány vette által tölök cserében és helettek adott egy Lovat – és pénzt is kaptak tőle de hogy mennyit azt nekem nem mondta meg a' Gábor – Kanisáról Horváth Josef Czigánytól pedig akkor midőn azok a' 3 Lovakat elvezették én egyenessen haza mentem.

A' midőn Burmus és Sógora a' 3^{om} Csikó Lovakat Gábor nevű Egyed Gyutai Czigánnyal elcserélték jelen voltál é a Cserén?

Én Cseréjeken nem voltam jelen – annyit tudok hogy a' Gábor megbánván Cseréjét Varasdi Vásárcor Burmus Sógorától a Cserébe a' 3^{om} Lovakért adott egy Lovát vissza akarta venni de az neki nem adta vissza.

Voltál é már fogva és büntetve?

Kaposvárott fogva voltam Lovak tolvajlásáért 's kaptam 1/2 esztendő és 25 botot.

Minő értéked van?

Feleségem 3 gyermekeimen kívül
semmi nemű értékem nintsen.

K.m.f.

Király Antal Eskütt ált(al)

A per ,C' jelű melléklete. Augusztus 21-én a törvényszéken Barát András
mindenben megerősítette a vallomását.

13.7.

1846. augusztus 4., Kaposvár

Burka Gábor egyedutai cigány vallomása

1846 évi Aug(ustus) 4 Kaposvárott ezen T(ekintetes) N(emes) Somogy
Megyei M(ező) Városban következő Szabad Vallás vétetett ki:

Mi neved, hány éves hova való
születés minő hitű és sorsu
Ember vagy?

Burka Gábor a' nevem, lehetek 58
éves Letenyei születés Zala megyei
R(ómai) Cath(olicus) és
Egyedgyutai Musikus Czigány
vagyok.

Hol mikor ki által, és miért vagy
meg fogatva?

Somogy Megyei Pandurok fogtak
meg f(olyó) e(sztendő) Jul(ius) 31^{én}
Egyed Gyután a' Szakátsibul
eltolvajlott 4 Lovak miatt, mellyek
közül 3 Burmus Nemes Dédi, és
Horváth Josef Kanisai
Czigányokkal eltseréltem.

Honnét esmered azon Czigányokat
és azok mikor mentek hozzád
Egyed Gyutára házodhoz –
megmondták e azok, hogy minő
Lovak azok mellyeket hozzád
vezettek, mert te azokat mint
tudva lopottakat vetted által tőlök
Cserébe, mit adtál a 3^{om} ló helett
nékik és mennyi pénzt fizettél
reájok vald meg, úgy azt is hogy a'

A' N(emes) Dédi Czigányt
Vásárokon ugy szinte Sógorát a'
Kanisai Czigánt is jól esmerem
mert Vásárokon elégszer öszve
jövök velek – kik is házomhoz
Egyedgyutára mult Pénteken
mulott el két hete hogy hozzám
jöttek azon mondással hogy
Lubrekbol jöttek – és mindjárt
Cserébe ereszkedtek vélem, de azt

Lovakat hova tetted és mi mellett cserélted?

nem mondták meg hogy minő lovak – többszöri unszolásokra a' 3^{om} lovat ált vettem tőlök Cserébe, én helettek adtam egy 34 pengő f(orin)tos lovat, azon kívül feladásul még 12 pengő f(orin)tokat fizettem nekik, én pedig azon lovakat a' Varasdi Vásáron egy Vidovtzi Ignátz nevű Horváth Embernek mind a' 3^{at} 47 pengő f(orin)tokon eladtam – abba hibáztam hogy tőlök levél nélkül vettem – azt pedig nékem nem mondták meg hogy lopottak, a' midőn pedig rólok levelet kértem azt mondták – nem lakunk a' világ végén nem szükséges rólok a' levél.

Tudtad te azt jól, hogy Levél nélkül Lovat és más marhát vásárolni nem szabad és te még is ennek ellenére cselekedtél és így te Orgazdaság vétkébe keveredtél – mit szólsz erre?

Én hogy kértem tőlök levelet azt felelték Muraközben nints szükség a' Levélre mert ott nem kérnek Levelet a' Lóról – ámbár eléggé sürgettem tőlök a' Lovakrol szálló Levelet – de azt tőlök nem nyertem, mondtam azt is hogy Levél nélkül nem vehetem által de arra mit sem adtak, Orgazda pedig nem vagyok, mert még soha illyes vétekbe nem keveredtem mint most, – mitől is most már nem lehetek.

Voltál é már fogva s büntetve?

Fogva büntetve nem voltam.

Minő értéked van?

Feleségemen és egy Leányomon kívül semmi nemű értékem nintsen.

K.m.f.

Király Antal mk Eskütt ált(al)

A per „D’ jelű melléklete. Augusztus 21-én a kaposvári törvényszék előtt Burka Gábor „vallásához azt adván, hogy nem látta ott volt-e nem-e Barát András mert ezt nem tudja”.

13.8.

1846. augusztus 11., Nemesdéd

Botskovits Panni, Kovács József felesége vallomása

Mi neved, hány éves hova való
Születés minő hitű és Sorsu
Asszony vagy?

Botskovits Pánni a’ nevem
mintegy 22 éves, Tolna Megyei
Születés, R(ómai) Cath(olicus)
Kováts vagy Burmus fogva lévő
N(emes) Dédi Musikus
Czigánynak felesége vagyok.

Miért vagy elibém állitva?

Gondolom azért hogy én is tudós
volnék a’ Szakátsi lovak
eltolvajlásába mellyek Férjemre
gyanittatnak.

Ugy vagyon Te is jelen voltál akkor
férjedel, midőn az a’ Szakátsi
lovakat eltolvajlotta, – beszéld el
tehát környülményessen ki volt
férjednek pajtása, a’ tolvajságban,
hova tette azon 4 általa Szakátsi
Mezőről eltolvajlott lovakat?

Én a’ férjemnek ló tolvajlásáról
mit sem tudok, – annyi igaz hogy
engem férjem miután nekem
kezemet eltörte Segesdre akart
vinni az Orvoshoz el is vitt közel a’
Kotzi nevű Csárdáig kotsiján –
kotsiján ült még Barát András
nevű Czigány is – Kotzi felül
vissza fordultunk, és engem
letettek a’ Véssei Kortsmához
közel a’ lópban és ott hagytak –
azok pedig T(ekintetes) Véssey
Ferentz Ur Háza fele azt mondván
hogy majd egy kotsi zabos
bükkönyt hoznak azomban
elementek a’ Szakátsi Mezőre
miért-miért se azt én nékem nem
mondták meg – hanem most
tudom hogy azon lovak mellek
onnét elvesztek reá gyanittatnak,
– én pedig Véséről akkor

egyenesen gyalog haza jöttem napnyugat felé – minek is most már három hete leszen.

Azon nap a' midőn téged le tett férjed a' kotsijáról, mikor tért vissza utjából, és mit vitt haza magával – vele volt é Barát András Czigány?

Azt jól tudom hogy Férjem éjfélt után mintegy két óra tájban megjött Barát Andrással és kotsijához 4 ló volt kötve – mellyeket is kérdeztem tőle hogy hol vették volna azon sok lovakat – melyre Barát András azt felelte – hogy egy ember tartozott pénzével még akkor a' midőn Kaposba fogságba került így attól hajtja adósságba, – mellyekkel elmentünk másnap Pénteki nap 3^{am} együtt felkelő tályban korán Kanisára Horváth Josefhez – kit is Barát András vert fel ágyából – mellyek közzül egy lovat nindjárt 50 f(orin)tokon által adtak neki – pénteken dél után pedig férjem, úgy a' Barát András is befogván elmentek az Egyed Gyutai Gábor Czigányhoz – de hogy Horvát Josef velek volt é vagy sem azt nem tudom – a' három Lovakat tőle ált vette a' Gábor Czigány – a' 3^{om} lóért az adott egy taknyos lovat, a' fellyül fizetett 12 pengő forint pénz pedig lett Barát Andrásé, – mellyeket is nekem szórul szóra férjem így beszélt el és attól hallottam.

Hol voltál te addig még férjed és Barát András oda voltak az Egyedjutai Czigányhoz – Horvát Josef oda volt é velek ?

Én addig Horváth Josefnél maradtam Kanisán még férjem és Barát András vissza fordultak – Horváth Josefről pedig nem tudok semmit hogy velek lett volna.

Te Pánni – hiszen te mindenütt velek együtt voltál és így minden

Én többet nem tudok, mint a' mint már fellebb meg vallottam:

Csereberéjeket jól tudod ugy azt is hogy az Egyedgyutai Czigány hova tette a Lovakat mellyeket férjed adott neki? Kanisárol pedig férjem hozott haza azt tudom.

Voltál é már fogva vagy büntetve? Fogva büntetve nem voltam.

Minő értéked van? Semmim sints – a' mije volt Uramnak kárpótlásba elvették.

K.m.f.

Király Antal mk Eskütt ált(al)

A per 'E' jelű melléklete. Augusztus 21-én a kaposvári törvényszéken Botskovits Panni megerősítette vallomását.

13.9.

1846. augusztus 21., Kaposvár

Újabb esetrajz a szakácsi nemesek lovainak ellopásáról

Eset Rajz^b

Folyó évben gabona hordás alkalmával a' Szakátsi Mezőről a' Tarlóból, Nemes Fekete Mihály, és Nemes Szita Mihálynak 4 lovaik Nemesdédi Burmus és Barát András Czigányok által a' kikkel szinte Burmus Czigálynak is felesége Panni nevű velek volt – eltolvajoltattak ejtzakának idején, mely tolvajság elkövetése végett Barát András Czigány kaposból történt kiszabadulásakor Burmushoz N(emes) Dédre menvén beszélgettek öszve – Miután a' lovakat Burmus lakához vezették volna pénteki nap éjfélt után N(emes) Dédre, azon éjjel Burmus befogván lovait Barát Andrással és Feleségével Nagy Kanisára Sógorához Horváth Josef Ujj polgár Czigányhoz mentek, azzal egyet a' lovak közzül el cseréltek, a' többi 3 Lovakkal pedig Egyed Jutai Burka Gábor nevű Czigányhoz mentek és annak mind a' 3^{at} által adták, ki is vállatása alkalmával azt mondotta, hogy ő a' kérdéses lovakat Vidovetzi Ignátz nevű Horváthnak adta el – kit is én pandurok által kerestetvén reá nem akadtak – és így a' Szakátsi károsok Lovaikhoz természetben nem juthattak. Kaposvár Aug(ustus) 21^{én} 846.

Stephais főbíró

13.10.

1846. augusztus 21., Kaposvár

A meglopott szakácsi nemesek tanúvallomásai

1846^{dik} évi Aug(ustus) 21^{én} Kaposvárott ezen T(ekintetes) N(emes) Somogy Megyei M(ező) Városban következő Tanú vallatás vitetett véghez:

Arról hogy?

1. Esmeri a' Tanú Raboskodó Barát András, Burka Gábor, Horváth Josef^c
2. Valja meg le tett hite szerint, mikor és honnét tolvajoltattak el Lovai a' nevezett Raboskodók által, – Mire teszi azokban vallott kárát költségét, idő mulasztását és fáradságát?

Első Tanú Nemes Fekete Mihály mintegy 48 éves R(ómai) Cath(olicus) Szakátsi Helységbeli Birtokos meghiteztetvén 's kérdeztetvén vallotta az:

1^{sőre} A' Tanu a' fellebb nevezett Raboskodókat egyszeri látásból esmeri.

2ra Valja a' Tanu hogy egy pár Lovai a' falusi legelőről tegnapi napon mullott 5 hete lopattak el – mellyeknek is keresése végett több heleken Zala Megyében megfordult a' Tanu mig végre tsak ugyan káros pajtássa N(emes) Szita Mihály egy lovára N(agy) Kanisai Horváth vagy Martzin Jóska Czigánynál reá akadt – ki is a' többi 3 eltolvajlott Lovaknak is hozzá történt Burmus Czigány általi vezetését a' Tanunak megmondotta, 's ennél fogva nyomokba utasítván re jött, hogy Szakátsiból eltolvajlott Lovak Burmus és Barát András által elsőben Kanisára Horváth Josefhez onnét pedig Burka Gábor Egyed Jutai Czigány kezére kerültek. Eltolvajlott két lovában vallott kárát teszi – 150 f(orintra) V(áltó)c(édulában). Azoknak keresésében töltött idő mulasztását és költségeit 21 f(orintra). Öszvessen 171 f(orint)ra.

Második Tanu Nemes Szita Mihály 38 éves R(ómai) Cath(olicus) Szakátsi Helységbeli Birtokos meghiteztetvén 's kérdeztetvén vallotta az:

1^{sőre} A' Raboskodó Czigányokat tsak egyszeri látásból esmeri.

2ra Valja a' Tanu, hogy egy pár Lovának elvesztése a' falusi legelőről tegnap mullott el 5 hete történt mellyeket is Zala Megyében több heleken keresett, még végre egy lovára Nagy Kanisai Horváth Josef Czigánynál tsak ugyan reá akadt – ki azután a' másik lovának is hol létét megmondotta – egy szóval a' Szakátsiból eltolvajlott 4 lovaknak ki által és hogyan történt ő hozzá kerülését megmondotta környülményessen – t(udni) i(llik) Burmus N(emes) Dédi Czigány vezette Barát

Andrással hozzá a' kérdéses 4 lovakat, mellyek közül egyet vele eltseréltek a' többi 3^{om} pedig Egyed Jutai Burka Gábor nevű Czigány kezére kerültek. – A' vissza került de a' kotsizás által nagyon le zsarolt lovában vallott kárát 15 f(orintra), A' még vissza nem került lovában vallott kárát pedig teszi 90 f(orintra). Azoknak keresésében töltött idő mulasztását költségét és fáradságát 22 f(orintra). Öszvessen 127 f(orint) v(áltó)c(édula).

K.m.f. Stephaits főbíró
Király Antal mk Eskütt ált(al)

Augusztus 21-én a törvényszéken Fekete Mihály és Szita Mihály megerősítette vallomását.

13.11.

1846. augusztus 21., Kaposvár

Törvényszéki jegyzőkönyv. Perfelvétel, vádbeszéd

1846^{ik} Évi Augustus 21^{én} Kaposvárott ezen T(ekintetes) N(emes) Somogy V(árme)gye Mezző Várossába folyvást tartatott büntető T(örvény) Szék alkalmával

Felvetetett büntető Pere

T(ekintetes) N(emes) v(árme)gye Tiszti Ügyészi hivataljának mint
felperesnek

Raboskodó Horváth Josef orgazda, Kováts v(agy) Burmus József, Barát András, Burka Gábor, és Boskovits Panni ló tolvajok ellen.

A felperes hivataly részéről e' raboskodók ellen vádképpen felfedeztetett. Miképpen ezen raboskodók Isteni s világi törvényeket meg vetvén tolvajságba, és orgazdaságba keveredni, jelessen Burmus Josef, Baráth András, Burka Gábor, és Boskovits Pánni a' köztük előzetessen meg történt öszvebeszélés után a' Szakátsi legelőről 4 lovat ellopni – azokból hármat egy vidovecki horváh Embernek Burka Gábor eladni – végére Horváth József a' negyediket mint tudva lopottat Burmustól által venni, orgazdaságba keveredni az A. B. C. D. E. alatti szabad vallások szerint nem félemlettek.

Kivánnya azért a' felperes e' raboskodókat mint tolvajokat, és orgazdát, a' kár, tartás és vasválság megtérítése mellett pédásson meg büntettetni, mellé zárván az Esetrajzot.

A' fent irtt évben 's napon Barát András Burmus Joseffel szembesitvén ez Barátnak szemibe vallotta, hogy együtt lopták el a' kérdéses lovakat, mit azomban Barát tagadott.

Ismét Horváth Joseffel szembesitvén Burmus és Barát András ezeknek Horváth József szemükbe vallotta, hogy mindketten együtt hozták hozzája a' négy lovat.

Továbbá Burka Gábor szembesitvén Burnus és Horváth Joseffel szembe ezeknek szemükbe vallotta hogy hozzá Egyedutára ezen kettő hozta a' még akkor meg lévő három lovat, Barát azomba velők volt é nem tudja.

Végre Boskovics Panni szembesitvén Barát Andrással ennek szemibe vallotta, hogy midőn őt férje az orvoshoz leendő vitel ürügye alatt kotsin vitte Barát is a' kotsin volt, 's férje Boskovics Pannit a' kotsiról leszállítván azon ürügy alatt hogy egy kevés bükkönyös zabot hoznak a' Véssey nyiresnél elhagyta, – azomban ő onnand haza menvén késő éjjel jött férje 's Barát András meg Dédre a' négy kérdéses lovakkal, mellyeket azomban Barát adósság fejében nyertnek állított.

Mellyre Barát András a' dolgot így adta elő: midőn ő a' Kaposvári fogságból haza fele ment Dédre mint esemerőséhez bészállott Burmus Josefhez, kitől értvén, hogy regvel feleségét Kanisára orvoshoz viszi, megkérte hogy Kanisáig vinné magával mit is megajánlván, hárman elindultak, azomban a nagy homok kerülésének ürügye alatt megfordult Burmus a' lovakkal, 's a' Véssey csárdába betért, hol együtt borozván Barát Andrást is boros fővel elvitték a' Szakátsi mezőre, hol ő és Boskovics Panni, ki még keszkenőjét is oda adá a' megkötésére tartották két lovat, mig Burmus a' másik kettőt is elővezette, 's így a' négy lóval mind hárman együtt mentek Dédre, – mit azomban Boskovics Panni tagadott.

13.12.

1846. augusztus 24., Kaposvár

Ítéletozatal

1846^{ik} évi Aug(ustus) 24^{én} Kaposvárott tartatott T(ekintetes) N(eme)s Somogy V(árme)gye B(üntető) Törvényszéke alkalmával Xantus Ignác T(ábla) Biró Urnak elnöksége alatt, Kacskovits Mihály, Vajda Albert, Vasdényey János, Kozma Ferentz, Nagy Sámuel, Tevely Elek Tábla, s Svastics Lajos Fősz(olga)biró Urak jelenlétében

Itéltetett

A' perhez csatolt oklevelek tanusítása szerint Barát András első rendű alperes alig szabadulván el tolvajlásért szenvedett fogságból, Szakácsi Mezőről éjszaka 4 lovat Burmus József Czimbórájával elloponi nem iszonyodott, azért mint javithatlan gonosztévő 2 évig vason, közmunkán, szokott bőjt meg tartása mellett leendő fogságra, félévenként 25

változtatva egyszer bot, másszor korbács ütésekre – Burmus József mint tolvajtárs – és Horvát József kihez Kanisára az ellopott 4 lovak vezetvék, közülök egyet át is vevén, a' többi három lovak pedig nevezett tolvaj társaságba elment, 's e' szerint magát bűn részesévé tette, – mind ketten egy és fél évi fogságra 3^{or} 25 bot ütésekre – Borka (sic!) Gábor a' hozzá vezetett 3 lopott lovat a' Megyei Szabályok megvetésével minden levél nélkül átvévén, azért egy év, és kétszer 25 bot ütésekre, mindnyájan pedig az okozott kár, és költségeknek egyik a' másikért egyetemlegesen, a' vas váltság, rabtartásnak mindegyik külön magáért leendő megtérítésében elmarasztaltván.

Boskovits Panna erányában férje kegyetlensége azon oknál fogva is, mert ép akkor férje által eltörött keze gyógyítása végett vitetett – kivilágulván, 's így mint nem Szabad állásu mulasztotta el a' feljelentést, azért szabadon bocsájtatni rendeltetik.

Végrehajtást Stephaits Fő Biró eszközlendi. Kmf.

Kelemen Lajos Aljegyző

13.13.

1847. január 11., Kaposvár

Stephaits Richárd főszolgabíró jelentése a cigányok által okozott károk megtérítéséről, valamint a rabtartás és a vasváltság behajtásáról

Tartás és vasváltság ezüstbe^d

Barát András 63 f(orint) 48 2/4 krajcár

Burnus (sic!) József 48 f(orint) 40 1/2 krajcár

Horvát József 48 f(orint) 45 1/2 krajcár

Borka Gábor 32 f(orint) 53 2/4 krajcár

Alázatossan jelentem a' T(ekintetes) Törvény Széknek hogy a' Raboskodók közül Burmus Josefnek értékéből 80 f(orintot) V(áltó) Cz(édu-lá)ban tudtam tsak beszédni, miután a' többi volt vagyoni Árenda tartozása fejében Gazdája Nemes Cseke János elfoglalta és így több értéke nem lévén, azon Summát Szakátsi károsoknak kárpótlásban az ide mellékelt nyugtatók szerint ált adtam – úgy szinte Burka Gábornak is elfogatása alkalmával kezén N(emes) Déden talált egy lovat betsű szerint 35 f(orint)okban szinte a' károsoknak ált adtam – e szerint a' kár mely öszvessen 298 f(orintot) teszen V(áltó)c(édu-lában) ebből a' fellebb nevezett két raboskodók öszvessen 115 f(orintot) V(áltó)c(édu-lában) fizettek és így még 183 f(orint) V(áltó)c(édu-lában) volna még kár hátra fizetendő ezen kívül pedig a tartás és Vas váltság beszédese, mely végett is miután Barát András, Horvát Josef és Burka Gábor

Zala megyében laknak, – Zala Megye leszén mind a' még hiányzó 183 f(orint) kár, és fellebb látható tartás Vas váltsági költségek beszédése végett megkeresendő. Kaposvár Jan(uár) 11^{én} 847.

Stephais főbíró

SML. IV. 10. Processus Criminales, 12. doboz (1845-1848)

Mellékletben Fekete Mihály és Szita Mihály szakácsi nemesek által kiállított nyugta a cigányok értékeiből átvett kárpótlásról.

Jegyzet:

^a Olvashatatlan szó.

^b Aláhúzás az eredeti szövegben.

^c A kérdés befejezetlen.

^d Aláhúzás az eredeti szövegben.

14.

1847

*Nyári Vica cigány asszony vallomása Köpe Jóska
betyárbandájának perében*

14.1.

1847. november 24., Nemesdéd

Nyári Vica vallomása

1847^{dik} évi November 24^{én} N(emes) Déden ezen T(ekintetes) N(emes) Somogy Megyei Cur(ialis) Mező Városban következő Szabad Vallás vétetett ki:

Mi neved hány éves hova való
Születés minő hitű és sorsu
Asszony vagy?

Nyári Vitza a' nevem mintegy 24
éves Gigei Születés R(ómai)
Cath(olicus) Zabla Jóska
fogságban lévő Gigei Czigánynak
felesége vagyok.

Hol, mikor ki által, és miért
fogattattál meg?

Légrádon egy Háznál fogattattam
meg Vásár előtt Köpe Jóska
Csákányi Legénnyel f(olyó)
e(sztendő) Nov(ember) 9^{én} Pátkai
Fehér Megyei lovakért Martzali
járásbeli pandurok által mellyeket

Fehérvárról Köpe Jóskával együtt
vezettünk el mint tudva
lopottakat.

Ki adta kezetekre azon lopott
lovakat s ki volt büntársatok a'
lovak átvételében?

Én a' Vendégfogadóban voltam a'
midőn Köpe átvette a' Lovakat,
énnékem hogy kérdeztem a'
Lovakért azt mondotta hogy ugy
vette – melly alkalommal Cseh
Jantsi is velünk volt, és a' segítette
is a' Lovakat elvezetni, hogy ha
tudtam volna hogy vele így járok el
se mentem volna.

Te a' lopott lovak átvételében
tudós lévén neked a' tolvajságot
inkább felfedezni lett volna
kötelességed nem pedig azt
palástolni mit felelsz erre?

Én soha ilyen próbán nem voltam
így nem tudhattam jól esik é vagy
rosszul de most már benne vagyok
akár hogy bánnak velem ezen
vétkemért nem tehetek róla.

Ráksiban midőn Köpe Jóska
Bognár Ferentzel a' Lovakról
Levelet íratott szinte jelen voltál –
's tudhattad azt hogy olyan
Embernek lopott lovakról
vásárolzó Levelet írni nem szabad
és te azt is elhalgattad, és így
ezzel is bünt bűnre tetéztél mit
szólsz erre?

Én Bognár Ferentzet soha se
láttam – hanem azt tapasztaltam
hogy Köpe Jóska vele sokáig
beszélgetett, és az asztalnál
borozgatott – úgy azt is a' midőn a'
Levelet néki megírta a' Lovakról
mely alkalommal én meg az ágyon
feküdtem, – de hogy dolgának roszt
következése legyen azt én nem
gyanítottam, – máskor jobban
tudnék ilyen dologban magamra
vigyázni.

Voltál é már fogva 's büntetve?

Fogva büntetve nem voltam.

Minő értéked van?

Rajtam való Ruháimon kívül más
értékem nintsen.

Kmf Stephaits főbíró
Király Antal mk Eskütt.

1847. december 27-én a kaposvári törvényszék előtt Nyári Vica megerősítette
vallomását.

14.2.

1847. november 30., Nemesdéd

Esetrajz Köpe Jóska és társai tolvajlásairól

Eset Rajz^a

Köpe Jóska Cseh Jantsival és Nyári Vitzával egyet értve Dömötöri Fehérváron esett Vásárra két Keszi lopott Lovakat Kotsijába bé fogván együtt felmentek, a' honnét vissza jöttökkel két Pátkai Fehér Megyei Lovakat eltolvajolván Kotsijokba fogva azokkal utjokat Ráksinak vették, és Kováts vagy Bognár Ferkóhoz szállottak, és azzal azon Lovakról Levelet irattak – a' Lovak közül pedig egy utközben megdöglött és így 3 lóval voltak nála, mellyeken is N(emes) Dédre jöven itt közzülök egyet Köpe Jóska Dédi Zsidónak eladott, – kettőt pedig Mintszenti Légrádi Vásárra vezetett el, Szakátsi Szüts Imre nevére Bognár Ferkó irt hamis Levéllel, a' hol a' Lovakkal együtt Pandurok által megfogattatott.

Folyó évi August(us) holnapban esett Sz(ent) István előtt egy pár nappal pedig ugyan Köpe Jóska N(emes) Dédre jöven Felber nevű Korts-mároshoz mulatni, a' hol is Fehér Jóskával öszve jött, kivel viszont beszélgettek és együtt onnét Zala Megyébe elmentek, miután Fehér Jóska ott a' járást jól tudta, és az Esztregnyei Legelőrül éjtzakának idején két Lovakat eltolvajoltak, mellyeket is Bajtsai lakos Pintér Istóknak tudtával és jóvá hagyásából, a' midőn a' Malomból késő este ment volna haza kifogván lovait a' közel lévő legelőre vitte, Kotsiát Szerszámostól Fehér Jóskának és Köpének hogy abba az Esztregnyéről lopott lovakat befoghassa azonnal ált adta, mellyen együtt mint hárman N(emes) Dédre éjtzaka el is jöttek N(eme)s Pap Györgyhöz, mint Fehér Jóska atyafiához, a' honnét más nap Pintér Istók haza ment, Kotsija pedig Kanisára Kostitza Nani nevű Asszonyhoz Fehér Jóska és Köpe által beküldetett, – a' hol meg is találta, – Pap Györgynél a' Lovakat annak Kotsijába Fehér Jóska és Köpe befogván Toponári Vásárra elindultak, magokkal vitték N(eme)s Pap Györgynek édes Annyát is fiához Kaposvárig, a' hol is azt letették, – Köpe, Fehér Jóska pedig onnét Toponári Vásárra mentek – a' hol is, oda érvén, az Esztregnyei lovakat árulták is, azomban vevő nem lévén reájok onnét Zalára mentek vélek, ott az egyik Esztregnyei Szürke lovat Köpe Jóska eltserélte Bognár ferkó Ráksi Emberrel, adván helyébe néki egy Vemhes Kantzát, és még azon fellyül 3 pengő f(orin)tokat, 's ott mindjárt a' Vásáron azokról Levelet is irt Bognár Ferkó, a' Szürkéről való hamis Levél pedig Déden iratott, mellyet szinte Köpe néki ált adott, – párját

pedig ennek Koppányi Kurdi Ferentznek adta el 75 f(orientért) V(áltó) C(éduhában) mely is Kehébe nála meg döglött, – a' Szürke a' káros Esztreghyei Dávid Antal nevezetűnek vissza adatott, – a' Szürke helyébe Bognár Ferkó által Köpének Cserébe adott Vemhes Kantza mint szinte lopott az által befogattatván, azokat Zalai Vásárról Fehér Jóskával N(emes) Dédre vissza jöttek, és N(eme)s Pap Györgynek Kotsiját vissza hozták, – itt a' Csikó Köpe által Singur Czigánynak 50 f(orientért) eladattatott – Annyát pedig fehér Jóska Búntársa adta el – hogy kinek nem tudatik, – ezeken kívül Buja Jantsi Sárdi lakostól is egy lopott lovat vett által Kisfaludon Jani Aronnál 25 f(orientért) mely is utobb a' káros Szakátsi Ember által N(emes) Déden felismertetvén kezére vissza került – még is Pintér Istók Bajtsai Legénynek mint tudva lopottat szinte ált adott 15 f(orientért) V(áltó) C(éduhában) Légrádi Vásár alkalmával egy Pátkait – 's így a' fellebb elő soroltak szerint Köpe Jóska 8 lopott lovaknak ált vételébe vett részt, Fehér Jóska Búntársa, ugy Cseh Jantsi pedig eddig el nem fogattathatott, kik közül Fehér Jóska az Esztreghyei két Lovak eltolvajlásába vett részt – a' Pátkai Fehér Megyei, – még is Keszi lovakat pedig Cseh Jantsi és Nyári Vitza Búntársai tudtával lopta, – mellyekről hamis Levelet Szüts Imre és Nagy Imre Szakátsi lakosok nevekire iratott Bognár Ferkóval Köpe Jóska, – Bognár Ferkó Ráksi, ugy Kurdi Ferentz Koppányi Lakosoknál több rendbéli hamis Vásár Czédulák találtattak, – mellyek mellett Lovakat Vásároltak – azokat ezennel aláztatossan bényujtom – mellyek közzül 4 db Bognár Ferkó tulajdon keze írása, – a' többinek írója pedig még eddig ki nem puhatoltathatott – Pintér Istók pedig mint Bajtsai lakos adott az Esztreghyei lopott lovak bé fogására éjtzaka Kotsit és Szerszámot Köpének és Fehér Jóskának. Mindnyájoknak Szabad Vallásokat ki vévén ezennel elítélés végett a' N(emes) Megye fogságába béküldöm. Nemes Déd Novem(ber) 30^{án} 847.

Stephais főbiró
Király Antal mk Eskütt.

SML. IV. 10. Processus Criminales, 12. doboz (1845-1848)

A per egyéb iratainak közlésétől eltekintettem, mert nem tartalmazznak további információkat sem Nyári Vicáról, sem Zabla Jóskáról. A per többi szereplője nem volt cigány.

Jegyzet:

^a Aláhúzás az eredeti szövegben.

Úriszéki perek

15.

1821. május 8., Siklós

*A siklósi uradalom úriszékének ítélete a pandúrokat megtámadó
Markovics Mihály siklósi cigány ügyében*

133. 1821dik Esztendei Majus holnapnak 8ik és több reá következett napjain Siklósi Várban Te(kin)t(e)tes Nemes Baranya Vármegyében tartatott Ur Szék Jegyző Könyvének Kivonása.

133. Markovits másképp Buczo Miskának, mint az eránt terheltetett Rabszemélynek, hogy ő némely tsavargóknak béhozatása végett kirendelt Nemes Vármegye hajduit vakmerően meg támodni batorkodott, Vallatása meg hitelesítetvén, és a' szemre biratás után ügye birói vizsgálás alá vétetvén.

Itéltetett.

A' történetnek előadását a' vádoltatott Rabszemély maga se tagadván, hanem tsak mentegetésül azt hozván elől, mintha a' kotsi után azért, rugozkodott volna, hogy a' szűrjét a' kotsin lenni gondolta: holott azután azt a' Kortsma Udvarában meg találta, de egyébként is ez fogatos mentségül meg nem állhatna: minthogy az esmérős hajdukat ithon mindig megtalálhatta volna, más részről pedig boros voltát sekeretlenül hántorgatná, mert tselekedete ellenkezőrül áruná el: azért is mint esmeretes rossz erköltsű, és a' Közjói rendelésnek vakmerő meg akadályozója érzéken, és példás büntetésül 40 kemén páltza ütésekre ítéltetik.

BML. IV. 1003. b. Pécs város tanácsának közigazgatási iratai, 1831. február 11. nro. 450.

Az eredeti úriszéki jegyzőkönyv 133. sz. alatti bejegyzéséről 1830-ban készített kivonatos másolat, a Pécs város által perbe fogott Markovics Mihály ügyéhez kapcsolódóan. Lásd még a 46. sz., valamint a többi úriszéki iratot!

16.

1822. január 15., Siklós

*A siklósi uradalom úriszékének ítélete a csalással vádolt Hegedűs József,
Martzin Jankó és Markovics Mihály siklósi cigányok ügyében*

16. 1822ik Esztendei Januarius holnapnak 15ik napján Siklósi Várban Tartatott Urszék Jegyző Könyvének Kivonása.

16. Hegedűs Józsi, Martzin Jankó és Markovits Miska Siklósi Uipolgárok ravasz csalárdságaik miatt melyeket Okordi Jakab Sellei lakos, és Betsó János Somogyi lakos eránt elkövettek, ujjonnan fogságra hozatattván azoknak vallatásaik meg hitelesítettek A. B. és C. alatt.

Itéltetett.

Meg nem szünnvén ezen Vádoltatott gonosztévők a' lovaknak vételiben, a' szegény adózókat jeles csalártságaiknak üzésével vesztegettni, úgy hogy már több izben meg büntetettvén, még is ki józanulni nem kézülnének; különössen a' jelenvaló esetben terheltetésükre járulván az, hogy a' kár vallottul nem tsak a' lovat el ámitva tsak 5 garas föl-pénznek nyujtásal eltsalták azután pedig a' szentül ígért árát nem tsak meg semisítették hanem még ötöt utánnok jönni kénszerítvén, utobb meg taszigálván el szaladoztak, és most is annak kielégítésére semmi fundust se tudnának elő mutatni ily terheltetéseknek figyelmében érzékenyebb büntetést érdemelvén 1/2 esztendeig tartandó rabságra és háromszor, úgy mint most és fertály esztendő után, végtére ismét kiszabaduláskor elszenvedendő 32 páltza kemény ütésekre kárhoztattnak, és egyszersmind a' lónak árába még 46 f(orin)-toknak és 45 krajcároknak valamint költségeknek fejében 10 f(orin)-nak meg fizetésére Tiszt Úr által végbe hatlandó Executionnak erejével biróiképpen köteleztettnek.

BML. IV. 1003. b. Pécs város tanácsának közigazgatási iratai, 1831. február 11. nro. 450.

Az eredeti úriszéki jegyzőkönyv 16. sz. alatti bejegyzéséről 1830-ban készített kivonatos másolat, a Pécs város által perbe fogott Markovics Mihály ügyéhez kapcsolódóan. Az ,A', ,B' és ,C' jelű vallomásokat ezidáig sem Pécs város, sem a siklósi uradalom levéltárában nem sikerült fellelnem. Lásd még a 46. sz. és a többi úriszéki iratot!

17.

1825. május 17., Siklós

A siklósi uradalom úriszékének ítélete Hegedűs József és Martzin Jankó siklósi cigányok lótolvajlási ügyében

1825 Esztendei Majus Holnapnak 17^{én} s több napokban Siklósi Várban Te(kin)t(e)tes N(eme)s Baranya Vármegyében tartatott Urszék Jegyző Könyvnek Kivonása.

119. Az uradalmi Fiscusnak Zöld Jánosnak vádló félnek Feöbenjáró Pörében Siklosi Ujpolgárok Hegedűs Josef, 's Martzi Janko mind ravaszkodással gyakorlott eltulajdonittásrul vádoltatott Rabszemély ellen.

Mind a két részre szolgáló figyelmeket szoross biroi vizsgálással rendszerént megfontolván, minekutánna magok a vádoltatott rabszemélyek vallásaikat B. s C. alatt megvalosodna az hogy elsőbben u(gy) m(int) 1824^{ik} esz(tendő)ben Julius holna 12^{ik} napján Kováts Jánost Piski lakost tettetett szín alatt mint fuvarosnak a 3^{ik} Czinkos társuk Markovits Miska által ki elszökésétől fogva mái napig sem tért haza, Bonyhádi Vásárra át tsalván, ottan ezen szegény adózónak egyik lovát kezérül elforgatták s mire vissza térne egy másik társuknak átaladták légyen, hogy ezzel megnem elégedvén, s a' Csárdán egész éjjel domberozván hajnalban 4^{ik} Czinkos társuk Németh János szövetségében, amint ennek vallatásábul világossan feltettzene ./. alatt 7^{ik} pontban a szegény adózót második lovától is megfosztották, 's mái napiglan annak sem lovait, sem a' fuvarbért megnem térítették, sőt még ottan a' Csárdán az adózónak ellenkezésére nem tsak nem ügyettek, hanem még a második rabszemély Martzi Janko ötett lármázásáért pofon verte. Kivilágosodván továbbá hogy ezen gonosztévők buidosásnak eredvén nyomban következett Augustus 15^{ik} napján Pétsváradí vásárban mindegyik ismét egy egy lovat más szegény adózóktul eltsaltak, 's azonnal tovább eladván örökre megfosztották minden reménység nélkül, hogy valaha elégtételt szerezhessenek, mind ezekre az még sulyosodván, hogy ezen gonosztévők a vásárban ily agyafurt ravaszkodással fordított pénzt a szegény adózóknak véres veritékjét éjjeli kártyázással s korhelységgel elfetsérelték. Mindhogy az ily terhes gonosztételt nem másként mind czégéres tolvajságnak kellene tekinteni s jollehet ezen gonosztévők sulyos terheltetésekkel nyomatattnának mindazonáltal könnyebbségekre felvévén azt, hogy a kárt vallott Kováts Jánosnak mind Bonyhádon, mind az utban elégséges alkalmatossága volt megtsalattatását elfordítani, mivel a népes Vásárban a jelenlévő Elölljárósághoz tüstént panaszszával járulhatott volna ugy hasonlóképpen annyi helységeken keresztül utazván segítségért folyamodhatott. Mellyekbül is minthogy az ő együgyű gyavasága mellyet inkább az elámitásnak, mint valóságos tolvajságnak érdeme forogna fent, ezeknek figyelme által a' Rabszemélyek a vádban kért halálos büntetés aloll felszabaditattnak ugyan, hanem a megérdemlett kemény büntetésükre, 's a' többi ösmeretes tsalárd Czigányok példájára melly már annyira elhatalmazott, eggyik is másik is két esztendeig tartandó tömlöztre, s fertály esztendőnként kiszenedendő 25 kemény páltza ütésekre kárhoztattnak, 's az okozott károk megtérítésében marasztaltattnak.

BML. IV. 1003. b. Pécs város tanácsának közigazgatási iratai, 1831. február 11. nro. 450.

Az eredeti jegyzőkönyvről 1830-ban készített kivonatos másolat, a Pécs város által perbe fogott Markovics József ügyéhez kapcsolódóan. Az ítéletben említett 'B' és 'C' jelű vallomásokat nem leltem fel sem Pécs város, sem a siklói úriszék levéltárában. Lásd még a 46. sz., továbbá a többi úriszéki iratot!

18.

1827. december 16., Siklós

A siklói uradalom úriszékének ítélete a csalással és lopással vádolt Markovics Mihály siklói cigány ügyében

1827^{ik} Esztendei December holnap 16^{ik} s több reá következett napjain Siklói Várban Tartatott Urszék Jegyző Könyvének Kivonása.

158. Az Uradalmi Fiscusnak mint vádló Félnek Főbenjáró Pöre Siklói Markovits Miska, mint már többször vádoltatott ravasz tolvaj ellen.

Itéltetett.

A Vádnak érdemére szolgáló mind annyi figyelmeket szoros biroi vizsgálással megfontolván, minekutánna azokbul megvalósodna az hogy elsőbeni ugymint 1824^{ik} Esztendőben Julius hónapnak 12^{ik} napján Kováts Jánost Piski lakost tetetett szín alatt mint Fuvarosnak a' Rabszemély Bonyhádi vásárra el tsalván, ottan ezen szegény adózónak egyik lovát Czinkos társainak Hegedűs Josefnek és Marczi Jankónak szövetségekre és segítségekkel /:kik ugyan már előbb kézre kerülvén ebbéli gonosztételek miat biroi képpen meg fenyítették:/ a' szegény adózónak egyik lovát a' keziről elforgatta, ezzel pedig meg nem elégedvén, visza tértében nevezett pajtásaival a' vadászházi csárdában egész éjjel dombérozván, hajnalban ugyan azon szegény adózót a' második lovatul is meg fosztották és mái napiglan annak se lovait se a' fuvarbért meg nem térítették. Kivilágosodván továbbá, hogy ezen gonosztévő Rabszemély tolvaj társával Hegedűs Joseffel szakadatlan társaságba bujdozásnak eredvén következő Augustus hónapnak 15^{ik} napján Pétervárad vasárban ismét lovat más szegény adózótul eltsalt, azonnal tovább adván, azt lovaitul örökre meg fosztotta, minden reménység nélkül hogy valaha elégtételt szerezhessen. Mind ezekre az még sollyosodván hogy ezen gonosztévő, az ő pajtásaival együtt, a' Vásárban ily agyafürt ravaszkodással fordított pénzt, a' szegény adózónak véres verőtéjkjét éjjel Kártyázással, és Korhelységgel elfertserelte. Minthogy az ily terhes gonosztételt nem másként mint Czéges tolvajságot, és ebben a' Rabszemélyt fő czinkosnak kellene tekinteni: mellyekre nézve jöllehet ő sulyos terheltetésekkel nyomtatna, mindazonáltal könyebbségére fel vévén azt, hogy a' kárvallott Kováts Jánosnak mint Bonyhádon mint az utban elégséges alkal-

matossága volt meg tsalatatását elfordítani, mivel népes Vásárban a' jelenlévő Elöljáróságához tüstént panaszával járulhatot volna ugy hasonlóképpen annyi helységeket keresztül utazván segítségért folya-mothatot, vagyis minthogy az ő együgyű gyávasága melyet inkább az elámitásnak mint valóságos tolvajságnak érdeme forogna fenn ezek-nek figyelme által a' Rab Személy a' vádban kért halálos büntetés alúl felszabadítatik ugyan hanem meg érdemlet kemény büntetésére és a' többi esmeretes tsalárd Czigányoknak is példájokra 2 esztendeig tar-tandó tömlötzre és fertály esztendönként 25 kemény páltza ütésekre kárhoztatik és okozott károknak meg térítésében in Solidum marasz-taltatik.

BML. IV. 1003. b. Pécs város tanácsának közigazgatási iratai, 1831. február 11. nro. 450.

Az eredeti jegyzőkönyvről 1830-ban készített kivonatos másolat, a Pécs város által perbe fogott Markovics Mihály ügyéhez kapcsolódóan. Lásd még a 46. sz., továbbá a többi úriszéki iratot!

19.

1830. november – 1831. január, Siklós
Markovits Mária és Hegedűs József pere

19.1.

1830. november 28, Siklós
Markovits Mária vallomása az úriszék előtt

1830dik Eszt(endő) Sz(ent) András Havának 28kán Siklósi Várban Te(kin)t(e)tes N(eme)s Baranya Vármegyében e következő Szabad = Vallás tétetett, ugy mint:

1. Mi a' neved, hová való, hány esztendős, mitsoda vallásu, és sorsú, nős, vagy Hajadon Személy vagy?	Márkovits Maris a' nevem, Siklósra való, valami 30 esztendős R(omana) Catholica hitű, Ujpolgár, és Özvegy vagyok.
2. Honnand kapta Hegedűs Jősef azon Lovakat, mellyeket a' mult Pétsi vásáron eladott?	Márkovits Miska adta azokat az ő kezére, hogy adná el őket.
3. Tehát Márkovits Miska hogyan szerezte azon Lovakat, mi fortélyal, és kitül?	Hitelbe vette azokat az én Bátyám, egy előttem esméretlen Paraszt embertül.

4. Kinek, és melly áron adta ell Hegedűs József ezen Lovakat, tudta e, hogy mi csalárdság által kapta ezeket Márkovits Miska, mikor tudta már ezt, a' Lovakbul nyert Pénz mennyi volt, és ki kapta meg ezt a' Pénzt?

Én azt nem tudom meg mondani, hogy kinek adta ell a' Lovakat, mert én jelen akkor nem voltam. Gondolom hogy Szerdán tudta tsak meg Hegedűs József, hogy ezek elcsalt Lovak voltak; de akkor Márkovits Miska már fogva volt. Hallottam, hogy 13 f(orinto)kon voltak eladva a' Lovak, Hegedűs József maga mondotta ezt nekem. Én magam vittem el a' Bátyámnak minelelőtte elfogattatott 7 f(orinto)kat. A' többi Pénz hogy hová lett, nem tudom, hanem Hegedűs József mondotta nekem hogy a' Pénzből nála maradt 4 f(ori)nt. Többet semmit sem tudok.

5. Ez mind hazugság, mert Hegedűs József már megvallotta, hogy a' Lovaknak egész árát tenéked által adta, hogy azt Testvérednek elvigyed. Azért szólj igazat.

Én többet nem kaptam Hegedűs Józseftől, mint 7 f(orinto)kat. Nem tagadom azomban, hogy még három Huszast is adott, de gondolom az az Hegedűs pénze volt. Ezen vettem néki Kenyeret, és hagytam még két Huszast úti Költségnek Márkovits Miskának.

6. Ezt az három Huszast hogyan kapta Hegedűs József?

Ezt a' pénzt gondolom hogy Kártyázásbul nyerte Hegedűs József.

7. Te nálad mennyi maradt ezen Lovak árából, talántán te is kaptál eből részt ?

Én a' Lovak árából egy pénzt se kaptam, nem is maradt nálam egy Krajtzár sem.

8. Voltál e már fogva, vagy törvényessen menbüntetve, és mi vétkeédrt?

Voltam itt a' Várba Vásári lopásokért egy holnapig fogva, és kaptam 25 Korbácsokat.

9. Mi vagyonod van?

Van egy rongyos gunyhóm, van egy kis ágyi ruhám, és holmi aprólék, lehet hogy őszvesi Jószágom 8 f(orinto)kat megér.

Felljegyzé Müller Ferentz mp
Urad(almi) Fiscalis.

19. 2.

1830. november 28., Siklós

Hegedűs József vallomása az úriszék előtt

1830dik Esztendei Sz(en)t András Havának 28kán Siklósi Várban Te(kin)t(e)tes N(eme)s Baranya V(árme)gy(é)ben e következő Szabad Vallás tétetett:

1. Mi a neved, hová való, hány esztendős, mitsoda vallásu, és sorsú, nős, vagy nőtelen ember vagy?

Hegedűs József a' nevem, Siklósi Ujpolgár, 30 esztendős, R(ómai) Catholicus, Feleséges ember vagyok.

2. Voltál é mostan múlt Héten Sz(abad) Királyi Péts Várossába tartatott Vásáron, mely napokon, és kivel voltál ottan? Mikor, és kivel jöttél haza Siklóstra?

Igen is voltam Pétsen a' Vásáron, oda mentem vasárnapon /21ik November/ és pediglen Szigethi Vásár után mentem egyenesen Pétsre, velem jött Márkovits Mihály, és az eő Nénnye Márkovits Maris, azután még más 3 Személy mellyeket meg nem nevezhetek ugyan, hanem amugy Személyessen esmérem őket, és tudom, hogy Pétsen laknak. Voltam Pétsen 4 nap, és ötödik napon ugymint Pénteken jöttem haza Márkovits Marissal, és Duna Mátyás fiával Miskával.

3. Mitsoda Lovak voltak azok, mellyeket Márkovits Mihály te néked a' Vásáron által adott; hová lettek azok, kitől, és hogyan kapta azokat Márkovits Mihály?

Márkovits Mihály nekem két Lovat, ugymint: egy fakó, és egy szürke szőrüt által adott még Vásár Hétfőjén /22 November/ estveli időben, hogy mimódon

kerültek azon Lovak Márkovits
Mihálynak kezére nem tudom,
mert én vele nem voltam.
Estvefelé valami Kozári
Czigányokkal magamnak Szállást
keresni akarván a' Kortsmákban,
Márkovits Mihály két Lovat
vezetvén utánnam kiált: Fogjad
ezen két Lovat, és vezessed egy
Ístállóba éjszakára, és adgyad ell
más nap akár mely áron nem
bánom, mert én a' Lovakhoz nem
állok; adott is nekem 4 garast
költségre. Én a' Lovakkal a' Ránits
házán fellyül lévő Kortsmában
megháltam: más nap ugy mint
Kedden a' Lovakat a' Vásárra
kivezettem; nem mertem ugyan
őket mindgyárt eladni, félvén,
hogy a' Lovak lopottak lehetnek,
de látván, hogy a' Lovak nagyon
rosszak, és soványok, nem
gondoltam hogy ilyeneket valaki
ellopjon. Márkovits Miska a' Budai
Városban azon Czigány
Kurvákkal, kikkel Szigethről jött
meghált, és eőket mindég borral,
hussal jól tartotta, azért is az eő
Nényét Marist hozzá küldöttem
még egyszer, hogy kérdezze meg
vallyon adgyam é el a' Lovakat, és
mely áron. Nem sokára vissza jön
Márkovits Maris azon szóval, hogy
a' Lovakat csak adgyam el akár
kinek, és akár mely áron, a' pénzt
pediglen küldjem ell nekie. Erre a'
Fakót elladtam egy esméretlen
Zsidónak 6 fl(orenum) és 10
garasokon. A' Szürkét pediglen
ugyan egy másik Zsidónak
eladtam 8f(orin)t(on), és 10
krajcárokon. A' Pénzt oda adtam
Márkovits Marisnak, a' ki is azt

mindgyárt a' Márkovits Miskának elvitte.

Én magamnak egy Karjczárt se tartottam meg ezen Pénzbül. A' Márkovits Miska ugyan ezen nap Kedden déltájba megfogattatott, akkor az az ember kitől Márkovits a' Lovakat vette, és én is jelen voltam: féltem mindgyárt, hogy majd én is a' dologba békeveredni fogok, és ha tudtam volna ezeket bizonyyára, a' Lovakat el nem adtam volna.

4. Mit csináltál te olyan sokáig a' Vásáron?

Én mindég vártam a' Márkovits Miska kiszabadulását, mert a' Nénye által mindég azt izente, hogy várjam meg.

5. Te igazat nem szólsz. Mert a' Lovakat nem Hétfőn, hanem Csőtörtőkön csalta el Márkovits Miska azon embertől.

Akár mit mond Márkovits az nem igaz, mert a' Lovakat eő énnékem csak ugyan Hétfőn estve adta által, és Kedden délbe fogattatott meg.

6. Haszontalan állításod mintha a' Lovaknak hogyan lett megszerzését nem tudtad volna, mert maga Márkovits Mihály aztat mag vallani láttatik.

Mondhatom bizonyosan, hogy én a' Lovakról semmit se tudtam, és semmiben részes nem voltam, mert ha Márkovits Miskával társaságban lettem volna, bizonyosan a' Lovak árából magamnál tartottam volna valamit.

7. Mitsoda esméretségben, vagy szövetkezésben vagy ama Márkovits Marissal?

Feleségem minekutánna engem elhagyott volna, ezen Márkovits Marist Szeretőmnek fogadtam.

8. Voltál e már fogva, vagy törvényessen büntetve, és mi vétkeédért?

Itt a' Siklósi Várban voltam 2 eszt(endeig) fogva, és kaptam 200 Pálczát azért mert egy embertől ravaszul Lovakat elcsaltam.

19.3.

1830. december 2., [Siklós]

Hegedűs József kihallgatásának folytatása

1830dik eszt(endő) Karátsony Havának 2kán e következő Kérdések tétettek folytatólag:

9. Kik voltak akkor jelen, mikor a' Lovakat eladtad? Jelen volt Siklósi Ujpolgárnak Lenderits Mátyásnak fia Gógó, és Márkovits Maris fia Pelágo.
10. A' Lovaknak árából melly önnön Vallásod szerént 14 f(orinto)kat, és 40 krajcárokat tészén, hogy nem maradt e valami nálad ujonnan kérdezlek? Igen is maradt én nálam 4 f(ori)nt de semmivel se több, ezt a' pénzt is a' Márkovits Maris az Ötsére költötte ell.
11. Azt az három Huszast, mellyet Márkovits Marisnak adtad, honnand szerezted? Aztat a' Kártyázásbul nyertem, mert én a' Kártyázásért nem pediglen Lopásért járok a' Vásárookra.
12. Mi Vagyonod vagyon tenéked? Nékem egy általjában semmi Jószágom nincsen, az a' ki itt őszve vagyon írva mind a' Márkovits Marisé.

Jegyzette Müller Ferentz mp
Urad(almi) Fiscalis

19.4.

1831. január 12., 15., Siklós

Hegedűs József vallomásának hitelesítése és újabb kihallgatás

1831ik Esztendei Januarius holnapnak 12ik napján Siklosi Várban tartatott Főben álló Törvény Széknek színe eleibe vasban álló Rab Sze-mély fent meg irt vallását mindenekben megerősítvén, meghitelesítette.

Törvényes Bizonyság Nagy Imre Szolga Biró mk.

Tőreky Antal T(ekintetes) N(emes) Baranya V(árme)gye Eskütyte mk.

Folytatolag 15dik Jan(uarius) 831 Esztendőben ujonnan meg kérdez-tett

A' Te gonosz pajtásod már minden Istentelenségedet fel világosította, és néked meg is prantsolta, hogy a' Lovaknak tsak gondját viseld Vald meg azért önként is hogy merted azokat eladni, és kinek adtad el azon Lovakat ?

Azt rosszul mondgya Markovits Mihál, hogy a' Lovakat tsak gondviselésemre bizta mert szembe is meg mondhatom nékie hogy azoknak eladását reám bizta 's ugyan azért is én a' Szürke Lovát el is cseréltem egy más Loért, a' fakot pedig egy Kanizsa tájára való Zsidonak attam el, a' Szürke ló helyet való Ürögghi cserélt Lovat pedig egy polgárnak, kinek nevét nem tudom, el attam, és így az nem igaz, a' mit már fennt tett vallomásomban mondtam, hogy én Markovits Mihálnak Lovait valamely Zsidonak attam volna el.

1831dik Esztendei Januariusnak 15ik napján a' Siklosi Várban tartott Uraság Széke Szine előtt a' Vasban álló Rabszemély fent ki tett vallását szórul szóra megerősítvén, hitelyesítette.

Törvényes Bizonyosság Nagy Imre Szolga Biró mk.
Töreky Antal Eskütt mk.

BML. IV. 1003. b. Pécs város tanácsának közigazgatási iratai, 1831. február 11. nro. 450.

A kihallgatásokat Pécs város kérésére végezte a fiskális, Markovics Mihály ügyével kapcsolatban. Az ő kihallgatásának jegyzőkönyvét lásd: 46. sz. Az ügy további részleteit a többi úriszéki iratban!

20.

1839. szeptember, Sümeg
Vásári tolvajok pere a sümegi úriszék előtt

20.1.

1839. szeptember 17., Sümeg
Jónás Kati vallomása az uradalmi fiscalis előtt

Szabad Vallás

Mi a neved, hova való, hány esztendős, mitsoda sorsu, és vallásu vagy?

Jónás Kati Büki, 40 esztendős, napszámos paraszti munkásnő, pápista vagyok.

Ki által, hol, mikor, és miért fogattattál meg?

Mi okból loptál el Sümegi Graner Sátorából egy vég fekete kartont, és 9 vég batiszt partékát?

Hát a 9 vég fehér batiszt kartont hová tettétek?

Hol vannak azon részedre esett lopott partékák?

Tapoltzai Vásárban is loptál két vég kartont, hol vannak azok?

Kik voltak hát társaid a Sümegi rablásban?

Hát a Mihályfai Asszonnal minő esmeretségben vagy, 's mit kapott az a lopott partékából?

Voltál e már fogva, és büntetve?

Egy pandur által odahaza a lakásomnál Augustus 30^{kán} Sümegi Vásárban volt lopásokért.

Őszvetalálkoztunk a Sümegi Vásárban, 's őszvebeszéltünk a lopásra, azután elmentünk Sümegi Zsidó Sátorához, onnan a Büki Nemes Asszony egy vég barna kartont lopott, az egyik velünk lévő gyereknek által adta, onnan egy másik Sátorhoz mentünk, a hol ismét egy vég kék gyoltsot lopott a nevezett Büki Asszony, és a másik gyereknek által adta, ezután mindannyian elmentünk a Csordás házához, a hol a két vég partékát egyaránt elosztottuk, 's elszéledtünk.

Azt én nem láttam.

A Pandur és Graner Zsidó befogatásomkor elhozták.

Tapoltzai partékák felül semmit sem tudok.

Még két Büki – 1 Szántói hegyi, 2 Keszthelyi Asszonyok, és a két Sümegi csordás gyerek.

Nem esmértem mind azon időig, míg a Vásárba vele őszve nem jöttem, ez is, mivel látta, hogy loptunk, a partékából kért, és egy darabot adtunk neki.

Sem fogva sem büntetve nem voltam soha.

Van-e valami jöszágod?

Lakásomba van igen csekély
vagyonom.

Melly eképpen általam végben vitt Szabad vallásról adom ezen bizony-
ság leveletem. Sümeg Sept(ember) 17^{én} 839.

Ágoston József mp Urad(almi) fiscalis

Szeptember 23-án az úriszéki tárgyaláson Ágoston József mint jegyző kiegészítő feljegyzést tett a vallomáshoz. E szerint Jónás Katit szembesítették a per többi vádlottjával, s vallomását megerősítette. Annyi kiegészítést tett, „hogya az egyik tolvajtárs volt Büki N(emes) Nyul Antalné, Sümegh Mihályfai asszonynak Berkinének, ki látta jelenlétén a lopást, azért Pap Rozi meg szökött Keszthelyi asszony hasított le neki egy részt”. Szeptember 23-án a vallomást Bogay József szolgabíró és Mezniczky Károly megyei főügyész hitelesítette.

20.2.

1839. szeptember 17., Sümeg
Sárközi Kata vallomása az uradalmi fiscalis előtt

Szabad Vallás

Mi a neved, hova való, hány
esztendő, mitsoda sorsu és
vallásu személy vagy?

Görtsi Josefné Büki 28 esztendő,
ujj polgár nő, papista vagyok.

Ki által, hol, mikor és miért
fogattattál meg?

Egy pandur által Bükön, a
lakásomnál Augustus 30^{án}
Graner boltostól Sümegi Bertalani
Vásárban /:Aug(ustus) 26^{án}:/
lett³³ egy vég barna karton
lopásáért fogattattam meg.

Mi adott arra okot, hogy Sümegi
Graner Zsidóval, egy vég barna

Sümegi Vásárban öszvejöttünk, 's
öszve beszélgettünk, hogy ha a

---

³³ Jónás Kati agusztus 30-ra, Sárközi Kata pedig augusztus 26-ra tette a vásár napját. Feltehetően mindketten tévedtek. 1839-ben augusztus 26. hétfőre, 30. péntekre, Bertalan napja pedig szombatra esett. A vásárokat nem feltétlenül tartották a védőszent ünnepének napján, de a szombati vagy vasárnapi nap ebben az időben valószínűbb. Ha a vásár nem 24-én volt, akkor a legvalószínűbb a 25.

kartont, és 9 vég fekete batiszt partékát elloptál?

szerentse szolgálta, a lopásra, azonnal elindultunk a' Sátorok közé, 's egyenesen Sümegi Graner zsidó Sátorához mentünk, a honnand Büki Nemes Asszony lopta a partékát, 's egyik gyereknek által adta, onnan elmentünk egy másik Sátorhoz, ott is a Büki Nemes Asszony lopott egy vég virágos kék gyoltsot, 's az egyik gyereknek azt is által adta, azután elmentünk Sümegi borju csordás lakásához, akinek csak két kis leánya volt odahaza, a partékákat ott egyarányosan elosztottuk, ezután elszéledtünk.

Graner boltos Sátorából még 9 vég fehér batiszt partékát is elloptatok, 's hová tettétek azokat?

Annak se tudója se látója nem voltam, többet a megmondott két végnél nem loptunk.

Hová tettetted azon részedre esett Sümegi Vásárban lopott partékákat?

Befogatásomkor elhozták.

Mit loptál a Tapoltzai Vásárban?

Tapoltzán még soha sem voltam, nem is tudom merre van.

Számláld el kik voltak tolvaj társaid?

Büki 2 – Szántó hegyi 1 – Keszthelyi 2 Asszony, és a' befogott két sümegi csordás gyerekek.

Hát a Mihályfai Asszony minő társatok volt?

Az mi velünk nem járt, én nem is esmérem, hanem mivel látta, hogy loptunk, tőlünk kért a partékából, 's egy darabot adtunk neki.

Voltál e már fogva, büntetve, hol, és miért?

Sem fogva, sem büntetve nem voltam soha.

Van-e valami jószágod?

Egy ágyam, abba egy hitván párna, egyebem nincs.

Melly eképpen általam végben vitt Szabad vallásról adom ezen bizony-
ság levelemet. Sümeg 17^k 839.

Ágoston József mp Urad(almi) fiscalis

Szeptember 23-án Ágoston József jegyzőként ezt a vallomást is kiegészítette. Sárközi Kata a törvényszéken megerősítette vallomását, s akkor felsorolta név szerint a társait: a büki Jónás Kati és Nyul Antalné, a szántói Kardos Örzse, a keszthelyi Papp Rozi és Gelegár Györgyné, a két sümegi csordásbojtár Balog Józsi és Gáspár Gyuri. Bogyay szolgabíró és Mezniczky főügyész ezt a vallo-
mást is hitelesítették.

20.3.

1839. szeptember 23., Sümeg

*Több cigány elleni ítélet a sümegi uradalom úriszékén
vásári tolvajlás miatt.*

1839^k eszt(endő) September 23^{kán} Sümegen T(ekintetes) N(emes) Zala Vármegyei Mező Városban Sümegi vérhatalommal bíró Uradalom részéről folytatva tar(tott) Bünitelő Törvény Szék előtt felvétellett Büntető Pörében Nemes Ágoston Józsefnek Sümegi Uradalom rendes Ügyvéd-jének mint felperesnek vasban álló Balog Josi, Gáspár Gyuri, Kardos Örzse, Jónás Kati, Görtsi Josefné, Görtsi Orsola, Burka vagy Hitsár Örzse Vásározó tolvaj rabszemélyek ellen.

Ítéltetett

Vasban álló Balog Josi, Gáspár Gyuri, Kardos Örzse, Jónás Kati, Görtsi Josefné, Görtsi Orsola, Burka vagy Hitsár Örzse Vásározó tolvaj rabszemélyek ellen tett abéli vád, hogy Balog Josi, és Gáspár Gyuri egy izben Görtsi Orsolya és Burka Örzse, mégis egy Prágai Helységben tartózkodott, 's megszökött szabad személynek társaságában Tapol-
tán megesett Nagy Asszony napi Vásárban Graner Salamon Sümegi boltosnak Sátorából egy vég vörnyeges kartont, egy másik Sátorból pedig egy vég fehér kartont – folyó évi Bertalan napi Sümegi Vásárban pedig ugyan Balog Josi és Gáspár Gyuri első rendbéli raboskodók, Kardos Örzse Szántói, Jónás Kati és Görtsi Josefné Büki ugy Pap Rozi és Geleger Györgyné Keszthelyen lakozó, 's megszökött tolvaj szemé-
lyek társaságában ugyan azon Sümegi boltos Graner Salamon Zsidó-
nak Sátorából több vég gyoltsot, és egy vég fekete kartont eltol-
vajoltak, 's magok közt fedarabolván, a tulajdonos Kereskedőt tete-
messen megkárosították, mind a rabszemélyeknek A. B. C. D. E. F. G. betük alatt ezen bünpörhöz kaptolt, 's a törvény szine előtt meghi-

teljesített tulajdon vallásaikból, mind pedig az eltolvajlott partékák-
nak a rabszemélyeknek kezénél megtalált darabjai bizonyság jeleiből
nyilván kitetszven, valamint ezen Bünpörhöz H. alatt kaptstolt, 's a
Törvény szine előtt meghitelyesített oklevéllel a vádlott rabszemélyek
által, jelessen a Tapoltzai Vásárban eltolvajlott 35 réf Sárga barna kar-
tonból a tolvaj rabszemélyeknél megtalált, 's a törvény szine előtt
megmért 17 3/4 réfnek – mégis Sümegi Vásárban eltolvajlott partékák
közül 42 réfet tévő barna kartonból 27 3/4 réfnek a tolvaj rabsze-
mélyeknél megtalált, 's természetben a tulajdonosnak az Uriszék által
visszaadatott partékák ára a' kárvallott által feljegyzett sommából le-
számolása után is a kárvallottnak költségeivel együtt 337 f(orient) 12
krajcár okozott kárnak mennyisége bebizonyittatván; a vádlott rabsze-
mélyek mindnyájan vétkes tolvajoknak találatnak; ugyan azért ma-
goknak jövődjö megjobbulására, másoknak pedig hasznos példájára
Balog Josi egy és egy fertály esztendői tömlötzre, 's I. alatti bizonyit-
mány szerint testi alkotásához mérve fetályonként elszenvedendő 20
páltza ütésekre, Gáspár Gyuri, ki ön vallomása szerint a Sz(ent) Gróti
Vásárban is egy ködmenyt lopott, mint megrögzött Vásáros tolvaj egy
és fél esztendő tömlötzre, 's fertályonként K. alatti Orvosi bizonyit-
mány szerint testi alkotásához mérve 25 vessző csapásokra, – Görtsi
Orsola, és Burka Örzse, kik csak egyik tolvajságban voltak részesek,
mind ketten egy fertály esztendői tömlötzre, 's most és eleresztésökkor
20 és 20 korbáts csapásokra, 's mind a négyen hetenkint két napi
böjtre, 's közmunkára íteltetnek; – mégis az első rendbéli rabsze-
mélyek mind a két tolvajságok által okozott egész kár mennyiségből
végrehajtás alkalmával részökre fel számlálendő sommának megfi-
zetésében, Görtsi Orsola és Burka Örzse pedig, kik csak a Tapoltzai
Vásárban eltolvajlott egy vég sárga barna kartonnak eltolvajlásában
voltak részesek, csak az ezen Vásárban okozott kárnak 's költsé-
geknek megfizetésében megmarasztanak, 's azoknak megtérítésére
egyik a' másikért köteleztetnek. – Kardos Örzse, Jónás Kati és Görtsi
Josefné tolvaj rabszemélyek ellen is a vádbéli tolvajság ámbár szinte
tökéletesen bebizonyosodott, de mivel ezen nevezett rabszemélyek
közül Kardos Örzse Szántói helységbéli, 's Keszthelyi Uradalom kebe-
lebéli, Jónás Kati, és Görtsi Josefné pedig Büki lakosok, a T(ekintetes)
N(emes) Vármegye Törvényhatósága alá tartozandók volnának, elkö-
vetett tolvajságokért érdemlett büntetéseknek elvétele, 's a kárnak 's
költségeknek megtérítése eránt ezen Uradalom bírósága alá nem tar-
tozók, Kardos Örzse a Keszthelyi Uradalom fogházába ezen rabsze-
mélynek Szabad Vallásával és egyéb terhelő pörbéli irományokkal
együtt azon hivatalos megkéréssel, hogy megszökött Pap Rozi, és Gelé-
gerné Vásáros és részes tolvajtársokat befogatni, 's ezeknek is meg-
teltetése után Graner Salamon Sümegi boltosnak kárát megtéríteni

sziveskedjen, – Jónás Kati, és Görtsi Josefné tolvaj rabszemélyek pedig szinte Szabad Vallásaikkal, és ezeket terhelő próba irományokkal együtt a jelenlévő törvényes bizonyoságnak olly hivatalos megkérés mellett általadatni rendeltetnek, hogy Bekiné Mihályfai lakost is, ki a Sümegi Vásárban eltolvajlott árukból szinte részesült, a T(ekintetes) N(emes) Vármegye fogházába békésértesse. Nemes Nyul Antalné Bükki lakos mint Nemes személyre nézve pedig, hogy ez is a Sümegi Vásárban Graner Salamon Sümegi boltos Sátorának meglopásában társ volt, és az eltolvajlott árukból részt vett, 's azt mái napig is magánál tartja, a T(ekintetes) N(emes) Vármegyének jelentést tegyen.

K.m.f.

Megolvastatott 's kiadatott a Törvényből

Ágoston József Uriszéki Jegyző

ZML. IV. 14. n. Tiszti és büntető perek, fűsc. 53. nro. 132.

Jónás Kati és Sárközi Kata ügye 1839. novemberben Zala vármegye törvényszéke elé került, mert nem a sümegi uradalom joghatósága alá tartozó helységben laktak; lásd: 8. sz.! Az úriszéken keletkezett iratokat mellékletként csatolták a törvényszéki jegyzőkönyvhöz. Ezt a pert Zala vármegye törvényszéki irataiból tártuk fel, így a mellékletek közül csak a Jónás Katira és Sárközi Kátára vonatkozók találhatók az aktában, amelyeket átadtak a vármegyének. A perben említett többi személyre vonatkozó iratokat további kutatás során a sümegi és keszthelyi uradalom levéltáraiból kell majd feltárni. Nyul Antalné sorsára irányuló kiegészítő kutatás szükséges továbbá a vármegyei iratokban.

Szökött katonák vallomásai

21.

1815. április 1., Pusztakorpád

Horváth Mihály cigány szökött katona vallomása.

1815-k Esztendő Aprilis 1-ső napján P(uszta) Korpádon Tekintetes Nemes Somogy Vármegyei Helységben következő Szabad vallás vetetett ki alól irt által.

Kinek hívják, hány esztendős, mitsoda vallású, és hová való születés?

Horváth Mihály a' nevem, 19 esztendős, Pápista Udvarhelbéli Tekintetes Nemes Somogy vármegyei születés vagyok.

Meg fogattatása előtt mitsoda sorsu ember volt?

Szökött Katona voltam.

Kik, hol, mikor és miért fogtak meg?

A' Baboltsai Polgárok fogtak meg Baboltsán a' Czigányoknál azért mert megesmertek, hogy szökött Katona légyek.

Mellyik Regimentbe és osztályba szolgált, kik voltak fő és al Tisztjei nevezze meg?

B(áró) Jelasics Gyalog Regimentjébe a' Reservánál voltam, Kapitányom neve Bór volt.

Mitsoda helyről, mikor és kikkel szökött El ?

Verovitzáról még az múlt ősze tsak magam szöktem el.

Mi volt az oka elszökésének?

Nagyon tsekély volt a fizetésem a' Katonai életben, nem tudtam magamnak a szükséges dolgokat is megszerezni, ez volt oka elszökésemnek.

Minémü ruhabelit és fegyvert hozott el magával, hol hagyta azokat?

Köpönyeget nadrágot, kabátot, Bakantsot, Csákót, de semmi fegyvert sem hoztam el, ezenn ruhákat Nemes Zala Vármegyében Baksa Helységben egy Tsitsa nevü

Czigánynál hagytam.

Meg kapta é rendszerint a Felsőgtől rendelt zsoldot és élelemre valókat?

Igen is megkaptam rendessen.

Elszökése idejétől fogva, hol tsavargott, miképpen élt, mitsoda tolvajságokat vitt végbe?

Mindenkor Baboltsán voltam a' Czigányoknál, mivel a' feleségem is ott lakik, azzal voltam, én semmi tolvajságot nem véghez nem vittem, hanem azon Czigányok tartogattak, de most talán már tartásomat megsokalván, feladtak a' falúsi embereknek, kik mindjárt meg is fogtak.

Mikor és kik által állítatott Katonának?

Mult esztendőben Maius Holnapban Baboltsai Helység által adattam Katonának.

Most hányszor szökött már el?

Én tsak most elsőben szöktem el.

Jól tudhatta a Generál Pardont 's é mellett magát valamely Tisztviselőnél jelenthette volna, így a büntetéstől meg menekedett volna, miért nem tette azt?

Én bizony nem tudtam semmit is a Generál Pardon felől, mert ha ezt tudtam volna, minden haladék nélkül vissza mentem volna, 's most is örömet vissza megyek; nem is szököm többet soha.

Van é valami értéke tulajdon magáé?

Nints semmi.

Voltál é fogságba, szökött Katonákat tud é lappangani.

Nem voltam. Nem tudok.

Költ mint fellebb
Sárközy Lajos
Allszbiró

Anno 1815. die 19-a Aprilis Kaposváron tartatott Törvény Szék alkal-
matosságával ezen előtte fel olvastatott Szabad Vallásában meg ma-
radott. K.m.f.

Thulmon Antal mp.

V(ice) Notarius

SML. IV. I. j. Militaria. Conscriptio desertorum militum 1815-1826.

22.

1818.június 27., Osztopán

Horváth Mihály szökött cigány katona vallomása

1818-ik Esztendőben meg esett Junius Holnap 27-ik napján Oszto-
pányban ezen T(ekintetes) N(emes) Somogy Vármegyei Helységben e
következendő Szabad Vallás vétetett ki.

Kinek hívják, hány Esztendős,
mitsoda vallásu, és hová való
születés?

Horváth Mihálynak hivattatom,
lehetek 22 Esztendős Pápista Tilai
T(ekintetes) N(emes) Zala
Vármegyei születés vagyok.

Hol, mikor, és ki által fogattatott
meg?

Somogyváron a mult Kedden
fogtak meg a T(ekintetes) N(emes)
Vármegyének Pandurjai.

Meg fogattatása előtt mitsoda
sorsu volt?

Most Somogyváron Téglás Legény
voltam, az előtt pedig Katona.

Mellyik Nemes Regimentben és
mellyik Osztálban 's miultatul
fogva szolgál, kik voltak Feő és All
Tisztjei nevezze meg?

Báró Hiller Gyalog Regimentjében
az első Companiában szolgáltam
már 5 Esztendőktül fogva,
Tisztjeim nevét már nem tudom ell
felejttem.

Hol és ki által adattatott
Katonának?

Végeden Nemes Zala Vármegyében
fogattattam meg Katonának.

Hol tette le hitit a szoros katonai
rend szabásoknak meg tartására?

Egerszegen Nemes Zala Vármegyei
M(ező) Városban.

Ell szökésének adja okát,
valamint azt is, hogy kikkel

Egyedül magam szöktem ell, azért
a Katonai élet nem tettett

szökött ell, ezek közül ki volt biztató az ell szökésre, 's hol vagynak most ezek?

Minémü Katonai Készületeket és fegyvert hozott ell magával hová tette azokat?

Ki járt e rend szerént minden napi kenyere, és zsoldja?

Miért szökött ell tehát?

Hányodszor szökött el most?

Jelentette e magát minek előtte meg fogattatott valamely Tiszt viselőnél hogy szökött katona volna, és önként vissza szándékozna a Regementhez?

Ell szökése után merre csavargott, és csavargása alatt minemü fosztogatásokat és lopásokat vitt végbe?

Hol vette ezen mostani öltözetét?

A miulta haza jött már meg is Házasodott, tudta azt hogy szökött katonának nem szabad házasodni, még mondotta é Somogyvári Plebanus Urnak hogy szökött katona minekelötte öszve adta?

külömben is három Testvérek vagyunk katonák.

Egy kabátot, egy sipkát, es egy pár bakkantsot hosztam ell magammal ezeket is az uton ell hānytam.

Igen is ki járt.

Igazán meg vallom tsak azért szöktem ell hogy nem adtak a Magyar Regementbe, hanem a Rátzok közé 's azokkal nem tudtam beszélni.

Most leg először.

Nem jelentettem.

Sohol sem tsavarogtam egyenessen haza mentem Tilajba onnéd pedig által jöttem Somogyba, 's itt szolgálotba állottam, Lopást vagy fosztogatást soha sem vittem véghez.

Az ulta szereztem szolgálatommal.

Azt gondoltam hogy nem fognak reám esmérni, Somogyvári Plebanus Urnak sem mondottam meg hogy mitsoda Ember vagyok, mert nem adott volna öszve.

Tud e valahol több szökött
katonákat vagy más csavargókat
és azoknak Orgazdáit meg
nevezni?

Nem tudok.

Költ mint fellyebb

Szakmáry Josef Eskütt által.

1818-ik Esztendőben Sept(ember) 2dikán tartatott Törvényszék alkal
matosságával ezen vallása előtte felolvastatván, annak minden részeit
tovább is erősítvén meghitelesetette Kmfi

Bárány Aljegyző

SML. IV. 1. j. Militaria. Acta desertorum militum 1814-1824.

23.

1818. Szeptember 2., Kaposvár

Kalányos Mihály vallomása.

1818-ik Esztendőben September Holnapnak 2-ik napján Kaposvárott
ezzen T(ekintetes) N(emes) Somogy Vármegyei Mezző Városban, e kö-
vetkezendő Szabad Vallás vetetett ki.

Kinek hívják, hány Esztendős
métsoda vallásu és hová valo
születés?

Kalányos Mihálynak hivattatom,
lehetek mint egy 26 Esztendős Ó
Hitű Görög, Erdély Országi
születés, de mitsoda helyen
születtem, mint hogy
kicsinségemben onnéd ell
szakattam, nem tudom.

Hol, mikor, és ki által fogattatott
meg?

Bukogáton fogtak meg ugyan
Bukogáti Helységbéliek tegnap
előtt az az 31-ik Augustusban.

Meg fogattatása előtt mitsoda
sorsu Ember volt?

Bukogáton Tekenyő tsináló
voltam.

Mellyik Nemes Regimentben, és
melyik osztálban, 's miulta
szolgál, Kik voltak Feő, és All
Tisztjei Név szerént nevezze meg?

Báro Hiller Gyalog
Regementjében, az második
osztáljban szolgáltam már 5
Esztendőkül fogva Obesterem volt

Groff Kintzki Majorom Nagy
Kapitányom Molitor, Hadnagyom
Ellerpend Káplárom Magyarits.

Hol, és ki által adattatott
katonának?

Bukovitzán Horváth Országban
fogattattam meg Katonának.

Hol tette le Hitit a' szoros katonai
rend szabásoknak meg tartására?

Eszéken.

Mért nem ment, mihelyest ki tellet
szabadtságos ideje vésza a' Nemes
Regementhez? és mikor tellet ki
ideje szabadságának?

Már Sz(ent) György nap előtt
Husvét táiban ki tellet
szabadtságos időm, de mint hogy
meg betegettem, majd két
Holnapokig erőmet vésza nyerni
nem tudtam, de midőn Egéségem
már egészen helyre állot, akkor
meg vélem együt tsavargo két
Desestorok úgy mint Kalányos
Jantsi, és Gyuri, reá beszéllettek,
hogy az Regementhez föll ne
mennék, én Szavakat fogattam és
magamat ez ideig senkinél nem
jelentettem.

Ki járt e minden nap rend szerént
valo katonai füzetése vagy talan
azon okbul nem akart a' N(eme)s
Regemenhez föll menni?

Igenis minden heánosság nélkül
ki járt.

Szabadtságos ideje ell töltésitül
fogva hol csavargot és mi némö
károkat tett?

Miulta meg jöttem a' Nemes
Regementül, mindig az Bukogáti
erdőbe kalán készítésben
foglaltam magamat, nem pedig
Csavargásokban.

Tud é valahol több szökött
katonákat, vagy más Csavargokat,
és azok Orgzdáit nevezze meg?

Ezzen, már emlétett két, Kalányos
Jantsi és Gyuri Desertoroknál
többet nem tudok.

Már ezen két Desertor Társait,
meg vallotta, valja meg azt is hol
tartoszkodnak, és hol lehetne őket

Valamint Név szerént ki vallottam
két Desertor Társaimat kik már
ött Esztendöktül fogva ell hagyván

meg fogni és miultátul fogva
bujkálnak ide haza?

a' Regementet ithon titkon
lappanganak Czégányok között a'
hol meg is lehet fogni, de mint
hogy engem meg fogtak félvén
azok is valamerre ell mennek,
azon esetben az Elöljáró
Czégányokat kell bé fogdozni,
tüstént ellöl fogják állítani, a
mindjárt az negyedik Vármegyébe
meg is által.

K. m. f.

Tevely László Esküt által

1818-ik Esztendei September 4-dikén tartatott Törvény Szék alkal-
matosságával szabad vallása előtte felolvastatván, megerősétette. Kmff.

Bárány V(ice) Notarius

SML. IV. 1. j. Militaria. Acta desertorum militum 1814–1824.

24.

1819. augusztus 3., Osztopán

Horváth Mihály szökött cigány katona vallomása

Kinek hívják, hány esztendős,
mitsoda vallásu, hol születetett e
világra és hol nevelkedett fel?

Horváth Mihály a' nevem lehetek
mint egy 23 Esztendős N(eme)s
Zala Vármegyében Tilai
Helységben születtem e világra,
's többnyire ott is nevelkedtem fel.

Meg fogattatása előtt mi nemű
sorsu ember volt?

Báró Hiller gyalog regementjében
voltam.

Hol mikor, miért és kik által
fogattatott meg?

Kölkeden az ugy nevezett anyosi
vendég fogadónál fogtak meg a'
Nemes Vármegyeye Pandurjai, azért
hogy Desertor voltam.

Jelentette é magát minek előtte
megfogták volna valami Tiszt
viselőknél, hogy szökött katona
volna, önként vissza
szándékozik?

Nem jelentettem senkinek is
magamat, nem is kivántam
vissza menni.

Mellyik regementbe és osztályban szolgált, kik voltak Feő Tisztjei, nevezze meg?

Báró Hiller Regementjében az első osztályban. Kapitányomnak nevét el feletem, a' többi Tiszt Uraknak neveit sem tudom.

Mi volt az oka el szökésének.

El szökésemnek nem volr egyéb oka mind az, hogy a' Feleségemet velem el nem eresztették, nehezen esett tehát hogy a' nélkül el legyek, azért jöttem haza, s' kívánnám is most magammal el vinni.

Meg kaptad é rend szerint a' Felségtől rendelt élelmedre valókat és zsoldot?

Igen is meg kaptam.

Kik voltak Társai az el szökésben, azok közül ki volt a' kezdő és lázisztó nevezze meg, hová lettek ezek beszélje el?

Társom senki sem volt, sem kezdőm sem lázisztóm³⁴, tsak magamnak a' szándéka volt, és egyedül magam szöktem el.

Honnand és mi némű Helyről szökött el, és merre csavargott.

Eszékrül szöktem el, semmi felé sem tsavarogtam, tüstént haza jöttem.

Csavargása idejében, minémű Tolvajságokat, Fosztogatásokat, s rablásokat követett el?

Semmit sem, mindjárt Téglás mesterségemhez nyultam, tüstént Zicsben Legény képpen.

Mitsoda Levéllel ment Zicsben és ki fogatta ott be?

Nékem Levelem nem volt, a' Téglás Mester mihelest nála jelentettem magamat, mindjárt a' nélkül hogy Levelet kérdezet volna meg fogadott.

Magát tehát mind Levél nélkül valott tudva Desertort fogatta ugye az a' Téglás be?

Nem tudta az hogy én Desertor vagyok, mert Kötsén telettem, azt mondtam, hogy Köttsérül jövök, s' ott voltam Téglás legény, ezzel bátran meg fogadott.

---

³⁴ Lázító.

Mi némű parasztos ruházottyaí
vagnak, hol vette azokat?

A köpönyegemet aki vagon
Görbén (sic!)³⁵ egy kotsistul
vettem, üngöm gatyám a' mi
vagon rajtam Zits Helységben
T(ekintetes) N(emes) Somogy
Vármegyében vettem egy
aszonytul, mind vásznot, a' nevét
nem tudom meg mondani, és az
meg is varta. A' kalapomat Teleki
vásárban egy kalapostul vettem.
Tsizmámat pedig Köttсэн egy
czigány Legénytól 1 forinton
szereztem.

Volt é ezen kívül fogságban és
most hányodszor szökött el?

Igen is voltam Kaposban akkor is
az él szökése mért most másodszor
szöktem el a' Regimentül.

Holy és minémű Bűntetéseket
Szenvedett?

Meg veszsöztek 300 ember között
Eszéken, hatszor fel, hatszor alá.

Szökött katonáknak,
csavargóknak lappangó Helyeket
vagy orgazdáját tudja é meg
nevezni?
Kelt mint fellebb

Nem tudom, én erdőben nem
jártam, hanem dologban áltam
mihelyest haza jöttem.

Siklósy József Als(z)olga) Biró által

1819-dik Esztendőben September 1-ső napján Kaposvár mezző város-
ban tartatott Törvényszék alkalmatosságával a Raboskodó előtt ezen
szabad vallást ujra fell olvastattván azt a Törvényszék előtt megerő-
sítette és hitelessé tette Kmf

Lakits V(ice) Notarius

SML.IV. 1. j. Militaria. Acta desertorum militum 1814–1824.

³⁵ Feltehetően a Zala megyei Görbő.

25.

1819. május 17., Gyöngyösmellék
Ignácz Gyuri szökött beás katona vallomása

1819-ik Esztendőben Majus holnapnak 17-ik Napján Gy(öngyös) Mel-
 léken, Tekintetes Nemes Somogy Vármegyében helheztetett helység-
 ben következendő szabad vallás vétetett ki.

Kinek hívnak hány Esztendős
 mitsoda hitü és sorsu ember
 vagy?

Ignatz Gyuri a' nevem, Szentesen
 N(emes) Somogy Vármegyébe
 születtem mintegy 35 Esztendős
 Pápista ohlá (sic!) Czigány és
 desertor vagyok.

Hol, és ki által fogattatott meg?

Detkotzon fogtak meg a' Nemes
 Somogy Vármegyei Pandurok
 Pénteken verradóra, a' hol
 Teknyöket csináltam.

Mely helység helett állittatott
 Katonának?

Dráván Tul Bariai helységbe
 fogattattam meg katonának, és
 Eszéken assentiroztam.

Mitsoda Nemes Regimentbe
 szolgált kik voltak Feő Tisztjei?

Nem tudom a' Regimentet, mert
 tsak fél esztendeig voltam Katona
 ugy a' Tisztek neveit sem tudom.

Honnan szökött el, kik voltak el
 szökésében Társai, és mitsoda
 Katonai szereket hozott el
 magával.

Eszékrül szöktem el a' Szállásrul,
 el szökésemkor Pajtásom nem volt
 nem is hoztam magammal egyebet
 el egy lomis Ungnél, Gatyánál, és
 Sapkánál.

Mi volt el szökésének oka, ki
 kapta el mindenkor Napi Zsoldját.

El szökésemnek tsak az volt az
 oka hogy nem tettett a' Katonai
 élet a' zsoldomat mindég ki adták.

Mikor szöktél el, és merre
 tsavarogtál, minő károkat tettél?

Már lehet 15. Esztendeje hogy el
 szöktem, és több helyeken a'
 Gunyhóba dolgoztam teknyöket
 tsinálván, de senkinek kárt nem
 tettem.

Jelentette é magát valamely Tiszt Nem jelentettem mert nem
Urnál hogy vissza akarna menni akartam vissza menni.
a' Regementhez?

Volt e valaha Fogva, Desertorokat Nem voltam, nem tudok.
vagy csavargokat tud é valahol
lappangani?

Költ mint föllebb

Király János

Eskütt által

1819-k Esztendőben Sept(ember)1-ső napján Kaposvárrott tartatott
Törvény Szék alkalmatosságával ezen szökött Katona előtt felolvas-
tatván fennirt Szabadvallása azt megerősítette. Kmff

Sárközi Al Jegyző

SML. IV. 1. j. Militaria. Acta desertorum militum 1814-1824.

26.

1819. május 17., Gyöngyösmellék

Kalányos Istók szökött beás katona vallomása

1819-ik Esztendőben Majus holnapnak 17-ik Napján Gyöngyös Mel-
léken Tekintetes Nemes Somogy Vármegyei helységben következendő
szabad vallás vétetett ki.

Mi a' Neved, hol születettél hány Kalányos Istók a' nevem,
Esztendős mitsoda hitű és sorsu születésemnek helyét nem tudom
ember vagy? mintegy 45 Esztendős O hitű, és
szabadságrul vissza nem térő
Katona vagyok.

Hol, és ki által fogattatott meg? Piseni Réhnél³⁶ fogtak meg a'
Nemes Vármegye Pandurjai, a' hol
én Tekenyőket tsináltam.

Mitsoda Nemes Regementnél Baro Hiller Gyalog Regementjébe
szolgált kik voltak Tisztjei? szolgáltam, és Nagy nevezetű
Kapitányom volt.

---

³⁶ Rév.

Mitsoda Katonai ruhákat hozott el magával, és hová lettek? Egy hitván Nadrágot, bakkantsot kitlit, és sapkát hoztam el magammal, de ezeket az Apám hordozván el szakattak.

Miultátul fogva Csavarog mitsoda károkat tett és merre tsavargott? Szanaszét jártam az erdőbe dolgozni mind a' féle ohlá Czigány, és senkinek semmi kárt sem tettem.

Volt e valaha fogságba, és tud é valahol desertorokat vagy Csavargokat lappangani. Nem voltam. Sikloson tul lévő Szentmártonyi helységben, és a' Páli Réhnél Czolnitsán is tudok egyet, de a' neveket nem tudom, az utolsot pedig soha sem is láttam.

Költ mint föllebb

Király János

Eskütt által

1819-ik Esztendőben Sept(ember) 1-ső napján Kaposvárrott tartatott Törvényszik alkalmatosságával ezen szökött Katona előtt felolvastatván fennirt Szabadvallása azt megerősítette Kmf

Sárközi Al Jegyző

SML.IV. 1. j. Militaria. Acta desertorum militum 1814–1824.

27.

1819. május 17., Gyöngyösmellék

Öreg Kalányos György, a hadsereghez szabadságról vissza nem tért beás katonu vallomása

1819-dik Esztendőben Majus Holnapnak 17-ik napján Gy(öngyös) Mellékenn ezen T(ekintetes) N(emes) Somogy Vármegyében helyhez-tetett Hellységben következendő szabad vallás vétetett ki.

Kinek hívják hol születtetett, hány esztendős, minémü hitü és sorsu nős é vagy nőtelen? Öreg Kalányos Györgynek hivattatom, nem tudom hol születtettem, Ötveny hat

Eszteendő, O hitű Tekenő csináló feleséges gyermekek vagyok.

Mikor, hol ki által, és miért fogadtattam meg?

14-dik Majj Borgyánczon N(emes)s. Vármegye Pandurjai által fogadtattam meg azért, mivel szabadsággal haza jöttem, és többé sohasem mentem vissza.

Melly időben és mellyik Helseg részéről állittatott Katonának.

Mint egy 23. Eszteendővel ez előtt Boldog Asszonfa helött állittattam Katonának.

Mellyik N(eme)s Regementben szolgált kik voltak fő és all Tisztjei?

B(áró) Vukacsovics N(eme)s. Regementyében szolgáltam 9. Eszteendeig, Obersterem volt Biánko. Kapitányom Jager Strazsa Mesterem Dézső.

Mikor, honnét és kikkel hagyta el zászlóját melly alá fell esküdött?

Mint egy 14. Eszteendővel ez előtt jöttem haza Tallián Országbul sokad magammal kik mind szabadságosak voltunk, nem pedig szókevények.

Hol vagyon hát az szabadságos vények Levele adja elő?

El szakadozott el vesztettem.

Tudta hogy szabadságos, miért nem ment vissza a' redeltt időre?

Többi Pajtásaim szándékomrol le beszélvén ide haza maradtam.

Mikor el jött a' N(emes) Regementől hozott é magával Ruhát és fegyvert, hová tette?

Nadrágot, Kitlát, Sipkát és egy pár Bakkantsot hoztam, de el viseltem, fegyvert pedig nem hoztam.

Mioltátul a' N(emes) Regementől el jött volt é valahol fogságban?

Soha sem voltam fogságban.

Tud é valahol szökött Katonákat és más Csavargokat lappangani?

Tudok kettőt szökött katonát az egyik velem mint szabadságos katona hazajött és itthon maradt, most Sz(ent)

Mártonban vagyon Baranya Varmegyében, a' másik Szolnitzán vagyon egyéb Csavargokat nem tudok.

Meg fogadtatása
alkalmatosságával minémü
eszközök találtattak nála?

Semmi sem volt nálom.

Vagyon é valamely értéke.

Egy Kotsim és egy Lovam van.

Költ mint fellyebb

Szekér József Fő Sz(olga) Bíró által

1819-k Esztendőben Sept(ember) 1-ő napján Kaposvárrott tartatott Törvényszék alkalmatosságával ezen szökött katona előtt felovastatván fennirt szabadvallása és ujja meg kérdeztetvén azt tovább is megerősítette. Km f

Sárközy Al jegyző

SML.IV. 1. j. Militaria. Acta desertorum militum 1814–1824.

28.

1819. május 17., Gyöngyösmellék

Kalányos György szökött beás katona vallomása

1819-ik Esztendőben Majus holnapnak 17-ik Napján Gyöngyös Melléken Tekintetes Nemes Somogy Vármegyében helyhez tetett helységben következő Szabad vallás vetetett ki.

Kinek hivnak ? hol születettél e
Világra, hány Esztendős mitsoda
hitü, és sorsu ember vagy?

Kalányos György a Nevem
szöletésemnek helyét nem tudom
mintegy 30. Esztendős O hitü, és
Desertor vagyok.

Hol, és ki által fogattatott meg?

Péter hidán Szigethi Járásbeli
N(eme)s Vármegye Pandurjai
fogtak meg.

Mi volt oka el szökésének,
honnand szökött el, ki kapta é
rend szerént való minden napi
zsoldját?

Mitsoda Nemes Regimentbe
szolgált kik voltak Feő Tisztjei?

Minémű Katonai Eszközöket, és
ruhákat hozott el magával, és
azokat hová tette?

Már miultátul fogva szökött el és
merre tsavargott?

Minemű károkat követet el az
alatt az üdő alatt?

Kik voltak még Társai el
szökésében.

Ën nem szöktem volna el, hanem
Kalányos Jantsi Pajtásom, a' ki
Berénybe lakik tsalt el magával a'
melyért is Varasdon lévő
Transport házbul szöktünk el,
noha minden napi zsoldomat
mindenkor ki kaptam.

Frantz Carol Gyalog Regimentjébe
szolgáltam semminemű
Tisztjeimet nem tudom, mert tsak
fél Esztendeig sem voltam
szolgálatba.

Fegyvert nem hoztam el
magammal hanem ruhából
hoztam el egy nadrágot leiblit, és
kitlit, egy pár bakantsal a' melyek
a' lábomon voltak de ezek a'
kunyhoba a' melyben dolgoztam
el rohattak.

Már hatodfél Esztendeje hogy
elszöktem, én sehol se
tsavarogtam hanem mindig
Peterhidán voltam és ott
Tekenyöket tsinálgattam.

Leg kevesebb kárt sem tettem
senkinek.

Nem volt több Társam azon az
egyen kívül, a' kit Kolompár
Jantsinak fölleb emlétettem, és
Iharos Berényi Pusztán lakik többi
Oláokkal³⁷.

---

³⁷ Azaz a többi beás cigánnyal.

Volt e valaha fogságba minü
büntetést kapott?

Nem voltam, nem is voltam
büntetve.

Tud é valahol Desertorokat vagy
más Csavargokat lappangani?

Nem tudok azon az egyen kívül a'
kit már föllebb említettem.

Költ mint föllebb

Király János

Eskütt által

1819-k Esztendőben Sept(ember) 1-ső napján Kapovárrott tartatott
Törvényszék alkalmatosságával ezen szökött katona előtt felolvastat-
ván Szabadvallása azt megerősítette. Kmf
Sárközi Al Jegyző

SML.IV. 1. j. Militaria. Acta desertorum militum 1814–1824.

29.

1819. május 17., Gyöngyösmellék
Kalányos Miska vallomása

1819-dik Esztendőben Majus Holnapnak 17-dik napján Gyöngyös
Mellyéken ezen Tekeintetes Nemes Somogy Vármegyében helyezettett
Hellységben következő szabad vallás vetetett ki.

Kinek hívják, hol születtettél,
hány Esztendős, minémü hitü és
sorsu nös é vagy nőtelen?

Kalányos Miskának hívnak,
Sz(ent) Örszében Baranya
Vármegyében születtetem, mint
egy 27, 28 Esztendős vagyok, O
Hitü, Tekenyő csináló feleséges
vagyok.

Mikor, hol, ki által és miért
fogadtatott meg?

8-dik Majusban fogadtattam meg
a' Mosgai Erdőben N(emes)
Somogy Vármegyei Pandurok
által, mivel szökött katona vagyok.

Melly időben és mellyik Hellység
részéről állittatott Katonának?

Ez előtt hetedfél Esztendővel
lettem Horvát országban
helyezettett Bukovitzai Hellység

Mellyik N(emes)Regementben szolgált kik voltak Fő és All Tisztyei?

Mikor, honnét és kikkel hagyta el zászlóját, melly alá felesküdütt.

Mi volt el szökésének oka?

Meg kapta é rend szerént napi zsoldját?

Minémü Katonai ruhákat és fegyvereket hozott el magával és hová tette azokat?

Jelentette é valahol magát, hogy szökött Katona és volt é a' Nemes Regementhez vissza menő szándéka?

Ell szökése után kikkel merre csavargott, hol, kinek és mi némü károkat tett beszéllé ell.

Volt é ezen kívül fogságban előbb?

helyett katonává, melly Hellységnek is az oláh Biro³⁸ pénzért adott ell.

Báro Hiller N(eme)s Regementyében szolgáltam, Obesterem volt Groff Kentskij, Majorom Nagy Ur.

A' mult 1818-dik Esztendőben megesett Sz(ent) Mihály napkor szöktem el Eszékről Horváth Mihály nevezetü Somogyvári Magyar Czigánnyal.

Mivel szabadságra soha sem botsáttattam haza.

Mindenkor megkaptam.

Semmi fegyvert sem hoztam el, hanem egy kabátot, nadrágot, sipkát, és egy pár Bakkantsot el hoztam ugy még Pruszlikot és Köpönyeget is, mellyeket mivel rongyossak voltak el vetettem.

Sohol sem jelentettem, nem is volt igen szándékom a' N(emes) Regementhez való vissza menetelre.

Dráva szélen magam egyedül csavarogtam senkinek semmi kárt nem tettem.

Szökésem alkalmatosságával voltam, külömben nem.

---

³⁸ A beás cigányok bírója!

Tud é valahol szökött Katonákat
vagy más csavargókat lappangani?

Tudok Iháros Börényben egyet,
Páli Réhnél kettőt, Siklos Sz(ent)
Mártonban egyet. Kaszoba egyet.
Tabon egyet és ezen négyet is kik
vélem fogva vannak, mind magam
jelentettem ki és Strázsa Mester
Urat egyrül egyig reájok vezettem,
a' fellebb ki tettekre is reájok
vezettem volna, de már el
fáradván nem mehettem.

De hát azok a' többiek, mellyeket
előll számlátta, mitsoda
Regementbéliek tudja é?

A' ki I(haros) Börényi határban
tartozkodik, Frántz Károll N(eme)
Regementbéli, a' kik Páli Réhnél
B(áró) Hiller N(emes)
Regementjéhez tartoznak, Siklos
Sz(ent) Mártonyi Határban
tartozkodó Báro Bukátsovits (sic!)
Regementbéli, a' ki pedig Kaszoba
tartozkodik ismét Frantz Károly
N(emes) Regementjéhez tartozik.

Meg fogadtatása
alkalmatosságával minémű
eszközök találtattak nála.

Semmiféle eszközök nálam nem
találtattak, mivel egész
Járkálásom ideje alatt nem is volt
semmi féle eszköz körülöttem,
nem is volt szándékom az
ollyasoknak tartására, hanem imit
a' mot ártatlanul élvén józanul
viseltem magamat.

Vagyon é valamelly értéke?

Semmi sintsen.

Költ mint fellebb

Szekér József Fő Sz(olga) Bíró által

1819-k Esztendőben Sept(ember) 1-ső napján Kaposvárrott tartatott
Törvényszék alkalmatosságával ezen szökött Katona előtt felolvastat-
ván szabadvallása azt megerősítette Km f

Sárközi V(ice) Notarius

SML. IV. 1. j. Militaria. Acta desertorum militum 1814–1824.

30.

1819. augusztus 27., Istvándi

Nagy Ferenc gázsó szökött katona vallomása, melyben cigányokat is említ

Anno 1819. die 27-a Aug(ustus) Istvándi ezen Tekintetes Nemes Somogy Vármegyének Helységében a következő Benevolumot vittem végbe.

Mi a neve? Hol született Hol neveltetett Mitsoda sorsu Hitű hány Esztendős?

Nagy Ferentz a nevem. Molványban születtem, ott nevelkedtem, ott az édes Anyám helyes jobbágy – most katona állapotban kellene lennem, mert ez előtt 8 Esztendővel katonának megfogtak. – Báro Duka Regimentjébe Esztendeig szolgáltam – de onnéd el szöktem – az után meg fogtak vissza küldötték a Regimenthez, de én ismit el szöktem, és így mmár ez a' harmadik szökésem – Kálvinista valláson vagyok, lehetek mint egy 25 vagy 26 Esztendős nőtelen vagyok.

Ki által, hol, mikor és miért fogattatott meg?

A' Pandurok fogtak meg Bűdös fán, a' kortsmába, mert én szanaszét bujdosó bizonyos hely nélkül való Csavargó voltam. Ebbe a' Nyárba mentem Baranyába, többnyire az Erdőkbe tartozkodtam.

Csavargásod ideje alatt miből éltél?

Egyik Pásztortul a másikhoz mentem, azok tartogattak, de én nem raboltam senkit is meg, az nem is volt szokásom. Talián országban³⁹ tökkel kolompéral kukoriczával éltem.

---

³⁹ Itália.

Miért szöktél el a Nemes Regimentől ? Kik voltak Társaid az el szökésben ? Ki volt a' fő biztató ? Mi némű öltözeteket hoztál el magaddal? Hová tetted azokat?

Ugy Láczatik hogy Strázsarol kellett el szökni, mert Puskát különben nem hozott volna el?

Kik voltak Fő és all Tisztjei?

Ki járt e Lenungja, és Kenyere rend szerint?

Azért szöktem el mert nem szeretem a' katonai életet. Én akár hányszor vissza visznek ismét el szököm, de én nem szolgálok – Négyen szöktünk el Tallián Országbul Bercsiánbol, kettő Czigány volt – Mind a 3-om a Dunán tull valók voltak. Neveket nem tudom. A fő biztató az a Magyar Legény volt Gyuri nevű a' kivel el szöktünk – Én el nem tagadom hogy a' mi tsak katonai öltözetet adnak egy katonának azt mind el hoztam magammal ott közel azon városhoz melyből el szöktem most már Esztendeje, egy fűzfát föl öltöztettem magam helyett katonának a' Puskámat is melleje támasztottam ott hagytam – egy sipkát, köpönyeget, és Bakkantsot hoztam el magammal – de ezeket is a' Mura mellett egy kanásznál hagytam. Muszáj volt neki a' köpönyeg helyett szűrt adni – a sipka helyett kalapot, a Bakkants helyett pedig Botskort.

Én a Qvartélmrul, azok is a magok Qvartélyokrul éjjel szöktünk el, fegyveresen azért, hogy így bátorságosabbnak véltük a Városbul való ki szökésünket.

Az Obester volt Sugó – a' Kapitányom Sumida. Hadnagy Montenári – a' többiek nevét nem tudom.

Ki adták mind a' fűzetést, mind a' Kenyeret – de én nekem ezek sem nem teczetek, sem nem teczik, – én tudom hogy meg nem ölök

A' midőn el szökött és vissza vitetett a' Regementjéhez, minémü büntetéseket kapott.

Ennyi büntetéseket miért nem fordít jobbulására?

Vagyon e magának valami tulajdon vagyonya, hol, és miből állók valya meg?

Kik voltak Csavargása ideje alatt Társai?

Tud e Csavargokat vagy szökött katonákat Lappangani?

Hol váltak el egymástul a vele el szökött Katona társai.

nekik 3-om törökött is. Mert én bizony soha nem szolgállok.

Már kéczer annyi botot kaptam hogy Lett volna egy terével.

Ha óll ha vág, ha akár mit tsinál én nem bánom, tsak hadd töltse kedvét de engemet soha meg nem tart a' katonai életbe – nekem a' büntetés nem használt, nem is használ soha.

Magamnak semmim egyebem nints tsak a rajtam való, az mind meg van. Az édes Anyámnak van Molványba vannak Szarvas Marhái és Lovai.

Nekem társam nem volt senki, én tsak mindég magam jártam. Nem kellett nekem senki is.

Lehet az erdőben – én felőlem – Az erdők soha sem voltak a' nélkül nem is Lesz.

Még Tallián Országba el váltunk egy mástol, én tsak magam jöttem Horváth Orzágon keresztül a' merre erányosztam Magyar Országot. Hegyeken Erdőkön által – Dörnyén jöttem által a Dráván, Kanisai Erdőknek egyszer éjjel Molványban is voltam az Anyámat meg Látogatni – a' ki azt mondotta hogy mennyek vissza a Regementhez, de én azt mondtam, én nem megyek, ha tsak nem visznek.

K. m. f.

Sághy all Sz(olga) Biró

1819-k Esztendőben Sept(ember) 1-ső napján Kaposvárrott tartatott Törvényszék alakalmatosságával ezen szökött Katona előtt felolvastatván szabadvallása azt megerősítette Km f

Sárközy Al Jegyző

SML. IV. 1. j. Militaria. Acta desertorum militum. 1814–1824.

31.

1819. május 25., Gyöngyösmellék
Csonka Gyuri beás szökött katona vallomása

1819-ik Esztendőben Majus holnapnak 25-ik Napján, Gyöngyös=Mel-
léken, Tekintetes Nemes Somogy Vármegyében helyezettett helység-
ben következendő Szabad Vallás vétetett ki.

Kinek hivnak, hol születettél a'
Világra hány Esztendős, és
mitsoda hitű, és sorsu ember
vagy?

Csonka Gyuri⁴⁰ a' Nevem, Vejtibe
Nemes Baranya Vármegyében
születetem mintegy 40.
Esztendős Ó hitű, és
Szabadságrul a' Regementhez
viszsa nem tērő Katona vagyok.

Mitsoda Nemes Regementben
szolgált, kik voltak Feő Tisztjei,
kitül, és mennyi üdőre nyerte a'
szabadságos levelet.

A' Regementnek nevét nem tudom
mert tsak Fél Esztendeig voltam
Katona, henem a' Kapitányomat
Mazurnak hívták, a' kitül is mivel
beteges állapotom miát a'
Regementnél hasznomat nem
vehették nyertem Szabadságos
Levelet.

Hol vagyon azon Szabadságos
Levele a' melyet Kapitány Urtul
nyert?

Nemes Baranya Vármegyében levő
Veiszlói (sic!) mezző Város mellett
Pisko nevezetű helységben lakozó
Andris Ignátz Ohlá (sic!)
Czigánynál kell lenni mint a'
Szabadságos, mint pedig a'
Capitulationalis Levelemnek, mert

⁴⁰ Az eredeti családneve feltehetően más lehetett, amelyet ragadványnév váltott fel.

abban az üdöben a' midőn haza
jöttem vette el tőlem mind a' két
Levelemet, és többszöri kérésemre
azokat vissza adni nem akarja.

Hány Esztendeje, hogy
Szabadsággal haza jött, mi okra
nézve, vagyis mi jussal vette el
Andris Ignázt a' Leveleit, és miért
nem akarta vissza adni.

Már tizen hat Esztendeje hogy
miulta haza jöttem szabadsággal,
András Ignáznak pedig azért
adtam Leveleimet, mivel Anyámrul
Atyafiságot tartottam véle és azt
ígérte hogy jó helyre elfogja tenni,
de most azt mondja hogy el
vesztek.

Mitsoda helység helett állítatott
Katonának.

Boldog=Aszszonfán fogtak meg
Katonának de nem tudom mellyik
helység helett állítattam
Katonának.

Haza jövele alkalmatosságával
mitsoda Katonai öltözeteket hozott
magával, és azokat hová tette?

Egy Kabátot, Leiblit, Nadrágot,
bakkantsot és Sapkát hoztam
magammal haza, de ezek mind
hogy ugy is avéttak voltak el
szakattak.

Miultátul fogva haza jött merre
tsavargott, és mitsoda károkat
tett?

Mindenkor Szent Mártonyba
Dardai Urasághoz tartozó
helységbe voltam a' hol mindig
teknyöket tsináltam kárt azonba
senkinek sem tettem.

Mely helységbe fogattatott most
meg utoljára.

Nemes Somogy Vármegyei
Pandurok fogtak meg ugyan azon
helységbe.

Jelentette é magát az Ulta valami
Tiszt Urnál hogy vissza akarna
menni a' Regementhez?

Én ugyan nem jelentettem
magamat senkinél hogy vissza
megyek, de noha szándékom volt
a' Regementhez vissza menni, de
mivel a' Capitulationalis
Levelemet András Ignázt vissza
nem adta nem mertem el menni a'
Regementhez.

Volt é valaha fogságba, Szökött
Katonákat, vagy Csavargókat tud
é valahol lappangani.

Nem voltam, hanem egy régi
Desertor a' ki hasonló mód Ohlá
(sic!) Czigány tartózkodott az előtt
Bartson Vezeték nevét nem
tudom, hanem tsak hogy
Gyurinak hívják.

Költt mint föllebb

Király János mp.

Eskütt által

1819-k Esztendő September 1-ső napján Kaposvárott tartatott Tör-
vényészék alakmatosságával ezen szökött Katona előtt felolvastatván
Szabadvallása azt meg erősítette.

Sárközi Aljegyző

SML. IV. 1. j. Militaria. Acta desertorum militum 1814–1824.

32.

1820. április 12., Geszti

Nyári József magyar cigány szökött katona vallomása

1820-ik Esztendőben Április Holnap 12-kén Gesztiben ezen T(ekin-
tetes) N(emes) Somogy Vármegyei Helységben következő Szabad
vallás vetetett ki.

Mi Neved hány Esztendős, hová
való Születés, mitsoda vallásu
vagy számláld ell?

Nyári Joseffnek hivattatom,
lehetek mint egy 23 Esztendős
Papista Uj Polgár és Desertor
vagyok Boronkai születés.

Hol ki által, és mért fogattattál
meg?

Gesztiben mentem Toponárbul,
ottan Libentősi Molnár kinek
lovait álnoksággal Horvát Josi,
Igalí Czégányal hitelben ell tsaltuk
reám esmért az meg fogott és
Tevely Eeskütt Urhoz vezetett ki
nem tudom hogyan reám fogta
hogy Desertor vagyok, ezt én
tovább tagadni nem mertem ki
vallottam hogy desertor vagyok:

Meg fogattatásod előtt mitsoda sorsu Ember voltál?

Mitsoda Regementben szolgáltál? Mennyi ideje szolgálatodnak, Nevezd meg fő és All Tisztjeid nevét?

Hol esküttél föll a' Zaszlod alá és a' Katonai Kötelességnek meg tartására?

Add okát ell szökésednek, Nevezd meg kik voltak biztatoid és Társoid az ell szökésben, és hova lettek azok?

Honnéd szöktél ell, és hogyan mondd ell?

Mitsoda Katonai öltözetett, fegyvert hoztál ell magaddal, és hová tetted azokat?

Ki volt é adva minden napp betsületessen napi lennugot, kenyeret?

Tehát mi lehetett leg főbb ok az ell szökésedre?

Mi ulta a' Katonaságtul jöttem egyik Czégány Tanyáruul a' másokra tsavarogtam.

H(erceg) Hesenhamburg Gyalog Regementjiben szolgáltam hat egész Esztendeig Kapitányom Miller nevezetű, Strasamesterem Rotko Ferentz, Kaplárom Roskovetz Gabor volt.

Laibachban esküttettek föll.

Más oka ell szökésednek nem volt mint hogy már rég ulta nem láttam Atyámfiat azokat meg látni kívántam bisztatom sem Társom az ell szökésben nem volt senki.

Székes Fehérváruul szöktem, mint hogy Ispotálban voltam onnéd meg gyógyulásom után meg szabadultam Qvartilban ki tettek onnéd ell szöktem ejtzakának idein.

Egy Sapkánál és bakantsnál egyebett nem hosztam vélem ell, a' bakantsot ell szagattam mint hogy rossz volt, a' sapkát pedig Ádándi mezön ell doptam (sic!), a' többi ruhát a' Quartilon hagytam.

Mindenek anak rendje és modja szerént mind más Katonának ki voltak napruul napra adatva.

Egyébb nem mind az Atyámfiai látása.

Hányszor szöktél ell és mind
anyiszor a' katonai Rendtartásra
le tett hitedet meg szegted, és
mitsoda büntetéssekkel
büntetettél?

Valaholy jelntetted é magadat
hogy szökött katona vagy, és vissza
kévánsz menni a' Regementhez?

A' miulta ide haza tsavaragsz hol
lappangottál, hogy meg nem
tudták ide haza létedet, minő
rablásokat tolvajságokat, és
hamis meg tsalásokat tettél?

Lásd Gaz Ember, magad
szájovallása hogy Gesztit kerülted,
mint hogy ottan már meg
károsítottál egy molnárt, mégis
más Toponárban hamis levelet
iratván magadnak Gesztibe jöttél,

Most legelsőben szöktem de többé
nem próbálm, azért büntetést
sem kaptam.

Sohol sem jelentettem.

Szilban a' Testvér nénémnél
Topanicskánénál lappangottam és
tartoszkodtam, onnéd minden felé
ell jártam faluba nem félvén hogy
reám esmérjének, mint hogy az
ide való Czigányok nem tudták
hogy Katona vagyok vagy voltam,
mint hogy T(ekintetes) N(emes)
Veszprém Vármegyében fogtak
meg Katonának Devetser mező
városban az ides apám akor időbe
ottan lakot. Rablásokat soha nem
vöttem véghez, sem tolvajságot,
hanem Geszti Helységbeli
Libbentősi Molnárnak két lovát
Igali Horváth Miska nevezetű
Czigányal Joseff nap⁴¹ előtt,
hamissan magunkat Vámosi
Czigányoknak ell mondván ell
tsaltuk, azt magunk közt
elosztottuk, azulta mindig
kerültem Geszti Helységet, most
tsakugyan oda kerültem a' Molnár
reám esmért meg fogott.

Igenis kerültem, de most azért
jöttem Gesztinek, hogy Karádra
által megyek, a' nálom talált
levelet tegnap előtt iratta Horvát
Josi Toponári Czigány hogy
bátran utazhassak véle, de én

---

⁴¹ Március 19.

azért hogy ismit vagy tsalással de ezt már végre nem vöhetted volna hanem ejtzakai rablással és tolvajsággal két lovat kerits a' kezedre a' mint ezt az uj váltott leveled is meg mutattya, a' melyben két ló mind saját jószágod le van írva?

Hiába már minden tagadásod, mert ezen levél ki világositott, hogy te czimborás Horváth Josi Toponári Czigánynál, a' ki levélben hasonlóképpen bele van írva egy kereseten egyesztetek; az néked levelet, Te pedig lovat adol neki, azért még végre nem hajtott tselekedetted ne tagadd, ne sulusitsad⁴² sorsodat, hanem Horvát Josi Czigány által vett biztatást mond ki igazan?

Tehát okának kell lenni, hogy néked tegnap előtt ugyan az nap a' midőn te nála voltál levelet iratott, hiába az nem tette.

Geszti Libentősi molnár lovát hóvá tettitek Horváth Miska társaddal?

Van é valami értéke ?^a

semmi tolvajságot véghez vünni nem akartam sem ló rablást.

Uram én nem tudom mi van a' levélben, de Horváth Josi Czigány sem kért engem a' lopásra.

Engem meg szánt, hogy kértem levelet, azért ezt által adta.

Én ell adtam, az árát Szili Kortmásnak mint hogy adós voltam bor árával által adtam, a' pajtásom hova tette nem tudom, még tegnap tsakugyan meg volt.

Semmi a' rajta valónál egyéb.

K.m.f.

Tevely Esküt által

---

⁴² Súlyosítsad.

1820 Esztendei 27-k Aprilis tartatott Törvényszék alkalmatosságával ezen szabad vallását a Raboskodó meg hitelessétette a ki is uno cum actis⁴³ ell fog a katonai karhoz küldetni Km f.

Lakits notarius

SML. IV. 1. j. Militaria. Acta desertorum militum 1814–1824.

Jegyzet:

^a Az utolsó kérdést a törvényszéken tették hozzá a vallomáshoz.

33.

1823. december 26., Pusztakorpád

Kiss György gázsó szökött katona vallomása, melyben egy „Czigán Kapitány”-t említ

1823-k esztendőben December 26-kán Pusztakorpádon Tekintetes Nemes Somogy Vármegyei Helségben alól irt által következendő Szabadvallás vetetett ki.

Kinek hívják, hány esztendős, mitsoda vallású, hová való születés, minő sorsú ember?

Kis György a' nevem mintegy 20 esztendős, Reformatus, Születésem helyét nem tudom, most szökött Katona vagyok.

Hol mikor, kik által 's miért fogattatott meg?

Tegnap estve Bárdibükbe Tekintetes Mérey József Szolgabíró úr ordinántza fogott meg mert meg esmert hogy Desertor vagyok.

Melyik Regimentbe szolgált, kik voltak fő Tisztjei 's mikor adatott Katonának?

Ferentz Károly Gyalog Regimentjében szolgáltam Czigán⁴⁴ Kapitány alatt, most a Tavaszal adattam Katonának Kaposvárott.

⁴³ A perrel, azaz periratokkal együtt.

⁴⁴ Itt feltehetően egy nem-cigány származású, Czigán vezetéknévű katonatisztról van szó, de nem zárható ki az sem, hogy egy cigány származású kapitányról.

Honnét 's kikkel szökött el mit hozott el magával, hová tette azokat?

Hol vette ezen paraszti ruhákat?

Merre csavargott és miből élt?

Mi oka volt elszökésének?

Jelentette é magát valamely Tisztviselőnek hogy szökött katona, van é kedve a' Regementhez vissza menni?

Míg a Katonaságnál volt, megkapta é rendszerént a felségtül rendelt fizetést és élelemre valókat?

Van é valami tulajdon Jószága?

Hányszor szökött már el?

Hol esküdött fel a Zászló alá?

Szökött Katonákat tud é?

Megfogattatásakor vettek é el valamit tőle?

Mitsoda fegyvere volt?

Péts városából, most lehet egy holnapja hogy magam egyedül szöktem el, semit mást mint egy sipkát, topankákat is vászon kitlit hoztam el.

Baranya Vármegyében egy paraszt embertől kértem el, a szűrt és ezen csizmákat.

Baranya és Somogy vármegyékben járkáltam, 's úgy kértem ennivalót, ha nem adtak erővel is elvettem.

Az, hogy nekem a Katona élet nem tettzik.

Nem jelentettem, és én tsak vason megyek vissza, mert én soha sem kívánom ö Felségét szolgálni.

Igen is megkaptam.

Semmim sints.

Most legelsőben.

Kaposvárrott.

Nem tudok.

Semmit sem.

Egy baltám, más semmim sem.

Kmf.

Sárközy Lajos Allszbiró

1824-dik Esztendőben Januarius 15-dik napján folyvást tartatott Törvényszék alkalmatosságával ezen Szabad Vallás a' Rab előtt felolvastatva lévén azt újra meghitelesítette. Kmff.

Bosnyák Benedek

Jegyző által

SML, IV, 1. j. Militaria. Szökött katonák vallatása (1815–1835).

34.

1835. június 9., Kaposvár

Horváth József magyar cigány szökött (?) katona vallomása

1835-dik Esztendőben meg esett Junius Hónak 9-dik napján Kaposvarott ezen Tekintetes Nemes Somogy Vármegyei Mező Városban ezen szabad vallás vettetett ki.

Mi neved hány Esztendős mitsoda sorsu vallásu és Hová való születés vagy?

Horváth Josef a nevem lehetek mint egy 36 Esztendős Papista Ujj Polgár Sz(ent) Györgyi Várban Nemes Zala Vármegyében születtem a világra kováts vagyok.

Kik által hol és mért fogattattal meg?

Azért fogattattam meg a Kaposi Járásbéli Strasa Mester Ur által Legényeivel együtt hogy Desertor vagyok.

Jól mondja hogy azért fogattatott meg azért tsak valja meg igazán hogy mellyik Regimentül szökött el?

Én nem szöktem el Desertor nem vagyok Nemes Zala Vármegyében megfogattattam katonának ez előtt ött Esztendővel de Sümegrül visitatiokor hibásnak találtak és ell eresztettek én katona nem voltam soha.

Nehezétteni fogja sorsát mert a N(emes) Ezerednél meg lesz a neve akkor világos lesz elszökése annál terhesebb lesz ha büntetése és kik voltak fő és all Tisztjei?

A mint fellebb meg mondtam hogy én soha nem voltam azért a Tisztek nevét sem tudom egy ezerednél is.

Honnénd szökött el és mitsoda katonai öltözetett hozott el magával?

El szökése után mere Csavargott mi károkat tett és hogyan élt.

Ki járt e rendessen a zsoldja a Regementnél?

Hanszszor szökött el a Regementül?

Mit tud mentségére elől adni?

Meg fogásakor mit vettek el tőle a Pandurok?

Tud e szökött katonákat vagy Csavargókat?

K.m.f.

Tevely László Eskütt által

1835 Esztendőben Aug(ustus) 24-én folytatólag tartott Törvényszék alatt a Raboskodó előtt szabad vallása felolvastatott azt megerősítette, állítván hogy katona soha se volt – kmf.

jegyezte Somsich Pál al Jegyző

SML. IV. 1. j. Militaria. Szökött katonák vallatása (1815–1835).

Külzeten:

„Végzés. Véssey Antal Szbiró Ur vallásával együtt ezen állítólag szökött Katonát Szigety Nemes Zala Vármegyei Fő Biró Urnak külgye által azon hivatalos meg kéreessel, hogy ha tsak ugyan igaz, hogy a Sümeg Hadfogadó Karnál szolgálatra alkalmatlannak találtatott, szabadon bocsájtani ne terheltesen.”

Jegyzet:

^a Szakadás miatt nem olvasható szó.

Én nem szöktem minthogy Sümegh Mező Varosabul el eresztettem mint nem katonának való Ember azért Katonai Ruhát sem hoztam el.

Nem szöktem 's nem Csavarogtam kárt sem tettem senkinek soha Kovászágbul éltem mint szegény ujj Polgár szokott élni.

Nem voltam katona azért [---]^a sem kaptam a Regementnél én magamra nem valolhatom a Desertorságot.

Én nem szöktem mert nem vettek be katonának.

Azt hogy ártatlan vagyok.

Semmit.

Nem tudok.

35.

1843. április 8., Kaposvár

Sárközi Ferenc magyar cigány szökött katona vallomása

1843-ik Április 8-án Kaposvárott Tekintetes Nemes Somogy Vármegyei Mező Városban e következő szabad vallás vétetett ki.

Mi a Neved, hová való, születés hány éves, minő vallásu, és sorsu, nős vagy nőtlen vagy?	Sárközi Ferentz a Nevem Ormányi születés 35 éves R(ómai) Cath(olicus) Muzsikus, feleséges és gyermekes ember vagyok.
Hol, kik által, és miért fogadtattál meg?	Nemes Zala Vármegyében Botskában Szabó Ferentz, és Moszpók János és Kovács Pál Somogy Megyei pandurok fogtak meg fel esmertek, hgy szökött Katona vagyok.
Melлык ezeredben állítattott Katonának, mikor és honnan szökött el, kik voltak még társai ?	1830-ik esztendőben Háromfa és Agarévi helységek helett állítattam Katonának Báró Gollner gyalog ezeredében, most hetedik esztendeje hogy harmadszor szöktem meg Sopronból egyedül magam.
Ezen hosszú idő alatt merre járt, hol tartózkodott, minő rablásokat, vagy gyilkosságot követett el?	Előbbi esztendőben mind Muzsikus és Kováts több Helységekben élödtem most utolsó három esztendőkben Botskában lakó képpen voltam, de senkit meg nem gyilkoltam, sem ki nem raboltam, a Mesterségemből megéltem.
Mi volt tehát oka harmadik szökésének – minő Katonai Öltözeteket, és fegyvert hozott el, hol vagynak ezek.	Jöllehet nem hites feleségem kivel élek, de töb tőle lévő gyermekeimre gondoltam, 's el szánásból szöktem meg egy

kőpönyeget, Csákót, Über
schlinget panganettel együtt,
Bakkantsot, Nadrágot, dolmánt,
és mellényt hoztam el vélem, és
Sopronyi Kurutz dombján el
hagytam mind ezeket, és tsak
gatyában Űmögben jöttem Nemes
Apátiban egy Arendás Czigányhoz
's annál tartózkodtam egy ideig.

Kik voltak Fő Tisztjei meg kapta e
Zsoldját rendessen?

Minthogy előbbi szökésem után
megfogtak, 's Pétsről Pestre, 's
onnan Sopronba késértek, de
három hétig sem voltam a
Regementnél ismét megszöktem,
azért Tisztjeim Nevét nem is
tudom, a Lenungomat pedig
rendessen megkaptam.

Megbánta e el szökését?

Számolhatlan a hányszor
megbántam szökésemet, de
minthogy harmadszor szöktem, a
Nagy büntetéstől félve vissza
menni nem mertem.

Tud e szökött Katonákat, vagy
Csavargókat?

Minthogy mesterségem után
éltem, semmi felé nem tekeregtem
azért illes emebereket nem is
tudhatok.

Vagyon e valami értéke?

Hol mi kováts Mesterségben
kivántató szerszámaim vagynak,
mellekkel élelmemet kerestem.

Költ Kaposvar ut supra

Kelemen Tamás Esküdt

1843-dik évi Majus 10-én f(enyi)t(ő) Törvényszék alkalmával szabad
vallását helyben hagyván, megerősítette. Km f.

Kiss Lajos

2. Aljegyző

SML. IV. 1. j. Militaria. Szökött katonák (1841–1845).

36.

1843. január 11., Kaposvár

*Tóth Simon, téglás és kolompár mesterséget folytató cigány
szökött katona vallomása*

1843-ik évi Január 11-én Kaposvárott ezen Nemes Somogy megyei Mező Városban következő szabadvallás vitetett ki.

Mi a' neved, hány esztendő, minémű vallásu, és sorsu ember vagy?

Tóth Simon a' nevem, 40 esztendő R(ómai) Cath(olicus) Nemes Veszprém megyei Öcs Helységbéli születés, és szökött Katona vagyok.

Kik által, hol mikor, és miért fogattattál meg?

Tegnap estve fogtak meg Gamáson a' lakásomban Kiss György és Balog János Sz(ent) Benedeki osztálybéli Köz Pandurok, akiknek engemet Babodi Pusztai József Czigány legén feladott, azért hogy szökött Katona vagyok.

Mellik esztendőben, melly Helység helyett, és mellik Ezredbe állítottatott Katonának, kik voltak fő és al tisztjei? honnét és hogyan szökött meg az ezredtől, és mit csinált azolta?

1820-k esztendőben volt Katona fogdozaskor állítottam ezen Somogy megyei Kereki Helység helyett, Gróf Sz:⁴⁵ Julián Regimentbe Katonának, és szolgáltam mint egy 3-4 holnapig, – s Temesváron feküdtünk. Fő Tisztjeim közül egyébre nem emlékezem már, mint a' Divizons Comendánsomra, a' kit Richternek hívtak, és félszemére hibás is volt, és fő Hadnagyomat Rudróczkinak nevezték, egyik Kápláromat Pisák, a' másikat pedig Csiszárnak hívták. Elszökésem pedig ugy történt,

---

⁴⁵ Ennek a siglának a feoldása bizonytalan. Szent?

hogy egy alkalommal sétálni engedelmet kapván a' várasan kívül elindultam, és többé vissza nem fordulván, egyenessen Gamásra mentem Feleségemhez, a' ki nényénél maradt, innét ezzel együtt elmentem Nemes Vas megyébe Bürzönczére, hol mintegy 17 esztendeig Tégglás mesterséget űztem, és mint egy 6 esztendőig közben, hol itt, hol amott szinte dolgozgattam, de senkinek soha kárt nem tettem; – a' mult ősze jöttem Gamásra, hol Kolompár mesterséget⁴⁶ űztem.

Minő ruhákat, és fegyvert hozott az ezredtől?

Egy Frakkot, 1 nadrágot, láiblit, és bakantsot, melyeket mind eldobáltam a' Temesvári árokban, csak egy gatyában, és ingben jöttem.

Ki járt e mindég rendesen zsoldja?

Mindég mindenemet redessen meg kaptam.

Volna e szándéka az Ezeredhez vissza menni?

Ha feleségem, és 3 kisgyermekeim nem volnának, talán akkor még is vissza kívánkoznék, de így ezeket sajnálom, hogy éhen halnak.

Tud é szökött Katonákat?

Nem tudok.

Kmf.

Mérey Miklós

Sz(olga)biró által

1843 évi Martius hó 3-án tartatott T(örvény)szék alkalmával vallását azzal, hogy (---)^a nincs helyben hagyásával meg hitelyezítette. k.m.f. Siklósy Lajos 2-ik [---]^b

---

⁴⁶ Tóth Simon pere példa arra, hogy a kolompár cigány nem feltétlenül oláh cigány, magyar cigány is lehet.

Eset rajz

Raboskodó Tóth Simon jelenleg Gamási Kalompár Czigány fel adatott az eránt: hogy ez előtt mintegy 20-23 évvel Katonának állittatván megszökött melyre nézvést az azon foglalatoskodó rendőrök által megfogatván, általam a' Tekintetes Törvényszék elejbe állittatik, megjegyezvén azt: hogy az irt (sic!) raboskodó semmiféle kártétel vagy akár miféle más rosszaságal senkitől nem vádoltatik. – Kelt Kaposvárrott Januarius 11-én / 843.

Mérey Miklós Sz(olga)biró

SML. IV. 1. j. Militaria. Szökött katonák (1841–1845).

Jegyzet:

^a Szakadás miatt olvashatatlan szó.

^b Szakadás miatt nem olvasható szó, valószínűleg aljegyző.

Városi perek

37.

1814. augusztus 16., Pécs

*Zsiga Éva vallomása a városi magisztrátus előtt lopási ügyben*Anno 1814. die 16^a Augusti in Libera Regia(ue) Civitate Quinque Ecclesiensi sequens peractum est Benevolum Examen⁴⁷

Puncta

Interrog(atoria)

1o. Mi a neved? hová való? hány esztendő? mitsoda vallásu? férjnél vagy e, vagy hajadon?

2do. Te Leopold Fischer Ur hitvessének egy selyem ruháját, melly 55 f(orin)tba tellett, tegnap reggel 7 óra tájban a szobábul el loptad, valld meg hová tetted azt?

3o. Ez nem igaz, mert te tegnap reggel jártál ottan a Szomszédságban egy vörös Kendővel azt árulgattad, voltál a Sz(ent) Iványiné asszonyság házában, a hol a szolgáló látott,

Responsor(ia)

Zsiga Éva, Pongó Pál N(emes) Duka gyalog Regimentbéli Köz Katonának felesége, Leveleki N(emes) Szabolts Vármegyei születés, 28 esztendő, Pápista vagyok.

Én nem loptam, hanem azon ruha Mári nevű tzigány asszonynál, a ki a N(emes) Duka Regimentnek transzportyával jár, és egy köz legénynek, a kinek a nevét nem tudom, szeretője, vagyon, az nekem mutatta is a ruhát, mondván hogy itten a városban lopta.

Igaz hogy azon uttszában az urammal a Kendőt árulgattam, de azon házban, mellybül a ruha el vezett nem is voltam.

⁴⁷ Valamennyi városi per latin bevezető formulájának ugyanaz a lényege: [dátum] Pécs Szabad és Királyi Városban a következő szabad vallás vetetett ki/vitetett végbe. Quinque Ecclesiensis = Pécs neve latinul, jelentése öt egyház. Puncta = (kérdő)pontok, interrogatoria = kérdések, responsoria = válaszok.

voltál ugyan Valler Ur házában is, a honnan a ruha el vészett, és a honnan láttak ki jönni, tehát te magad loptad a ruhát.

4to. Mikor a Kapitány Urad kérdezett, hol vagyon a ruha, akkor semmit sem mondtál, se nem vallottad meg, ki lopta. Azon Ur előtt azt is tagadtad hogy azon uttszában a vörös Keszkenyőt árulgattad mind addig, míg a Sz(ent) Iványiné asszony szolgálója szemedbe nem vallotta előtted.

5o. Ezen Környül állásokbul ki tetszik, hogy te nyilván loptad a ruhát, és vagy meg tartottad, vagy azon Márinak adtad.

6o. Ebbül is, hogy a regrutánét meg nem tudod nevezni ki tetszik hogy te loptad azon ruhát?

7o. Te azon kívül is egy rossz tolvaj asszony vagy, a mint a Kapitány Urad mondotta, valld meg, még mit loptál, és hányszor voltál büntetve?

8vo. Te mint a Márit, mint pedig a regrutánét azért emlégeted, mivel azt gondolod, hogy a trupp után küldenek, és valami módon, meg szabadulsz, valld meg inkább tolvajságodat.

9o. A Mári abban az uttszában sem volt, hanem te, ő tehát nem is lophatta.

Bolond voltam, hogy meg nem mondtam ki lopta. Igaz az is hogy a Keszkenyő árulását tagadtam a Kapitány Ur előtt, de nem is magam árultam, hanem az Uram, én tsak véle voltam.

Én nem loptam, mert a Mári ditsekedett még előttem, és egy regrutáné előtt, a kinek a nevét nem tudom, hogy ő neki szép selyem ruhája vagyon, a kit lopott.

Én nem loptam.

Soha se áristomban, sem büntetve nem voltam.

Én igazán nem loptam, hanem a Mári.

Igaz, hogy én ottan voltam az Urammal, bort is akartunk ottan inni, hanem senki se volt otthon,

az Uram tehát fel ment a garáditson, 's el lopta a ruhát, mondotta azt is, hogy két gyerek aludt az ágyban ugyan azon szobában. Az Uram azon ruhát a Márinak adta, mert ez azt mondotta, hogy jobban el teszi, mivel úgy is a lopáshoz nagyon ért. Az Uram pedig a Márit ösmeri még onnan hazulrul, mert szomszéd falubul való, tudok hogy az Uram már eddig a Maritul el vette a ruhát, és magánál tartya, a Mári pedig tsak úgy loppal⁴⁸ jár a Regemintünk után mert fél a Hadnagy Urtul, a ki mindég el hajtya, meg is veretné ha ott találná.

Actum ut Supra.

per Sigismundum Dömötör mp
p(rae)fatae Ci(vi)t(a)tis V(ice) Fisc(alēm) Pro(vis)orem⁴⁹

BML. IV. 1003. b. Pécs város tanácsának közigazgatási iratai, 1814. augusztus 16. nro. 1926.

Egyéb irat nincs az aktában, ítélet sem.

38.

1814. augusztus 18., Pécs

*Kováts Ruzsi vallomása a városi magisztrátus előtt
pénzlopással kapcsolatban*

Anno 1814 die 18^a Augusti in Libera Regia(ue) Civitate Quinque Ecclesiensi sequens peractum est Benevolum Examen

---

⁴⁸ Lopakodva, titokban.

⁴⁹ Akárcsak a bevezető formulák, a városi peres iratok záró formulái is hasonló jelentésűek: kiadatott vagy kelt mint fent [személynév] város [tisztségnev] által saját kezüleg. Tisztségnevek megadva a *Szómagyarázatok* között.

Interrog(atoria)

1o. Mi a neved? hová való? hány esztendős? mitsoda vallásu és sorsu személy vagy?

2o. Mikor és miért hozattál ide fogva? és mit kerestél itten Pétsre?

3o. Cziglédrül mért jöttél Pétsre, ha Ligetre akartál menni?

4to. Te voltál az szobában, a pénz a mellék zsebbül el lopatott, valld meg nyilván te loptad?

Responsor(ia)

Kováts Ruzsi, Atalábi (sic!) N(emes) Somogy Vármegyei születés, mintegy 30 esztendős, Pápista, férjnél vagyok, 4 gyermekem vagyon. Az Uramnak a neve Hegedüs Gyuri Uj = Polgár és Conventios Muzsikussa Szily Uraságnak.

Ma egy hete, mivel egy tzigánynak a pénze el vezett itten egy tzigány asszonynál, én is ottan voltam szállva, és így estem gyanuságba, holott azon tzigány, a kinek a pénze el vezett sógorom, és még két katona is ottan volt szálláson, én este le feküdtem mingyár a vatsora után, azok pedig a tzigánnyal fen maradtak. Akkor pedig ejtzaka vezett el a pénz melly 22 f(orin)tot tett, és egy frugillarisban volt, mellyet a pénzt ki vévén a tzigány feje alá az asztal mellé dobták. Pétsre pedig azért jöttem, mivel Ligetre akartam menni a Kotsinkért, és azt onnan a sógorommal haza vontatni.

Mert erre vagyon az ország uttya, én pedig mást nem tudok.

Én igazán ártatlan vagyok, másod nap reggel mingyár meg is visgált egészen a Kárvallott tzigány, még a házbul se léptem ki, de semmit sem talált nálam, mivel nyilván a katonák lopták el, az egyyik

tzigány volt, a másikat pedig
mészárosnak mondták lenni.

5o. Voltál e már valaha fogva,
büntetve?

Soha sem.

Actum ut Supra.

per Sigismundum Dömötör mp
p(rae)fatae Ci(vi)t(a)tis V(ice) Fisc(alem) Pro(vis)orem

BML. IV. 1003. b. Pécs város tanácsának közigazgatási iratai, 1814. augusztus 18. nro. 1928.

Egyéb irat nincs az aktában, ítélet sem.

39.

1816. november 29., Pécs

Ivannovits Lukács vallomása a városi magisztrátus előtt

Anno 1816 die 29^a Novembris in Libera Regiaque Ci(vi)t(a)te Quinque Eccl(esiensi) sequens excepta est Benevola Fassio.

1o. Mi a neved, hová való vagy,
hány Esztendős, mitsoda hitű, 's
sorsu vagy?

Ivannovits Luka az nevem, 45
Esztendős, Adonyi Lakos, R(ómai)
Catholicus és házas vagyok.

2o. Mikor, kik által, és miért
fogattattál meg?

E folyó holnapnak 25^{ik} napján
fogattattam, és vezettem a Bakro
által bé azért, mivel az Ejjel a Vad
Ember Kortsmájában egy Ló el
lopattatott, és én a Bakrót
Batyámnak lenni mondtam, az
alatt pedig Én a Kortsmabül el
tűnven, a Bakrot vették elő, ő
tehát engem fell keresvén,
megfogott, és a lopott Ló nálam
találtatott.

3. Te voltál tehát az aki a Vad
Ember Kortsmájában azon lovat,
mely Ruf János Vokányi Paraszté
volt, el loptad?

Pétsi Vásárra jöttem még ezen
holnapnak 20^{ik} napján mely
Szerdán esett, és a Deszkásnál
voltam egész Szombatig, onnan

voltam egész Szombatig, onnan mentem a Vad Emberhez, hol is másnap őszve jöttem Siklosi Czigányokkal, mely alkalmatossággal egyik lovamat el tseréltem Murta Andrással Siklosi Czigánnyal, és fell adasúl kaptam még egy Bundát, 5 forintokat, ugyan azon tserélt Lovat továbbá eladtam Huszai Jánosnak 40, f(orinto)kon, ezen Lóvat pedig mind el lopattatottat vettem Bani Lukátstul Siklosi Czigánnyal, 40 fl(orenum) és az bundát adtam neki fell adasúl, és fizettem áldomást 4 ittze bort, 40 krajcárjával ittzejét.

40. Szakos Mihály Siklosi Lakosnak a Vad Embernél el vezett két Lora valo szerszámja nálad taláztatott, ugy Pétsi Lakosnak Naigebauer Péternek ki Marha Vásárnál lakik el vezett Kotsijárul valo ferhétz is nálad taláztatott, azért a mind a hármokat, ferhétzett ugy a Lovat is te loptad el?

50. Azon Vokányi Német szemedben vallotta hogy te jártál mindig a Kotsija körül, és más Czigányt körüllette nem is látott, a Kortsmáros is valja hogy háromszor a kaput azon éjjel ki nyitattad, mely ki nyitatasaid nem egyébre szolgáltak, mint hogy midön a Német a Kotsiján el alaudt, Te a lovát el lophassad a kapu nyitva maradván el illanthas (sic!), azért tsak vald meg igazán mert te vágy a Tolvaj?

Én a Hamokat Bani Lukátstul tseréltem, a ferhétzet pedig Szigethi Városon egy Bognártul 2. f(orinto)kon vettem.

Lehet hogy a Német Kotsija körül jártam, de az ő Lovát Én nem loptam hanem Bani Lukátstul vettem 40 f(orinto)kon, hogy pedig a kaput háromszor akkori éjjel ki nyitattam az is igaz el is mentem volna az első ki nyitásra, hanem Bani Lukáts vissza huzott.

6o. Ha Bani Lukátstúl vetted
volna azon Lopott lovat, akkora
nem te hanem Bani Lukátstól
a Tolvaj, de ha ő lopta volna a
Lovat nem hogy vissza huzott volna
a Kortsmába, sőt a Lopott Lovat
való el szökésre segített volna,
ebből ki tettik hogy te vagy a
Tolvaj, másként ezzel nem mentél
volna el a Kortsmából.

7o. Azon Bognárral, kitől
allítottad venni azon ferhétzet azt
valja szemedben hogy te voltál
ugyan házánál, de semmi
Ferhétzet nem vettél hanem egy
Furút⁵⁰ kértél költsön, és addig a
Bundádat zálogul ott hadtad,
mely furú szolgált arra hogy a
Lopott ferhétzet Kotsidhoz
igazithassad, azért bizonyos hogy
te loptad a Ferhétzet.

8o. Mikor, kikkel, és mennyi
Pénzrel indultál el onnan hazul?

9o. Passusod szolgál 6ik
Augustusról, Feleséged
szemedben valja hogy Pakson
csak egy ezzel, Szekszárdon meg
sem maradtatok, és Pétsre nem

Én Bani Lukátstól vettem azon
Lovat 40 f(orinto)kon.

Én nem loptam.

Mint egy három hete hogy onnan
hazul el indulván feleséggel, és
egy Kiss Leánykával, 84
f(orinto)k voltak vélem, és mentem
Paksnak, ottan voltam 4 nap.
Szekszárdon egy nap és Pétsre
értem utobb 53 f(orint)tal, itten
vettem 20 f(orint)n egy pár
Tsizmát, 3 f(orinto)n egy Tzipőt, és
egy kaptzát egy forint 30
krajcáron.

Én nem vagyok tolvaj.

---

⁵⁰ Fűrő.

Szerdán, hanem hetfőn
érkeztetek, hazudsz tehát minden
szavaidban, mert ezekből csak
mind az derül fell hogy te egy
tsavargó, és Országos tolvaj vagy.

10o. Hol vetted vald meg azon 30
f(orinto)kat és 3 krajcáro(kat)
melyek nálad találtattak, midőn
magad vallása szerént csak 53
forintod volt, abból Csizmára 20
f(orint), Czipőre 3 f(orint) Kaptzára
1 f(orint) 30 krajcár, 4 ittze borra
adtál 2 f(orint) 40 krajcár, maradt
tehát 26 f(orint)és 50 krajcár,
ebből le huzván még a ferhétz
árát nem volt több Pénzed mind
24 f(orint) 50 krajcár, hogy tudtál
tehát 24 f(orinto)kből Bani Lukáts
Lováért adni 40 f(orinto)kat, hogy
lehetett még nálad 39 f(orin)t,
holott ekkor 79 forintodnak kellett
volna lenni, már pedig magad
valod hogy több nem volt mind 53
f(orint), azért csak nyilván ki
világosodik az hogy a mind magad
is vallod, hogy az egyik lovadat el
tserélted, azon tserélt Lovadért
pedig 40 f(orinto)kat kaptál, ebből
pedig meg maradván azon nálad
találatott 39 f(orin)t, a többit meg
ittad, így csak te vagy mindenképp
a Tolvaj ki mind a Lovat, mind a
hámokat, mert a magadé egy
rongyos a Kotsidon találatot, és a
ferhétzet el loptad, és csak mind
más tolvaj magad mentségire
hozod a Bani Lukátsot elő.

Én Bani Lukátstúl vettem.

11a. Ha te nem loptad a lovat,
miért akartál szökni, feleséged,
Gyermekek itt hanni, miért adtál
Bakronak 32 f(orinto)kat hogy
ereszen el.

Azért adtam a Bakronak 32
f(orin)tokat hogy váltsa fell.

12o. Volt az 32 f(orinto)k között
apro Bankó is, és miért akkor
midőn meg fogott, nem pedig
előbb adtad fell váltani?

Hogy ezüst pénzt adjon.

13. Voltál é fogva valaha?

Sohasem.

Actum per Ignatium Furthiny mp V(ice) Fiscalem.

BML. IV. 1003. b. Pécs város tanácsának közigazgatási iratai, 1816. december 6. nro. 3557.

L. még Bani Lukács vallomását (40. sz.). Az ügyirathoz mellékelve Ionnovits (sic!) Lukáts névre szóló útlevél. E szerint Zágrábban született, „barna sovány ábrázatu, olyan hajú, szemü, és szemöldökü, kopasz homloku, hegyes orru, barna bauszu (sic!)”. Sókereskedő hajóval utazott le a Dunán „élelme és szolgálattya keresése végett”.

40.

1816. december 2., Pécs

Bani Lukács siklósi cigány vallomása a városi magisztrátus előtt

Anno 1816. die 2^a Decemb(ris) Libera Re(gi)aq(ue) Ci(vi)t(a)te Quinque Ec(lesiensi) sequens excepta est benevola Fassio.

1. Mi a neved, hány Esztendős,
mitsoda hitű, sorsu, és hova való
vagy?

Bani Lukáts a nevem, 35
Esztendős, R(ómai) Catholicus
Siklosi Lakos, és helyes Polgár
vagyok és házas.

2o. Miért fogattattal be?

Bé fogtak Ivánovits Lukácsért, de
az okát nem tudom.

3o. Ivánovits Lukáts szemedben
valja, hogy azon Lóvat mely nála
mind lopot találtatott, ugy a
hámot tőled vette 40 f(orinto)kon,
és egy Bundát adott fell adásúl.

Én nem tudok egyebet, mint hogy
a Vad Embernél több Társaimmal
megszáltam és Közönségessen egy
szobát ki béreltünk, ottan estve
tántoltunk, a tánz utánn vissza
menvén szobánkba, akkor ezen
Czigány Ivánovits Lukáts bé jött,
és egy Lovat tserélt Murta

Andrással Siklosi Czigánnyal, és azon tserélt Lovat ismét el adta Huszai Jánosnak 40 f(orinto)kon.

40. Ezeket esméri Ivánovits Lukáts is, de ellembe azt is valja hogy azon Lopot lovat töled vette.

Tölem nem vett semmi Lovat, sem én azon Lovat nem loptam, mert azon lovat ha Én loptam volna, nem tserélgettem volna mindenek szeme láttára, nem is egyébbként fogja reám, hanem mivel azon szobába, melyben együtt voltunk Baka nevezetű Czigánynak a Bundáját magára vette az Ivánovits, és érette a magáét oda adni akarta, ez ellen a tseréllés ellen pedig magam közben vettem azért mivel a Bunda uj volt, és a Baka nékem 50 f(orintok)kal tartozott, és így ezen Bundát inkább Én azon 50 f(orinto)kban meg tartani akartam, az Ivanovits Lukáts pedig ezért vélem pörben állott, annak utánna én meg haraguttam a Bundát a nyakárúl le szakasztottam, és ötet pofon ütöttem, és az Huszó Joseffel ki doptuk a szobábúl, le ültünk az utánn kártyázni, kevés vártattra az udvarban lárma lett, a Német a szobánkba bé jött és a Kiss Czigányt kereste, de ez már el tűnt, ezen meg veretetéséért, mind boszú allásért reám fogja a lopott lonak tölem lett vevettetését, holott minden Paitásaim ezeket bizonyítani képesek.

50. Voltál e valaha fogva?

Sohasem.

Actu(m) ut Supra per Ignat(ium) Furthiny mp V(ice) Fiscal(em)

BML. IV. 1003. b. Pécs város tanácsának közigazgatási iratai, 1816. december 6. nro. 3557.

L. még Ivánovits Lukács vallomását (39. sz.)!

41.

1826. március 11., Pécs

*Istokovits Mária vallomása a városi magisztrátus
előtt tolvajlási ügyben.*

1826^{ik} Esztendei Martius holnapnak 11^{kén} Szabad Királyi Péts Várossában ezen Szabad Vallás tétetett.

1. Hogy hinnak, hová való vagy, hány Esztendős, mitsoda hitű, és sorsu vagy?

Istokovits Maris, Pétsi Születés, Papista. 19 Esztendős, és hajadon.

2. Beszöld el mikor hoztak be e Város fog házában?

E Folyó holnapnak 8^{kán} hozatattam bé a város házához.

3. Miért hozatattál bé?

Némely tolvajság miatt.

4. Nikolits Pétsi Barbélynek házában e folyó holnapnak 3^{kán} Tolvajság történt, és pedig éjféltájban a Konyhájából el lopattattak 18 Czin Tányér, egy Czin Tál, és egy Kosár e mellett a kéményből egy disznotúl a füstölt huss, te voltál ezen Tolvaj, ki ezeket el vitted?

En loptam el, de nem annyit, mennyit elől ad a meg Károsodott Gazda, hanem 15 Czin Tányért el vittem, 4 sunkát, füstölt Kolbászokat, és mind ezeket egy Kosárban tettem és úgy el is vittem.

5. Mikor, és mely Tájban mentél a Házban, ezen Tolvajságnak véghez vitelére? és hogy vitted véghez?

Mult Pénteken mult egy hete hogy a fent nevezet Gazdának estve mint egy hét ora tájban bé mentem házához, és az Istállónál meg vonytam magamat, a midön a Szolgálló le fekütt bé mentem a Konyhába, mellyen a Kúlts volt, öszve szettem a Jozságot, az uttza ajtaját belülről ki nyitottam és el vittem magammal.

6. Hány ora tájban történt a Tolvajság?

Tíz ora utánn Éjjel.

7. Mint a Nikolits Fia, mint tselédjei azt valják hogy 11 oraig fent voltak, későbben kellett te néked a Tolvajságot véghez vinned.

Nints orájok, és így nem tudhatják hány ora volt, de Én tudom hogy 10 óránál több nem volt.

8. Azon éjjel hová vitted ezen el lopott Joszágot?

Azon éjjel el vittem mind ezeket az Batsa meg holt Plébanussának Gazdaszonyához, ő a Ládájában el zárván, és azon éjjel magam is ottan áltam.

9. Tudta ezen Aszony mitsoda jószág ez, és mikor tudta meg, akkor é midön hozzá vitted, vagy már előbb is mondottad néki, hogy lopott Joszágot ő hozzá vinni fogsz?

Azon Aszony biztatott Engem, hogy hozzá mennék Zsellérségbe, és hogy hozzá mentem volna, akkor azt mondotta, mitsoda készülettel jöttél hogy szüleidtül husvét ünepekre semmit sem készítettél, azon estve tehát bé jöttem szüleimhez, és ottan vatsoráltam, vatsora után pedig a Nikolitshoz mentem a végett hogy Tollat fosztanék, de a házban nem jelenttem magam, hanem ezen tolvajságot vittem véghez.

10. Hogyan tudtál a Nikolits házához jutni, és hogyan a Tolvajságot el követni?

Ez előtt három héttel a Nikolitsnál szolgáltam, tudtam a Járást, és tudtam hol mit tartatik.

11. Magad voltál e ezen Tolvajság el követésén, vagy többed magaddal, és kikkel beszéld el?

Magam voltam.

12. Ez nem igaz, mert azon Joszágot mellyek el tulajdonítottak magad el sem is vihetted, másként is magad vallása volt hogy ezen Czin

Magam voltam a Tolvajságon, és nem más, igaz hogy azon Legényre fogtam, de ezt tsak fédtemből tettem.

Tányérokat némely Legény adta által néked, ki Mohatsra a Humitsnéval el ment, azért vagy akkor hazuttál, vagy most, így tehát beszélj igazabban.

13. Jól tudod azt, hogy mult hetffőn elől vétetettél, és kérdés támadot ezen el tolvajlott Joszágrúl, ezen Tolvajtságot nem tsak tagadtad, sőt inkább a Nikolits házához le mentél pörölni, miért tehát nem vallodtad ki ezen Tolvajtságot tüstént, hanem tagadtad; harmadnapra midőn bizonyságok elől állottak akkor vallodtad tsak ki?

14. Kinek adtad el a Tányérokat, és hogy darabját, és a Hussal mit tsináltatok?

15. Több diszno husnak kellett lenni mert rajtad a Nikolits többet keres, mult Kedden Vendégséget is azon házban tartottatok, és így a bé szedett Pénzel is mint tsináltál, hová tetted vald meg?

16. Kik voltak a vendégségen?

Féltem tettemet meg vallani.

Jozipovits Adámnak el adtam magam 7 darabb Czin Tanyért 5 forintokon, 6 darabb Czintányért el adtam egy Czigány Aszonymnak 5 f(orinto)kon, és más Czigány Aszonymnak eladás végett kettejét által adtam 1 f(orint) 30 krajcár. A Kosárt azon Aszony öszve vagdalta, és bévetette a Kálhába, 4 Sunka vissza tért, a Kolbászokat pedig azon Aszony el költötte.

Igaz hogy az Aszonymnál mult Kedden vendégség tartatott, az el lopott Kolbászokból, de Én részt abbul nem vettem mert későn estve mentem ki azon Aszonyhoz, a Pénzt pedig azon Aszonymnak ládájában tettem, én abbúl tsak 3 f(orinto)t költöttem a többit azon Aszony meg etette és itatta.

Maxim Antal Fia jelen volt, az Aszony, Én, és más Senki.

17. A meg károsodott Nikolits jól lehet 15 darabb Czin Tányérját, 4 Sunkát vissza kapta, de ezek mellett még három Czin Tányért, egy Czin Tálat, egy Kosarat, Kolbászokat, és hust keres, többnyire a fell keresésre, és a Tolvajsnak ki nyomoztatására tett költségeket, kárával együtt 20 f(orinto)kra betsüli. Azon felül Istokovitsnak 5 f(orint) egy katona Tisztnek 2 f(orint) Czigány Aszonynak 5 f(orin)t, és így 30 f(orinto)kat öszvessen mibül téríted meg?

En nem fizethetem, hanem azon Aszony, aki tudván Tolvajsnagomat el fogatta, költötte, fizesse meg.

18. A Nikolits azt valja, hogy azon üdö alatt, hogy nála szolgáltál több Tolvajsnagot el követtél, vald meg tehát, mit és miben károsítottad meg volt Gazdádát?

Semmit sem ez előtt.

19. Követtél é más helyen is el valamely Tolvajsnagot?

Semmit sem.

20. Voltál é valaha fogva, avagy büntetettve.

Sohasem.

Actum ut Supra per Ignatium Furthiny Ci(vi)t(a)tis Capita(neo) mp.

BML. IV. 1003. b. Pécs város tanácsának közigazgatási iratai, 1826. március 16. nro. 647.

Istokovits Mária nem volt cigány, de társadalmi helyzete révén kapcsolatba került cigányokkal. A vallomásban említett cigányasszonyoktól (Kováts Éva, Kárász Kati) a városkapitány bizonyosságot vett, hogy Istokovits Mária milyen tárgyak eladására kérte őket.

42.

1829., Pécs

Buligovits János Bács megyei cigány vallomása a városi magisztrátus előtt pénzlopási ügyben

1. Hogy hívnak, hová való vagy, hány esztendő, mitsoda hitü, és

Buligovits János, Veprovaczi Nemes Bács V(árme)gyei, a mind

sorsu vagy?

2. Mikor, és miért fogattattál bé?

3. Azon Pogárt, kinek Pénze el veszett, ösméred é, és honnét, voltál é valaha együtt vele?

4. Több Emberek bizonyittyák, hogy a meg károsodott Pogárral egy Sátorban voltál, a Tarisznyájában bé nyútál, és Pénzét, mely Bugyilláriban volt ki rántván a Sátorbul ki illantottál, vald meg tehát mennyi Pénzt vittél el tőle, és hová tetted?

5. Azon bizonyságok erőssen állittyák, hogy Te azon kárvallott Embernek Tarisznyájából loptad ki a Pénzét, azért hiába tagadod, tsak vald meg.

6. Mi Joszágod vagyon?

is a Passusom bizonyittyá, házas, és Kolompár Mesterségem.

Augustus holnap 4kén Vásár alkalmával fogattattam meg, mivel egy Pogárnak a Pénze el veszett volt, reám fogták.

Én azon Pogárt sem ösmérem, sem voltam vele tudtommal, lehet hogy vásárban edgyütt lehettem vele.

Igaz hogy egy Sátorban egy meszell bort ittam, egy Pogár is ottan volt, veszett é azon Pogárnak a Pénze vagy sem, nem tudom, de Én a Pénzét el nem vittem, mert külömben el mentem volna ki a Vásárbúl, de ismét a másik Sátorban, azon Emberekhez, kik áldomást ittak, mentem.

Azon Pogár ugy mint Én is a Sátorbul ki mentünk, a Pogár a Vásárban járkálván el veszhette a Pénzét, hiába is fogja reám, mert Pénzérül semmit sem tudok, és ha Én az Tarisznyájából ki loptam volna, miért nem kereste mindjárt rajtam, sem engem a lopáson meg nem fogott.

Egy bitskám, egy bugyillárisom hat forintal bankoban és azon Ruhám a mi rajtam vagyon, oda haza pedig Ipammal lakok egy házban.

7. Voltál é valaha fogva, avagy
büntetettve? Sohasem.

Actum per Ignatium Furthiny mp Ci(vi)t(a)tis Capit(aneo).

BML. IV. 1003. b. Pécs város tanácsának közigazgatási iratai, 1829. augusztus 14. nr. 2137. (1830. nr. 372. aktában).

Mellékletben a Buligovits János és Lakatos Antal számára 1829. május 1-én a vevprováci bíró által kiállított útlevel. A két férfi a kamarai kezelésben levő vevprováci uradalomhoz tartozott. Kétlovas szekérrel hagyták el lakóhelyüket.

43.

1830. augusztus 25., Pécs

Kováts György vallomása a városi tanács előtt pénzlopási ügyben

Anno 1830. die 25^a Augusti in L(ibe)ra Re(gi)aq(ue) Ci(vi)t(a)te Quinque Ecclesiensi Sequens Benevola Fassio excepta est.

1. Mi a' neved, hová való, hány esztendő, nő, vagy nőtelen mitsoda sorsu, és vallásu vagy?

Kováts Gyuri Regenyei Baranya V(ár)(me)gyéből, 24 esztendő házós, Helység pásztora, és Pálista vagyok.

2. Mikor jöttél Pécsre, és mit kerestél itten?

Most Vasárnapon jöttem Pécsre az Sogoromhoz, ki itten lakik, és evvel Toth József masképp Bandur Náni Korcsmájában musikaltam.

3. Mi vétkeért hozattál ide fogságra, beszéld el.

Ez előtt két héttel történt, midőn Kókényi ketske pásztorral András nevezetű Czigányal haza felé indultam volna, hogy ez egy másik Kókényi Bosnyák emberrel ószve veszett, és ötöt meg verte. Ez most reám vall, minekutánna a' másik czigány el szökött volna, hogy én azon alkalmatossággal, pénzét 5 f(orint) 30 krajcárt el loptam légyen, holott pedig azt nem tselekettem.

4. Miért veszett össze az Kókényi András nevezetű Czigány az másik Bosnyák emberrel? Nem tudom, ők előre mentek.

5. A' te utad nem arra megy, miért mentél tehát az Kókényi ketske pásztorral? A' veszekedés történt a' Pétsi határon a' Megyeri Mezőn a' hol tőlük el válván, haza mentem, az következő Vasárnapon ismét bé jöttem, és ekkor a' Bosnyák reám fogta hogy pénzt el loptam volna.

6. Te a' kortsmában láttad hogy azon Bosnyák embernek pénze vagy, a' másik Czigányal össze beszélvén, az uton a' pénzt el vettétek? Nem láttam hogy pénze volt, mert én musikáltam, ő pedig az ketske pásztorra együtt az asztalnál ivott.

7. Hijjában tagadod tettedet, szemedbe vallotta a' Bosnyák ember, hogy tik vettétek el az pénzt. Igaz, hogy reám vall, de én az pénzt nem vettem el, és tsak azért reám vall, mivel a' másik czigány el szökött.

8. Voltál é már valami vétkeért büntetve, 's miért? Soha sem.

Actum ut Supra per Ferdinandum Patkovits mp Ci(vi)t(a)tis V(ice) Fiscalem.

BML. IV. 1003. b. Pécs város tanácsának közigazgatási iratai, 1830. augusztus 26. nro. 2442.

Mellékletben a Kováts Györgyről adott orvosi látlet, mely szerint testi hibája nincs, egészséges és a testi büntetés elviselésére alkalmas.

44.

1830. szeptember 28., Pécs

Kováts József vallomása a városi magisztrátus előtt családi ügyben.

Anno 1830. die 28^a Sept(embris) in L(ibe)ra Re(gi)aq(ue) Ci(vi)t(a)te Quinque Ecclesiensis Sequens Benevola Fassio deprompta est.

1. Mi a neved, hová való, hány esztendő, nős, vagy nőtelen, mitsoda sorsu, és Vallásu vagy?

Kováts József, Pécsi 36 esztendő, házas, musikus Czigány és Papista vagyok.

2. Mikor, és mi vétkeért hozatottál ide fogságra, beszéld el igazán?

Most Tsötörtökön volt két hete hogy ide fogságra hozatattam azért, mivel Nagy Váty Helységben az oda valósi Prédikátor Urnak rossz Bokrátsát, mellyet tsinálni kezemre attá, el vittem, és el attam.

3. Mit kerestél Nagy Váton?

Egy polgár ember ottan nekem egy akó borral tartozott azért le mentem. Ez azomban a' bort meg nem adhatta, hanem egy rossz bokrátsot, hogy igazítsam meg, által adott, és midőn azt vittem, az Prédikátor azt látván, a' maga Bokrátsát, hogy igazítsam meg, által attá, mint hogy pedig a' télen beteg lévén nagyon meg szorultam az Bokrátsot el attam.

4. Kinek, és hogy attad el a Bokrátsot?

Itten Pétsett egy Zsidónak a' házomnál el attam egy Taléron a' polgárnak Bokrátsával együtt.

5. Hogyan fogod a' kárt meg téríteni, van é valami jóságot?

Semmi Jóságom nints, hanem fogok iparkodni az napi bérem által az kárt meg téríteni.

6. Voltál é már valami vétkeért büntetve, és miért?

Soha sem.

Actum ut Supra per Ferdinandum Patkovits mp Ci(vi)t(a)tis V(ice) Fiscalem.

BML. IV. 1003. b. Pécs város tanácsának közigazgatási iratai, 1830. október 4. nro. 2441.

Mellékletben Kováts József orvosi láttele, mely szerint testi hibája nincs, testi büntetést egészsége károsodása nélkül képes elviselni. Az aktában megtalálható Deáky Benjámín nagyvátai prédikátor Furthiny Ignác pécsi városkapitányhoz 1830. szeptember 12-én írt levele is, közlésétől eltekintettem.

45.

1830. szeptember, Pécs

*A cigány Galánthai Mihály és a gázsó Töre Mátyás pere
a városi magisztrátus előtt*

45.1.

1830. szeptember 28., Pécs

Galánthai Mihály vallomása

1830. die 28^a Sept(embris) in L(ibe)ra Re(gia)q(ue) Ci(vi)t(a)te Quinque
Ecclesiensi Sequens Benevola Fassio excepta est.

1. Mi a neved, hová való, hány
esztendős, nős, vagy nőtelen,
mitsoda sorsu, és vallásu vagy?

Galanthai Mihály Ligethi Czigány
55 esztendős, házass, muzsikuss, és
ló kereskedésbűl élek, és Pápista
vagyok.

2. Mikor, és mi vétkedért
hozattál ide fogságra, beszéld el
vontakáppen?

Pénteken az az 23dika
Sept(embris) hozattam ide
fogságra, midőn Sz(ent) Királyi
Vásárul Pétsre jöttem volna azért,
mivel itten az lovaimat Pétsi
Simits Imre Fischérnek el adván,
egy másik polgár embert meg
szollítottam, hogy az kotsimba
fogjon bé, ez pedig lopott lovakat
bé fogni akart.

3. Kié voltak azon lovak, a'
mellyeket a' kotsidba bé fogni
akart azon paraszt ember?

Nem tudom, jelen sem voltam
midőn a' lovakat azon polgár oda
hozta, és a' kotsimba be fogni
akarta.

4. Ezen lovak egy Lothardi
embertűl Krantsevits Albertűl
azon ejjel viradora el lopattattak,
és egy másik cigány azokat
néked a' Kriczer Korcsmához a'
hol szálva voltál, oda hozta, tehát
te annak a' Czigánynak
Czimbóráss társa vagy, és azon
lovakkal el illantani akartál.

Nékem kezemre nem atta, nem is
láttam azon lovakat, annál
kevesebbé a' tolvajságrul valamit
tudok.

5. Azt mondtad, hogy a' lovaiddat el adván, egy polgár embert meg szollítottad, hogy kotsidba bē fogván, téged haza vigyen, láttad é annak lovaiddat, és honét esméréd azon embert?

6. Egy Pétsi lakos Kozári Rochus látta, midőn egy Czigány forma ember korán reggel azon lovakat a' Budai Városi Kő Bányákból vezette le, kérdezőn őtet, hogy mitsoda loval, és honét való, azt felelte, hogy itten Ordinántzon vagyon, azonban a' lovakat, nem oda vezette az Ordinántz Istállóhoz, hanem az Kriser Korcsmájába, a' hol te is szálvá voltál.

7. Te midőn a' lovaiddat el attad, délután a' Fránits Korcsmájából az űres kotsidat ki huztad, ezen itten lévő polgár embert kérte, hogy azon tolvajlott, és kezredre adott Lothardi Lovakat a' Kriszer Korcsmájából a' réteken alatt oda hajtsa, azomba a' kárvallott ember meg érkezvén a' lovára reá esmért.

8. Mitsoda lovakat attál el Simits Imrének, hogy, és hol vetted azokat?

Midőn a' lovaiddat Simits Imrének el adtam volna Franits József Korcsmájában Aldomást ittunk, ottan magát az vevőt kértem, hogy vigyen engemet haza, de az azt felelte, hogy nem teheti, mivel el kell nékie menni halért. Ekkor egy ott jelenlévő paraszt, meg szollított, hogy haza visz 35 garasokért, kit is meg fogadtam a' nélkül, hogy őtet esmértem, vagy lovaiddat láttam volna, mondotta pedig magát Szaboltsi embernek.

Én reggel ott sem voltam a' Korcsmában, mivel fent voltam a' Vármege házánál.

Én nékem semmi lopott lovakat kezemre nem attak se azon embert nem szollítottam hogy azon lovakat oda hajtsa, hanem ő maga magát ajánlotta.

Egy feketét és egy pejt 40 f(orin)tokon el attam, és arra 20 f(orin)tot fizetett. Én pedig azon lovakat az egyiket Barati Imre mostoha fiamtól Ligethi lakostól

vettem 25 f(orinto)kon, a' másikat pedig a' Sz(ent) Királyi Vásáron egy Apáthi Czigányal Jósival tseréltem.

9. Hol vetted azon 50 f(orin)tokat, mellyek nálad találtattak?

Harmintz forintokat magammal hoztam, a' mint az Ispány Ur is tudja, 20 f(orinto)kat pedig az el adott lovaimért kaptam.

10. Voltál é már valami vétkedért büntetve, és miért?

Egyszer voltam Szexardon fiatalságomba, mivel a' Vásáron veszekettem, egy holnap i fogságban.

Actum ut Supra per Ferdinandum Patkovits mp
Ci(vi)t(a)tis V(ice) Fiscalem.

A per ,D' jelű irata.

45.2.

1830. szeptember 29., Pécs
Töre Mátyás vallomása

Anno 1830. die 29^a Sept(embris) in L(ibe)ra Re(gi)aq(ue) Ci(vi)t(a)te
Quinque Ecclesiensi Sequens benevola Fassio excepta est.

1. Mi a' neved, hová való, hány esztendős, nős, vagy nőtelen, mitsoda sorsu, és vallásu vagy?

Töre Mátyás Tolna V(árme)gyébül Kis Vejti Helységbül való, onnand most a télen Fársángba Pétsre jöttem, 54 esztendős, özvegy napszámos, és Pápista vagyok.

2. Azon Lothárdi embernek lovai, mellyek a' kezeden találtattak, mikor, és hogyan kerültek kezedre?

Egy esmértlen magas kalapu ember délután mintegy 3 ora tájban, midön a' Marha Vásár álláson a' derékon mentem volna, meg szollitott, hogy az lovait az legelőrül a' derékra vezessem, ott lesz a' Czigánynak a' kotsija, és fogjam bé a' lovakat, hogy a' Czigány azon el megyen Ligethre,

mondván hogy ő itten Pétsett
Ordinánczon vagyon, nekem pedig
ígért tiz garast, és két itze bort.
Ezen esméretlen ember meszéről
mutatta lovait, és a' kötőféket
kezembe atta, mondván hogy a'
lovakat a' réteken által oda
vezessem, ne hogy a' pajtássai
észre vegyék, ő pedig bé ment a'
Városba vásárolni, magam pedig
midőn láttam, hogy azon emberek,
kiket pajtássainak lenni
gondoltam, a' lorul le száltam, és
el szalattam.

3. Miért szalattál el tehát, ha te
bűntelen vagy, mikor az emberek
utánod mentek?

Mert azon ember, ki engemet fel
fogadott, mondotta, hogy vigyázok,
hogy meg ne esmérjenek a'
pajtásai, azért tehát, midőn az
emberek felém jöttek el futottam.

4. Az itten raboskodó Galanthai
Czigányt esméred é, és honnand?
és mit beszélt véled?

Soha sem láttam, nem is beszélt
vélem soha.

5. Az Ligethi Czigány Galanthai
Mihaly, azt szemedbe valya, hogy
te ötet meg szollitottad, midőn a'
Fránits Korcsmában Áldomást
ivott volna, hogy ötet el viszed
Ligethre, tehát véle beszéltél, és a'
Lovak már a kezeden lenni
kellettek.

Igaz, hogy véle akkor beszéltem,
de az előtt nem és nem a'
Korcsmában, hanem kint a
derékon, a hol a' kotsija állott,
mivel azon esméretlen ember
engemet oda küldött, hogy
alkudjak véle egy talérban, majd
azon pénzen ötet el viszi Ligethre.

6. Azon vidéki ember, hogy tudta,
hogy Galanthai Mihály lovakat
keres Ligethre?

Hallotta, mivel tsak valami 30
lépésre a' kotsijátul állott.

7. Midőn az Ligethi Czigánnyal egy
talérba a' másik embernek
nevében meg alkuttál, ki volt
jelen?

Azon Fischér a' ki az Lovait meg
vette.

8. Voltál é már valami vétkedért Soha sem.
büntetve, 's miért?

Actum ut Supra per Ferdinandum Patkovits mp Ci(vi)t(a)tis V(ice) Fis-
calem.

A per 'C' jelü irata.

45.3.

1830. szeptember 29., Pécs

*A városkapitány jelentése a városi tanácshoz a Galánthai Mihály
és Töre Mátyás ügyében felvett tanúvallomásokról*

Tekintetes Nemes Tanáts!

Galantai Mihály, és Töre György (sic!) ezen Szabad Királyi Péts Vá-
rossának Fogg Házába bé hozattatott Rabb Személyek ellen, kik e fo-
lyó 1830^{ik} Esztendei September holnap 23^{kán} viradora Krantsevit
Albert Lothárdi Jobbágy két Lovainak a Réthebül történt el lopat-
tatásában czimborás Társak állitattak, némely Bizonyságok fell szol-
litattván Vallásaikat e módon tették.

Első Bizonyság Kozári Rokus Pétsi Lakos, mintegy 35 Esztendős. Pá-
pista Hazas, és Varga Mester valja, hogy e folyó Esztendei September
holnap 23^{kán} regvel korán sárga homokért ki felé indulván látott egy
hoszu galléros szürben egy vidéki Embert, magassabb teteje kalapban
az Piatsek Kő bányáján keresztül két Lovat, melynek egyike szürke,
másik Pej vala kötőféken vezettni, kivel midön őszve érkezett volna
kérdzte hol volt, és ki lenne, melyre azon feleletet nyert, hogy
Ordinantsos Pogár, és Lovai legeltetésen valának, a Tanu még azt
felelte visza arra nints Legelő. A Tanu a mind Fövényel bé járt a
Városban azon ösméretlen Parasztott látta nem az Ordinantz Istál-
lohoz, hanem Kriser Kortsmájába bé menni, ez így elmulván az fova-
rozásában a Derék uton őszve találkozott a kárvallott Krantsovits
Albert Lothárdi Emberrel, ki el tulajdonított Lovainak kárarúl pa-
naszolkodott, jelentvén a Lovainak leírását, ezen kárvallott Pogárnak
el beszéllette a Tanu, hogy regvel korán illyes szörü Lovakat némely
Vidéki Ember ezen vezetett, a Tanu el vezette a Lothárdi Embert a
házához mondván néki várjunk egy kevesé, mert azon két Lovak a
Kriser Kortsmájában voltak, onnét a mezöre ki vezetettek és mivel
láttam azon Vidéki Embert az Vutz Ur háza felé fell menni, késübben
pedig Galantai Mihály Czigányt a Kriser Kortsmájából maga Lovain ki

jönni, Lovait Simits Imrénék eladni, üres kotsiját Franyits Udavarában bé huzni, meg várjuk a Czigány minő Lovakat fog bé az üres kotsijába, és midőn látta volna a Tanu a kárvallott Lothárdi Emberrel hogy egy rongyos szürös Ló hátán a Legelőről fell vezetné a Lovakat eleibe ment, a szürös Lovagló ezt észre vévén vissza térítvén Lovait a Kanalisig nyargalt, de által nem mehetett, Lovakat ottan hagyta maga szaladásnak vette uttyát, kit Mathievits Istvány Lovain lévén el fogta, és így hozatattak bé a fogházba, ezen dolgot a város Strazsa Mester Horváth Mátyás 's Hajduval már a Tanunak előbbi bé jelentésére nyomozták.

Második Bizonyság Veszelinovits Joseff Város Hajduja 37 Esztendős Pápista Házasa valja: hogy regvel mind egy fertal hatra a Gundrum molnártul ki jöven September 23^{kán} látta Galantai Mihály Czigányt a Káptalan Kortszmája felé feleségestül a kotsiján ki menni éppen az Eva Képe mellett, halja azomban hogy ezen Czigány vissza térvén a Krizer Kortszmájába meg szállott.

Harmadik Bizonyság Vati János Felesége született Brusits Anna 44 Esztendős Pápista valja, hogy 22^{ik} Septemberben hogy Szent Gálrul déltájban meg érkezett volt az Udvarába találta Galantai Mihály Ligeti Czigányt, egy magassabb tetejű kalapos, és nagy galléros szürös Emberrel, és Tűrő (sic!) Mátyással beszélgettni, és együtt inni estve felé mind a Nagy szürös, mind pedig ezen Tűrő Mátyás el mentek, maga Galantai feleségével meghálván Házánál, kik korán regvel kotsistul el indulván ki mentek a Házbul.

Negyedik Bizonyság özvegy Brusits Györgyné született Ránits Kati 73 Esztendős Pápista valja hogy Galantai Mihály September 21^{kén} estve Házához feleségestül meg szálván másnapra is ottan maradtak, 22^{ik} Septemberben együtt volt a Galantai Mihályal egy más vidéki Ember nagy szürrel, ki is a szobába evett, kimenvén a Galantai Mihályal le űlt együtt sottugván ittak, velők még a másik rongyos Pogár is ki hasonloul be vagyon fogva ivott, és beszélgettett, estve felé mind a ketten el mentek a Czigány feleségestül maradt a Tanu Házánál, 23^{kán} viradora a Czigány el ment, mondván nints szénája kेंटelen el menni, hallotta késsőbben hogy más Kortszmába szállott.

Ötödik Bizonyság Ferentz György Müller Ferentz Ur Cselédje 52 Esztendős Pápista, valja hogy az Ura kukuriczásábúl hazafelé jöven szömbe jött véle Galantai Mihály gyalog egy ostor lévén kezében, több Emberek utánna indultak, és kiabáltak fogjátok meg, a Tanu tehát a Czigányt meg fogta, és hogy a másik Pajtásához vezették a Czigányt, emez azt felelte hogy ő csak őrzője vala a Lovaknak, mellyért 30 krajcár és 2 ittze bor igértetett néki.

Hogy az el tolvajlott Lovaknak, mind pedig a Tolvajnak is fell keresésére a város Strazsa Mestere Horváth Mátyás Hajduval ki mentek

volt a Krizer Házához ottan találták a Galantai Mihály Czigányt, kit hogy e dologról kérdezték volna koránt sem gyanítván emezt, kinek kotsija, és Lova az Udvarban voltak, a kérdéses Tolvajszágban Czimborás Társnak lenni, azt felelte hogy azon két Lovakat némely Vidéki Ember mutatván a Siklosi utra már el vezette, azomban a jelenlévő Kiss Leány ellenkezőt mondott, hogy a Marha Vásárra vezetettek azon Lovak, az alatt a Czigány be fogván Lovait Budai Város végére ment, a hol eladta Simits Imrének Lovait, kotsiját pedig Franyits Josef udvarába huzván onnét illantani akart.

Mint hogy Krantsovits Albert Lothárdi Jobbágy az el lopattatott Lovait ügyüben vévén reájok akadt, másnapra Bizonyosságokat allitván a tulajdon Lovainak el lopattatásárul, azért az Uradalmi Ügyésznek ide zárt Kötelezése mellett Krantsevits Mátyásnak által adtam a fell talált Lovakat ut sub A. et B. továbbá a fentebb nevezett Rabb Személylek kérdőre vétettvén azoknak önn vallásai C. és D. betük alatt ide csatoltattnak, végtére a Sebb Orvosi Visgallatrul szolló Bizonyosság Levelek fell mutattnak E. és F. betük alatt. Mellyekről midőn Tiszti Jelenésemet tenném minden tisztelettel vagyok

A Tisztelt Tanátsnak
Pétsett 29^{ik} Sept(embris) 830.

Alázatos Szolgája
Furthinyi Ignátz mp Város
Kapitánya

BML. IV. 1003. b. Pécs város tanácsának közigazgatási iratai, 1830. október 4. nro. 2440.

Mellékletben Galántai Mihály és Töre Mátyás orvosi láttelete. Egyiknek sincs testi hibája, testi büntetést egészségük károsodása nélkül elviselhetnek.

46.

1830. november 29., Pécs

*Markovics Mihály siklói cigány vallomása Pécs város
magisztrátusa előtt lóeladási ügyben*

Anno 1830. die 29^a Novembris in L(ibe)ra Re(gi)aq(ue) Ci(vi)t(a)te
Quinque Ecclesiensis Sequens Benevola Fassio excepta est.

1. Mi a neved, hova való, hány
esztendő, nő, vagy nőtelen
mitsoda sorsu, és vallásu vagy?

Márkovits Mihály Siklosi lakos, 30
esztendő, házas, ló kereskedő
Tzigány, Pápista, vagyon házam,
és földem.

2. Most 24dik Novemberben a' Vásáron vettél egy pár lovakat Kővágó Szöllősi Toth András⁵⁵ f(orinto)kon, miért nem fizetted ki a lovakat, és hol vannak azon lovak?

3. Te az pajtásoddal Hegedűs Jósival ezen szegény parasztot meg tsalni akartad, és a' pajtásodat a' lovakkal küldted igérvén néki kész fizetést, ez nem első eset, már több szegény parasztokat meg tsaltál, állíts tehát elő a' lovakat, vagy fizes ki a' parasztot.

4. Hánszor voltál már valami vétke^dért büntetve, és miért?

Kész pénzem nem volt, hanem ígértem, hogy az Siklosi Vásáron ötöt kifizetni fogom, vgy ha a' lovaⁱmat itten el adhatom, a' Lovakat pedig Hegedűs Jósi Siklosra haza hajtotta, a' magam lovát pedig egy Harkányi embernek, ki itten a' magáét el^latta által attam, hogy kotsijában bé fogván, haza hajt^sa.

Én kész fizetést nem ígértem, hanem azt mondtam nékie, hogy Siklósi Vásárkor ötöt ottan ki fizetni fogom, nékem vagy elég pénzem^l kint, majd azt bé szedem, és avval ötöt ki elegíteni fogom. A lovak pedig Hegedűs Josinál Sikloson lesznek, és ha haza mehetnék, nékie vissza mehetném.

Lopás miat soha büntetve nem voltam, hanem verekedések, és adosságok miat háromszor büntetve voltam mely miat meg páltzáztak, és fizetnem kellett.

Actum ut Supra per Ferdinandum Patkovits mp. Ci(vi)t(a)tis V(ice) Fiscalem mp.

BML. IV. 1003. b. Pécs város tanácsának közigazgatási iratai, 1831. február 11, nro. 450.

Ugyanezzel az ügygel kapcsolatban lásd még az úriszéki pereknél 15–19. sz.!

Az ügyirat mellékletei között Markovics orvosi látlelete:

„bal felől sérvése vagyon, Hernia Inquiralis, ezen okbul bottal való büntetés tiltatik, hanem korbátsal az háttán el szenvedheti, anélkül, hogy egéségének artalmara szolgálhatna”.

1834. december 3., Pécs

A városkapitány jelentése tanúvallomásokról (köztük cigány zenészekéről), melyet a Budai városi Csibrányi csárdában történt verekedésről tettek

1834ik Esztendei December hónap 3kán Kül Budai városi Korts-mában, mellyet Csibrányi Pál árendába tart, történt verekedésről meg halgatott Bizonyságoknak Vallomásai.

1ső Bizonyság Kárász Ferentz 45 Esztendös Pápista, Házas, valja, hogy jelen volt Csibrányi Pál Korts-májában, midőn mint egy tizenegy óra tájban Latzkovits Ignatz város Káplárja négy Hajdúval megjelenvén, az ottan volt muzsikát, tántzot le tiltván el ment, visza jövet a Halassiak muzsikálván a tántz folytatódott, ujonnan le tiltotta, harmadszor is visza jött, a hol Kiss Gado Josefet bé Késérni akarván, Katits Istvány Vármegye Hajduja, mint hogy Kis Gado Josef sogora, ugy Jarányi Josef, Jozipovits Mátyás és Katits Ignätz nem engették, a Káplárt taszigálván hurtzolták, Gergätz Mártony Város dobossát ugy dopták a Kementze mellé, hogy a Muzsikus bögőjét, mellyet 20 f(orinto)kon vett bé törték, Misetits Mátyás Hajdut a földhöz verték, a Halasiak nem akartak ugyan muzsikálni, hanem Katits Istvány, és Makarits András biztatták a muzsikállásra, mellet meg is tettek, ezek pedig Tántzoltak, voltak pedig Leányok is jelen.

2ik Bizonyság Csibrányi Pál 37 Esztendös Pápista házas és Korts-máros valja, hogy Gazdaszonyának másnapra név napja levén Halasi muzsikusok Köszönteni jöttek, a jelen volt Halászok Katits Istvány, Makarits András, és Papp Ferentz egy üdeig halgatván a nótákat, azzal Katits Istvány fell ugrott, és Tántzolni Kezdet, akkor a többiek is tántzoltak, eljött a Patroll Latzkovits Ignätz Káplárral, Ki a Primás muzsikussal beszélvén elment, visza jött másodsor leült, és a többi Legénységgel borozott, ismét elment, harmadszor visza jövet Latzkovits Káplár megszólítván a Tanut, hozzon Pali Két itte bort, ez után ismét bor hozattak, de a Halászok fizették Ki, akkoriban a Káplár borotskás levén az ottan tsendessen ült Kiss Gado Josefet Kötözni akarta Ki nem ellenezvén indült, de a sógora a Kiss Gadonak Katits Istvány T(ekintetes) Vármegye Hajduja, és a többi Legénység nem engették bé hozni, és taszigálták a Hajdukat, Misetits Mátyás Város Hajduja megszöllitván a Káplárt ne bantsuk most, mert nem birunk velök.

3ik Kiss Gado Jósef 30 Esztendös Pápista, és nyótelen valja, hogy folyó December hónap 3kán estve mint hogy Házasodni Készül, Csibrányi Pál Korts-májába bé ment, hogy az ottan mulató Jozipovits Má-

tyást vőfényének⁵¹ el hívja, a muzsika szólt, és Tántzoltak Katits Istvány, Makarits András Papp Ferentz, és többen, a Tanut a Patroll amint hallotta először nem érte, hanem másodszor, de a Tanut senki meg nem szállította, hanem harmadszor a Káplár bé Késérni akarta, de nem engedték Katits Istvány T(ekintetes) Vármegye Hajduja, Jarányi Josef, Jozipovits Mátyás, Katits Ignátz, Kaszapovits Istvány, és így huzakottak a Hajdukkal, a Dobost, és Misetitset el dopták, úgy történt hogy a Tanut, bé sem vihették;

4ik Bizonyság Karász Josef 15 Esztendős Pápista nyötelen valja hogy Csibrányi Kortsmájában jelen volt folyó December 3kán estve midön a Halasi Czigányok Kőszöntő muzsikával oda jöven sokáig muzsikáltak, Késübben Tántzolni Kezdetek a Halászok, és Legények, a Patroll háromszor voltak jelen, mindenkor el tiltották a muzsikát, de a Halászok biztatták hogy tsak muzsikáljanak, utolszor a Latzkovits Káplár Kiss Gado Josefet meg akarván Kötözni, ez ugyan ellen nem állott hanem az ott mulató ifiak, Különösen a nevéket nem tudom, hanem volt Kőztök egy vármegye Hajdu is, ezen alkalommal Katits Istvány Halász azt mondotta, ne engedjétek a Patrollnak bé vinni a Kiss Gado Josit, a Káplárt ütötték, a Kiss Dobost oda vágták, hogy a Bögő el törött, Misetits Hajdut is földhöz verték.

5ik Tott Ferentz 42 Esztendős, Pápista Házás.

6. Illés Pál 37. Esztendős Pápista Házás.

7. Farkas Pál 37. Esztendős Pápista Házás.

8. Karász László 22 Esztendős Pápista nyötelen muzsikusok valják hogy folyó hónap 3kán estve nyoltz óra után Csibrányi Pál Gazdaszonyát, Kinek neve Babi Kőszönteni menven, több üdeig muzsikáltak annélkül, hogy valaki tanzolt volna, mert Papp Ferentz az nap név napját tartván, annak is musikáltak, egyszeriben Tantzolni Kezdetek, arra Latzkovits Káplár némely Hajdukkal ki jött, és a muzsikárúl azt mondván, hogy Advent vagyon, nem szabad muzsikálni, a muzsikusok azt felevén, hogy tsak Kőszönteni jöttek nem pedig Tántz muzsikára, másodszori el jövetelére a Patrollnak a musika szólt, mert a Halászok biztatták, a Patrol is ottan maradott, és ivot, de el ment tiltván ismét a további muzsikát, harmadszor, a mind be jött a Káplár, meglátta a Kiss Gadot, bé vinni akarta, azt pedig nem engette a T(ekintetes) N(emes) Vármegye Hajduja, és többi Legények, hurtzolták mind a Káplárt, mind a többi Hajdukat.

9ik Bizonyság Paulovits Josef 24 Esztendős Pápista nyötelen valja hogy Csibrányi Pál Kortsmájában jelen volt midön a Patroll el jött le tiltván a musikát, a musikusok engedelmeskedni akarván nem musi-

---

⁵¹ Vőfély.

káltak, hanem a Halászok azt mondták, nevünk napja vagyon, és a Gazdaszonyé tsak musikáljanak, ezek pedig tanzoltak, többirül a Tanu nem tud semmit, mert el ment.

Költ Pétsett mind fellyebb

Furthiny Ignátz Város
mp Kapitánya által

Tekintetes Tanáts!

Némely Budai városi Legényeknek, Kik a Tekintetes Tanáts által meg Itélt büntetésekét Ki nem állották, befogattatását el rendelvén Latzkovits Imre Város Hadnagy Ur, a Káplárral, és némely Hajdukkal, elindult a kérdéses Legényeknek bé vezetése végett e folyó Évi December hónap 3kán el végezvén tisztelt Hadnagy Ur kiküldtetését, három Budai Városi Legényt a Hajduknak Kézre adta, a Káplárnak meghagyván hogy visza mennyen a Város Házához véle maradt Hajdukkal, valjon a Budai Városi Legények bé jöttek é, vagy sem Késü estve megtekintette a Város Házánál, hibát nem tapasztalván Haza ment.

Latzkovits Káplár, Szliptsevits Ádám, Vaiszenperger Josef, Miletits Mátyás, Szüts Josef, és Gergátz Mártonnyal tovább indulván bé fordult Csibrányi Pál Kortsmájába, a hol musikát halván, el tiltotta azt, és tovább ment, vissza jövet, a musika, és a Tántz folytatódván, őmaga a Legényeivel ivot, és egy Ke vessé jelen volt, tovább folytató járását, harmadszor térvén visza, a Kortsmába találta Kis Gado Josefet, Kinek bé vezetetését megrendeltem azért, mivel nem régiben fonyó háznál meg kötöttetvén, az uton allatomossan a porászt el vágta, és meg szökött: jól lehet Kiss Gado Josef engedelmes volt, és Kész a bejövetelre ezt mind azon által hátráltatták, Katits Istvány T(ekintetes) N(emes) Baranya Vármegye hajduja, mint sógora a nevezett Kiss Gado Josefnek, Kaszapovits Istvány, Járányi Josef, Józipovits Mátyás, és Katits Ignátz, és ezen ellent állás adott okot arra, hogy a Város Káplárját, Misset Mátyást, és Gergátz Mártony Hajdukat meg verték, Gergatz Mártonynak le verésével egy bögöt öszve törtek, mely 20 f(orinto)kon vétetődött, ezen bögő állott a Kementze mellett, melyen nem musikáltak.

Jól lehet hibával történt a Patrollnak is jelen volt Késedelmességek, és ivások, de mégis az Én Parantsolatom ellen szegezvén magokat a Kiss Gado Josef bé hozatatásán.

Advent üdeje, Követkőzőleg hibás tette az ottan mulatozó Polgároknak Különössen Katits Istváynak, és Makarits Andrásnak, Kik nem hogy tsillapították volna a fiatal Legényeket sött a Hajduknak Vallása

után biztatták a verekedésre mondván, Kezetekben vagynak a Hajduk végtére a Tántz és mulatásból sem lett volna semmi mert a vizsgálatból fell derül az, hogy a Muzsikusok nem Tántzra, hanem Név Napi Köszöntésre mentek Ki, és tsak ezen Polgároknak biztatásokra folytatták muzsikájok és Papp Ferentz Ki név napját üllötte emezek pedig tanzoltak. Mind ezeknek fell világositásul elő mutatom ./- allatti Vallomásokat azon Bizonyságoknak Kik a Csibrányi Pál Korts-májában jelen voltak, maradván minden tisztelettel

A Tekintetes Tanátsnak

Alázatos Szolgája
Furthiny Ignátz Város
mp Kapitánya

BML. IV. 1003. b. Pécs város tanácsának iratai, 1834. december 9. nro. 3201.
A tanúvallomásokról szóló jelentés és a tanácshoz intézett levél egy iratot alkot, ezért együtt közöljük.

Szolgabírói vizsgálatok

Anno 1804. die 5-a Mensis Aug(ustus) in Possessione Szill I(ncl)ytus Comitatu(i) Simigiensis ingremiata praesens Collateralis Magistratualis Inquisitio peracta est.⁵²

De eo Utrum ?

1-o Ismeri é a Tanu, most Fehérvár Várossa fogságában raboskodó Horváth Pált? ismervén

2-do Minémü tolvajságát, vagy más gonoszságát tudja, beszéllye ell? Primus Testis Michael Kalmár in Possessione Magyaród I(ncl)ytus Comitatu(i) Simigiensis ingremiata residens Spanus Doinialis, Annorum 43. H(el)vetice) Conf(essionis) additus, deposito praeviae Corporali juranto, examinatus fassus est.⁵³

Ad 1-um. E Tanu a' Raboskodó Horváth Pált, minthogy véle egy helységben lakott, jól ismeri.

Ad 2-um. Vallya e Tanu, hogy az mult Augustus elein hozzá jött Horváth Pál Magyaródra Ház helyet kérvén a' Tanutul, kit a' midőn e Tanu lakásáru alkalmatosságával kérdezett volna felelt, hogy eő Puzta Nyéken lakna, és most egy lovon volna itten, kettejét Berki Vásárba ell adta volna azért, hogy othon még 5. 6. lovai volna, Passusát kérvén a' Tanu mutatott a' raboskodó Kutas Zsigmond Eskütt Ur Subscriptiója alatt költ Levelet, meg alkudván 60. forintokon egy házra hogy Szent Mihály napra okvetetlen bele száll, igérte de Jőszágával nem jött, hanem két héttel utóbb egy testvér hugával jó két Lovon; a' felesége pedig Bátyya és Anyya két kotsival három három Lovon még utóbb jöttek; – itt laktak mintegy November utólla feléig, akkor egy Szaktsi Czigány rajtok ment keresvén két Lovának árát, mellyeket a' Raboskodótul Berki Vásárban vett, mivel azon Lovakat lopottaknak esmervén, tőle ell vették, erre kevés idő telvén a'

⁵² „1804. augusztus 5-én Somogy vármegye kebelében található Szil helységben a következő tiszti vizsgálat végeztetett.”

⁵³ A tanúk (testis) adatainak latin nyelvű szövege azonos formulájú. A tanú sorszáma és neve után megadják a lakóhelyét, feltüntetve azt is, hogy melyik vármegyében található. Utána következik a foglalkozás, társadalmi állapot, esetleg annak megjelölése, hogy a tanú kinek a jobbagya, majd a vallás. Végül egy szokványos formula, aminek az a lényege, hogy „eskü alatt teszi a vallomását”. Vallások és foglalkozások latin nevének értelmezése a *Szómagyarázatok*-ban.

raboskodó Battyával együtt ell szökött, feleségét, és javait itt hagyván, melyre utóbb Boronkay Feő Biró Ur egy Lovát, két tehenét Szilba vitette, magához Szaktsi Czigánnak ki elégítettése végett, ki elégítettvén a Kárvallott Czigány, egy tehene vissza adattatott az raboskodó feleségének; – ki is terhes lévén, martius holnapig itten lakott, akkor fuvaros kotsin ell ment, Lajos Komáromig, a' Tanu kezén hagyván 8 pozsonyi mérő Rozsot, 7 pozsonyi mérő Árpát, mely in aequivalenti mindenkor készen vagyon a' Tanunál. – Hogy pedig vagy Magyaródi vagy Szili, vagy más helységbéli Vendégfogadóssal Czimboráskodott volna Horváth Páll, arrul a' Tanu vallani nem tud.

Secundus Testis Samuel Baksa Possessionis Magyaród I(nclytus) Comitatus Simigiensis (---)^a Inhabitorum Colonus Annorum 32. Helv(eticae) Confessionis) addictus adjuratus examinatus fassus est.

Ad 1-um Igen jól ismerte a' Tanu a' Kérdésben lévő Horváth Páll Rab Személyt.

Ad 2-um Vallya le tett hite után, hogy a' Raboskodó Horváth Páll az mult 1803-dik Esztendőben Julius holnapban Magyaródon étetvén, kérdezte e Tanu, hogy hon laknék, és hovál menne, felelé, hogy P(uszta) Nyéken lakik, és nyomtatni mégyen P(uszta) Korpádra, vallya pedig hogy akkor e Tanu Kuttyán három Lovat itatott; utóbb Aug(ustus) elein vissza jöt ismét Magyaród felé, akkor csak egy lova volt; Szüret tájban ismét látta a' Tanu Magyaródon Kotsin két lóval, és már akkor hallotta, hogy az Uraságtul egy házat ki bérlett, egyszer pedig felesége, Anya és Miska nevű Battya két kotsival jöttek három három Lóval, és itt laktak November utólláig, akkor a' Raboskodó Battya gyalog ment, kit előltalálván e Tanu, kérdezte hogy hovál menne, mondá, hogy ő Magyaródon az Ispány alatt többé nem lakik, mert Káromollya, és ha még egyszer ugy meg szidná fejét is le törné; erre negyednap múlva jött e Tanuhoz egy Szaktsi Czigány T(ekintetes) Boronkay Feő Biró Ur parantsolattyával, hogy a' raboskodó fogadtatnék meg, mivel azon Lovak, melyeket a' Czigány a' raboskodótul vett Berki Vásárba, lopottak voltak, és az eő kezérül ell vetettettek; meg nem foghatták a' raboskodót, azért Feő Biró Ur el vezettette magához két tehenét, és egy Lovát, hogy az Czigány kielégítettessék, a' Raboskodó az alatt ell szökött, egy Tehene pedig vissza adatott a' Feleségének, ki is egész Tavasz eleig itt lakott, akkor kotsit fogadott, és ell vitette magát. Hozzá teszi vallásához a' Tanu, hogy valahányszor jöttek, mindég más más lovakon voltak.

Hogy Horváth Páll Rab Személynek vagy Magyaródi, vagy Szili, vagy más szomszéd helységbéli Csapláros Czimborás Társa lett volna, arrul e Tanu semmit vallani nem tud.

Tertius Testis Ivannes Reptze, Possessionis Magyaród I(nclytus) Comitatus Simigiensis (---)^b Inhabitatur Annorum 40. Aug(ustanae) Conf(essionis) (---)^c adjuratus examinatus fassus est.

Ad 1-um A' Raboskodó Horváth Pált e Tanu jól isméri, mivel véle egy ideig egy helységben lakott, innend vallya

Ad 2-dum hogy a' mult Tél elein a' raboskodó Annyával, feleségével, és Miska Bátyával két kotsin három, három Lóval Magyaródra jöttek lakni, egyszer e Tanu Szili T(ekintetes) Boronkay Feő Biró Urtul parantsolatott vett, hogy a' Raboskodó kötözne vissza Szilba, de meg nem foghatván, ell ugrott a' Raboskodó, így tehát egy Lovát, és két Tehenét magához vezetette fent irt Feő Biró Ur, a' mint hallotta a' Tanu azért, hogy egy Szaktsi Czigánynak két lopott Lovat adott a' Raboskodó, kinek is meg ismértetvén, kezérül ell vetettettek, hogy ezen Kárvallott Czigány kielégittessék. A' felesége, és Annya pedig a' Raboskodónak a' Tavasz eleiig Magyaródon laktak, midőn 20 forintokon fuvarost fogadván, ell viteték magokat. Hogy pedig a' raboskodó valamelly Kortsmárossal Czimboráskodott volna, e Tanu valami nem tudja.

Super qua taliter per me peracta Iudria Inquisitione praesentes ex trado Litteras Testimoniales.⁵⁴ Signatum Szill die 5. Mensis Aug(ustus) 1804.

Franciscus Somogyi
I(nclytus) Comitatus Simigiensis V(ice) Judlium

SML. IV. 10. bb. Bírói vizsgálatok. Inquisitiones annorum 1785–1806 (nem indexeltek).

Forrásunk Horváth Pált és Mihályt nem mondja cigánynak, de a körülményekből valószínű, hogy azok. Az itt említett Horváth Mihálynak a szökött katonák között 1815-ben, illetve 1818/19-ben felbukkanó hasonló nevű személyekkel való azonossága nem volt kideríthető.

Jegyzetek:

^a Elmosódás miatt nem olvasható szó, valószínűleg ingremiata.

^b Olvashattlan szó, valószínűleg ingremiata.

^c Szakadás miatt egy szó nem olvasható, talán addictus.

49.

1805. március 19., Kaposvár

Szolgabírói vizsgálat a katonának megfogott Ignác Péter teknővájó oláh (beás!) cigánylegény ügyében.

Infrascriptus praesentibus fidem facio, quod ego Anno Mense die Lovcovae infra notatis penes Commissionem Magnifici, ac Spectabilis Domini

⁵⁴ „Mely fentebbi, általam imígyen elvégzett bírói vizsgálatról adom a jelen bizonyáslevelet.”

Caroli Inkey de Pallin, S. C. R. Applicaeque Majestatis Cons(iliarius) et I(ncl)ytus) Comitatus hujus Simigiensis Ordinarius Vice Comitis sequentem in foema Inquisitiones Collateralis facta praevia Testium adjuratione peregrim Investigationem juxta hic subinserta Deutri Puncta.

1-o Ismérte é a Tanu Toponárott ez előtt mint egy 30 Esztendőkkel bizonyos Tekenyő vájó oláh Czigányt, ki azon időben katonának meg fogatott.

2-o Valja meg le tett hite szerént annak hol létét vagy hogy ki volna annak az élők közt leg közelebbbrül való Attyafia.

Primus Testis Stephanus Bogdán Zingarus Kis Kereszturiensis An-norum circiter 60. Graeci Ritus non Unitus, adjuratus examinatus fassus est.⁵⁵

Ad 1-um E Tanu több mint 30 Esztendők előtt Toponárott többed magával Tekenyő vájó Compagniában lévén történt hogy társaságok-bul egy 17. circiter Esztendős Legény kinek nevére külömben, mint hogy vezeték neve Ignác volt, nem emlékezik, a midőn a Kutra Lovakat vezette volna itatni, a Katonák által meg fogattatott, és ide Kapos – várā bē késértetett, kit is Apja, a Tanu jelen létében a Katona Tisztül 100. f(orin)t mint merő Huszasokkal váltott ki a Katonaságtul.

Ad 2-um Ki is mind addig a Tanu és a többi Társoi közt volt, még most mint egy 12. Esztendeje Aradi ezen Tekintetes Nems Somogy Vár-megyei Pusztában meg nem holt, kinek is a Tanu tudtára egyéb Attyafia nincs, mint egy Ignác Istók és János nevezetű ugyan Kis-Kereszturi oláh Czigányok, kiknek Apjuk a kérdésben foglalt Legé-nynek Apjával Anyul, és Apul Testvérek voltak, hogy ezek így legye-nek, tovább is hitivel erősétti.

Secundus Testis Joannes Kaponya Zingarus Kis Kereszturiensis An-norum circiter 52. Graeci non unitus adjuratus examinatus fassus est.

Ad 1-um. E Tanu, noha Gyerek volt akkor amidőn a dolog történt, de még is ugy emlékezik mint ha valami 16. Esztendős lehetett volna, a midőn bizonyos Ignác Péter nevezetű Társaságokbul való Legényt a Kutnál a Katonák meg fogtak, és azt is tudja a többiektül a mint akkor mindjárt beszéllették, hogy 100. f(orin)tot fizetett légyen az Apja a Legényért, hogy ki ersztették a Katonák közül.

Ad 2-um. A Tanu tudakozódván utánna ez előtt 7. vagy 8. Esztendeje akkor hallotta, hogy arra Bajom felé meg holt, kinek is nem is ismér a Tanu egyéb Attyafiát, mint most is Kis Kereszturon levő Ignác Is-tókot és Jánost, kiknek Apja ama Katonának meg fogatott Legénynek

---

⁵⁵ A tanúkra vonatkozó latin szöveg szerkezete és jelentése hasonló, mint a 48. sz. alatt közölt forrásban.

Apjával egy Testvérek voltak, hogy ezek így legyenek tovább is hitivel erősítte.

Tertius Testis Petrus Buzás Zingarus Kis Kereszturiensis Graeci Ritus non unitus Annorum circiter 80. adjuratus examinatus fassus est.

Ad 1-um. E Tanu ki ez előtt több talán 30. Esztendőkkel Toponárótt volt arra jól emlékszik noha akkor nyomorult beteges volt, de a többiektől halván tudja, hogy egy Ignác vezeték nevű Társaságokban levő Legény Toponárótt Katonának meg fogatott, kit is az Apja 100. forinton váltott ki a Katonák közül.

Ad 2-um. Többi Társoitul már régen hallotta, hogy azon Legény meg holt legyen, kinek is egyéb Attyafiát nem esméri mint két Unoka Testvéreket, tudni illik Kis Kereszturi oláh Czigányokat Ignác Istókot, és Jánost, kiknek az Apjuk az említett Katonának meg fogottnak Apjával Testvér volt, hogy ezek így legyenek hitivel erősítte.

Super qua praevio modo per me peracta Inquisitionis (---)^a praesentes subscriptione munitas ad Litteras Testimoniales.⁵⁶ Signatum Kapos Vár. 19-a Marty. 1805.

Petrus Bogay de (---)^b

I(nclytus) Comitatus Simigiensis V(ice) Judlium

SML. IV. 10. bb. Bírői vizsgálatok. Inquisitiones annorum 1785–1806 (nem indexeltek).

Jegyzetek:

^a Elmosódás miatt nem olvasható szó, talán collateralis.

^b A szolgabíró nemesi előneve olvashatatlan írással.

50.

1844. július 29., Mernye

Szolgabírói bíróság Árvai László ügyében, akinek egy baranyai nemes takonykóros lovat adott el.

Árvai László Aszalói Ujj polgár panaszolkodik hogy ő f(olyó) e(sztendő) Martius 19-én Gödrébe tartandó vásárkor N(eme)s Stojkovics Imre T(ekintetes) Baranya Megyei Lakostul lovat vétén ez nála ugyan azon évbe két hétre tartandó Karádi vásáron taknyosságáért agyon szurattott Kéri Kárpótlásba N(eme)s Stojkovics Imrét a' Mernyei vásáron elmarasztalni.

---

⁵⁶ Ennek a záró formulának ugyanaz az értelme, mint a 48. sz. alatti dokumentumnál. Különb-
ség: Bogay Péter azt is a szövegbe foglalta, hogy „aláírással erősített”.

E' panasz végett jelen lévő N(eme)s Stojkovics Imre mint panaszlott szembe biratván, Ki a' panasz folytába megvallotta hogy ő ugyan a' lovat mint képzelt egészségeset adta el Árvai Lászlónak, 's ő mint egészségeset vett meg Hajmási Nemet Birótul Gyenes Mihálytól de hihető a' nyavala onnét keletkezett, mivel a' kérdéses ló éppen Kehéjét hánya akkor midőn a panaszlott azt megvévén és egy másik ugyan valóságos taknyos lova mellé kötötte, de egyébként is a' bemutatott irományok bizonyították, hogy a' panaszlott Gyenes Mihálytól egészségessen vette által a' kérdéses lovat, melly szerint világosságra derülvén valódi gondatlansága minthogy ez egészségesnek vallott lovat a' maga taknyos lovával egy tarsaságba 's közösülésbe tartotta, annál fogva panaszlott N(eme)s Stojkovics Imre a' Kárpótlásba elmarasztaltatik. Költ Mernyén Julius 29-én 1844 tartatott vásárbíróskodás alkalmával.

Siklóssy [Lajos] Sz(olga) Bíró
Berzsenyi [Móric] Eskütt

SML. Officialia. 1813–1845. Bünvádi és Rendőri Jegyző Könyv 1843. I. 21. sz. (Siklóssy Lajos szolgabíró iratai).

51.

1845. március 26., Gyöngyösmellék

Szolgabírói bíróság, Kovács János és Horváth Antal tolvajság gyanújába esett cigányok ügyében.

1845. Martius 26 – Görösgalban T(ekintetes) N(emes) Somogy Megyei Pusztában Brunics József Hatvani Kis házas Zsellér azon panasszal járult elembe, hogy Kovács János Tót Ujjfalusi Czigány Ipánál Horváth Antal Hatvani Czigánynál egy holnapig tartózkodván f(olyó) e(sztendő) Martius 17-én^a, mint hogy Ipa ötet lakjából kiverte, hozzája ment éjjeli szállást kérni, a panaszolkodó meg sajnálván adott is néki szállást, és midőn már éjtzakának idején mindnyájan elaludtak egy pár csizmát, egy pár fejer ruhát, három keszkenőt, és egy pár pamut kötényt tőle eltolvajlott, –. Ki is Gy(öngyös) Melléken el fogattatván, ide elkéser tetett. –

Kovács János tolvaj elül állítván azt adja védelmire, hogy Brunics Joseffel az Ipa czivalkodásban lévő, kényszerítette, hogy kérne nála éjtzakára szállást, és lopja meg ötet, meg tanítván őt, hogy Ipa reá meg haragudva, lakjából kitiltotta. –

Horváth Antal is a Vője eránti vád tárgyában kikérdeztetvén, tagadja, hogy ő mondott vőjét sem ki nem verte, sem a tolvajság elkövetésére nem készítette, hanem már tovább őtet nem tarhatván eledellel, ki

adott rajta, ez pedig fellobbanva tüstént el ment Brunics Josefhez ott kérvén magának éjjeli szállást – meg tudván 18 Martius viradóra a Kárvallott által, hogy Kovács János által meg lopattatott, nyomba feleség, és [---]^b az uraság bírása utánna küldetett, és Gyöngyös Melléken elfogattatott, – mind ezek folytában Kovács János szembesítettén ipával Horváth Mártonnal, szemébe vallotta, hogy egy kis Veteményes föld miatt szoszédsági viszonyban lévén, készeritette Brunics megbosszulására a véghez vitt tolvajlást.

Végzés

A panaszos, és a bepanaszlott felek kihalgatása után ki derülvén az egy Horvát Antalnak mostoha leánya hitetlenül élvén Kovács Jánossal, nékie nem is Vője – azután az, hogy Kovács János nem régiben szabadulván ki Kaposi fogságból nékie már csavargó és hely nélküli személynek egy holnapi lakást adván, senkinél eránta jelentést nem tett, és ámbár a történt szembesítés után is a tolvajság elkövetésére hogy Kovács Jánost kényszerítette volna, vakmerően tagadná, még is azon okbul, hogy illy tolvaj és gonoszságáról meg billegzett személynek, a nélkül, hogy a fölsőbbségénél jelentést tett volna, egy holnapi szállást adott, és így Horváth Antal is magát terhes gyanuba ejtvén, minek utánna az el tolvajlott holmiból csak egy gatyá hibázna, annak meg térítésiben 1 f(orient) 15 krajcár V(áltó)c(édula), a mennyire Kovács János értékéből ki nem kerülne, még is a Káros 2 napi számu és (---)^c 1 f(orient) – , a melléje rendelt hatvani adózóknak mint strázsák 1 f(orient) összesen 3 f(orient) 15 krajcár V(áltó)c(édula) meg fizetésiben el marasztaltatván, Kovács János 24 pálcza ütések elszenvedésére – Horvát Antal pedig a Testi büntetés elsznvedésére alkalmas nem lévén, Hatvanba, kenyéren és vízen elszenvedendő 8 napi nyak Kalodára íteltetett.

Kmf.

Igmándy f(ő)sz(olga)bíró
Id(ősb) Turkovich esküdt

SML. Officialia. 1817–1847. Panaszos Protocollum az 1843-ik/4-ik Évre. (Igmándy Károly szolgabíró iratai.)

Jegyzetek:

^a 18-ből javítva

^b olvashatatlan szó

^c olvashatatlan szó

1845. július 1., Szigetvár

Szolgabírói bíróság, a feleségét bántalmazó Babai György ügyében

1845. Szigetvárott Julius 1-én Gy(öngyös) Melléki Biró, Győr József, – és Borjus József – s Márton József Esküttek hivatalos Jelentése folytában Babai György Uj polgár Jun(ius) 29 estvéjén a Korcsmában meg részegedvén éjtzakának idején Isten elleni Káromlásokkal hazament, s a feleségét összeverte, és meg gyilkolni akarta, – az asszonymnak pedig ártatlanságát az Előljárók is nyilvánítván – kéri ötet meg fenytetni.

A vádolt Babai örzés alatt ide kisértetvén, azt adja védelmére, hogy ő nem káromkodott; azt azomba, hogy feleségét meg verte, nem tagadja, azt adván okul, hogy hozzája hivtelen, és hogy ötet házasság törésben is tapasztalta volna, a Helység Előljárói azomban Babainénak ártatlanságát fényre derítették, de férje Babai György minden proba nélkül nőjét, már többször is kinozta, sött nője, férjét nős paráznaságban is tapasztalta, de az, a békesség okairt el halgatta. –

Végzés

A vádolt Babai György 29-ik Juniusban történt részegeskedése alkal-mával éjtzakának idején haza menvén feleségét hogy megverte, vagy meg gyilkolni akarta a Törvény előtt tagadván, miután a helybéli Előljárók, azt hogy Isten elleni Káromlásokat vitt véghez, és hogy a N(e-me)s Megye Statu(tu)ma ellen éjtzakának idején a Korcsmában dom-bérozott, annál fogva a hely színén elszenvedendő 24 – pálcza ütésekre ítéltetik, – a Végrehajtásra Turkovich Esküdt Ur küldetvén ki – Kmf

idősbb Turkovich
segéd Esküdt

SML. Officialia 1817–1847. Panaszos Protocollum az 1845-ik Évre. (Igmándy Károly szolgabíró iratai.)

1845. július 1., Szigetvár

Szolgabírói bíróság, egy idős zsidó asszonyt megrúgdaló és a bíróval összeverekedő Kovács József cigány ügyében

1845. Julius 1-én Szigetvárott – Kovács József Uj polgár ellen az a panasz tétetett, hogy ennek előtte egy holnappal az uttzán menvén, Golmán Sára zsidó asszonyt, minden ok nélkül fölrugta, és az uttza köze-

pén meg rugdozta, – nem különben a mult a héten ugyan Kovács Jósef a Váradi Biróval összeverekedett és azt meg is vérezte – a Vádolt fél mind Golmánné zsidó asszony meg rugdalását, mind pedig Váradi Biró meg vérezését Vakmerőn tagadta.

Itéltetett

Kovács Jósef Uj polgár ellen azon Vád, hogy özvegy Golman zsidónét fel rugta, és a földön több izben rugdalta, Gy(öngyös) Melléki Izraelita Biró és többen bebizonyítván ezért már kerestetett is, de el szökött, a Váradi Biróval lett össze Verekedés, mint hogy a Biró jelen nints, vizsgálás alá nem vétethetvén azon tette azomban, hogy Sente Jósefet nála levő vellával karba ütve, kék foltot is okozott, a bíróság előtt be mutatva lévén, mint hogy már a verekedésért büntetve is volt, a helyszinén elszenvedendő 32 – pácza ütésekkel megfenyítettetni rendeltetik, a Végrehajtásra segéd Eskütt Ur kiküldetik. Kmf.

SML. Officialia. 1817–1847. Panaszos Protocollum az 1843-ik/4-ik Évre. (Igmándy Antal szolgabíró iratai.)

54.

1845. szeptember 15., Iharosberény

Szolgabírói bíróság, a kisdencsi kocsmában történt cigányok és gázsók közötti verekedés miatt

September 15-én Ih(aros) Berényben Hamar Mihály Kis Dentsi Körtsmáros panaszképpen jelentette, hogy Pió nevű ugyan Kis Dentsi ökor pásztor nála borozván azon alkalommal Kis fejszéje ellopott, és ugyan akkor nála két Kis Dentsi Czigányok is boroztak, 's ezekre gyanittá kárát, mi miatt a' folyamodó Korcsmáros a' Czigányokkal szóváltásban keveredett úgy annyira hogy a' Kis fejsze keresése miatt Istok nevű Czigánynak bal Karját fokossal meg is sértette miután a' baltát elől adni nem akarta, e pedig a' kezében levő öveget vágta orához és azzal neki nagy fájdalmat és szenvedést okozott 's ennél fogva kért magának elégtételt szolgáltatni; – mely jelentés folytában mind azok kik az eseten jelen voltak mint Bizonyságok kikérdeztettek, 's ki derült, hogy a' folyamodónál történt verekedésnek fő oka ő volt, ugy az orrán öveggel történt ütésnek is, minthogy minden próba félre tételével pusztá gyanubul támadta meg a' kis fejsze miatt az egyik Czigányt, ki is magát kéntelen volt az Öveggel védelmezni, azomban a' Czigányokon kívül több bor ivók is voltak a' folyamodónál kiket szinte a' fejsze lopással vádolni lehetett-e szerint a' tolvaj ki nem tudathatván

a' folyamodó miután magának ez ügyben birája kivánt lenni tsak puszta gyanubul – annál fogva keresetétől el mozdított.
Kmf. Böröczffy mp. Sz(olga) Biró, Király mp Antal Esküdt.

SML. Officialia. 1817–1847. Büntető Jegyző Könyv pro 1845. (Böröczffy Péter szolgabíró iratai).

55.

1845. október 10., Kaposvár

Szolgabírói bíróság, az érvényes útlevél nélkül lakóhelyéről eltávozott Kákoli Márton cigány legény ügyében

Kákoli Mártony Czigány Legény Gálosfai uradalomhoz tartozó Sz(en)t Lukai pusztában Levél nélkül fogattatott el – állítván: hogy Szigethi Sz(en)t Mihál napi Vásárba levén, az olta betegen feküdt Mosgón, onnan jöve haza felé fogták meg az Uraság nyomtatói a' pusztába – ; a' meg fogó nyomtatók Hegedűs János, Sipos János és Sipos József Gálosi lakosok a' Czigány Legényt megfogók a' megfogott kezén mit sem érvén Levél nélkül kujtorgása miatt 12 pálczával büntettetett – Babai János Kaposvári Muzsikus atyafiának ismeretségéből Kérbe szolgálatja helyére utasított.

Kelt Kaposba October 10-kén/845.

SML. Officialia. 1817–1847. Rövid úton végzett büntetteket – börtönözés által okozott tartási – vas váltsági és kár pótlási költségeket érték heány miatt fizetni nem tudókat – 's holmi aprólékos panaszokat tárgyazó Jegyző könyve Somssich Sz(olga) Birónak 1844/5 Katonai évtől. 18. sz. (Somssich Lőrinc szolgabíró iratai).

56.

1846. június 1., Kaposvár(?)

Szolgabírói bíróság Lakos János ügyében. A gázsókat érintő vizsgálatban beszámolnak egy gyermekről, aki lószörgyűrűt ajándékozott egy cigány gyermeknek.

Június 1-én Lakos János Szerdaheli Zsellér panaszképpen elől adja miképpen 20-dik Májusba Szerdán hazurul, felesegestül el menvén véle egy földél alatt lakó Vitze János zsellérnek fia Imre meg leste hogy Lakosnak felesége a' szoba kultsát hová rejtette, hazurul el távoztokkal az fel keresvén, a' szobát fel nyitotta Lakosnak ládáját és az

ágyon lévő kultsának segedelmével ki nyitotta abból 3 Ezüst gyűrűt, 2 függőt 2 Ló szőr gyűrűt 1 atzél, 1 toll kest – 1 kis ollót el lopott 24-dik Majusba a' tolvaj gyermek atyával s anyával Szennába Isteni szolgálatra lévén Tekintetes Uraság méhéssze segedelmével a' tolvaj gyermeknek Kis huga Lakos Jánosnak egyik gyűrűjét [elől adván, a lopás vétke Vintze Imre gyermekre ekkor kétségen kívül lett]^a haza jövén Vitze Imre Szennából, annak atya, és anya fenyéttése után Vintze Imre még 1 Ezüst gyűrűt, és 2 ló szőr gyűrűt elől adott ugyan, de 1 Ezüst gyűrű, valamint 1 Kis olló el lopását elsőbe tagadván utóbb oda nyilatkozott hogy a' gyűrűt bizonyos Szerdaheli Czigány gyermeknek adta a' Czigány gyermek is ki kérdeztetvén, a gyűrű eránt azt állította hogy azt el vesztette így még hiányzik Lakos Jánosnak 1 gyűrűje, s 1 függője 1 Kis ollója, mely még régebben el veszett ezekért 2 f(orint) Kárpótlást kíván.

Melly eránt Vintze Imre kérdőre vonatván a' lopás vétkét egész ki terjedésébe el esmérte magát azzal mentvén, hogy káros Lakos Jánosnak felesége az elől számlált eszközöket Vintze Imrének meg mutogatta, minek folytán Vintze Imre a' kívánságtól megszédülve a' lopást végbe vitte, az olló el lopását tagadván hogy egy ezüst gyűrűt Szerdaheli Czigány gyermeknek adott nyilvánítja mellyeknek szem ügyre vételével

Itéltetett

A' Lopás vétke mind a' vádban tett körülményekből, de annál is inkább a' tolvaj gyermeknek a Biróság előtt nyilatkozott törődelmes vallásából be velágulván, a' vádbeli keresetnek 2 V(áltó)f(orint)nak meg térítésébe mely az atya által is a Biróság előtt el fogattatott el marasztaltatván, javítására 4 vessző csapásra ítéltetik, Kmf.

Az Ítélet végre hajtása Mérei István Esküdt Úr, Somogyi János Várnagy, és Külső [---]^b Ferentz Mérői Öreg Biró jelenlétébe történt.

Svastics Lajos f(ő)sz(olga)Biró
Bátsmegyey János Esküdt

SML. Officialia 1801–1848. Acta iudiciaria. Büntető Jegyző Könyv T(ekintetes) N(emes) Somogy Vármegye központi Járása részéről. 1846-dik Évi Május 2-dikátul kezdve; másik példányas: Központi Járás – Büntető Jegyző Könyv 1846-dik évre és 847. (Svastics Lajos főszolgabíró iratai).

Jegyzet:

^a Ezt a részt kihúzták és oldalra ezt írták helyette: „melyet Vintze Imre gyermeknek tarisznyájából a' méhéssz az atzállal s késsel együtt fel keresett elől adott”.

^b Szakadás miatt egy szó nem olvasható.

Szolgabírói jelentések

1796. február 14.

Boda József főszolgabíró jelentése Kajdatsy Antal alispánhoz Baranyából Verőce vármegyébe kísért, majd onnan visszautasított cigányokról

Tekéntetes Consiliarius, és Ord(inarius) V(ice) Ispány Ur!

N(emes) Verőcze Vgye Vice Szolga Birájának ide rekesztett vissza útasító Levelébül bővebben méltóztatik meg érteni a Te(kin)t(e)tes Ur, miképpen ama Sereg Czigány Nemzetsék, melly innénd nem régen őrizet alatt Dráván által Késértetett, azon okbul, mivel propter Lineas praecursorius⁵⁷ sem N(emes) Posega V(árme)gyében, sem Horváth Országba, sem a vég Helyekre bé nem bocsajthatódik, a mellet pedig /:amint Mathé Commisarius Ur által tudom:/ azt vallotta túl, hogy három Esztendőkig allandóul Lakott Ibfán, ismét ide kebelünkben vissza utasítatik.

Mint hogy nevezet Commisariusunk a Te(kin)t(e)tes Ur(na)k tudta kívül a puruttya sereget által bocsátanni nem akarta, az ugyan Miholczai Őrizet alatt tartatódik én pedig siettem a Te(kin)t(e)tes Urat e felül öly alázatos Kérésel tudósítani, hogy /:Mivel e mostani Környűl-álásokra nézvést előre gondolhatom, hogy által köll őket vennünk:/ őrizet alatt téendő bé késértetődések véget két három Katonákat küldenni méltóztassék. Egyébaránt minden ki gondolható tiszteletel vagyok.

A Te(kin)t(e)tes Urnak

Alázatos Szolgája

Boda Joseph F(ő) Sz(olga) Bíró

Siklos 14^a Februarii 796.

BML. IV. I. b. Acta congregationum, 250/1796.

Baranyából 1796. február elején kísérték át Verőce vármegyébe az akkor 84 főnyi cigány csoportot a miholcai révnél. Verőce vármegyé 13-án ugyanott akarta őket visszabocsátani, de Máthé József comissar nem engedélyezte, s az illetékes főszolgabírón keresztül az alispánhoz fordult. Mivel a cigányok korábban Ibfán laktak, az érvényben levő remdelkezések értelmében Baranya

⁵⁷ A zárvonallal azaz határlezárás miatt. A főszolgabíró által felsorolt területekre azért nem lehetett cigányokat beengedni, mert közvetlenül határosak voltak a katonai határőrvidékkel, illetve a véghegyek éppen a határőrvidéket jelentik.

vármegye kénytelen volt őket visszaengedni. A cigányokat visszakisérő verőcei hivatalnokok március 8-án 72 főt adtak át a szigetvári előjárásnak 7 kocsival. A cigányok további sorsára az eddigi kutatások során még nem derült fény.

58.

1813. június 21., Mágocs

Madarász László alszolgabíró jelentése Baranya vármegye alispánjához a hegyháti járásban elfogott, majd szabadon bocsátott cigányokról

Nagyságos [---] All Ispány [---]
[---]^a Kegyes Uram!

Mult Majus Holnapban tartatott Közönséges Gyűlés alkalmatosságával történt Ki Küldésemnek hogy tuniillik az Hegyháti Járásban bé fogattatott Czigányokat meg examinálván, és minden hozzá tartozandó irásokkal eöket az T(ekin)t(e)tes Nemes Vármegye fogságába bé küldgyem; Következésében alázatosan jelentem: hogy én azon bé fogattatott Czigányokat azért, mivel semmi bűn reájok ki nem valósodott, ámbátor hogy mindeneket, a mellyeket csak szükségeseznek lenni véltem meg tettem is, szabadon bocsátottam olly móddal, hogy azokat az eredeti lak helyeikre vissza utasítottam.

Mellynek alázatos jelentése után Kegyességében ajánlott alázatos tisztelettel vagyok N(a)g(y)ságos Consiliarius, és Első All Ispány Uramnak Mágots 21^a Junii 813.

Alázatos szolgája
Madarász László
All Sz(olga) Biró.

BML. IV. 1. b. Acta congregationum, 1324/1813.

A jelentésben említett cigányokról nem kerültek elő egyéb iratok, nem tudjuk kik voltak, s azt sem, hogy hova küldték őket.

Jegyzet:

^a A lap teteje leszakadt, az írás hiányos. A megszólításból mintegy három szó nem rekonstruálható.

1817. április 22., Kaposvár

*Bogyai Péter főszolgabíró jelentése Somogy vármegye közgyűléséhez
lopottnak vélt lovak ügyében.*

Alul irtt T(ekintetes) Kapuvári Károly [---]^a Baranya Vármegye surrogatus Al Ispánja [---]^b hivatalos Levelére, hogy minekutánna Bakonyai Farkas nevű Kis Hajmási új Polgár kezén két lopott Ló találtatott volna, mellyeknek egyikét Szabad Vallása szerint Kaposvári Jonás nevezetű új Polgártól általa tseréltnek lenni állított, a T(ekintetes) Törvény Szék által ki küldve levén, ezen dolognak meg vizsgálása végett alázatossan jelentem, hogy a' panaszolt Jónás új Polgárt eleibém rendelvén, az a' kérdésben tett Lovat melly az ide mellékelt leírásban foglalt első lónak formájával meg egyez, el esmérte, hogy igen is ő adta légyen által cserében a' mondott új Polgárnak, mellyet ő Csokonyai Somogyi Josef nevezetű új Polgártól Baboltsai Vásáron multt Esztendőben tserélt e' szerint a' most nevezett új Polgárt eleibém rendelvén, 's a' kérdett környüállásról megtudakozván azt a' szerint elesmerte, melly Ló eránt azomban ő bizonyos Reketye nevezetű Siklósi T(ekintetes) N(emes) Baranya V(árme)gyei Új Polgárra, kitül multt Esztendőben Mosgói Vásáron vette a' Lovat, utal, a' mondott új Polgárnak egyéb nevét megmondani nem tudván, állította, hogy apját hívták Reketyének, ez azomban fiatal derék Legény, és nem igen fekete, ajánlotta azomban ő hogy tüstént Szigeti Vásárra megy, holy ha a' mondott új Polgárt meg nem találná, elmenne utánna Siklosra, nehogy a' dolog továbbra halladna, eszerént a Visgálódást tovább T(ekintetes) N(emes) Baranya V(árme)gyébe lészen szükséges folytatni. Költt Kaposvárrott Április 22dikén Bogyai Péter mp fő Biró.

BML. IV. 1. b. Acta congregationum, 2364/1817.

Másolatban mellékelve Somogy vármegye törvényszéke által Baranya vármegyéhez intézett 1817. június 2-án kelt levélhez. Lásd még Mitterpacher Ignác baranyai főszolgabíró 1818 februári jelentését (60. sz.).

Jegyzetek:

^a Szakadás, a hiányzó szöveg feltehetően: Tekintetes Nemes.

^b Szakadás miatt egy vagy két szó nem olvasható.

1818. február 15., Pécs

*Mitterpacher Ignác főszolgabíró jelentése Baranya vármegye
közgyűléséhez lopottnak vélt lovak ügyében.*

Tekéntetes Nemes Vármegye!

Tekéntetes Nemes Somogy Vármegye Fő Birája által tett hivatalos jelentését a' végett meg küldi, hogy azon Lonak eltulajdonította, melly eránt Nagyságos Kapuvári Károly Ur f(elsége)s Kir(ályi) Tanácsos és üdöre rendeltt All Ispány Ur irtt, nem Kaposvári János⁵⁸ nevezetű Czigány lett volna, hanem Sikloson lakozó uj Polgár Rekettye nevű, melly véget is a' T(ekintetes) N(emes) V(árme)gye Augustus holnapba tartott Kis Gyűléséből parantsolni méltoztatott, hogy az fell tett környülállást meg vizsgáljam, és ha az tolvajság világosságra jönne, az bé vádolt Rekettye nevű uj polgárt bé fogassam, ezen parantsolatnak következésében hivatalossan jelentem, hogy Rekettye nevezetű Czigány se Sikloson se egész Kerületembe nintsen, hanem vagyon Siklosi lakos Rekettye Joseff kit is eleimbe hivattván vallya, hogy ő se Kaposvári János, se pedig Csokonyai Somogyi Joseff Czigányokat isméri, és hogy ő Mosgoi Vásárba más Lovakat nem vett soha is, mind a' Szent=Lőrinczi Valdpereitertül, se lovat valakivel azon vásáron cseréltt volna, és így nem volna más mód, hogy a ' tolvajság világosságra jönne, mind hogy azon csokonyai Somogyi Josef Czigány a' T(ekintetes) N(emes) Somogy V(árme)gye által eleimbe alléttassék, és Rekettye Josefnek szemeibe mondana az fő Biro Ur előtt tett vallását, mellyet annál inkább kívanni lehet minthogy ennek föl keresésére magát T(ekintetes) N(emes) Somogy V(árme)gyei fő Biró Ur előtt emlétett Csokonyai Somogyi Josef le kötelezte, amind az ide vissza mellékeltt fő Biro Urnak hivatalos Tudósítása meg bizonyította. Pétsett 15d(8ik) Feb(uár) 1818. Mitterpacher Ignác fő Biró mp.

BML. IV. 1. b. Acta congregationum, 936/1818.

Másolat. A tisztázatot Baranya vármegye által 1818. áprilisban Somogy vármegyéhez intézett levélhez mellékleték. Lásd még Bogyai főszolgabíró 1817 áprilisi jelentését (59. sz.).

⁵⁸ Egy kaposvári, János nevű cigány.

1832. szeptember 25., Pécs

Dezséri Országgh Imre szolgabíró jelentése Baranya vármegye nemesi közgyűléséhez Verőce vármegyei cigányoktól elvett pénzről

Tekéntetes Nemes Vármegye!

Idei 2343^{ik} szám alatt, méltosztatott Kegyessen meg hagyni, hogy Nemes Verőcze V(ár) Megyei Czigányoktól el vett azon pénzek, mellyek általam még 1829^{ik} esztendőben bé petsételtetvén a Megyebéli Pénz Tárbán állétoilag 217 f(orient) 13 krajcár pengő pénzzel Depositum gyanánt le téve voltak, és az utobbi ell határozás szerént Skerlecz Károly Feő Adó Szedő Urnak fel olvastattván, a le petsételt holyagba azonba nem több mind 137 f(orient) 26 6/8 krajcár pengőbe találtatott, mind az vélem felvilágoséttás véget közöltessen, mellynek következésébe az ahoz szolgáló szükséges Irományok ki keresésével, mellyek t(udni) i(llik) a dolog érdemét érdeklik, aláztatossan tsak azt válaszolhatom, hogy kész pénzben az emlétett Pénz Tárbá Depositum gyanánt töb 137 f(orient) 26 6/8 krajcár pengő pénznél valósággal nem tétetett, 's nem is tétetődhetett, mert a többi tsak Imputatio véget, nem pedig valodi kész pénzbe tétetődött ki. Nagyobb fel világosetásául annak ide rekesztvén a fent éréntett Irományokból, valóságos mássában hajdani Bálovitz Feő Biró Urnak az e tárgyba bé adott Jelentése mellé kaptsoolt 's T. betűvel jelelt ·/. Jegyzékei ·/. alatt, mellyből valamind az öszve számozás végén 217 f(orient) 13 krajcár tetetik ki, ugy más részről annak első tevéséből ki tettzik hogy az ottan foglalt 80 f(orient) kész pénzbe 's kész pénz gyanánt tétetett ugyan ki, de a szerént kész pénzbe az bé nem adattatott soha hanem tsak Imputatio véget. Jeleltetett oda, melly 80 F(orient)tok, ha tsak ugyan a fent éréntett 137 f(orient) 26 6/8 krajcárhoz hozzá adattnak a kérdéses 217 f(orient) 13 krajcár p(engő)p(énz) felesleg is kijön – Így tehát az egész dolog onnand 's akkép történt, amind felyebb már jelentém, hogy hevenyébe általam az egész somma kész pénz gyanánt vetetődött fel – Ki minden tisztelettel maradva –

Petsen 25^{ik} Septem(ber) 832.

A Te(kin)t(e)tes N(eme)s V(ár) Megyének

alázatos szolgálja
Dezséri Országgh Imre mp
All szolgál Biro.

BML. IV. 1. b. Acta congregationum, 2916/1832.

A jelentéshez mellékelve a cigányoknál talált pénzek kimutatása, közlésétől eltekinttem.

Melléklet

[1815. március]

Fáy Ferenc főszolgabíró jelentése Torna vármegye törvényszékéhez Szabolcs vármegyéből beköltözött, pénzhamisítással gyanúsított cigányokról

Tekintetes Nemes Törvény Szék!

Ezen folyó Esztendő Böjt elő Havának mintegy 20^{dik} napja táján néely Tekintetes Nemes Zabólc Vármegye Bogát Helységéből a' mint önnön magok vallják származott Czigányok Megyebéli Perkupa Helységben meg telepedvén ezen folyó Hónapnak 6^{dik} napján a' Felsőbb Rende-
lésekhez képest el fogattattak, 's ide a' Tekintetes Nemes Vármegye Házához bé hozattattak. A' kik is a' mint az ide rekesztett A. B. C. D. E. I. Betük alatt lévő úti levelekből ki tettzik több Helyeken csavargván, végre el fogattatasok helyére Megyebéli Perkupa Helységében érkeztek az holott is az Helybeli Földes Uraságnak Directorától N(em)-zetes és Vitézlő Idösb Ragályi Imre Ur által negyven öt forint Taxa fizetés mellett lakouúl be fogadtattak, a mint azt látni lehet az F. G. H. alatt ide zárt Tanúbizonyosság Levelekből, ugyan ezen Levelekből látni lehet azt továbbá, hogy ugyan Perkupa Helységének Biráik három forint Portio pénzt is fizettek. Minthogy pedig mind Csavargásokra nézve, mind pedig azért, mivel Perkupán lakos Heiser nevü Sidónál egy Császár Aranyat, hat nyöltz márvásost, egy négy márvásost Tallérokat és húszas pénzekben harmintz forintig való ezüst pénzeket fel váltottak, méltán gyanítani lehetne, hogy ezen Csapat Czigány legyen az, melly Vamos Györkön nyoltz száz forintból álló pénzeket el lopott e miatt a' Fő Méltóságú Királyi Magyar Helytartótanács 29622. számok alatt múlt 1814 Esztendő Sz(ent) András Havának 18^{dik} napján Budán költ Kegyes Parantsolatja szerint el fogattatni rendeltettek, el fogattatván őket mind a lopás iránt, mind pedig az ezüst és arany pénzek fel váltása iránt kérdőre vettem, de a' mint azt látni lehet ide az első második harmadik negyedik ötödik hatodik és hetedik számok alatt rekesztett önként tett Vallásokból, mind a lopásról, mind pedig a pénznek fel váltásáról tagadást tettek ugyan először, de minek utánna az azokat fel váltó Zsidó szemekbe mondotta volna, hogy pénzt vál-

tottak nála azt magok is meg vallották, ezzel sem elégedvén meg, mind magokat, mind szekereiket mind mindenféle ágyaikat 's rongyaikat is meg kerestetem, de mind azokban többet hűsz R(énes)f(orin)t Váltó Czéduláknál 's egy Asszonynak nyakában függő nyöltz márvásos Tallérnél nem találta, mellyekből az hűsz forintok élelmekre vissza adattattak a nyöltz márvásos Tallért pedig ide rekesztve aláztatossan be nyűjtom.

Mellyeknek is meg itélését a Tekintetes Nemes Törvény Széknek Bölts Itéletire bizván Kegyességeben ajánlott aláztatós tisztelettel maradok
A' Tekintetes Nemes Törvény Széknek

aláztatós szolgálja

Fő Sz(olga) Biró Fáy Ferentz mpa

SOA. Turnianska Zupa. Zborove organy zupy. Zupné zhromazdenie. Spisy precitané na zupnich kongregáciach. 3. Manipulacny systém: chronologicko-numericky/císlovanie spisov a rámcí kalendárneho roka zr. 1790–1848./ (Torna vármegye nemesi közgyűlésének közigazgatási iratai). 288. leltári tétel, 76. doboz.

Lásd még Martinidesz László szolgabíró jelentését (63. sz.)! A Fáy Ferenc által felsorolt mellékletek nem találhatóak az ügyiratban.

63.

1815. március 9., Torna

*Martinidesz László szolgabíró jelentése Torna vármegyéhez
az előbbi ügyben*

Tekéntetes Nemes Vármegye!

Aláztatossan jelentem, hogy Heiser Dávid nevezetű Perkupai Árendás Zsidót, a' ki az e napokban Perkupa Helységében el fogattatott Új Magyaroktól arany, és ezüst pénzeket váltott, szoros kérdőre vévén, azt meg vallotta, hogy öszvességgel 30 R(énes)f(orinto)kat váltott, és pedig hat nyöltz márvásos Tallért, egy négy márvásost, egy Császár új aranyat, a' többit pedig, mint húszasokba, mellyek közül Tüle egy Császár aranyat, két nyöltz márvásost, és hat huszasokat által vévén, azokat ide aláztatossan bē nyujtom, a' többi iránt pedig a' T(ekintetes) N(emes) Vármegyének kegyes rendeléséből néki meg hagytam, hogy harmad nap alatt a' többit is, ha által is adta valakinek, szerezze meg,

és hozza be, ide alázatosan nyújtok még ezeken kívül egy nyólcz márjásost is, mellyet az egyik cigány Aszonytól közülök a' nyakárúl levettem.

Melly alázatos jelentésem mellett Grátziájába ajánlott maradtam Tornán 9^{ik} Mar(tius) 1815.

A Te(kin)t(e)tes N(eme)s Vármegyének

alázatos szolgálja
Martinidesz László
Szolgabíró mp

SOA. Turnianska Zupa. Zborove organy zupy. Zupné zhromazdenie. Spisy precitané na zupnich kongregáciach. 3. Manipulacny systém: chronologicko-numericke /císlovanie spisov a rámcí kalendárneho roka zr. 1790–1848./ (Torna vármegye nemesi közgyűlésének közigazgatási iratai). 288. leltári tétel, 76. doboz.

Lásd Fáy Ferenc főszolgabíró jelentését (62. sz.)! E jelentéssel egyidejűleg Martinidesz szolgabíró benyújtotta a vármegyéhez azokat az ezüst pénzeket is, melyeket a' perkupai zsidótól átvett, ezeket nem találtuk meg.

Függelék

Szómagyarázatok

- Actio, actionalis:** per, kereset, vád; perbeli, keresetbeli, vádbeli
- Actum:** esemény; keltezésben: kiadatott
- Adjuratus examinatus fassus:** eskü alatti tanúvallomás
- Advent:** Előkészületi idő Jézus születésének karácsonyi ünneplésére. Némely felekezetek a karácsony előtti hat hét időtartamra teszik, a római katolikus és a protestáns egyházakban négy adventi vasárnapot számlálnak.
- Agilis:** nőnemes, aki nőágon szerzett nemességet. Olyan jobbágy, aki nemes lányt vett feleségül, vagy paraszt apától és nemes anyától született.
- Allegatio:** perbeszéd, érv
- Apellál, apellata:** fellebbez; fellebbezés, ellenvetés, kifogás
- Árenda, árendás:** bérlet, bérlő
- Áristom, áréstom:** börtön
- Articulus:** törvénycikkely
- Áspáló vas:** egyik vagy mindkét végén T alakú, kb. 1 méter hosszú rúd, amellyel az orsón levő fonalat motringba szedték
- Assentiroz:** katonának besoroz; bevonul
- Attestatum:** igazolvány, bizonyítás, tanúsítvány; a falusi előljáróságok által a cigányok számára kiállított igazoló levél, amely bizonyítja, hogy a helységben jól viselték magukat
- Authentizálás, authenticálás:** hitelesítés
- Augustana confessio:** ágostai hitvallás, azaz a luteránus vagy evangélikus protestáns felekezet
- Bakter:** éjjeli őr
- Batiszt:** finom, igen sűrű szövésű fehér vászon, a két végén aranszálakkal törve; az újabb időkben aranszálak nélkül gyártják, hogy olcsóbban lehessen eladni
- Bátorságos:** biztonságos
- Benevolum examen:** önkéntes vallomás, a → szabad vallás latin megfelelője
- Bertalan nap(i vásár):** augusztus 24.
- Bizonyság:** tanú
- Borék:** ezt a szót, amely a 11.1. sz. alatt közölt orvosi látleletben fordul elő, egyetlen szótárban sem találtuk meg; az adott szövegben feltehetően a he-rezacskót jelenti.
- Bosszú álló törvényszék:** büntető törvényszék (azaz nem polgári)

Bőnye: inas hús

Bugyelláris, bugyilláris (l. még fugillaris, pugillaris): pénztárca, levéltárca; a szó a latin pugillaresből jön, ami a rómaiak összefűzött lapocskákból álló, mindig maguknál hordott kisméretű írotábláinak volt a neve; az újkori pénztárcák a hasonlóság miatt kapták erről a nevüket.

Capitulationalis Levél: leszerelő levél

Circiter: körülbelül

Colonus: (telkes) jobbágy

Comitál, committál: megbíz

Commissarius: biztos; a kötetben közölt forrásokban többnyire azt a vármegye által megbízott személyt jelenti, aki a vármegye katonáival visszakísérte a kiutasított cigányokat lakhelyükre, vagy a megyehatárra.

Comitatus: vármegye

Compania (katonai): század

Compagnia, kompánia: csoportokra, társaságokra többféle értelemben használt kifejezés; a kötetben közölt forrásokban katonai kifejezésként és cigány csoport megjelöléseként fordul elő; utóbbi jelentésében lehet egyszerűen vándorló közösség, leggyakrabban viszont az erdőkben hosszabb-rövidebb időre kunyhókat építő beás csoportokat nevezték kompániának; a 19. században nem cigányok által használt kompánia kifejezés értelme nem azonos a szakirodalomban gyakran említett, cigányok által használt kumpánija értelmével.

Confrontálás, confrontatio: szembesítés, szembe állítás

Consiliarius: (helytartótanácsi) tanácsos

Continuative: folyamatosan, folytatólagosan

Conventio, konvenció: megegyezés, szerződés, szegődmény

Curia, Kúria: a 12-14. század folyamán a király helyett ítélkező nagybírák (nádor, országbíró) önállósuló törvényszékeinek neve; utóbb pedig a Hét-személyes Tábla, a Királyi Tábla és a Váltótörvényszék, vagyis a királyi bíraskodás együttesének elnevezése.

Curialis helység: olyan település, ahol kizárólag kuriális (egytelkes) nemesek, illetve nemesi (kurialis) telekre telepített jobbágyok éltek; a kuriális helység nem állt földesúri hatalom alatt, igazgatását és az elsőfokú ítélkezést a nemes lakosok által választott testület végezte; különállása 1871-ben szűnt meg.

Csapáz, csapázás: nyom után haladva keres, nyomon követ

Csapó: tájanként eltérő, illetve egyazon vidéken is többféle értelemben használt kifejezés; kötetünk 12.6. sz. alatti dokumentumában azokra a várpartai mesteremberekre vonatkozik, akik a gyapjú tisztításával, finomabb feldolgozásra történő előkészítésével foglalkoztak, s Nagykanizsára is jártak vásárba.

Decretum: írásba foglalt törvény

Deliberatum: ítélet, végzés, határozat

Derék: valamely dolognak a fő része, közepe (pl. vendégfogadó udvarán, vásártéren); épület része, illetve a háznak két keresztfal közötti része; a keresztfalak számától függően áll a „hajlék” egy vagy több derékből; más jelentésben országút, kiszáradt meder.

Desertor: szökevény

Determinatio: határozat, végzés, rendelet

Deutrum, Deutri Puncta: a tanúvallomásokról készült jegyzőkönyvek bevezető *de eo utrum?* kérdéséből, aminek a magyar szövegekben általában az *arrúl, hogy vajon?* formula felel meg; a formális bevezető után rendszerint a tanúknak feltett több kérdés következett, ezek a deutrális punctumok, azaz kérdőpontok.

Director (földesúré): (jóság)igazgató

Divisions Comendáns: hadosztályparancsnok

Dombéroz, dombérol: duhajkodik, zajosan mulat, dorbézol, mulatás közben dobog a lábával

Dömötör(i vásár): október 26.

Einschlag: kénrúd, kénlap, kéngyertya

Er(r)onicus: szószerint tévelygő, bolygó; kötetünkben orvosi jelentésben fordul elő, jelentése: idült; a modern szótárak nem ismerik a kifejezés orvosi értelmét.

Eszterha, eszterhája: szalma-, zsúp- vagy nádtető

Examinál: kérdez, vallat, vizsgál

Executio: végrehajtás, elégtétel, kivégzés

Fakó (ló): a szürke és a barna keveréke, száraz földhöz hasonló szín; házi lónál ritkább, vadlónál gyakoribb; három változata van: szürke fakó, sárga fakó, izabella fakó; az izabella is sárgás szín, de a sárga fakótól abban különbözik, hogy a ló bőre nem tartalmaz festékanyagot, sörénye és farka világos színű.

Feladás, földadás (l. még felpénz): lovak cseréjénél a két állat értéke közötti különbözet; a felpénzzel ellentétben természetbeni is lehet.

Felpénz, fölpénz (l. még feladás): lovak cseréjénél a két állat értéke közötti különbözet; abban különbözik a feladástól, hogy csak pénzben fizethető.

Ferhétz: az első kerekek előtt a kocsirúdon, némely vidéken a hátulsó kerekek előtt a nyújtón is keresztben fekvő megvasalt fa, amely fellépőül is szolgált; a kocszi fellépő vasa.

Fertály: negyed, negyedév

Fiscalis: ügyvéd

Fischer, fischér: halkereskedő

Fiskus: ügyész, ügyészi hivatal

Florenus: a forint latin neve

Fugillaris: → bugyellaris

Fundamentum: alap

Fundus: telek

G(a)rádics: lépcső

General Pardon: közkegyelem (szökött katonáknak)

Göbe: nöstény disznó, másképpen emse vagy koca

Görög: → óhitű

Graeci Ritus non Unitus: görög nem egyesült, azaz görög keleti vagy ortodox; gyakorta egyszerűen csak görög vallású; a kötetben közölt szövegekben többnyire az azonos jelentésű → óhitű kifejezéssel találkozunk.

Gyepű: a kötetben közölt forrásokban faluhatár értelemben szerepel

Gyolcs: vászonszövésű len- és pamutárak gyűjtőneve, pl. → batiszt, patyolat

Hajdú: a hajdúk a 15. század végétől megjelenő fegyveres marhapásztor és állathajtó réteg, akiknek az elnevezése a 17. századtól tőlük teljesen különböző csoportokra is áterjedt; a kötetben kétféle jelentésben fordul elő a hajdú szó: 1. urasági rendfenntartó, némi szolgálatmentességgel rendelkező alkalmazottak, ún. „botos legények”; 2. hozzájuk hasonlók a vármegyei és városi hajdúk, akik a törvényhatóságok alkalmazottai, adót hajtának be, kapuőrök, foglárok, hivatalszolgák.

Hármaskönyv: Werbőczy István országbírói ítélőmester által 1514-re összeállított joggyűjtemény, amely nem vált formális törvénné, mert az országgyűlés jóváhagyása ellenére a király sohasem szentesítette, nem is hirdették ki a vármegyékben; mégis a magyarországi igazságszolgáltatás mérvadó joggyűjteménye lett három évszázadra, a három részből álló jogkönyv elsősorban nem a kánonjog, hanem a hazai szokásjog elveit foglalta össze; a harmadik rész foglalkozik a vármegyéktől a királyi bíróságok elé fellebbezett „ügyeknek és pereknek rendjéről és módjáról”.

Hármas Törvény: Werbőczy → Hármaskönyv

Hegy Elöljárók: a → Hegység, Hegyközség vezető testülete

Hegykisbíró: a → Hegység, Hegyközség helyettes vezetője

Hegymester: → a Hegység, Hegyközség vezetője, nevezték hegybírónak is

Hegység (Hegyközség): a szőlőhegy, latinul promontorium gazdáinak korlátozott autonómiával rendelkező intézménye a 16-19. században; a faluhoz hasonlóan közigazgatási és gazdasági egység volt, tagjai évente 3-4 alkalommal gyűlést tartottak; a hegyközség vezetőjét a → hegymestert a gyűlésen választották, valamint további tisztségviselőket és a 6-12 esküdttől álló hegyi széket, tanácsot, vagy előljárást is.

Hegyvám: a szőlőbirtok terméséből a földurat illető adó, amely mindenkorra megszabott bormennyiséget jelentett, nevezték akónak is

Helvetica confessio: helvét (tulajdonképpen svájci) hitvallás, azaz a kálvinista vagy református protestáns felekezet

Hernia Inquiralis: heresérv

Hét Személyes Tábla: formálisan a nádori ítélőszék utóda; 1723-ban szervezték állandó bírósággá, 1848-ig működött; 20 főrendi és közrendi tagja a nádor (annak távollétében az országbíró) elnökletével folyamatosan ítélkezett a → Hármaskönyv jogelvei szerint; csak fellebbezési fórum volt a → Királyi Tábla fölött, az ide kerülő pereket végleg eldöntötte, azok még a királyhoz sem voltak fellebbezhetők.

Hil, hélja: → szénáshil

Imputál, Imputatio: beszámít(ás), kivet(és), ráfog(ás), vád(ol)

In aequivalenti: egyenértékűségben, egyenlően, ugyanannyiban

In Civilibus: polgári ügyben (perben)

In Criminalibus: büntető ügyben (perben)

Inactált: (per)iratba foglalt

Inquirál: nyomoz, kikérdez

Inquisitio: vizsgálat, vallatás

Inquisitio Collateralis: közös tanúvallatás

In Solidum: egymásért, egészben

Interessatus (bizonyág): elfogult, részrehajló, érdekelt (tanú)

Invinculatus: bebörtönzött, rab; a magyar nyelvű forrásszövegekben rabszemély

Ispán: a kötetben közölt forrásokban uradalmi alkalmazottat jelent, aki az egyes majorokban folyó munkát irányították.

Ispotály: kórház

Judlium: → szolgabíró

Judria Inquisitio: (szolga)bírói vizsgálat

Jurisdictio: bíraskodás, joghatóság

Kaloda: Két cölöpre erősített és három lyukkal ellátott, deszkákból készített szégyenfa. Az elítélt az egyik lyukon a fejét, a másik kettőn karjait dugja át, s így van nyilvánosan kiállítva, illetve tulajdonképpen kiültetve. Kötetünkben találkozunk a nyakkalodával is, amikor az elítélt csak a nyakát dugja át egy lyukon és úgy állítják pellengérré.

Káplár: a 17. század közepétől használt katonai műszó, tizedes; a kötetben közölt forrásokban nem csak a hadsereg tagjaként, hanem városi katonák tizedes rangú elöljárójaként is szerepel.

Karácsony böjtje: december 24. (szenteste)

Karton: csak Magyarországon használatos kifejezés a kreton vagy kattun nevű vastag, közepes vagy vékony pamutfonalból vászonkötéssel szőtt nyomó-alapanyagra; mértani vagy virágmintákkal több színben készítették, főként női ruha, kötény és fejkendő céljára használták.

Kaszvár: az uradalmi gazdatisztek egyike, akire a magtárak felügyelete volt bízva (német Kastner).

Keh(e) (kehéjét hányó ló): igavonó házi állatok krónikus, gyógyíthatatlan légzési nehézsége; az állat kis terheléstől is fulladozik, orrnyílásait kitágítja; megállás után a mellkas és a hasfal erősen mozog, egyidejűleg a mellkas hátulso részén a bordaszélen minden kilégzéskor behúzóadás támad, amit kehbarázdának neveznek.

Keresztnap: Szentkereszt feltalálása, május 3.

Készfizetés: vásári lóeladásnál az állat egyösszegű, azonnali megfizetése készpénzben.

Királyi Tábla: korai formája már a 15. század derekán létrejött, 1723-ban szervezték újjá; országos hatáskörű törvényszékként folyamatosan ítélkezett elsőfokú és fellebbviteli bírósággént a személynök elnökletével a Hét-személyes Tábla alatt; másodfokon ide fellebbezték a vármegyei törvényszéken tárgyalt ügyeket.

Kisebb Gyülekezet: → kisgyűlés

Kisgyűlés: particularis congregatio; a vármegyei közgyűlésnek (generalis congregatio) az a formája, amikor nincs jelen minden részvételi joggal rendelkező nemes, csak a vármegye vezetői és tisztikara.

Kis házas zsellér: olyan zsellér, akinek csak háza van és napszámból él; a házhoz többnyire csak beltelek tartozik, külső telek nem, még töredék sem; a házért 18 napi robottal szolgál a földesúrnak.

Kitli, kitla: rendszerint vászonból, ritkábban melegebb anyagból készült vagy kötött, könnyű, az ujjashoz hasonló rövid férfikabát.

Környülállás: körülmény

Közönség Háza: a közösség, község tulajdonában levő épület

Közönség: közösség, község

Leibli: lajbi; különböző anyagokból, pl. posztóból, báránybőrből, vászonból készített, rendszerint sujtással díszített, ujjatlan, fémgombos mellény

Lénung: bér, fizetés, zsold, járandóság

Libera Regia Civitas: szabad királyi város

Litánia: Az egyházi szerzőknél az ima többféle formáját jelentő kifejezés. Kötetükben nyilvános, templomi ima, illetve könyörgés értelmében fordul elő, amikor a pap Isten irgalmáért, kegyelméért és a szentek közbenjárásáért könyörög. A litánia zárómondata: „Uram irgalmazz (nekünk)”, esetleg többször is egymásután.

Littera Testimoniales: testimonialis levél, bizonyoságlevél

Lomis: lompos, rendetlen, ócska, bolyhos, feslett

Magistratualis fiscus: a vármegye tisztí ügyésze

Major: őrnagy

Mester: tanító

Mind(t)szent(i vásár): Mindenszentek, november 1.

Mórozzgat: (árpa)törökkel kevert sárral tapaszt

Nagy Asszony napja: → Nagy boldogasszony

Nagy boldogasszony: augusztus 15., nem azonos a Magyarok Nagyasszonyának ünnepével, amit 1896. óta október 8-án tartottak.

Nagy Szombat: A Nagy hét szombatja, Húsvétvasárnap előtt. Nem esik mindig ugyanarra a napra, dátuma a húsvéttól függően változik.

Notarius: jegyző

Óbester: ezredes, a német oberstből; először a Rákóczi-szabadságharc idején fordult elő, s a 18. században terjedt el.

Obsitos: szolgálati ideje letelte után elbocsátott katona

Óhitű: görögkeletű, másképpen ortodox; latinul → Graeci Ritus non Unitus

Ordinánc, ordonánc: katonai vagy polgári tiszt mellé szolgálatra beosztott katona, küldönc; a szolgabíró ordonánca pl. a szolgabíró küldöncét, szolgálatteltevőjét jelenti, aki lehet a vármegye katonája vagy polgári személy is alkalmi megbízással; a városi perekben említett ordonáncok a város küldöncei, futárai, akiknek lovait külön istállóban, az ún. Ordonánc istállóban tartották; katonai értelemben lehet olyan tiszt, aki egy magasrangú katonai vezető mellé van beosztva szolgálattelvőnek, illetve a szolgálattelvők közvetlen parancsnoka, magyarul parancsörztiszt.

Ordinarius fiscus: főügyész, első ügyész

Ordinarius iudlium: főszolgabíró

Ordinarius Vice Comes: első alispán

Paganet, panganet: a 35. sz. alatt közölt forrásban szerepel az Überschlinggel együtt; ezt a szót sem találom a szótárakban.

Pagina: oldal, lap

Pandúr: a vármegyék és a városok rendfenntartó fegyverese a 17. század első harmadától, elvben csak nemes lehetett; a pandúrok vezetője a csendbiztos.

Pántalódik: nyelveskedik, szájaskodik, zsörtölődik

Passus levél: útlevél, járlatlevél

Patrol: őrség, őrzárat

Pej (ló): a leggyakoribb és állítólag legkedveltebb lószín; számos változata ismert: világos, sötét, arany, meggy, gesztenyepéj stb.; a hosszú szőrök, üstök, sörény, farkok, valamint a lábvégek a legtöbb pejnél feketék, a bőr pedig mindig palaszínű.

Per se lethale: önmagában halált okozó módon

Pertractatio: megvitatás, elintézés, megtárgyalás

Pitvar: a lakóház előtere, belépőhelye; lehet a konyha, vagy a konyha bejárati ajtaja felőli rész.

Polgári társaság: mai szóhasználattal polgári társadalom

Portio: adó

Praxis Criminalis: Magyarországon Praxis criminalis néven vált ismertté Alsó-Ausztria 1656-ban kiadott törvénykönyve. 1687-ben Nagyszombatban Kollonics esztergomi érsek kinyomatta és ezután kezdték a hazai bűnperek során használni. Az 1728/29-es országgyűlés nem fogadta el ezt a törvénykönyvet, ennek ellenére használata nem szűnt meg.

Pro fisco: szószerint: az ügyészért, azaz a vádért; a bírósági jegyzőkönyveknek az a része, amely a vád képviselőjének a vádlott bűnössége mellett kifejtett érveit tartalmazza.

Pro invinculatis(ta): szószerint: a rabért, azaz a védelemért; a bírósági jegyzőkönyveknek az a része, amelyben a védő előadja az enyhítő körülményeket, illetve a vádlott ártatlansága mellett érvel.

Proba, próba: bizonyíték

Processus criminalis: büntető per

Processus: per, járás

Provisor: tisztartó (uradalomban); felügyelő (városi vagy vármegyei vonatkozásban)

Provocál, provocatio: felszólítás, hivatkozás

Pruszlik: mellény

Pugillaris: → bugyellaris

Puruttya: ronda, szennyes, lompos, rendetlen; csúf, rút, utálatos, ocsmány

Quártély, quártil: szállás

Rag: faragatlan fenyőrúd a háztetőszerkezeten, amelyből 10-12 darabot a szellemen fölött faszegekkel szegeztek össze; a ragok alsó vége a koszorúgerendán feküdt és kijebbn nyúlt; a tető léceit a ragokra szegezték; a rag alja: a tető alja és a padlás színe által képzett szöglet.

Resolutio: rendelkezés, végzés, parancs

Regiment: valamely fegyvernemből álló, önálló csapattest; magyarul ezred

Regruta: újonc, katona

Rend: többféle értelemben használt szó; forrásainkban egy birtokos kezén levő szőlő egyes darabjaira vonatkozik; a három rendbeli szőlő pl. egy birtokos ugyanazon szőlőhegyen levő három darab szőlője.

Replica: felelet, szóváltás

Reserva: tartalék

Római keresztény: római katolikus

Sedes judiciaria criminalia: büntető törvényszék; általában összevonva: sedria

Sedrialis notarius: törvényszéki jegyző

Sententia: ítélet, határozat, végzés

Sequestrum: bírói zárlat, zár alá vétel

Sereg: 1. állatsereglet, állatok csoportja, pl. sertéssereg, azaz sertéskonda; 2. cigány csoport; a 19. századi forrásokban főként az állandó vagy időszakos vándorló csoportokat nevezték így, valamint azokat az alkalmi társulásokat, amelyeket úton levő cigány csoportok ideiglenesen hoztak létre védekezés, információcsere és piacelosztás céljából.

Sigla: a rövidítésnek az a módja, amikor a csak a szavak kezdőbetűjét írják ki

Signatum: kelt(ezés)

Spanus Dominalis: uradalmi ispán

Species facti: tényvázlat, az ügy mivolta, történet leírása; magyar nyelvű forrásokban esetrajz

Strázsa: ör, örség

Strázsamester: a hadseregben egy szakasz élén álló altiszt

Sub: alatt, alá

Subscriptio: aláírás

Summa: összeg, pénz

Surrogatus: valakinek a helyettese, képviselője

Statutum: helyhatósági szabályrendelet

Szabad vallás: a vádlott önként, szabad akaratból tett vallomása; azért szabad, mert nem kínvallatással kényszerítik ki.

Szénáshil: szénapadlás, nyílás a széna felhányására

Szent György napja: április 24.

Szent István napja: augusztus 20.

Szent Márton napja: november 11.

Szent Mihály napja: szeptember 29.

Szolgabíró: *judex servientium*, *judex nobilium*, összevonással *judlium*; a nemesi vármegye önkormányzatának elsőként megjelent, 1232 óta ismert tisztviselője; a szolgabírói tisztség módosult formákban 1950-ig fennállt; a 16. század óta a járások azon belül pedig a kerületek a szolgabírók alá tartozó területi egységek; a 18. században egy-egy járásban általában 2-3 szolgabíró működött, a rangidős volt a járás főszolgabírója, a többiek az alszolgabírók; a 19. századi forrásokban gyakran nevezik őket főbírónak, illetve bírónak; végrehajtó és igazságszolgáltató feladatokat egyaránt láttak, s résztvettek a vármegyei törvénykezésben is; a járásokban a 18. századra kialakult a szolgabírói ítélőszék (*forum judlium*).

Táblabíró: a 18. századtól a → Hétszemélyes Tábla, a → Királyi Tábla, a Kerületi Táblák és a → Vármegyei Törvényszék bíráinak megnevezése; a megyei táblabírák eredetileg rendkívüli esküdt ülnökök voltak, akik 1613-tól az akkortól közigazgatási feladatokat végző esküdtek helyére léptek; a 18. század közepétől a táblabírákat a főispán nevezte ki, a 19. században azonban már nem ők, hanem választott bírák ítélkeztek; a 19. században a

főispáni adományozású címzetes táblabírósgot csaknem minden birtokos nemes megkapta.

Takonykór, taknyos ló: Egyidejűleg nagyobb számú állaton fellépő járványos állatbetegség. Főleg egypatások, különösen lovak fertőző betegsége. Kórokozója a *Bacillus mallei*, melyet Löffler fedezett fel. A bacillusok megtelepedésének helyén az állatban gyulladós folyamat során apró göbök keletkeznek, melyek idővel szétesnek és ennek következtében az orrban, a légutakban fekélyek fejlődnek ki. Az elváltozások később a ló egész szervezetét ellepik és akár évekig is elhúzódó idült betegséget okoznak. A takonykór a beteg állatoknak a kórokozót tartalmazó váladékaival ragad egészséges állatokra. Ember is elkaphatja. A helytartótanácsi rendelkezések szigorúan előírták, hogy a takonykóros állatokat haladék nélkül el kell pusztítani.

Tanúbér: a törvényszékre beidézett tanúk napidíja

Tapló: a taplógomba megszáradt húsos része, tűzgyújtáshoz használták, amikor még kovával és acéllal csiholtak tüzet; kötetünk forrásaiban gyűjtogatási perben speciális gyúanyagként említik.

Társaság: csoport, társadalom

Taxa: bér, díj, adó, váltság

Terminus: határidő, határnap, perfolyam

Testis: tanú

Testium (testimonium): bizonyágtétel

Tiszti ügyviselő: ügyész

Tiszti vizsgálat: a vármegye tisztje (szolgabíró, esküdt) által végzett kihallgatás, vallatás

Tömlöc: börtön

Transport: szállítás, szállítmány; katonai szóhasználatban jelenthet csapatot is

Transportház: katonai csapatok megszállására, szállítmányok fogadására alkalmas épület

Tripartitum: → Hármaskönyv

Trupp: csapat, katonai egység

Turbál: háborgat

Uradalmi fiscus: uradalmi ügyész

Uraság Széke: → Úriszék

Úriszék: sedes dominales, a 12. század óta ismert földesúri bíróság, melyet az 1848:11. törvénycikk szüntetett meg; teljes jogú úriszékek a nagybirtokokon alakultak ki, a középbirtokosok nem rendelkeztek büntető joghatósággal, a kisenemesek jobbágysai pedig a → Vármegyei törvényszék elé tartoztak; az úriszéken a földesúr egyszerre lehetett felperes és bíró; 1729-től a jobbágyok a polgári perekben a megyéhez, majd a Királyi Táblához és a

Hétszemélyes Táblához fellebbezhettek; a büntető ügyek 1791-től lettek fellebbezhetők.

Üstök: ház eresze; a pitvar felett kiugró tetőrész

Überschling: ezt a szót nem találtam a szótárakban; e Schlinge = hurok, kötés, csomó, csuklósíj; valószínű, hogy valamely katonai ruhadarab speciális neve, esetleg az überschlagen (beborít, betakar) igével hozható kapcsolatba, s köpenyszerű ruhadarab, kabát.

Vármegyei Törvényszék: a nemesi vármegye igazságszolgáltatási szerve, sok helyen csak a 18. században vált külön a vármegyei közgyűléstől; a 17. századtól vált gyakorlattá a polgári és büntető ügyek külön tagozaton való tárgyalása; a vármegyei törvényszék első fokon ítélt az a nemesek ügyeiben, melyek a Királyi Táblához és a Hétszemélyes Táblához voltak fellebbezhetők; másodfokon véglegesen ítélt az a jobbágyok olyan ügyeiben, amelyek az → úriszéktől fellebbezhetők voltak; 1836-ban a földesúr és jobbágya közötti vitás ügyek elintézését a vármegye által kiküldött bírákra bízta, fellebbezési fórum a vármegyei törvényszék maradt.

Városkapitány: a város rendőri szervezetének vezetője, ma városi rendőrkapitánynak neveznénk; a 18. század óta a legtöbb városban a belső tanács tagja.

Vásárbíró: a 15-16. században a szabad királyi és nagyobb mezővárosokban kialakult szervezési, igazgatási, rendészeti, bírákodási pénzügyi feladatokat ellátó hivatalnok; a kötetben közölt forrásokban a szolgabírók vásárbírói feladataival találkozunk, amikor vásári konfliktusokban vizsgálatot végeznek és ítélt az.

Vérbír(ó)ság: pallosjoggal, másképpen vérhatalommal rendelkező uradalmi bíróság, úriszék.

Via novi: szószerint: új úton, újjól; jogi szóhasználatban: perújítás

Vice notarius: aljegyző

Vice: al-, másod-

Vicebíró: másodbíró, szolgabíró

Virágszombat: Virágvasárnap előtti szombat. Változó ünnep február–márciusban.

Visitatio (katonai): szemle

Vízkereszt: január 6.

Zöcsköl: ráz, sulykol, gyömösöl; meggyomroz, megdögönyöz; összeráz, összever

Zök: meglök, megdöf, félretaszít

Pénznemek és mértékegységek

Banknota: bankjegy; a kötetben közölt forrásokban az 1762-ben bevezetett első magyarországi papírpénzt jelenti; nevezték régi bankónak is.

Bankó: papírpénz; forrásainkban a → váltóforintra vonatkozik.

Bankócédula: forrásainkban → váltócédula, de korábban így hívták az 1762-ben kibocsátott papírpénzt is.

Bankópénz: papírpénz

Császár arany(a): a Károly Róbert pénzreformjával bevezetett szilárd értékű, körmöci arany néven ismert pénznem a nagybani kereskedelemben és számítási egységként 1784-ig volt forgalomban; ennél 1/128-dal volt kisebb értékű az ún. császár aranya.

Ezüstforint: a 18. században Magyarországon a leggyakrabban használt pénz a rhénes, azaz rajnai forint volt; eredetileg aranypénz, a 17. század végén váltották ezüstre, 3 ilyen rajnai ezüst forint ért 1 tallért; a 18. században gyakran nevezték német forintnak, 1753-tól konvenciósi forintnak vagy pengőforintnak is nevezték így különböztetve meg az 1762-ben kibocsátott papírpénztől, a bankócédulától, amelyet hívtak bankóforintnak és papírbankónak is; a 19. század első felében gyakran találkozunk a rajnai ezüstforint neveként a pengőpénz kifejezéssel is; a rajnai ezüstforint váltópénze a garas és a krajcár volt: 1 rajnai ezüst = 20 garas = 60 krajcár.

Ezüst: → ezüstforint

Forint: több ország valutája a történelem folyamán, Magyarországon 1325-től folyamatosan pénznem volt 1900-ig; értéke változó volt, aranyból és ezüsből is verték; forrásainkban jelentheti az ezüstforintot, vagy a váltóforintot.

Garas: Károly Róbert idején cseh mintára bevezetett ezüstpénz, az aranyforint nagyobb váltópénze; a Habsburgok által a 17. században kibocsátott garas értéke kisebb volt, 3 krajcár ért 1 garast, s 20 garas 1 ezüstforintot.

Huszás: → Máriás

Krajcár: keresztalakú verésmintázatáról cruciatus, crucifer (jelölése innen: x, xr, xcr); Magyarországon a 16. században jelent meg, az 1659. évi Habsburg birodalmi pénzreformtól kezdve a legfontosabb váltópénz lett; 1857-ig a rajnai → ezüstforint 1/60 része volt.

Lázsás, lazeás (ezüst): a feltehetően olasz eredetű és a máriás mintájára keletkezett kifejezés jelentése: értékkülönbözlet, felár; olyan pénz, illetve ezüstforint, amely értékesebb a tallérnál.

Máriás, márvás: a 18. században elterjedt ezüst váltópénz, amelyet veretképéről, a gyermek Jézust tartó Máriáról neveztek el; más váltópénzekhez

viszonyított értéke nem volt egységes, a 17 és 20 krajcárosok egyaránt máriások voltak, utóbbiakat ezüst→ húszasoknak is nevezték.

Pengő forint: általában a fémpénzek neve a papírpénzeketől való megkülönböztetésre, forrásainkban az ún. konvenciók rajnai → ezüstforint értendő alatta.

Pengőpénz: → ezüstforint

R(h)énes forint: → ezüstforint

Tallér: a 16. századtól elterjedő Habsburg birodalmi ezüstpénz, 1 tallér 3 rajnai forintot ért; a 18. században értéke leromlott, 1807-ben kivonták a forgalomból, de az ún. császár tallért vagy Mária Terézia tallért a 19. század második felében is verték, régi kedveltsége miatt és a balkáni pénzforgalom számára.

Váltócédula: → váltóforint

Váltóforint: az 1762-ben bevezetett első magyarországi papírpénz, a bankóforint 1811. évi devalválásakor új, ún. bécsi értékű papírpénzt hoztak forgalomba, melynek leggyakrabban használt neve váltóforint, váltócédula; a leértékelt pénzt fokozatosan erre váltották át; továbbra is a pengőforint maradt az állandó értékű pénz, de a mindennapi forgalomban a váltóforint vált általánossá, 1 rajnai vagy másként pengő, megint másként konvencionális ezüstforint 2,5 váltóforintot ért.

Akó: Dongás faedény, eredetileg száraz és híg űrmérték is. Kötetünkben bormértékként fordul elő, e minőségben Erdély kivételével országos mérték. Sokféle területi változata élt, 12-112 icce közötti nagyságban, leggyakrabban 64 iccének felelt meg. Mai mértékben: 41,97–85,6 liter, illetve 53,72 liter.

Ice: Időszakonként és területenként változó, elsősorban a kocsmai italméréseknél használt országos bormérték, 2 meszely. A 17. század közepétől Magyarországon a budai icce volt a legelterjedtebb, amely 0,95 liter.

Font: Országos súlymérték, több helyi változatban. 0,38 – 0,61 kilogramm.

Marok: A kötetben közölt forrásokban lómértékként fordul elő, 16 vonás = 10,53 centiméter.

Mázsa: A metrikus rendszer bevezetése előtti korszakban országos, de nem egységes súlymérték. Területtől és időszaktól függően 49,11–75,32 kilogramm.

Mérő: Dongás faedény. Német eredetű, 13. század óta ismert száraz űrmérték. Nagysága időszakonként és területenként változó. Egyik legelterjedtebb változata a pozsonyi, a 19. század első felében 62,08 liter.

Meszely: Az iccehez hasonlóan ivóedényből kialakult, kocsmai italméréseknél használt országos bormérték, fél icce. Erdélyi, pozsonyi, budai, bécsi változatai 0,35 – 0,45 liter nagyságúak voltak.

Pozsonyi mérő: → mérő

Rőf, réf: Eredetileg a kinyújtott kar hossza. Sokfelé Európában az egyik leggyakoribb kereskedelmi mérték, főként textiliák mérésére. Nagysága 58,3 – 78,3 centiméter. Legelterjedtebb változata az ún. magyar és királyi rőf, 62,2 és 62,5 centiméter.

Vég: Egész Európában elterjedt textilmérték. Nagysága területtől, időszaktól és textílfajtától függően változott. Vászonféléknél átlagosan 28, posztóféléknél 20 centiméter.

Rövidítések jegyzéke

Levéltárak rövidítései:

- BML = Baranya Megyei Levéltár, Pécs
- SML = Somogy Megyei Levéltár, Kaposvár
- SOA = Štatny Oblastný Archív, Kassa (Košice)
- ZML = Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg

A forrásszövegekben előforduló, fel nem oldott rövidítések:

- db = darab
- k.m.f. = kelt mint fent
- (LS) = locus sigillí (pecsét helye; ha az irat másolat, azaz nincs rajta ténylegesen pecsét, s annak helyét a másolat egykorú készítője és nem a szöveg mai közlője jelzi)
- mk. = maga kezével
- mp. = manu propria (saját kezével)
- NB. = nota bene (jól jegyezd meg)
- N^o = numero (szám)
- s.a.t. = és a többi
- SV. = salva venia; sit venia verbo (bocsánat a kifejezésért)
- x = aláírásoknál az írni nem tudók jele, korabeli kifejezéssel „keze keresztvonása” (gyakran jelölték így a krajcárt is, ilyen esetben ha feloldottam, nem jeleztem, ha nem oldottam fel, akkor lábjegyzetben jeleztem).

Egyéb rövidítések és jelek:

- fasc. = fasciculus (iratcsomó)
- kb. = körülbelül
- l. = lásd
- [LS] = locus sigillí (pecsét helye; ha az irat nem másolat, azaz az iraton ténylegesen van pecsét, s annak helyét a szöveg mai közlője jelzi)
- pl. = például
- nro. = numero (szám)
- sz. = szám
- ún. = úgy nevezett

- [---] = az íróanyag hibája, károsodása vagy egyéb ok miatt nem olvasható, bizonytalan olvasatú, továbbá utólag feleslegesnek ítélt, kihúzott vagy átjavított szavak, szövegrészek jelzése
- ( ) = siglák és egyéb rövidítések (csonkítás, összevonás) feloldásának jelzése (a krajcár jelének feloldását nem jeleztük; ha valamely jelet vagy rövidítést nem oldottunk fel, akkor lábjegyzetben jelezzük)
- xxx = a szövegből kimaradt és a kiadó által nem pótolta szövegrész jelzése
- < > = a szövegből az író hibájából kimaradt, de szükséges szöveg pótlásának jelzése

Gypsy lawsuits in South-Transdanubia in Hungary (1796-1847)

The author of the book publishes 158 documents of 63 files containing lawsuit cases. His aim is to give source material to the hands of students and specialists inquiring into gypsy/Romany culture in order to promote research into the gypsies' everyday life.

It is significant that the majority of the documents is connected with either criminal proceedings, or refers to the investigation of legal, or suspected, unlawful acts offensive to the environment. Civil court cases with gypsies involved are of rarity at that period. The author does not see this fact as a proof of the gypsies' inclination to crime. It is proven from other sources that the ratio of unlawful acts within the gypsy population was not higher than in other peripheral groups of the society. The essentially social characteristic feature of the Hungarian gypsy population of the period was that most of them integrated into the local culture as a useful, although increasingly impoverished group.

The legal history texts of the documents of lawsuits (litigation, prosecutor's charge, sentence) say a lot more about the legal practice and mentality of the non-gypsies than about the gypsy people themselves. Its legal historical aspect does not supply the source value of the lawsuits against gypsies, but their importance lies in their ethnographic-historical and historical-anthropological values. Beyond correlation between jurisdiction and legal treatment of the gypsies, the confessions, the property inventories, the letters of evidence, the medical statements, the reports on financial states and forms of migration, the beliefs, the strange habits of the gypsy communities, and their traditional values convey valuable information unknown before. The texts of the lawsuits can be interpreted not only in gypsy-Hungarian "gazso", but also in gypsy-gypsy context. From the lawsuits of the gypsies against each other, new kinds of relationships within the group (not known earlier) can be reconstructed together with mechanisms concerning conflict resolution.

The origin of the documents in the book can be traced back to the time when governmental offices at the highest level no longer bothered to make

comprehensive bills to solve the problems of the gypsies. Legislative authorities were to deal with the matters of the more or less settled gypsy population, while preventing the nomad groups from traveling was treated as a simple passport case. Committees doing preparations for the regular sessions of the Parliament together with the regional counties saw the disorderly situation of the gypsies a social and economical problem. Starting from 1791 the problem of how to prevent gypsies from being excluded from civilization and modernization, the question relevant even today, has been put on the agenda at parliamentary sessions over and over again.

Románe Krisuri po Ungrothem(1796-1847) (Shuto-Dunántula)

Le ginadyiko iskiróri anda 63 krisake lilako 158 kotora putrel angla ame, ande lilakotipológijako linaja. So kamel: Káj le Cigány/roma kulturakko rodyárijango, taj ando studentogo vast te del ek kasso materija, pe soste si te redisáren pengo rodyimaske butya.

Ande jákhande avel,káj anda le lilange majbut anda le krisatar márde manu-shengo butya áshilas pe amende, kanak cháches, vaj xoxade ásárde le anglaj o kris. Kase lil, save anda le romengo civisáne kris ásilasas opre, dabe pinzháras. Pala kado o iskitóri chi phenel kodi,káj le atunchune rom sasle bezexále anglaj o kris. Kévre lila sikaven, káj mashkar le rom nas majbut le bezexa, sar le statosko káver, periférijake gruppura. Ande kodi vráma kodi sas o majchacho, káj le romenge majbut integrálódindas ande ko thanesko stato, káj beslas, trajilas.

Kadan krisake lila, sar le krisakohishtórijake duma, majbut vorbin palaj kodi, káj atunchi sosko sas o kris, taj soske sasle le gázhe, sar pal kodi, káj soske sasle le rom. Kadalenge báre antropológijake, hishtórijake taj etnográfijake kuchipe si. Le statosko taj krisako trabi majperdal,anda le romengo vorba,anda le kuchipeske lila, le cháchimaske lila, taj anda le dikhimoske lila shaj gindisáras pe kodi, káj sar trajisárde le rom, sosko sas lengo kultura, sar phir kherde, ande soste patyanas, so sas lenge bároj, so na. Pal kadan inke chi iskirisárde. Le krisake vorba, na feri ande rom-gázho, tena vi ande rom-rom kontekstuso saj hatyáras. Anda le krisake vorba vi kasse butya sikavenpe, pal soste zhi akanak chi zhannas. Ande ko ginadyi ginado dokumenta ande kasso vráma rakhadyile, kanak le majoprune shére aba chi kerde báre krisa palaj le rom. Varesavo rom aba beshlas varekáj, kodolesko butya pe le kothune kris mukhle, taj te varekon inke phirkherlas, kodoleske chi dine dromakolil.

Kadalenca mosa, statosko butyake vazdine le romengo státusosko majlášhárimo. Státosko taj ökológijako pussimoske vazde lengo shtatusosko lášhárimos, angla le themeskkebeshimo le kotorthemuri angla line kadi pussimos. Zhi kathar 1791.bersh sakanak po dyeseskoprogramo sas kodi aktuálno pussimo, so zhi akanakutne dyesa aktuálnoj, káj:sar shaj kheras kodi, káj le rom te na aven ávri phandede anda le civilárimo, taj anda le modernárimo.

Zigeunerprozesse in Ungarn (1796–1847) Süd-Transdanubien

Der Verfasser des Buches veröffentlicht 158 Stück Schriftstücke von 63 Prozeßakten in aktentypologischer Ordnung. Sein Ziel ist es, daß die die Zigeuner-/Romakultur studierenden Gesellschaftswissenschaftler und Universitätsstudenten eine Quellenausgabe in die Hände bekommen, die eine Forschung des alltäglichen Lebens ermöglicht.

Es ist auffallend, daß die Mehrzahl der Schriftstücke aus Strafprozessen besteht bzw. über die Überprüfung von durch Zigeuner tatsächlich oder angenommen verursachte Gesetzesverletzung, die Umgebung verletzende Taten spricht. Sich auf Zigeuner beziehende bürgerliche Angelegenheiten sind uns aus dieser Zeit bis heute kaum bekannt. Diesen Fakt erklärt der Verfasser nicht als Beweis des Vorhandenseins einer Verbrecherschicht des früheren Zigeunertums. Andere Quellen weisen nach, daß im Kreis der Zigeuner der Anteil der gesetzesverletzenden Handlungen nicht höher war als in anderen, an sonstige Peripherien der Gesellschaft gedrängten Gruppen.

Die grundlegenden sozialen Züge des Zigeunervolkes in Ungarn in diesem Zeitabschnitt wurden gerade dadurch charakterisiert, daß ihre Mehrheit integriert in der örtlichen Gesellschaft als deren nützliche, obwohl immer ärmer werdende, Gruppe lebte.

Die enggesehenen rechtshistorischen Texte der Prozeßschriftstücke (Prozeßaufnahme, Anklagespruch, Urteil, usw.) verraten wesentlich mehr über die Rechtspraxis und die Nicht-Zigeunermentalität, als über die Zigeuner selbst. Der Quellenwert der gegen die Zigeuner geführten Prozesse wird vorrangig nicht vom rechtshistorischen Aspekt gegeben, sondern durch ihre historisch ethnologische und historisch antropologische Bedeutung. Über die Wechselseitigkeit der Gesellschaft und des Rechtswesens bzw. gegenüber der Zigeuner angewandte juristische Behandlungsweise hinaus werden über die Geständnisse, Vermögensinventuren, Beweisschriften, Befundsberichts-aufnahmen über die Lebensweise, über die materielle Kultur, die Wanderformen, die besonderen Traditionen der Zigeunergemeinschaften und deren Grundwerte bisher unbekannt, wertvolle Angaben aufgezeigt.

Die Prozeßtexte sind nicht nur in Zigeuner – „gázsó“, sondern auch im Zigeuner-Zigeuner Kontext definierbar. Aus den Prozessen der Zigeuner unter-

einander sind auch solche konfliktbehandelnden Mechanismen und Verbindungen innerhalb der Gemeinschaft rekonstruierbar, über die uns bisher keine historischen Kenntnisse zur Verfügung standen. Die in diesem Band zu lesenden Dokumente stammen aus einer solchen Zeit, in welcher die höchsten Regierungsorgane bereits keine umfassenden Pläne zur allgemeinen Regulierung der Situation der Zigeuner erstellten.

Die Angelegenheiten von sich bis zu einem gewissen Grad ansässig gemachten Zigeunern übertrugen sie der Gesetzbehörde, das Aufhalten der Bewegung der Wanderzigeuner betrachteten sie einfach als Reisepaßangelegenheit.

Als gesellschaftliches und wirtschaftliches Problem wurde allerdings die nicht geregelte Situation der Zigeuner von den die Parlamentssitzungen vorbereitenden sogenannten regelmäßigen Kommissionen und Komitee gehalten. Ab 1791 gelangten auch immer und immer erneut die auch bis heute aktuelle Frage auf die Tagesordnung mehrerer Parlamentsverhandlungen und die Versammlungen der Adligen der Komitee: wie kann es erreicht werden, daß die Zigeuner nicht außerhalb der Verbürgerlichung und der Modernisierung.

A szerkesztőség címe:
ROMOLÓGIAI KUTATÓINTÉZET
H-7101 Szekszárd, Pf. 12.
Telefon/fax: 36 74/510-874

Kiadó:
Romológiai Kutatóintézet
Szekszárd, Kálvin tér 10.

Olvasó szerkesztő:
Kalányosné László Julianna

Műszaki szerkesztő:
Lantos Gábor

Nyomtatta:
Séd Nyomda, Szekszárd
Felelős vezető: Lambert István